

KERGAREC
POKOLJÁRÁSA

BRETON NÉPMESÉK

KERGAREC POKOLJÁRÁSA

BRETON NÉPMESÉK

Fordította
Zsámboki Zoltán

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1968

Válogatta, az utószót és a jegyzeteket írta Dömötör Tekla

A SÁNTA LEGÉNY DIADALA

A királylány eladóvá serdült. Húszéves volt, és olyan szép, mint a kelő nap; apja, a király, kétszer akkora országban uralkodott, mint Bretagne. Így hát temérdek kérő sereglett össze a világ minden tájáról, Franciaországból, Angliából, Spanyolországból, Olaszországból. Amikor úgy megtelt velük az udvar, hogy egyiküket, másikat csak a kapusnál tudták elszállásolni, a király rendeletet adott ki, amit trombitászó mellett kihirdettek az egész országban.

– Ha valaki a lányom kezét akarja, építsen olyan hajót, ami földön is, meg vízen is tud járni.

Erre a kérők nyomban szétszéledtek. Úgy érezték, a feladat nagyon nehéz, eszükbe se jutott, hogy belevágjanak.

De három legény elhatározta, hogy szerencsét próbál. Az anyjuk szegény özvegyasszony volt; sokat kínlódtak kis földjükön, így aztán kedvük támadt a könnyebb életre.

A két idősebb fiú jól megtermett, izmos legény volt; nem akadt párjuk a szérún, ha csépelni kellett. A harmadik, egy szerencsétlen, sánta, nyomorék, beteges külsejű legényke, legfeljebb arra volt jó, hogy elijessze a madarakat a frissen bevetett kertből.

A legidősebb így szólt magában: „Vigyen el az ördög, ha föl nem építem azt a hajót!”

Fogott egy fejszét meg egy jókora cipót, és elindult az erdőbe. Még a fele utat se tette meg, amikor összetalálkozott egy öreg koldusasszonnyal; a vénasszony kimerültén támolygott, látszott rajta, hogy régóta éheznek.

– Édes fiam, az Isten szerelmére, adj egy falat kenyeret! – rimánkodott az öregasszony.

– Nem adhatok – felelte a legény. – Magamnak sincs elég.

– Hova igyekszel?

A legény tolakodónak érezte a kérdést.

– Az erdőbe – felelte. – Leveseskanalakat szeretnék faragni.

– Úgy legyen! – mondta az öregasszony. – Úgy legyen, ahogy mondd!

A szerencsétlen legény egész nap egyebet se faragott, mint leveseskanalat.

Amikor hazament, idősebbik öccse nem győzte csúfolni.

– Majd meglátod – mondta –, hogy megcsinálok a hajót, és feleségül veszem a királylányt.

Másnap elindult az erdőbe.

Az út kanyarulatában megpillantott egy öregasszonyt; a vénasszony szeméből patakzott a könny.

– Édes fiam, éhes vagyok! A Szűzanya nevében adj egy kis kenyeret!

A legény megvetően mérte végig.

– Nagy munka áll előttem, nem oszthatom meg a kenyeremet. Hogy is jutott ilyesmi az eszedbe?

– Mi az a nagy munka?

A legény vállat vont:

– Szilkéket szeretnék faragni az erdőben tölgyfából.

– Az Isten teljesíti kívánságodat! – felelte a koldusasszony.

A legény hiába fáradt, hiába vágta szélteben-hosszában a fákat, a fejszéje alól csakis szilke került ki. Ugyanolyan elkeseredetten ment haza, mint a bátyja.

No de a legkisebbnek is lett volna kedve a királyi menyasszonyhoz; arra gondolt, hogy neki talán kedvez a szerencse; elindult az erdőbe, ügyet se vetett csúfondárosan nevető bátyjaira. Neki is útjába akadt a koldusasszony. Szegényre rossz volt ránézni, olyan keservesen nyöszörgött:

– Édes fiam, három napja nem ettem! Szent Anna asszony nevére kérlek, segíts rajtam!

– No, csakugyan, keresztanyám! – felelte a sánta legény –, ez a cipó a hónom alatt amúgy is terhemre van. Vedd csak el. Olyan nagy a gondom, hogy gondolni se tudnék az evésre.

– Mi gondod van, édes fiam?

– A királylányt férjhez adnák, de csak akkor lehetek a férje, ha olyan hajót csinálok, ami a szárazföldön is, meg a vízen is tud járni.

– Ezen ne múljon! Itt egy fejsze, ezzel dolgozz. Valahányszor vágsz vele egyet, mindig csak azt mondd, hogy: *Ágát ide, törzsét oda!* Akkor egykettőre elkészülsz a hajóval.

Az öregasszony jóslata szorul szóra beteljesedett. A sánta legény már napnyugta előtt beszállt pompás hajójába; a hajó siklott a vízen, száguldott a szárazföldön, szinte játszva gázolt keresztül az akadályokon. A legény a főváros felé kormányozta.

Áthaladt egy hatalmas sivatagon, ahol soha egy csepp eső sem esett; egyszer csak észrevette, hogy az egyik szikla tövében egy beesett arcú ember ül, és mohón szopogat egy hordóabroncsot.

– Mi az ördögöt csinálsz? – kérdezte a legény.

– Tudod, már száz éve szopogatom ezt az abroncsot, és még mindig találok rajta egy-egy csepp almabort – felelte amaz.

– A te szomjadat aligha lehet eloltani; még hasznomra válhatsz. Szállj be a hajóba.

A hajó folytatta útját. Még ki se értek a sivatagból, amikor feltűnt egy másik szerencsétlen; ugyanolyan sovány volt, mint az első; telhetetlen étvággyal rágcsált egy birkacsontot.

– Ízlik? – kiáltott rá a sánta legény.

– Ezen a csonton már száz éve egy szemernyi hús sincs, de én még mindig találok rajta ennivalót.

– A te éhedet aligha lehet elverni. De nehogy azt mondja valaki, hogy én nem akarom lecsillapítani. Gyere velünk.

Elértek egy hangapusztára; a rekettyebokrok között temérdek üregi meg mezei nyúl ugrált. No, a puszta közepén egy ember vadászott. Olyan gyorsan futott, hogy egy nyúl se állta vele a versenyt.

– Sohase hittem volna, hogy ember ilyen gyorsan futhat – mondta a sánta legény. – Gyere velem; ha velem jössz, megteszlek fővadászmesternek.

A közelben tehéncsorda legelészett a réten, a gulyás meg a karám mellett ügyességét próbálgatta. Több mint száz méterre tőle az egyik tehén szarva között egy szarka üldögélt; a csordás egyetlen parittyadobással leterítette a madarat.

– Még sohase láttam ilyen ügyes embert! – kiáltott fel a sánta legény, – Gyere velünk, te leszel a királyi íjászok kapitánya.

Egyszer csak elértek egy út szélére; öreg koldus ballagott az úton; általvetőt cipelt; az egyik bugyor elöl, a másik hátul lógott le a válláról.

– Az elülső bugyorban a nappalt, a hátulsóban az éjszakát cipelem.

– A nappalt meg az éjszakát cipeled? No az ilyen útitársból biztosan haszna van az embernek. Szállj fel a hajóra!

Hát szépen egybegyűltek a hajón; végül is eljutottak a királyi palotához.

Éppen azon a napon értek oda, amikor a kérők gyülekezése meg volt hirdetve, de csak a sánta jelent meg.

A király egy pillanatig némán méregette a hajót.

Amikor meglátta a nyomorék hajóst, így szólt:

– No ez bizony fura vőm lenne, és fura udvaroncokkal gyarapítaná az udvart. De ne mondja senki, hogy olcsón adom a lányomat. Te legény, még néhány próbát ki kell állítod, csak azután kaphatod meg a királylányt. Itt a pincém. Ez a legnagyobb pince az egész országban. Tele van finom borral, habzó almaborral, pálinkával. No, az a kívánságom, hogy te meg a cimboráid még napnyugta előtt igyátok ki az egészet.

– Egymagam kiiszom – felelte az a szerencsétlen, aki száz évig szopogatta a hordóabroncsot. Bizony, még fél nap sem telt bele, és a pince kiürült, az illető meg panaszkodott, hogy szomjas.

– Most következik a második próba! – mondta a király. – Megparancsoltam, hogy valahány ökör, borjú, birka, disznó van az óljaimban, vágják le mindet a mai ünnepre. Az a kívánságom, hogy te meg a cimboráid napnyugta előtt egyétek meg az ökreimet, borjaimat, birkáimat és disznaimat.

– No ez finom munka! – mondta az a szegény ördög, aki száz évig rágcsált egy csontot. – Nincs szükségein segítségre, egymagam elvégzem.

Munkához látott, négy óra múlva az utolsó állattal is végzett, és azt mondta, hogy még éhes.

Látszott a királyon, hogy egyre nyugtalankodik. Úgy érezte, elveszti a játszmat. Megkockáztatott még egy próbát. Volt a lányának egy szobalánya; eleven, takaros teremtes volt, és az volt a híre, hogy pompás futó.

– Fogj egy korsót – mondta a király a szobalánynak –, azután amilyen gyorsan csak tudsz, szaladj vele a királyi forráshoz, és merítsd meg.

Ez a forrás a város fölött magasló hegy oldalában volt, jól lehetett látni a palotából. A cselédlány egy szempillantás alatt ott termett.

Amikor megmerítette a korsót, a király a sánta legényhez fordult, és így kiáltott:

– Az a kívánságom, hogy valamelyikötök szaladjon oda egy korsóval, merítse meg, és előbb érjen ide, mint a szobalány

A vadász nyílsebesen nekiiramodott. Egykettőre ott termett a forrásnál, utolérte a cselédlányt.

A lány megállt az egyik mérföldkőnél, hogy kifújja magát. Láta, hogy megelőzik, félt a király haragjától, így hát cselhez folyamodott.

– Fölösleges úgy rohannod – mondta –; biztosan hamarabb érsz vissza, mint én. Inkább pihenj egy keveset, igyál egy kis friss vizet.

A vadász lépre ment; közben ivott, a cselédlány gyengéden megsimogatta a haját, szerelmes szavakat súgott a fülébe; elég az hozzá, végül is a vadász lehajtotta a fejét egy nagy köre, és elaludt. Az a gyalázatos nőszemély csak erre várt. Szaporán fölkapta a korsót, és ahogy a lába bírta, rohant le a hegyről.

A király szinte sugárzott örömeiben, a sánta legény pedig reszketett; azt hitte, oda a győzelem. De ott volt ám a gulyás. Kavicsot tett a parittyájába, megforgatta fegyverét, és hajszálpontosan eltalálta a követ az alvó vadász feje alatt; föl is riadt a koma nyomban. Mindjárt látta, hogy nagy baj van. Fölkapta a korsót, szédületesen nekiiramodott; a cselédlány meg át sem lépte a palota küszöbét, amikor a vadász már ott térdelt a király lába előtt.

– Győztünk! – kiáltott fel a sánta.

– Valóban győztél – felelte a király –, mivel ügyes ember vagy. Így hát tiéd a lányom, mert a király sohase másítja meg a szavát. De nem szívesen adom hozzád; óvakodj haragomtól.

– Ha el kell viselnem felséged haragját – mondta a legény –, a jóisten megint csak megsegít a bajban.

Még két napja se volt házasember, amikor elhatározta, hogy hazamenekül a szülői házba. Beszállt hajójába, magával vitte a feleséget meg két cimboráját. De nem volt rá ideje, hogy messzire jusson. Bizony alig érték el a sivatagot, a sánta hajós észrevette, hogy hatalmas porfelhő tart a hajó felé. A király serege vágatott utána; ha eléri, vásra verik, tán meg is ölik.

– Végünk van! – kiáltott fel a sánta, és kezét az ég felé emelte.

– Még nincs veszve minden, herceg! – mondta az öreg koldus, aki idáig egy árva szót se szólt; villámgyorsan kinyitotta általvetője egyik bugyrát, azt, amelyikben az éjszakát tartotta.

A többi néhány pillanat műve volt: sűrű sötétség borult a földre, a király seregének dobogása egyre távolodott; a katonák eszeveszetten menekültek, azt se tudták, merre fussanak.

Ez volt az utolsó próba, amit a sánta hajósnak ki kellett állnia. A király most már befogadta udvarába, megtette örökösének, cimboráit pedig nagy rangra emelte. Abból, aki a hordóabroncsot szopogatta, pohárnok lett, abból, aki a csontot: rágta, udvari sütőmester. A vadászt kinevezték vadászmasternek, a gulyást az íjászok kapitányának, a koldust hopmesternek. Mindnyájan boldogan éltek; nem csodálkoznék, ha még mindig élnének.

A NAPHERCEGNŐ

Hajdanában, amikor a tyúkoknak még foguk volt, egy Ewen Kerépol nevű molnár kapta magát egy napon, és kinyitotta a keranborni malom zsilipjét; észrevette, hogy hatalmas angolna úszik a malompatakban, fölkapott hát egy vasrudat, hogy agyonvágja.

– Hé, Ewen Kerépol! – kiáltott fel az angolna –, vigyázz, mert fáj ám, amit csinálsz.

– Nocsak, te angolna, hát beszélni is tudsz? – kérdezte Ewen.

– Tudok, mert nem az vagyok, akinek gondolsz.

– Hát ki vagy?

– Én vagyok a Naphercegnő; egy gonosz varázsló háromszáz éve angolna képében tart fogva.

– Akkor bizony nagyon sajnállak; no de nincs rá mód, hogy megváltson valaki?

– De van, Ewen, és gazdagon megjutalmazom azt az embert, aki megteszi nekem ezt a jószolgálatot.

– Kérlek, mondd meg, mit kellene tennem.

– Ugyan minek? Már jó néhányszor megpróbálkoztak velem: hercegek, bátor lovagok, de egyiküknek se sikerült.

– Mégis mondd meg; én is megpróbálom, hátha nekem sikerül.

– No jó! Egymás után három éjszakát kell eltöltened ott lenn a dombon, a malomtó fölötti régi, kihalt kastélyban, és ha a harmadik éjszaka után marad benned egy szemernyi élet, akkor megváltasz, visszanyerem régi alakomat, vagyis megint szépséges hercegnő lesz belőlem.

– No jó! Elhatároztam, hogy megkockáztatom a dolgot, és remélem, Isten segítségével meg is állom a próbát.

A kastély már régóta lakatlan volt, ezért aztán minden éjjel ördögök meg varázslók jöttek össze benne, és olyan pokoli lármát csaptak, hogy napszállta után senki se merészkedett a kastély közelébe.

Nohát Ewen Kerépol bebizonyította, milyen bátor, hiszen nagyon veszélyes dologra vállalkozott. De azokban a történetekben, amiket

téli estéken, a kandalló mellett szoktak mesélni, gyakran hallott ilyesféle kalandokról, amelyekből a magafajta egyszerű emberek is győztesként kerültek ki, ezért elhatározta, hogy szerencsét próbál.

Az éjszaka beálltakor Ewen elindult a kastélyba; nem szólt senkinek egy szót se. Nem vitt magával semmiféle fegyvert, csak egy korsó almabort meg füstölni való dohányt. Tüzet rakott a konyhatűzhelyben, leült egy régi faszékra, és pipára gyújtott. Mélységes csend vette körül; a legkisebb zajt se lehetett hallani.

„De fura – gondolta magában Ewen –, tán ma nem lesz boszorkányszombat, mert itt vagyok? No, tulajdonképpen jobb is, hogy közben nem történik semmi bajom.”

Már biztosan éjfélre járt az idő, vagy legalábbis kevés híja lehetett, így hát a molnár ruhástul lehevert az egyik ágyra, a konyha végiben. De alighogy leheveredett, beállított három óriás, leültek az egyik asztalhoz, és elkezdtek kártyázni. Nagy lármát csaptak, egyikük azzal gyanúsította a másikukat, hogy csalt a kártyában.

Egy idő múlva az egyik óriás hirtelen fölállt, és így kiáltott:

– Emberszagot érzek! Ti nem érzitek? Itt valahol biztosan elbújt egy ember.

Odalépett az ágyhoz, és meglátta Ewent.

– Ugye, mondtam? – folytatta az óriás. – Ebben az ágyban Ewen Kerépol, a keranborni molnár fekszik; biztosan azért jött ide, hogy kihallgassa a titkainkat, aztán elkergessen bennünket a kastélyból. Gyertek, pajtások, vegyük el a kedvét, nehogy visszajöjjön, és kilessen bennünket.

Ezzel aztán kirángatták Ewent az ágyból, ledobták a kőpadlóra, beborították matraccal meg szalmazsákkal, ráugrottak, és hahotázva, kurjongatva jól összetaposták.

Szegény Ewen meg se mukkant; az angolna ugyanis figyelmeztette; bármit hall, és bármit érez, maradjon néma csendben. Egyszer csak egy kakas kukorékolni kezdett, jelezte, hogy megvirradt, erre az óriások nyomban eltűntek; közben azt hitték, hogy a molnár megfulladt.

Alighogy az óriások elkotródtak, megjelent a Naphercegnő; olyan szép volt, úgy tündökölt, hogy körös-körül mindent beragyogott, mintha maga lett volna a nap. Kiszabadította Ewent a matracok meg a szalmazsákok alól; szomorú állapotban találta; de egy szemernyi

élet mégis maradt a legényben. A Naphercegnő egy kis üvegből néhány csepp italt ömölt Ewen szájába; ez az ital csodálatos életelixír volt, a legény nyomban meggyógyult, erősebbnek érezte magát, mint bármikor.

– Ezúttal nem esett nagy bajod – mondta a Naphercegnő, de holnap nem lesz ilyen könnyű dolgod.

– Édes mindegy, hercegnőm – felelte Ewen –, hisz holnap is megpróbálom.

– Akkor hát ne félj, barátom; bármi történik, meg ne mukkanj; gondolj arra, milyen jutalom vár rád, és bízzál bennem.

A hercegnő eltűnt, Ewen pedig elgondolkozva ment vissza a malomba; arról, bogy miképpen telt el ez az éjszaka, senkinek sem szólt egy szót sem.

A következő este éjtjra elment a kastélyba; akárcsak az előző éjszaka, megint lehevert az ágyra, és várt.

Megint megjöttek az óriások a kéményen át; leültek kártyázni, közben szörnyű lármát csaptak, amint egymással veszekedtek. Ewenre már nem is gondoltak; azt hitték, megfulladt a matracok alatt; de egyszer csak megjött a sánta ördög a kéményen át, és így szólt:

– Micsoda? Nyugodtan ültök, és kártyáztok? Hát nem is sejtitek, hogy a molnár még mindig leselkedik utánatok, ki akarja kémlelni a titkaitokat, el akar kergetni benneteket a kastélyból, és ki szeretné szabadítani a Naphercegnőt!

– Nyughass! – felelték az óriások. – A molnártól már nem kell tartanunk, hiszen tegnap este, mielőtt elmentünk, megfojtottuk a matracok alatt az ágyban, ahol elbújt.

– Azt hiszitek? Akkor mondjátok meg, ki fekszik ebben a ágyban?

– Micsoda? Megint fekszik valaki az ágyban?

Erre odarohantak az ágyhoz, és álmélkodva kiáltottak fel:

– Hát megint itt van? Hogy a csudába? De most aztán végünk vele.

Kirángatták Ewent az ágyból, dobálni kezdték, akár valami labdát; a konyha egyik végéből a másikba hajigálták, egyszer-kétszer feldobták a mennyezetre, és odacsapták a kőpadlóhoz. Szegény Ewen meg sem mukkant, bárhogy szenvedett is.

Miközben az óriások ezzel a dologgal foglalatostkodtak, kukorékolni kezdett a kakas; de mielőtt elkotródtak, a sánta ördög úgy odavágta a falhoz Ewent, hogy odaragadt, mint a sült alma.

Alighogy a szellemek eltakarodtak, megjött a hercegnő. A molnár testében még pislákol az életnek egy gyöngye szikrája. A hercegnő bekente Ewent kenőccsel – a kenőcsöt saját maga készítette –, azután meghintette néhány csepp csodatevő vízzel; erre a molnár megint talpra állt; csak úgy duzzadt az életerőtől.

– Kemény próbán estél át, szegény barátom! – mondta a hercegnő. – De végül is életben maradtál. Most még egy éjszakát kell a kastélyban töltened, azután véget érnek megpróbáltatásaid, és megkapod a jutalmat, amit ígértem. Nohát ne félj; bízzál bennem, a végén minden jóra fordul.

– Amint látom, nem könnyű az elvarázsolt hercegnőket megváltani! – felelte Ewen. – No de mindegy, nem hátrálok meg, bármi történik is, végig kitartok. – Ezután a hercegnő eltűnt, Ewen pedig visszament a malomba.

A szellemek a harmadik éjjelen még elkéseredettebben kínozták Ewent, mint az előző éjszakákon; teljes erővel nekicsapták a falnak, odavágták a konyha kőpadlójához, karmaikkal marcangolták, és dühödten taposták a testét. Mivel még mindig lélegzett, nyársra húzták, és odatették a lángoló tűz fölé; amikor aztán a kakas kukorékolni kezdett, abban a hiszemben kotródtak el, hogy most biztosan sikerült eltenniök láb alól.

Megjelent a hercegnő; először is gyorsan levette a legényt tűzről; Ewen már félig megsült, de bármennyire elgyengült is, a hercegnő igyekezett fölkatarni benne az élet szikráját. Attól tartott, hogy már egy szemernyi életet sem talál benne. Bekente a kenőccsel, egész üveg életelixírt locsolt rá és a molnár apránként csakugyan magához tért; végül is talpra állt, és olyan egészséges lett, olyan erősnek érezte magát, mint még soha.

– Győztünk! – kiáltotta a hercegnő, – Vége a megpróbáltatásoknak. Megváltottál a gonosz szellemektől, már nincs hatalmuk rajtam.

A Naphercegnő Ewen nyakába borult, megcsókolta, és így szólt.

– Most gyere velem, megjutalmazlak érdemed szerint.

Levitte a legényt a kastély pincéjébe, és két hordót mutatott neki.

– Nézd csak! Az egyik vadonatúj aranypénzzel, a másik vadonatúj ezüstpénzzel van tele; mind a kettőt neked adom. Az egész országban lesz gazdagabb ember nálad, a legszebb és a leggazdagabb lányok közül választhatsz feleséget magadnak. Örülsz-e neki?

Ewen megköszönte az ajándékot, de látszott rajta, hogy nem örül, mintha tulajdonképpen más jutalomra várt volna; bizony elég szomorú volt.

– Tán nem vagy megelégedve? – kérdezte kétszer is a hercegnő.
– Miért vagy ilyen szomorú? Van még valami kívánságod?

– Bizony, nagyon fáj a szívem – felelte Ewen.

– Miért? Mondd csak meg, és én minden kérésedet teljesítem, ha tudom.

– Azt reméltem – felelte Ewen –, hogy nem arannyal és ezüsttel jutalmazol, hanem a kezeddal; hisz mi mindent elszenedtem érted.

– Semmit sem tudok megtagadni tőled – mondta a hercegnő, és odanyújtotta a kezét a molnárnak –, még a kezemet sem. Ettől a pillanattól kezdve jegyesek vagyunk; tíz nap múlva megülhetjük a menyegzőnket, ha nem felejtessz el, és mindig hű maradsz hozzám. Tehát tíz nap múlva találkozunk Flouaret-ban, és megtartjuk az esküvőt. Közben elmegyek Gascogne-ba, apám országába.

Ezzel aztán a hercegnő elhajtattott egy gyönyörű szép pompás hintón, amit négy teve húzott.

Ewen tíz nap múlva, a megbeszélte időben, elindult Plouaret-ba; nem volt más kísérője, csak a szolgája, Gabic; Ewen új ruhát vett neki, azt akarta, hogy Gabic legyen a tanúja és az apródja. Átmentek Pénanménezen; ebben a faluban, az országút mellett, egy nyomorúságos kunyhóban lakott egy vén boszorkány. Volt neki egy szép fiatal lánya; a lány szerelmes volt Ewen Kerépolba; a molnár ugyanis jóképű legény volt. Amikor Ewen szolgájával elhaladt a kunyhó előtt, a vénasszony éppen kinn állt az ajtóban; megszólította a molnárt:

– De kicsíptétek magatokat, legények! Ugyan hova igyekeztek? Ahogy elnézlek benneteket, mintha lakodalomba mennétek!

– Meglehet – felelte Ewen; közben meg sem állt.

– Hát ilyen sietős a dolgotok, legalább egy szót szóljatok; kinek lesz az esküvője?

– Attól félünk, hogy elkésünk; nincs egy perc elvesztegetni való időnk sem.

– No legalább ezt a szép almát fogadd el; a kertemből való.

Ezzel a vénasszony odaadott Ewennek egy szép piros almát, a molnár elfogadta, és zsebre tette: azután kísérőjével együtt folytatta az útját. Nagy meleg volt; amikor a Rubézen partjára értek, Ewen megszomjazott, és megette a boszorkány almáját. Nyomban mélyen elaludt, lecsúszott a nyeregből, begurult az országút árkába. Gabic odarohant hozzá, keltegette, megpróbálta visszaültetni a lóra. De hiába, Ewent sehogy sem lehetett fölrázni. Amikor Gabic látta, hogy a molnár milyen állapotban van, ott hagyta lovastul – a ló ugyanis nem tágított gazdája mellől –, és egymaga ment a találkozóra. A hercegnő pontosan tíz órakor megérkezett a plouaret-i vásártérre, gyönyörű aranyos hintáján, amit négy teve húzott; szép volt, tündökölt, akár a nap.

– Hát Ewen Kerépol hol van? – kérdezte a lány Gabiétől.

– Jaj, hercegnő – felelte a legény –, a gazdám elaludt útközben; olyan mélyen alszik, hogy hiába erőlködtem, nem tudtam fölkelteni.

A hercegnő fölsóhajtott, adott egy zsebkendőt a szolgának, és így szólt:

– Fogd ezt a csillagszínű zsebkendőt, vidd el a gazdának, és mondd meg neki, hogy holnap, ugyanebben az órában jöjjön el Plouaret-ba; kösd a lelkére, hogy útközben senkivel se álljon szóba, különben megint úgy jár, ahogy ma járt.

Ezután a hercegnő bosszús arccal hintóba szállt, és négy tevéjével elhajtatott.

Gabic visszament a gazdájához; Ewen épp akkor ébredt fel, amikor a legény odaért. Gabic elmesélte, mi történt, átadta a molnárnak a zsebkendőt, elmondta, mit üzent a hercegnő. Látszott, hogy Ewen nagyon bosszankodik; mindketten lógó orral mentek vissza a malomba.

Másnap ugyanabban az órában elindultak Plouaret-ba. Amikor elhaladtak a boszorkány kunyhója előtt, a vénasszony megint kinn állt az ajtóban; odakiáltott nekik:

– De kicsípted magadat, Ewen Kerépol; hova igyekszel? Tán megint lakodalomba mész?

– Semmi közöd hozzá, te vén boszorka – felelte Ewen mogorván.

– Ejnye, de goromba vagy; hallgass ide egy picit, szeretnék mondani valamit.

Ezzel a vénasszony odament Ewenhez, és újra egy almát csúsztatott a zsebébe. A molnár észre sem vette.

Megint nagy meleg volt; amikor a Rubézen partjára értek, Ewen benyúlt a kabátzsebébe, megtalálta az almát, meg is ette; nem gondolt a tegnapi kalandjára. Azután megint elfogta az álmoság, nem tudott ellenállni neki, legurult lováról az országút árkába. Gabic, akárcsak az előző napon, hiába erőlködött, hogy fölébressze, így azután nem volt mit tennie, egyedül kellett elmennie a találkozóra.

– Hol van Ewen Korépol? – kérdezte a hercegnő, amikor megérkezett aranyos hintóján a négy tevével.

– Jaj, hercegnő – felelte Gabic nagy zavarában –, úgy járt, mint tegnap; olyan mélyen elaludt, hogy nem tudtam fölébreszteni.

A hercegnő nagyot sóhajtott, megint adott a szolgának egy zsebkendőt – ez a kendő holdszínű volt –, és így szólt:

– Fogd ezt a holdszínű zsebkendőt, add oda a gazdának, és mondd meg neki, holnap, ugyanebben az órában jöjjön el Plouaret-ba, de nagyon ügyeljen, senkivel se álljon szóba, ne fogadjon el útközben senkitől semmit; ez lesz ugyanis az utolsó találkozásunk, és ha ezt is elszalasztja, soha többé nem láthat.

Ezután a hercegnő bosszús arccal beszállt hintájába, és elhajtattott négy tevéjével. Gabic pedig visszament a gazdájához; a molnár épp akkor ébredt fel; nagyon elszomorodott, hogy megint elszalasztotta a találkozót.

Másnap a molnár meg a szolgálja a harmadik és egyben utolsó alkalommal megint elindult. Amikor áthaladtak Pénanménezen, a boszorka újra kint állt az ajtóban, és odakiabált nekik:

– Hé, jóemberek! Tán megint lakodalomba mentek, hogy így kicsíptétek magatokat?

Ewen is, Gabic is megsarkantyúzta a lovát, egyikük se felelt. De a boszorka utánuk szaladt, és újra sikerült becsempészni egy almát Ewen kabátzsebébe. Amikor a Rubézen partjára értek, a molnár megint megette az almát, akárcsak az előző napokon, azután legurult a lováról az országút árkába. Gabicnak ismét egyedül kellett elmennie a találkozóra.

– Megint csak magad jöttél? Hol a gazdád? – kérdezte a hercegnő.

– Újra elaludt – felelte Gabic nagy zavarában –, nem tudtam fölrázni.

– Jaj, a szerencsétlen! – kiáltott fel a hercegnő, és nagyot sóhajtott. – Itt a harmadik zsebkendő, ez napszínű; add oda a gazdának, és mondd meg neki, hogy engem elveszített, soha többé nem lát.

Ezzel odaadta Gabicnak a harmadik zsebkendőt, bosszúsan hintóba szállt, és elhajtatott tevéfogatóval.

Gabic pedig visszament a gazdájához; a molnár épp akkor ébredt föl, amikor a legény odaért. Gabic odaadta a napszínű zsebkendőt, és elmondta, mit üzent a hercegnő. Ewen sírva fakadt, szörnyen kétségbeesett; azután így szólt:

– Nem tudok beletörödni, hogy sohase lássam. Útra kelek, megkeresem; addig járom a világot, éjjel-nappal, pihenés nélkül, míg csak meg nem találom.

Elment az ódon kastélyba, ahonnan kiűzte a szellemeket, megtöltötte a zsebeit arannyal-ezüsttel, azután odébbállt.

A bőkezű ember mindenütt jó barátokra talál, de a szűkmarkúnak senki sem tesz kedvére. Ewen bármerre járt, két kézzel szórta a pénzt, így azután mindenütt szívesen látták, és sok jó tanácsot kapott.

Aki napról napra rója az utat, messzire jut. Ewen is ment-mendegélt, csak úgy találomra, az sem tudta, merre jár, de mindig bátor volt és elszánt, sohasem tétovázott. Végül az egyik erdőben eljutott egy tölgyfásor elejére, és összetalálkozott egy öregemberrel; megkérdezte tőle:

– Hova visz ez a tölgyfásor, öregapám?

– Már idestova száz esztendeje tanyázom errefelé – felelte az öregember –, de még sohasem jutottam el a fásor végére; azt sem tudom megmondani, hova visz; csupán annyit tudok, hogy nagyon hosszú.

– Akármilyen hosszú – felelte Ewen –, vége csak van, és biztosan visz valahova; no de majd megtudom.

Ezzel elszántan nekivágott a fasornak.

Ment-mendegélt; ahány fajta vadállat csak van, az mind ott bögött, ordított, üvöltött körülötte.

– Innen nem jutok ki élve, annyi szent – gondolta magában.

De csak ment tovább, két nap, két éjszaka bandukolt, míg végre elért a faszor túlsó végére. Egyebet sem talált ott, csak egy erdei rögökből meg gallyakból rakott nyomorúságos kunyhót, nem ám palotát, amint elsőben gondolta. Amikor belépett a kunyhóba, egy hosszú fehér szakállú öreg remetét pillantott meg.

– Jó napot, remete apó – köszönt az öregnek.

– Jó napot, fiam – köszönt vissza a remete –, miben lehetnék segítségedre?

– A Naphercegnő palotáját keresem, kedves apókám; igen jó szolgálatot tenne nekem, ha útbaigazítana.

– Már ötven éve élek magányosan ebben a kunyhóban, nincs más társaságom, mint az erdő madarai meg vadjai, a mai napig felém sem nézett senki emberfia. Nem tudom, hol a Naphercegnő palotája, de az erdő minden vadja urának ismer; némelyikük messzire elvetődik ám. Ide hívom a farkasokat, tán ők tudják, merre van a Naphercegnő palotája.

Ezzel aztán fogta a vadászkürtjét, fölkapaszkodott egy magas kősziklára, és mind a négy világtáj felé kürtölt egyet. Már is rohantak hozzá a farkasok mindenfelől. Akadt közöttük sokféle fajta, nagyságú és életkorú állat. Némelyik olyan öreg volt, hogy a szőre már teljesen megfehéredett. Amikor mindannyian egybegyűltek, a remete így szólt hozzájuk:

– Azért hívtalak ide benneteket, hogy megkérdezzem, tudja-e valamelyikőtök, merre van a Naphercegnő palotája.

No de a Naphercegnő palotájáról egyik farkas sem tudott, csupán annyit hallottak, hogy a hercegnő a kárarnborni malomtó fölött a régi kastélyban volt bezárva. A remete elbocsátotta a farkasokat, és így szólt Ewenhez:

– Van énnekem egy bátyám, az is remete, akárcsak jómagam, az is az erdőben él, innen egy napi járóföldnyire. Az erdő valamennyi madara, akár kicsi, akár nagy, urának ismeri, és mivel a szárnyas állat könnyebben jut el bárhova, mint a négylábú, lehet, hogy a bátyám jobban útba fog igazítani. Adok neked egy aranygolyóbist;

ha elgurítod, egyenest oda vezet, a golyóbisról a bátyám látni fogja, hogy én küldtelek, és ha módjában van, segít rajtad.

Ezzel a remete adott Ewennek egy szép aranygolyót. A molnár megköszönte, elbúcsúzott az öregembertől, s elindult, és addig ballagott a golyó nyomában, míg a másik remete ajtajához nem ért.

– Isten hozott, öcsém küldte aranygolyó – köszöntötte a remete a golyót. – Mi hírt hoztál a gazdától?

– Hír helyett engem hozott a golyó, kedves remete apókám – felelte Ewen.

– Miben lehetnék segítségedre, fiam?

– Már régóta járom a világot, kedves apókám; a Naphercegnő palotáját keresem; a maga öccse azt mondta, hogy maga biztosan útba tud igazítani.

– Nem tudom, merre van a Naphercegnő palotája, de az erdő minden madara, akár kicsi, akár nagy, urának ismer; talán valamelyikük útbaigazít bennünket. Mindjárt összehívom őket.

Ezzel a remete föl kapaszkodott a kunyhója tőszomszédságában levő dombra, és négyszer belefújta ezüst sípjába. Azon nyomban csapatostul sereglett köréje a sok mindenfajta madár.

– Mindnyájan itt vagytok? – kérdezte az öregember.

– Mindnyájan – felelte egy öreg holló –, csak a sas hiányzik.

– Valahányszor összehívlak benneteket, a sas mindig elkésik; biztosan messze jár, de végül csak előkerül ő is. Tudja-e valamelyikőtök, hogy merre van a Naphercegnő palotája?

Senki sem felelt a kérdésre. Végül az öreg holló szólalt meg:

– Nem tudom, merre van az a palota; csak azt tudom, hogy a Naphercegnő a kárarnborni malomtó fölött, a régi kastélyban volt bezárva.

Ebben a pillanatban megérkezett a sas.

– Te sas – förmedt rá a remete –, te mindig elkésel, valahányszor összehívlak benneteket. Hol jártál már megint?

– A Naphercegnő palotájában – felelte a sas. – Lakodalomra készülnek, mert a hercegnő hozzámegy a portugál királyfihoz; temérdek ökröt, tehenet, borjút, disznót, birkát vágta; jól is éreztem magam, hisz rengeteg húst sikerült szereznem.

– No persze, tudjuk, te vagy a legfalánkabb madár, máson se jár az eszed, mint a hasadon. No akkor tudod, hogy merre van a

Naphercegnő palotája.

– Tudom bizony.

– Nosza, kapd fel ezt az embert a hátadra – mondta a remete, és Ewenre mutatott –, repülj oda vele, de tüstént ám, és sértetlenül tedd le a palota mellett.

– Szíves örömet – felelte a sas –, csak azt az egyet kérem, hogy kedvemre jól lakhassam, mert messze van ám az a palota.

– Kedvedre jóllakhatsz, te feneketlen bendő; csak azt mondd meg, mit szeretnél enni.

– Juhot, de legalább tizenkettőt.

– Hol lehetne tizenkét juhot venni? – kérdezte Ewen a remetétől.

– Lakik a közelben egy nemesember, sok állatot tart, attól talán vehetsz – felelte az öregember.

Ewen elment a remetével a nemesemherhez, és jópénzért megvette a tizenkét juhot.

Másnap reggel fölrakták a juhokat a sas hátára, Ewen meg hegyibük ült; a madár – eleinte meglehetősen nehezen – fölszállt a levegőbe, és elrepült. Semmi sem állhatta útját; erdők, folyók, magas hegyek felett repült; elszálltak a Fehér-tenger, a Fekete-tenger, a Vörös-tenger fölött, majd végül elérték útjuk célját, eljutottak a Naphercegnő palotájához.

A sas, amint megígérte, sértetlenül letette a földre Ewent, azután azt mondta a molnárnak, ha szüksége van rá, szolgálatára áll, míg vissza nem repül.

Ewen a palota körül épült város legjobb szállodájában szállt meg; megkérdezte, mi újság arrafelé.

– Maga biztosan messziről jött – felelték –, hogy nem tud arról az újságról, ami valóságos felfordulást okoz a városban, és mindannyiunkat szörnyen boldoggá tesz.

– Csakugyan messziről jöttem; no de mi az a nagy újság?

– A portugál királyfi elveszi a Naphercegnőt, holnap lesz a lakodalom.

– Ó, valóban? Ez a hír engemet is szörnyen boldoggá tesz, ugyanis értékes portékával kereskedem, és most biztosan szert tehetek némi keresetre.

No másnap reggel Ewen odaáll a templomkapu mellé. Tíz órakor megérkezik a lakodalmas menet a templomi esküvőre, elől megy a

király, a királyné meg a két vőfély, utánuk az egész udvar. Ewen kiteríti a csillagszínű zsebkendőt, mindenki ámul-bámul rajta. A hercegnő fölismerte a kendőt, meg azt az embert is, aki a kezében tartotta, és így szólt:

– Be nem teszem a lábam a templomba, míg a csillagszínű kendőt meg nem kapom.

Odaküldi a komornáját Ewenhez, hogy vegye meg a kendőt.

– Mit kóstál ez a kendő? – kérdi a komorna.

– Nem eladó se ezüstért, se aranyért – feleli Ewen.

– A Naphercegnő küldött – folytatja a komorna. – Bármit kérsz is a kendőért, megkapod.

– Mondtam már, hogy nem eladó se ezüstért, se aranyért.

– Hát mit akarsz érte, mondd meg bátran.

– Azt akarom, hogy a hercegnő engedje megcsókolnom a bal lábát.

– Hagyd a tréfát, mondd meg, mi az ára.

– Nem tréfálok, kérek, add át az üzenetemet az úrnődnek.

A komorna visszament a Naphercegnőhöz, és átadta a kalmár üzenetét.

– De fura ötlet – felelte a hercegnő.

– Mondd meg annak az embernek – szólalt meg a király –, hogy esküvő után jöjjön a palotába. Majd megalkuszunk.

– Nem – vágott közbe a hercegnő –, be nem teszem a lábam a templomba, míg a kendőt meg nem kapom.

A menyasszony megmakacsolta magát, hiába beszélt neki az apja, az anyja, a vőlegénye; így hát az esküvőt másnapra halasztották, és a lakodalmas menet visszafordult a palotába.

A kalmárt pedig bevezették a hercegnő szobájába; a királylány odanyújtotta a bal lábát, és a csók fejében megkapta a csillagszínű kendőt.

No aztán pompás lakomát csaptak: asztalhoz ültek, vidáman ettek-ittak. Másnap reggel tíz óra tájt megint elindult a lakodalmas menet a templomba. A kalmár ott állt a templom kapu mellett, és kiterített egy másik kendőt, ami ezúttal holdszínű volt. Amikor a hercegnő meglátta, ezt is meg akarta szerezni; odaküldte a komornáját, hogy vegye meg. Az alku ugyanúgy ment végbe, mint

az előző napon: a kalmár most a királylány jobb lábát akarta megcsókolni, és ettől nem tágított.

A lakodalmas menet nem jutott be a templomba, újra csak visszafordult a palotába, az esküvőt megint másnapra halasztották. A kalmárt újra bevezették a királylány szobájába; megcsókolta a hercegnő jobb lábát, odaadta neki a holdszínű zsebkendőt. Eztán a társaság asztalhoz ült, késő éjszakáig ettek, ittak, nevettek, énekeltek, és vidám történeteket meséltek.

Másnap a lakodalmas menet harmadszor is elindult a templomba. A kalmár újra ott állt a szokott helyen; ezúttal a napszínű zsebkendőt terítette ki; a kendő úgy csillogott, úgy tündökölt, mint a nap; mindenki szeme belekáprázott. A hercegnő megint azt mondta, hogy be nem teszi a lábát a templomba, míg meg nem kapta a zsebkendőt, és újra odaküldte komornáját a templomhoz. A komorna azt a választ hozta, hogy az idegen ezúttal a hercegnő kezét akarja megcsókolni.

Harmadszor is másnapra halasztották az esküvőt, a lakodalmas menet megint visszafordult a palotába. Az öreg király bosszankodott, és azt mondta, hogy most aztán elég legyen ebből a komédiából.

A kalmárt újra bevezették a királylány szobájába, meg is csókolta a hercegnő kezét. Eztán megint asztalhoz ültek. De most a király ott fogta Ewent, és azt követelte, hogy a molnár a többi vendéggel együtt részt vehessen a lakomán. Amikor az eszem-iszom a vége felé járt, és mindenki jóízűen nevetett, énekelte, meg csodálatos történeteket mesélt, megszólalt a hercegnő; ezt kérdezte a portugál királytól:

– Milyen jutalmat szánna annak az embernek felséged, aki háromszor kockára tette az életét felségedért, netán megmentette a legsúlyosabb veszedelemtől, vagy kiszabadította a fogságból?

– Nincs az a jutalom, ami fölérne az ilyen ember jószolgálatával – felelte a király –, bármit kérne is tőlem, megadnám.

– No, van közöttünk egy ilyen ember; háromszor is kockára tette az életét értem, megszabadított a gonosz szellemektől, akik angolna alakjában fogva tartottak; egy nagy hatalmú varázsló változtatott angolnává. – A hercegnő Ewenre mutatott, és így folytatta: – Ott ül ez az ember; őhózzá megyek feleségül, nem a maga fiához, aki semmit se lett értem.

A vendégek szeme-szája elállt a csodálkozástól, amikor ezeket a szavakat hallották. A portugál király királynéval, fiastul szörnyű zavarba esett, mindhárman fölálltak, kiestek a teremből, hintóba szálltak, és hazautaztak Portugáliába.

Másnap fényűző pompával ülték meg a Naphercegnő és Ewen Kerépol lakodalmát; két hétig tartott az eszem-iszom, a sok nagyszerű ünnepség. De azóta egy árva szót sem hallotam róluk.

A KRISTÁLYPALOTA

Élt egyszer két szegény ember, egy férfi, meg egy asszony; hét gyerekük volt, hat fiú meg egy lány. Yvon, a legkisebb fiuk, és Yvonne, a lányuk – legalábbis látszatra –, egy kicsit együgyűek voltak, a testvéreik sokat komiszkodtak velük. Szegény Yvonne-t ez nagyon elszomorította, úgyszólván sohase nevetett. Fivérei minden reggel kiküldték egy nagy rétre a teheneket meg a birkákat legeltetni; egész napra csak egy darab árpakenyeret meg egy fekete rozslépenyt kapott enni. Csak napnyugtakor ment haza.

Egyik reggel, amikor szokás szerint kihajtotta a legelőre teheneit és birkáit, találkozott egy ifjúval; a fiatalember olyan szép volt, úgy ragyogott, hogy Yvonne azt hitte, magát a napot látja. A jövevény odalépett a lányhoz, és megkérdezte:

– Hozzám jönnél-e feleségül, kislány?

Yvonne-nak szeme-szája elállt a csodálkozástól, és alig tudott válaszolni zavarában.

– Nem tudom – felelte lesütött szemmel –, odahaza ugyan nagyon rosszul megy a sorom.

– No, gondold meg a dolgot; holnap reggel ugyanebben az órában megint itt leszek, hogy megtudjam a választ, ha te is eljössz.

Ezzel aztán a szép ifjú el is tűnt.

A kislány egész nap csakis róla ábrándozott. Napnyugtakor vidám énekszóval terelte haza a nyáját. Az egész család csodálkozott rajta, és mindenki azt kérdezte magában: „Ugyan mi történt Yvonne-nal, hogy ilyen vidáman énekel?”

A lány behajtotta a teheneket meg a birkákat az istállóba, azután odaállt anyja elé, elmesélte kalandját, és megkérdezte, mit válaszoljon másnap.

– Te szegény, buta lányom – mondta az anyja –, miféle históriával traktálsz engem? És tulajdonképpen miért akarsz lérijhez menni? Hogy boldogtalan légy?

– Boldogtalanabb már úgyse lehetek, édesanyám.

Erre az anyja vállat vont, és faképnél hagyta.

Másnap reggel, amikor a nap fölkel, Yvonne szokás szerint kiment teheneivel és birkáival a nagy legelőre. Ugyanazon a helyen, ahol az előző napon találkoztak, megjelent a szép ifjú, és újra megkérdezte:

– No, kedves gyerelem, akarsz-e a feleségem lenni?

– Igen, akarok – felelte Yvonne, és elpirult.

– Akkor hazakísérek a szüleidhez, és megkérem tőlük a kezedet.

Az ifjú elment Yvonne-nal a szüleihez. A lány apja, anyja és fivérei el ámultak, hogy egy ilyen szép és díszesen öltözött herceg akarja feleségül venni a szegény pásztorlányt; eszük ágában se volt nemet mondani.

Yvonne anyja mégis megkérdezte:

– De tulajdonképpen kicsoda maga?

– Azt majd megtudják a menyegzőnk napján – felelte a herceg.

Kitűzték az esküvőt, majd a herceg elment, Yvonne rokonai pedig csak ámultak-bámultak. No aztán nekifogtak a menyegzői előkészületeknek.

A megbeszélte napon egy nemes apród kíséretében megjött a herceg; az apród majdnem olyan szép volt, mint a gazdája. Gyönyörű, aranyos hintóban érkeztek; a kocsit négy pompás teherparipa húzta; a hintó meg a négy ló olyan ünnepélyes lényben ragyogott, hogy amerre csak járt, mindent megvilágított, akár maga a nap.

A lakodalmat fényűző pompával ülték meg; amikor a herceg fölkel az asztaltól, szól az újdonsült menyecskének, hogy szálljon be a hintóba, mert elviszi palotájába.

Yvonne kérte, hogy várjon egy kicsit, mert szeretné néhány ruháját magával vinni.

– Erre semmi szükség – felelte a herceg. – A palotában annyi ruhát találsz, amennyit csak akarsz.

Így aztán Yvonne beszállt a hintóba, és leült a férje mellé. Mielőtt a kocsi elindult, a lány fivérei megkérdezték:

– Ha meg szeretnénk látogatni a hűgunkat, hol találjuk meg?

– A Fekete-tenger túlsó partján, a kristálypalotában – válaszolta a herceg. Aztán nyomban elhajtattott.

Körülbelül egy év múlva a fivérek elhatározták, hogy fölkeresik hűgukat, hiszen semmi hírt se kaptak róla, és szerették volna tudni,

hogyan él a férjével. Így hát az öt idősebb fivér fölült szép lovára, és útnak indult. Yvon, a legkisebb, örömet velük tartott volna, de nem vitték magukkal, megparancsolták neki, hogy maradjon odahaza.

Egyre csak lovagoltak, mindig a felkelő nap irányába tartottak; úton-útfélen kérdezősködtek a kristálypalota felől. De senki se tudta, merre lehet ez a palota.

Már sok-sok országon áthaladtak; egyik nap aztán végül is egy nagy erdő szélére értek; az erdő kerülete legalább ötven mérföld volt. Összetalálkoztak egy öreg szénégetővel; megkérdezték, meg tudná-e mutatni, melyik út vezet a kristálypalotába.

– Van ebben az erdőben egy hosszú út, a kristálypalota útjának hívják – felelte a szénégető –; talán ahhoz a palotához vezet, amiről beszéltek. De én még sohase jártam ott.

A fivérek nekivágtak az erdőnek. Még nem sokat haladtak, amikor hangos lárma ütötte meg a fülüket, mintha dörgő-villámló zivatar vonult volna el a fejük és a fák orma fölött. Nagyon megrémültek, lovaik is úgy megijedtek, hogy csak nagy ügyel-bajjal sikerült féken tartaniok őket. De a mennydörgés és a villámlás nemsokára elmaradt, s a fivérek folytatták útjukat. Sötétedni kezdett, a legényeket nyugtalanság fogta el, hisz az erdő tele volt mindenféle vadállattal. Egyikük fölmászott egy fára, körül akart nézni, hogy nem látni-e a kristálypalotát vagy valami más épületet.

– Mit láatsz? – kérdezték a fa alatt álló fivérei.

– Bármerre nézek, csak erdőt látok, széltében-hosszában mindenütt csak erdőt...

A legény lemászott a fáról, és fivéreivel együtt ismét útnak indult. De az éj leszállt, és a sötét erdőben nem tudták az irányt tartani. Egyikük megint fölmászott egy fára.

– Mit láatsz? – kérdezték a többiek.

– A távolban nagy tüzet látok.

– Dobd a kalapodat a tűz irányába, és gyere le.

Megint fölkerelkedtek, és útnak indultak a tűz irányába, szentül hitték, hogy ott valami emberi hajlékot fognak találni. De nemsokára újra hangos dübörgést hallottak a fejük fölött; most sokkal borzasztóbb volt, mint az első alkalommal. A fák egymásnak csapódtak, minden recsegett-ropogott, mindenfelé törött ágak és faszilánkok röpködtek. És hogy mennydörgött! Hogy villámlott!...

Szörnyű volt!... Azután hirtelen elnémult a lárma, az éjszaka megint elcsöndesedett, kitisztult. A fivérek tovább poroszkáltak; eljutottak a tűzhöz, amit kerestek. Egy hosszú, lötyögős fogú, csupa szőr öregasszony őrizte a tüzet; éppen rátett egy csomó hasábfát. A legények odamentek az öregasszonyhoz, és a legidősebb fivér megszólította:

– Jó estét, öreganyám. Meg tudná-e mondani, melyik út vezet a kristálypalotához?

– Meg tudnám mondani, kedves gyerekeim; valóban tudom, hol a kristálypalota – felelte az öregasszony. – De várjátok meg, míg a legidősebb fiam hazajön; ő majd beszámol nektek a kristálypalotáról; hisz mindennap odajár. Most éppen úton van, de nemsokára hazajön. Talán találkozhatok is vele az erdőben?

– Senkivel se találkoztunk az erdőben, öreganyám.

– Akkor biztosan hallottátok a hangját; hisz általában hszllani, amikor elmegy az ember közelében... No, már jön is! Halljátok?

A fivérek fülét csakugyan olyasféle dübörgés ütötte meg, mint amelyet kétszer is hallottak az erdőben, csak hogy ez még borzasztóbb volt.

– Bújjatok gyorsan ide az ágak alá – mondta az öregasszony –, mert a fiam mindig szörnyű éhesen jön haza; félek, hogy megfájdul a foga rátok, és megesz benneteket.

Az öt fivér bújt, ahogy csak tudott.

No azután egy óriás szállt le az égből; alig ért földet a lába, máris szimatolni kezdett a levegőben, és így szólt:

– Itt emberek vannak, anyám, érzem a szagukat; de mindet megeszem, mert nagyon éhes vagyok!

Az öregasszony elővett egy vastag botot, és megfenyegette vele az óriást.

– Folyton a zabáláson jár az eszed! De majd ellátom a bajodat! Az unokaöcsém, a nővérem fiai vannak itt látogatóban; csupa kedves, illedelmes gyerek; ha csak egy ujjal is hozzájuk nyúlsz, megkapod a magadét ezzel a bottal!

Az öregasszony fenyegetésére az óriás reszketni kezdett félelmében, és megígérte, nem tesz kárt unokafivéreiben.

Erre az öregasszony szólt az öt legénynek, hogy bújjanak elő, bemutatta őket a fiának; az óriás így szólt:

– Csakugyan nagyon kedvesek vagytok, atyámfiái. De anyám, milyen kicsinyek!

No mivel rokonai voltak, ráállt, hogy nem falja föl őket.

– Nem elég, ha nem bántod őket, szívességet is kell tenned nekik
– mondta az óriásnak az anyja.

– Miféle szívességet tegyek nekik?

– Vidd el őket a kristálypalotába, mert meg szeretnék látogatni a hűgukat.

– A kristálypalotába nem vihetem el az atyafiakat, de jókora utat megtehetek velük, aztán majd megmutatom nekik, merre kell menniök.

– Köszönjük, testvér; többet nem is kérünk – mondták a fivérek.

– No akkor heveredjete le a tűz mellé, és aludjatok; holnap ugyanis nagyon korán el kell indulnunk. Majd ha itt az ideje, fölkeltelek benneteket.

A fivérek leheveredtek a tűz köré, és beburkolóztak köpenyükbé. De inkább csak tettették az alvást: valójában nem aludtak; ugyanis nem mertek volna mérget venni unokatestvérük, az óriás ígéretere. A rokon pedig nekilátott a vacsorának; minden harapásra lenyelt egy birkát.

Éjfél tájban fölébresztette a fivéereket, és rájuk parancsolt:

– Gyerünk! Keljete föl, atyámfiái! Itt az idő, indulnunk kell!

Egy nagy fekete kendőt terített a földre a tűz mellett; meghagyta az öt testvérnek, hogy üljenek nyeregbe, és lovastul álljanak rá a kendőre. A legények úgy tettek, ahogy a rokonuk parancsolta. Ekkor az óriás beállt a tűzbe, az anyja nagy csomó hasábfát dobott a zsarátnokra, a tűz fellobbant. Minél magasabbra csaptak a lángok, annál hangosabb lett a dübörgés, amit a legények útközben az erdőben hallottak, a kendő pedig, amin lovastul álltak, lassan fölemelkedett a levegőbe. Az óriás, amikor ruhája elégett, hatalmas tűzgolyóvá változott, és fölszállt a levegőbe. A fekete kendő is fölszállt mögötte, és vitte az öt fivért lovastul; valamennyien repültek. Egy idő múlva a fekete kendő az öt fivérrel meg lovaikkal leereszkedett egy nagy síkságra. A síkság fele száraz volt, ki volt égve, de a másik termékenynek látszott, magas, kövér fű nőtt rajta. A száraz, kiégett részen egy csapat ló legelt; jól táplált, tüzes lovak voltak, csak úgy fénylett a bőrük. Ahol a buja, kövér fű nőtt, ott is

legelt egy csapat ló, de ezek véznák, soványak voltak, alig álltak a lábukon. Folyton egymásnak rontottak, mindegyikük azon volt, hogy fölfalja a másikat.

Az óriás, vagyis a tűzgolyóbis tovaperdült, de előbb letette a fivéreket a síkságra, és így szólt hozzájuk:

– Ezen az úton eljuthattok a kristálypalotába. De most már magatok igyekezzetek boldogulni, ahogy tudtok, mert nem vihetlek tovább benneteket.

Abban a pillanatban, amikor földet értek, mindegyik lovuk összerogyott és kimúlt; gyalogszerrel kellett folytatniok útinkat. Egyikük elsőben megpróbált kifogni egy szép lovat a síkság száraz részén legelő ménesből, de sehogyan se sikerült neki. Így aztán a vézna, sovány lovakra vetették magukat, mindegyikük megfogott egy-egy gebét, és fölpattant a hátára. De a síkság egy részét tüskés bozót fedte, a lovak oda vitték a legényeket, és levetették őket; összevissza karcolták, vérezték magukat. Most aztán nagy zavarban voltak. Mitévők legyenek?

– Forduljunk vissza – mondta egyikük –, hisz úgyse jutunk el abba az átkozott kastélyba.

– Csakugyan ez a legokosabb, amit tehetünk – felelték a többiek.

No aztán vissza is fordultak; de azt a helyet, ahol az öregasszony a tüzet őrizte, és ahol fiával, az óriással találkoztak, gondosan elkerülték. Végül nagy ügyel-bajjal hazavergődtek, és mindent elmeséltek, ami útközben történt velük.

Legkisebb becsük, Yvon, szokás szerint a sutban ült egy kerek kövön; előbb meghallgatta fiverei kalandos beszámolóját, hogy mennyi viszontagságon kellett keresztülmenniök, és mégsem sikerült hűgukat megtalálniok, azután így szólt:

– Most már én is szerencsét próbálok; addig nem jövök haza, míg Yvonne hűgomat nem láttam.

– Ó, te tökkelütött! – mondták a bátyjai, és vállat vontak.

– Bizony azt mondom nektek, hogy megtalálom Yvonne hűgomat, bárhol van is.

Aadtak neki egy sánta, öreg lovat, egy igazi gebét, és a legény magában útnak indult.

Akárcsak a bátyjai, ő is mindig napkelet felé tartott; ő is eljutott az erdő szélére, és ott, ahol a kristálypalota útja kezdődik, találkozott

egy öregasszonnyal; a vénség megkérdezte tőle:

– Hova, merre, gyermekem?

– A kristálypalotába, öreganyám, meg akarom látogatni a húgomat.

– No, gyermekem, akkor ne azon az úton menj, hanem ezen, míg egy nagy síkságra nem érsz; aztán kerüld meg a síkságot, míg el nem jutsz egy fekete földútra. Bármilyen történik is, bármit látsz, bármit hallasz, ne félj, még ha az út lángba borulna is, csak menj egyenesen előre ezen az úton, akkor eljutsz a kristálypalotába, és megláthatod a nővéredet.

– Köszönöm, öreganyám – felelte Yvon, és nekivágott annak az útnak, amit az öregasszony mutatott.

Nemsokára elért arra a síkságra, amiről a vénség beszélt, körbejárta, míg meg nem látta a fekete földutat. Híven követte az öregasszony tanácsát, tovább akart haladni ezen az ösvényen, de egymásba gabalyodott csúszómászók állták el az útját; el is fogta a félelem, egy pillanatig tétovázott. Ráadásul a lova is visszahőkölt, amikor neki akarta hajtani ennek az útnak.

– Mitévő legyek? – tanakodott magában Yvon. – Hisz azt mondták, végig kell mennem ezen az úton.

No, belevágta a sarkantyút a lova oldalába, és rálovagolt a kígyókkal teli fekete földútra. De a kígyók nyomban rátámadtak, és úgy megmárták az állat lábát, hogy szegény pára összerogyott, és kimúlt. Így hát szegény Yvon gyalog maradt az undorító csúszómászók között, amelyek fenyegető sziszegéssel nyújtogatták a nyakukat feléje. De a legénynek nem szállt inába a bátorsága; továbbment, és utoljára is, anélkül, hogy kár esett volna benne, eljutott az út végére. Az ijedségen kívül nem történt más baja.

Most egy nagy tó partján találta magát, de sehol se látott csónakot, amivel átjuthatott volna a túlsó partra, úszni pedig nem tudott, így aztán megint nagy zavarba esett.

– Mitévő legyek? – tanakodott magában. – Nem akarok visszafordulni. Jöjjön, aminek jönnie kell, megpróbálok átjutni a vízen.

Elszántan begázolt a tóba. A víz először csak a térdéig, azután a hónaljáig, majd az áliáig ért, utoljára el is lepte. De Yvon csak ment

tovább, végül sikerült kivergődnie a tó másik partjára, anélkül, hogy bármi baja esett volna.

Amikor kievickélt a vízből, egy sötét, keskeny mélyút bejáratához ért; a szurdokot elejétől végéig tüskés bozót borította, a földet mindenfelé a bokrok buján tekerőző gyökerei lepték el.

„Ezen a bozóton sohase jutok át” – mondta magában Yvon. De azért nem esett kétségbe. Négykézlábra ereszkedett, és úgy mászott végig a tüskés bozót alatt, mintha siklókígyó volna; utoljára is eljutott az út végére; de jaj, milyen siralmas állapotban volt! összevissza karcolta-vérezte egész testét, egyetlen ruhafoszlány se maradt rajta! No de mégis átvergődött a szurdokon.

Nemsokára hirtelen észrevette, hogy egy vézna, sovány ló vágtat felé. Amikor odaért a legényhez, megállt mellette, mintha arra unszolná, hogy üljön a hátára. Yvon ráismert a saját lovára, amelyről azt hitte, hogy megdöglött. Nagyon megörült, hogy életben találta a lovát. Hátára pattant, és így szólt:

– Áldjon meg az Isten ezerszer, te szegény pára, hisz olyan fáradt vagyok, majd összeesem. Nem bírom tovább.

No aztán folytatták útjukat; végül is eljutottak egy helyre, ahol két nagy sziklatömbön egy harmadik sziklatömböt találtak. A ló belerúgott a felső sziklatömbbe, erre az nyomban elmozdult, és mögötte egy föld alatti folyosó bejárata tűnt fel; Yvon hallotta, amint egy hang így kiált:

– Szállj le a lóról, és lépj be.

A legény engedelmeskedett a felszólításnak, leszállt lováról, és belépett a föld alatti folyosóba. Először szörnyű, kibírhatatlan bűz ütötte meg az orrát, mintha mindenféle mérges kígyó bűze lett volna. Ráadásul nagyon sötét volt a folyosóban, Yvon csak tapogatózva tudott előrehaladni. Kis idő múlva szörnyű robajt hallott maga mögött, mintha légiónyi ördög közeledett volna felé.

„Innen nem kerülök ki élve” – gondolta magában. De csak haladt tovább, ahogy erejéből tellett. Végül halvány fény tűnt fel előtte; ettől fölbátorodott. Mögötte felharsogott a dübörgés, és egyre közeledett... De a fény is mind jobban világított, ahogy a legény feléje haladt. Végül is épen, egészségesen kecmergett ki a föld alatti folyosóból.

Ezután egy keresztútra ért, és megint zavarba esett. Melyik úton induljon el? Végül is annak vágott neki, amely a föld alatti folyosóval szemben húzódott, és nyílegyenesen vezetett tovább. Sok palánk állt az úton, mindegyik magas volt, nehéz volt átvergődni rajtuk. Yvonnak nem sikerült áttörni őket, így hát fölkapaszkodott a palánkokra, és átmászott rajtuk. Eztán az út elfordult, a legvégén minden olyannak látszott, mintha kristályból volna; a legény szeme előtt kristálypalota, kristálymennyezet, kristálynap tűnt fel, elég az hozzá, minden kristályból volt, amit csak látott.

– No ez a kristálypalota lesz, ebben lakik a hűgóm; most már biztos vagyok benne, hogy utam és minden viszontagságom nemsokára véget ér; hisz az ott kétségkívül a kristálypalota – mondta Yvon nagy boldogan.

Egészen közel ért a palotához. Az épület olyan szép volt, olyan ragyogás vette körül, hogy a legény szeme belekáprázott. Bement az udvarba. Milyen szép volt, hogy tündökölt ott minden! A palotának számtalan ajtaja volt, de Yvon mindegyiket zárva találta. Egy pincelyukon át sikerült bemászni a pincébe. Onnan azután elindult fölfelé; egy pompás, nagy, fényárban úszó teremben találta magát. A teremnek hat ajtaja volt; mihelyt a legény megérintette őket, kinyíltak. Yvon ebből a teremből egy másik terembe jutott, ez még szebb volt, mint az első. Három újabb ajtó vezetett három másik terembe, ezek közül mindegyik szebb volt mint az előtte levő. A legény az utolsó teremben megpillantotta a hűgát; Yvonne egy szép ágyban feküdt, és aludt. A legény nézte egy darabig; olyan szépnek találta, hogy szeme-szája elállt a csodálkozástól. De Yvonne nem ébredt fel; közben beesteledett. A legény egyszer csak léptek zaját hallotta, mintha valaki közeledett volna; minden lépésnél megszólalt egy csengő. Azután egy szép ifjú lépett a terembe; odament egyenesen ahhoz az ágyhoz, amelyben Yvonne aludt, és adott neki három csattanós pofont. De a fiatalasszony erre se ébredt fel, még csak meg se mozdult. No a szép ifjú odafeküdt mellé az ágyba. Yvon nagy zavarba esett, nem tudta, maradjon-e vagy elmenjen. Úgy határozott, hogy marad, mivel úgy érezte, hogy ez a férfi nagyon furán bánik a hűgával. A fiatal férj elaludt a felesége mellett. Yvon még valamin elálmélkodott: a palotában a legkisebb zajt se lehetett hallani, és úgy rémlett neki, hogy ott nem esznek az emberek. Ő

maga nagyon éhes volt, amikor odaérkezett, de most már egyáltalán nem érzett éhséget.

Az éjszaka mélységesen mély csöndben telt el. Virradatkor Yvonne férje fölébredt, és megint adott három csattanós pofont a feleségének. De a fiatalasszony mintha semmit se vett volna észre a dologból; még mindig nem ébredt föl. Az ifjú pedig nyomban kiment a teremből.

Yvon még mindig némán állt a sarokban; nagyon elcsodálkozott a látottakon. Attól félt, hogy a húga halott. Végül elhatározta, hogy megcsókolja; így akart megbizonyosodni róla, hogy a fiatalasszony csakugyan meghalt-e. Erre Yvonne fölébredt, kinyitotta a szemét, és amikor meglátta fivérét, fölkiáltott:

– Ó, kedves bátyám, mennyire örülök, hogy viszontláthatlak.

Szeretettel megcsókolták egymást.

Ezután Yvon megkérdezte a hűgát:

– No és hol a férjed, kedves hűgom?

– Elutazott, kedves bátyám.

– Már régen nincs idehaza?

– Nem, dehogyis, kedves bátyám, nemrég ment el. Egy perccel ezelőtt még itt volt.

– Micsoda? Tán nem vagy boldog mellette, szegény hűgom?

– Nagyon boldog vagyok mellette, kedves bátyám.

– De hisz láttam, hogy tegnap este, amikor megjött, három jókora pofont kaptál tőle, és ma reggel, mielőtt elment, megint háromszor pofon vágott.

– Miket beszélsz, kedves bátyám? Hogy pofon vágott?... Inkább meg szokott csókolni! Este is, meg reggel is.

– Mondhatom, fura csókokat kapsz tőle! Persze ha magad nem panaszkodol miatta... De mondd csak, kedves hűgom, hát nálatok nem szokás enni?

– Amióta ide érkeztem, kedves bátyám, nem éheztem meg, nem is szomjaztam soha, melegem se volt, fázni se fáztam, soha se éreztem semminek se szükségét, nincs semmi gondom. Talán te éhes vagy?

– Nem vagyok éhes, csakugyan nem vagyok éhes, csodálkozom is rajta. A férjeden meg rajtad kívül senki se lakik ebben a szép palotában?

– Ó, dehogynem. Sokan lakunk itt, kedves bátyám. Amikor idejöttem, mindenkit láttam, aki a palotában lakik. De azóta senkit se látok; ugyanis szóba elegyedtem az itteniekkel, pedig a férjem megtiltotta.

Yvonne és Yvon együtt töltötték az egész napot, bejárták a palotát, szüléikről, falujukról, meg sok más dologról beszélgettek. Este a szokott órában megjött Yvonne férje. Fölismerte a sógorát, és megörült a viszontlátásnak.

– Hát eljöttél látogatóba, sógor? – kérdezte.

– Eljöttem, sógor, mégpedig nem kis fáradtsággal.

– Meghiszem azt; hisz eddig nem mindenkinek sikerült eljutnia hozzánk. De hazafelé könnyebb dolgod lesz. Ahol bajos a járás, majd segíték neked.

Yvon néhány napig ott maradt a húgánál. A sógora minden reggel elment; nem mondta meg, hogy hova; azután egész nap odavolt. Yvont sógora viselkedése láttán elfogta a kíváncsiság, és egyik nap megkérdezte a húgát:

– Tulajdonképpen hova megy a férjed minden reggel, és mi a foglalkozása?

– Sajnos, nem tudom, kedves bátyám; még sohase beszélt róla. Én mindenesetre még sose kérdezősködtem felőle.

– No, nekem pedig kedvem támadt, hogy megkérjem, hadd menjek vele; ugyanis kíváncsi vagyok rá, nagyon szeretném megtudni, merre jár mindennap.

– Jó, kedves bátyám, kérd meg.

Másnap reggel, amikor Yvonne férje indulni készült, Yvon így szólt hozzá:

– Sógor, szeretnék ma elkísérni utadra, jólesne a környéket látnom, és friss levegőt szívnom.

– Szívesen megengedem, sógor, de csak akkor, ha mindent úgy teszel, ahogy mondom.

– Megígérem, sógor, hogy mindenben szót fogadok neked.

– Akkor jól figyelj rám: először is, semmihez se szabad hozzányúlnod, és bármit láatsz, bármit hallasz, csakis énhozzám szabad szólnod.

– Megígérem, hogy nem nyúlok semmihez, és csakis tehozzád fogok szólni.

– No jó, akkor mehetünk.

EI is indultak kettesben a kastélyból. Először egy keskeny ösvényen haladtak; nem fértek el egymás mellett. Yvonne férje ment elől, Yvon pedig gyalogszerrel követte. No eljutottak egy nagy, száraz, homokos, kiégett síkságra; mégis kövér, fényes bőrű ökrök és tehének heverésztek és kérődztek a homokban; elégedettnek látszottak. Yvon nagyon elcsodálkozott rajtuk. Mégse szólt egyetlen szót se.

Nem sokkal később egy másik síkságra értek; buja, magas fű nőtt rajta, de a dús fűben mégis ösztövé, sovány ökrök és tehének rugdosták egymást, és úgy bögtek, hogy az ember szíve összeszorult. Yvon megint fölöttébb furcsállotta a dolgot; meg is kérdezte sógorát:

– Hát ez mi a csuda, sógor? Még sohase láttam ilyesmit: amazok az ökrök meg tehének kövérek voltak, a bőrük fénylett, és elégedettnek látszottak, pedig homokon meg köveken kívül semmi egyéb se volt körülöttük, ezen a legelőn pedig a hasukig ér a fű, mégis olyan száználmasan cingárok, hogy ha az ember rájuk néz, azt hiszi, menten elpusztulnak éhen.

– Ez azt jelenti, sógor, hogy a száraz, homokos pusztán legelésző kövér, fényes bőrű ökrök meg tehének a szegények, akik elégedettek sorsukkal, elégedettek azzal, amit az Isten adott nekik, nem kívánják más jószágát; azok az ökrök és tehének pedig, a hasukig érő fűben, azért civakodnak szüntelenül, azért olyanok, mintha menten éhen kellene veszniük, mert gazdagok, akik sohasem érik be azzal, amijük van, folyton a mások rovására próbálják megszédni magukat, szüntelenül tépik-marják egymást.

Nem messze, egy folyó partján két fát pillantottak meg; a két fa egymásnak rugaszkodott, és olyan elkeseredetten csaptak össze, hogy kéregdarabok és faszilánkok röpködtek a levegőben. Yvon botot tartott a kezében; amikor a fák közelébe ért, odadobta a botot a viaskodók közé, és rájuk kiáltott:

– Ugyan mi bajotok, hogy ilyen komiszak vagytok egymáshoz? Hagyjátok abba a verekedést, és maradjatok békében!

Alighogy ezeket a szavakat kiejtette, lám, hogy elálmélkodott, hisz a két fa szeme láttára emberré változott, az egyikből férfi, a másikkól asszony lett; így szóltak a legényhez:

– Áldjon meg az Isten! Háromszáz éve viaskodunk ilyen elkeseredetten, és senkinek a szíve se esett meg rajtunk, senki se méltatott szóra bennünket. Házastársak vagyunk, amíg a földön élünk, folyton civakodtunk, verekedtünk; az Isten azzal büntetett mindkettőnket, hogy tovább verekedjünk itt ezen a helyen, míg valami jótét lélek meg nem szán bennünket, és egy jó szót nem szól hozzánk. Te jó cselekedetteddel és szavaiddal véget vetettél szenvedésünknek. Most bemehetünk a Paradicsomba, és Reméljük, hogy egy szép napon viszontlátunk.

Ezzel aztán nyomban el is tűnt a házaspár.

Yvon pedig szörnyű dübörgést, ordítást, szitkozódást, üvöltést, fogcsikorgatást, lánccsörgést hallott... majd megfagyott a vér az emberben.

– Mit jelentsen ez? – kérdezte a legény a sógorát.

– A pokol kapujánál vagyunk, de nem mehetünk együtt tovább, mivelhogy nem fogadtál Szót nekem. Határozottan megparancsoltam, hogy útközben ne nyúlj semmihez, és rajtam kívül ne szólj senkihez. Mégis szóba elegyedted a folyóparton viaskodó fákkal, meg is érintetted őket. Menj vissza a húgodhoz; én folytatom utamat, a szokott órában majd hazamegyek. Azután megmutatom a kipróbált utat, hogy visszamehess hazádba.

Yvon magányosan és nagy' zavarban ballagott vissza a kristálypalotába, sógora pedig folytatta útját.

Húga, amikor meglátta, hogy megjött, megkérdezte:

– Már vissza is jöttél, kedves bátyám?

– Igen, kedves húgom – felelte a legény nagy búsan.

– És csak magad jöttél?

– Igen, csak magam jöttem.

– Valamiben biztosan megszegted a férjem parancsát.

– Igen, megszólítottam két elkeseredetten viaskodó fát, meg is érintettem őket; egy folyó partján történt a dolog, a férjed azt mondta, jöjjetek vissza a palotába.

– Akkor hát nem is tudod, hogy a férjem hova ment?

– Nem, nem tudom, hova ment.

Estefelé, a szokott órában megjött Yvonne férje, és így szólt Yvonhoz:

– Nem fogadtál szót, sógor; parancsom és ígéreted ellenére hozzáértél valamihez, meg is szólítottad. Most egy időre haza kell menned szüleidhez. De aztán máris visszajössz hozzánk, és örökre itt maradsz.

Yvon istenhozódot mondott a húgának. Azután a sógorával együtt, a kipróbált úton elindult haza, útjában nem is találkozott semmiféle akadállyal. A legjobban azon csodálkozott, hogy nem érzett se éhséget, se szomjúságot, se fáradtságot. Éjjel-nappal, szüntelenül csak ment – hisz sohase fáradt el –, és végül hazaért a falujába. Elment arra a helyre, ahol tudomása szerint apja háza állt, de legnagyobb álmélkodására csak mezőt és öreg bükk- meg tölgyfákat talált ott:

– Jó helyen járok, vagy eltévedtem volna? – tanakodott magában a legény.

Bement az egyik közeli házba, és megkérdezte, hol lakik az apja, Jouenn Dagorn.

– Jouenn Dagorn? Itt nem lakik ilyen nevű – felelték Yvonnak.

De a tűzhely mellett megszólalt egy ősz öregember:

– A nagyapám emlegetett valami Jouenn Dagornról, de az az illető már réges-rég meghalt, és a gyerekei, meg a gyerekeinek a gyerekei is mind halottak, úgyhogy most már nem élnek Dagornok a faluban.

Mindazon, amit szegény Yvon hallott, ő maga csodálkozott a legjobban; mivel a faluban már senkit se ismert, és őt se ismerte senki, azt mondta magában, hogy nincs itt semmi keresnivalója, és legjobban teszi, ha elmegy a szülei után, oda ahová ők is elmentek. Így hát kiment a temetőbe, ott megtalálta a rokonai sírját; némelyik már háromszáz éves volt.

Azután elballagott a templomba, és igaz szívből imádkozott; meg is halt, ott a templomban, és biztosan visszatért húgához, a kristálypalotába.

A KÖNYÖKNYI KIS MANÓK

Élt egyszer egy király meg egy királyné; volt két lányuk: az egyiket Pirkadatnak, a másikat Esthajnalnak hívták. Pirkadat szebb volt, a szülei mindenben neki kedveztek, és sokkal jobban szerették, mint a nővérét.

Amikor a két hercegnő megnőtt, eladó sorba jutott, a király meg a királyné pompás bált rendezett, meghívta a környék valamennyi hercegét és előkelő földbirtokosát. Az estély elején minden fiatalember Pirkadatot vitte táncba, mert ő volt a szebb; de mivel nem volt kedves, mindenki csak egyszer táncolt vele; Esthajnal mellől viszont senki se tágított, hiszen olyan bájos és olyan szellemes volt, hogy a bál végén mindenki ott tolongott körülötte, és a szép Pirkadat úgyszólván magára maradt.

A királyt bosszantotta Esthajnal sikere, és elhatározta, hogy még az éjjel megszabadul tőle, akkor aztán az udvarlói kénytelenek lesznek Pirkadatnak tenni a szépet. A bál vége felé magához hívatta Esthajnalt, és így szólt hozzá:

– Lányom, tüstént indulnod kell, meg kell látogatnod keresztanyádat, a tündért.

– De édesapám, sötét éjszaka van – felelte Esthajnal –, félek egyedül az úton, és fáradt is vagyok. Engedje meg, hogy holnapig várjak.

– Nem – felelte a király –, nyomban indulnod kell; adok az útra egy kosár elemózsiát, és az egyik fegyvernököm majd elkísér.

Esthajnal lóra ült, a fegyvernök kísérte.

Amikor már jó darab utat megtettek, Esthajnal, mivel elfáradt a táncban, így szólt kísérőjéhez:

– Szeretnék aludni egy kicsit, nem bírom tovább az utat.

Leszállt a lóról, és mivel erdőben jártak, a fegyvernök mohát szedett, ágyat vetett belőle a hercegnőnek, és a feje alá tette az elemózsiás kosarat, mintha párna volna.

Amikor Esthajnal mélyen elaludt, a fegyvernök lóra pattant, és elvágatott; a király ugyanis meghagyta neki; azon legyen, hogy a

lány eltévedjen az erdőben.

Esthajnal, amikor felébredt, látta, hogy magára maradt az erdőben; nagyon meglepődött; szólította kísérőjét, de az már jó messze járt, nem hallhatta a lány kiáltásait; Esthajnal egész nap kereste az utat, de ráesteledett, és még mindig nem talált ki az erdőből. Megéhezett; megette az elemózsiát, ami a kosarában volt, azután, amikor besötétedett, fölmászott az egyik fára, megpróbálta, hátha látni onnan valami fényt; de nem látott semmit se, és mivel félt a vadállatoktól, reggelig fenn maradt a fán.

Másnap megint elindult, igyekezett kijutni az erdőből; de nem találta az utat; este megint fölmászott egy fára, megpróbálta, hátha látni onnan valami fényt; de nem látott világosságot, még jobban kétségbeesett, mint az előző napon; újra a fán töltötte az éjszakát.

Reggel, amikor fölébredt, valami csillogó dolgot pillantott meg a messzeségben; fogta a kosarát, és elindult; minél közelebb ért hozzá, az a micsoda annál jobban csillogott; olyannak tetszett, mintha sokszínű tűzijáték volna, és olyan fényes volt, hogy Esthajnal alig tudott ránézni.

Végül egy szép kristálypalotához ért; elálmélkodott, amint szemügyre vette, és fölkiáltott:

– Jaj, de szép palota!

Bezörgetett; de senki se jött kaput nyitni; még egyszer zörgetett, de akkor se jött ki senki; harmadszorra csendes neszezést és halk hangokat hallott; olyan volt a beszédjük, mintha muzsika szólt volna.

A kristálykapun át látta, hogy tizenkét Könyöknyi Kismanó tart felé; apró, könyöknél kisebb emberi alakok voltak. Hat kis manó fölemelte a kallantyút, a másik hat pedig meghúzta a kaput, hogy kinyíljon.

– Engedjete be a palotátokba – kérte őket Esthajnal. – Királylány vagyok; eltévedtem az erdőben.

– Gyere be – felelték a Könyöknyi Kismanók –, járulj úrnőnk elé, kérd meg, hadd maradhass nála.

Átvitték egy sereg lakosztályon, és bevezették úrnőjükhöz, a szép Fehér Macskához; az meg így szól hozzá:

– Szívesen befogadlak palotámba, csak az a feltételem, hogy sohase próbálj megszökni tőlem, és mindig engedelmeskedj nekem.

– Ezt megígérem – felelte Esthajnal.

A Fehér Macskának eszébe jutott, hogy a hercegnő biztosan éhes; megparancsolta, adjanak enni neki; a Könyöknyi Kismanók fölkerekedtek, hogy odahordják, ami az étkezéshez kell: négyen egy tányért hoztak a vállukon, hárman egy palack bort, ketten egy poharat. A Fehér Macska mellett pedig még sok Könyöknyi Kismanó állt, és leste parancsait.

Esthajnal asztalhoz ült; amikor kedvére jóllakott, a Fehér Macska megkérdezte, jól érzi-e magát.

– Ó, igen, asszonyom – felelte a lány.

– No mindennap így fognak teríteni neked; de most megmutatom a kertemet.

Bevezette a hercegnőt egy nagy bekerített kertbe; volt ott mindenféle virág, és olyan szép fákat lehetett látni, mint sehol a világon.

– Látod, milyen nagy kertem van? – kérdezte a Fehér Macska. – Sétálj benne kedved szerint, szedjél virágot meg gyümölcsöt; de azt az egyet megtiltom, hogy odamenj ahhoz a tóhoz. Ha megtudom, hogy megszeged a tilalmat, hamarosan megkapod a magadét.

Esthajnal megfogadta, hogy óvakodni fog az engedetlenségtől, és ezután mindennap kísétált a kertbe.

*

Néha mégse tudta megállni, hogy ne vessen egy pillantást a tó felé; már csak azért is odakíváncozott, mert tilos volt odamennie; de nem merészkedett el odáig.

Egyik nap a Fehér Macska elutazott; Esthajnal, ahogy szokta, kísétált a kertbe, és szinte észre se vette, séta közben egyszer csak a tó közelébe ért.

– Ó! – mondta magában –, ma mégis megnézem, hiszen itt van a közelemben; csak a Könyöknyi Kismanók vannak itthon, azok meg a palotában szorgoskodnak; a Fehér Macska nem fogja megtudni.

Odament a tóhoz, s amikor a partjára ért, a tavirózsa rezgő leveleit pillantotta meg a vízen; egy zöld kígyó jött ki a tóból, és odatelepedett mellé.

Esthajnal megijedt tőle, és visszahőkölt; de a kígyó szelíd hangon szólt hozzá: – Szép királylány, csak nem félsz tőlem? Légy nyugodt,

nem teszek rosszat veled. Kérlek, ne menj el, beszéljess el velem: már régóta nem volt módomban szót váltani valakivel!

Esthajnal megnyugtatták a kígyó szavai; ott maradt, sőt hosszasan elbeszélgetett vele. Végül észrevette, itt az ideje, hogy elinduljon; ezért így szólt a kígyóhoz:

– Isten veled, Zöld Kígyó, mennem kell; túlontúl sok időt töltöttem veled.

A kígyó könyörgött a hercegnőnek, hogy máskor is jöjjön el hozzá, aztán, hogy a lány eltűnt, elmerült a tóba.

Mihelyt Esthajnal visszatért a kristálypalotába, ott termett előtte a Fehér Macska.

– Hol járt a kisasszony? – kérdezte.

– A kertben sétáltam – felelte Esthajnal.

– Igen – folytatta a Fehér Macska –, a kertben sétáltál; de tilalmam ellenére kimentél a tó partjára. Most büntetésből megfürdetlek forró tejben.

A Könyöknyi Kismanók tüstént odarohantak; egy szempillantás alatt levetkőztették szegény Esthajnal, és forró tejjel teli fürdőkádba dugták; szörnyen összeégett; de nem hagyták sokáig a kádban, kivették, és gyógyítani kezdték, ahogy tőlük tellett; hamarosan meg is gyógyult.

Esthajnal megint megígérte a Fehér Macskának, hogy soha többé nem megy vissza a tóhoz; de a Zöld Kígyó mégis gyakran az eszébe jutott; egyik nap, amikor a Fehér Macska nem volt odahaza, Esthajnal ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy viszontlássa a kígyót, és kiment a tó partjára. Látta, hogy a Zöld Kígyó a fűben heverész; nagyon megsoványodott; fájdalmas hangon szólt a lányhoz:

– Szép hercegnő, azt hittem, cserbenhagytál; nagyon fáj a hűtlenséged.

– Nem hagytalak cserben – felelte Esthajnal. – Sokszor eszembe jutottál, de nagyon megbüntettek, amiért meglátogattalak, így hát nem mertem idejönni.

Megint belefeledkezett a beszélgetésbe, és amikor visszament a palotába, ott termett előtte a Fehér Macska, és bosszús hangon förmedt rá:

– Ígéreted ellenére megint engedetlen voltál; most forró olajban foglak megfürdetni.

A Könyöknyi Kismanók levetkőztették Esthajnalt, és nyakig forró olajba merítették, azután bevitték szobájába, és ápolni kezdték, ahogy tőlük tellett.

Most sokáig tartott a gyógyulás: egyik nap, amikor Esthajnal egyedül volt, sziszegést hallott, és feltűnt előtte a Zöld Kígyó; még a szokottnál is soványabb volt.

– Beteg vagyok – mondta a lánynak –, de ha hozzám jössz feleségül, meggyógyulok.

Esthajnal nagyon szerette a Zöld Kígyót, de nem tudta rászáni magát, hogy hozzá menjen feleségül.

A Zöld Kígyó mindennap fölkereste Esthajnalt, és megkérdezte, hajlandó-e hozzámenni feleségül; de a lány mindennap kikosarazta.

Végül is a Zöld Kígyó elmaradt, nagyon beteg volt, nem tudta a kastélyig vonszolni magát. Esthajnal ekkor már meggyógyult, és elhatározta, hogy a Fehér Macska fenyegetései ellenére kimegy a tó partjára. Viszontlátta szegény Zöld Kígyót: már a halálán volt, megmozdulni is alig tudott; a lány szíve annyira megesett a Zöld Kígyó nyomorúságos állapotán, hogy így szólt hozzá:

– Hozzád megyek feleségül, amikor akarod, ha ettől meggyógyulsz.

A Zöld Kígyó abban a szempillantásban fölépült betegségéből; Esthajnal visszament a palotába; reszketett, hogy megbüntetik; de amikor a Fehér Macska meglátta, még csak szemrehányást sem tett neki.

A Fehér Macska megparancsolta a Könyöknyi Kismanóknak, hogy mindent készítsenek elő a menyegzőre. Több száz manó lakott a kastélyban, voltak köztük nők is, férfiak is; mindannyian megtették, ami tőlük tellett.

Sok-sok vendéget hívtak, királyokat, királynőket, közöttük Esthajnal és a szép Pirkadat szüleit is. A menyegző napján Esthajnal szivárványszínű ruhát és csillagkoronát viselt; mindezt a Zöld Kígyótól kapta ajándékba. Ebben a szép ruhában indult a kápolnába; a Zöld Kígyó ott csúszott-mászott mellette.

– Milyen kár, hogy egy ilyen szép hercegnőnek kígyó lesz a férje!
– mondogatták a vendégek.

No de bementek a kápolnába, a püspök, aki eskette őket, megkérdezte a kígyót, vajon feleségül akarja-e venni a hercegnőt; a

vőlegény sietve felelte, hogy igen. A püspök ezután Esthajnalnak tette fel a kérdést, hogy elfogadja-e törvényes férjének a Zöld Kígyót.

– Igen – felelte a lány.

Abban a pillanatban, amikor ezt a szót kimondta, a kígyó helyett egy olyan szépséges herceg termett mellette, amelyet még nem látott a világ; a Könyöknyi Kismanók, akik részt vettek az esküvőn, nyomban visszanyerték természetes alakjukat, és a Fehér Macska szépséges királylánnyá változott.

A Fehér Macskát ugyanakkor varázsolták el, amikor a Könyöknyi Kismanókat – ezek mind előkelő urak és hölgyek voltak –, és a Zöld Kígyót, aki nagy hatalmú király volt, de egy tündér arra kárhoztatta, hogy kígyóként éljen, míg nem talál egy fiatal lányt, aki hajlandó hozzámenni feleségül.

Nagy örömnepet ültek a kristálypalotában, pompás lakomát csaptak, és a bálban mindenki úgy mulatott, úgy táncolt, ahogy csak bírta.

A szép Pirkadat is talált férjet magának azok között a hercegek között, akiket a tündér annak idején Könyöknyi Kismanókká változtatott; mindenki örült, és Esthajnal meg a férje boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

MICHENIC

Szegény Georgic éppen betöltötte a tizennyolcadik évét, amikor az apja meg az anyja elment deszkát árulni. A legénynek minden vagyona a fiatalsága volt, nem akadt egy huncut krajcárja sem, de ennie azért kellett.

„A szerencse – mondta magában – elvégre csak a bátrakra meg a szorgosakra mosolyog: ha kell, a világ végéig kergetem.”

No, bizony, útra is kelt, járta a világot, futott a kaland után.

Már réges-régen elhagyta a faluját, amikor egy csúf kastélyhoz ért; a kastély az erdő mélyén rejtőzködött, mintha valami tolvaj építette volna, aki szereti a homályt meg a titokzatosságot.

„A külseje nem valami barátságos – gondolta magában Georgic –, no de annyi baj legyen. Eleget koptattam már a cipőmet az utak kövén. Akár ördög, akár ember lakik benne, bemegyek.”

A gazda éppen szolgálégényt keresett. Nyomban föl is fogadta Georgicot.

– Isten hozott, te legény – kiáltotta –; éppen rád vártam. Jó fekhelyet, finom kosztot, tisztességes bért kapsz tőlem, és nem kell ám sokat dolgoznod. Van az istállóban egy lovam; nagyon szeretem: adj neki napjában kilenc font szénát. A baromfiudvarban van egy kedvenc tyúkom: adjál neki kilenc font húst. Végül pedig van egy szamaram; nagyon utálok; mindennap kereszteld meg kilencszer a botoddal. De mindenekelőtt óvakodj attól, hogy a titkos szobámba lépj.

– Nagyon köszönöm – felelte Georgic. – A munka csakugyan nem fárasztó. Meglátja, elégedett lesz velem.

A legény már másnap munkához látott. Odaadta a lónak a kilenc font szénáját, a tyúknak a kilenc font húst, és lelkiismeretesen nekigyürkőzött, hogy elagyabugyálja a szamarat; de a csacsi Georgic nagy meglepetésére megszólalt:

– Mi rosszat tettem én neked – nyöszörgött szegény pára –, hogy így bánsz velem. Tudd meg, hogy igazságtalanságot művelsz. Hisz én szent életű remete vagyok. Az Isten azért szolgáltatott ki ennek

az uraságnak, akit megszállt az ördög, hogy levezekeljem bűneimet. Hagyd abba! Ezentúl a lónak add a húst, a tyúknak az ütlegeket, nekem pedig a szénát.

– Mit szól majd a gazda?

– Bízzál bennem – felelte a szamár –, a többit majd én elintézem.

Georgic szó szerint megfogadta a tanácsot. Másnap a ló kapta a húst, a szamár a szénát és a tyúk az ütlegeket. No de kevesebb ütéstől is elpusztult volna. Amikor a bot harmadszor csapott le rá, kimúlt. Georgic szörnyen megijedt.

„Most mitévő legyek? – tanakodott magában. – Ennek az ostobaságnak nagyon megadhatom az árát.”

– Edd meg a tyúkot – tanácsolta a szamár –, és tégy úgy, ahogy mondom. Abban a szobában, amit a gazda titkos szobának hív, van egy tartály, tele bűvös erejű vízzel, az asztalon pedig találsz egy még bűvösebb erejű fésűt. Ha az a fésű bárkihez hozzáér, az illetőnek aranyhaja nő. Menj be hát a titkos szobába, tölts meg egy üveget a tartályból, vedd magadhoz a fésűt, azután pattanj a hátamra. A többit bízd ránt; ígérem, hogy nem esik semmi bajod.

Minden úgy történt, ahogy történnie kellett; a két cimbora éjnek idején lóhalálában elvágatott. De azellen nem tudtak tenni, hogy a szamár patája ne csattogjon. A gazda meghallotta a dobogást, és kedvenc lován üldözőbe vette Georgicot meg a komáját. Amikor az első hajnalsugár a fák ormára süttött, a szökevények észrevették, hogy a gazda szélesebesen vágat utánuk az országúton.

A szamár kifulladt, meg is állt, és ráparancsolt a legényre:

– Öntsd keresztbe a vizet az úton.

Georgic szót fogadott. És lám, örvénylő vízesés fakadt mögöttük, mély medret vágott a földbe, a mederben folyó vize hömpölygött, és megállította üldözőjüket.

– Megmenekültünk! – kiáltott fel a szamár. – Most már csak az van hátra, hogy elváljunk, és mindegyikünk a maga módján próbáljon boldogulni. De hallgasd meg utolsó jó tanácsomat: Ha valaki kérdezget, ne bocsátkozz szóba vele. Ha olyasmit kérdeznek, ami nem tetszik, csak annyit felelj: *Michenic!* Ha viszont tetszik a kérdés, akkor mondd kétszer, hogy *Michenic! Michenic!* Bármilyen történik is, ha veszélybe jutsz, kiabálj nekem: *Merlinic, kérlek, segíts rajtam!*, és máris ott termek melletted.

A számár, miután elmondta a mondókáját, útnak indult, Georgic pedig nyomorúságos ruhájában és báránybundájában elment a királyhoz, és juhásznak ajánlkozott. Amilyen becsületes képe volt, meg is fogadták, pedig bármit mondtak is neki a szolgálattal kapcsolatban, csupán ezekkel a szavakkal fejezte ki megelégedését: – *Michenic! Michenic!*

Telt-múlt az idő; Georgic igyekezett becsületesen végezni a dolgát; egyszer csak híre járt, hogy a király elhatározta, férjhez adja a lányait.

– Nem követem a többi uralkodó példáját – mondta a derék király –, mindig a régi szokás szerint, nemegyszer a fiatalok akarata ellenére házastíják ki csemetéiket. Az én lányaim elég gazdagok, hadd válasszák, aki a szívüknek kedves.

A királylányok csakugyan választottak maguknak férjet, mégpedig az emberek nem kis meglepetésére a legidősebb Jean Marie-t, a kertészlegényt, a középső Josephet a lovásziút választotta. De azután majdnem igazi botrány lett, amikor híre ment, hogy a legkisebb és egyben legszebb, legjobb szívű királylány a juhásznál állapodott meg, annál az ostoba képű, nevetséges csudabogárnál, aki bármit kérdeznek is tőle, mindig csak azt feleli: *Michenic!*

A királylány különben rendületlenül kitartott elhatározása mellett; a királynak engednie kellett; egykettőre megülték a fényes menyegzőt.

Még három hónap se telt el ezek után a nevezetes események után, amikor szomorú hír érkezett az udvarba. Kitört a háború a király és a szomszéd ország között. Három hadsereg indult el a harcmezőre, a király a vejeit szánta a seregek élére.

– Neked is el kell menned – mondta a király Georgicnak.

– Michenic! Michenic! – felelte a juhász.

Egy rozoga, kehes gebét kínáltak neki hátaslónak.

– Michenic! Michenic! – felelte.

Szegény pára elvánszorgott egy kilométert, azután összerogyott a kimerültségtől. Épp akkor ért oda pompásan felszerszámozott lovon a király másik két veje, akik nagy becsben álltak az udvarnál. Elnevelték magukat, amikor látták, hogy Georgic milyen nagy bajban van.

– No nézd ezt a tökkelütöttet! – kiáltották. – Azon mesterkedik, hogy akkor érjen a csataterre, amikor már réges-rég vége a háborúnak.

– Michenic! Michenic! – felelte a maga együgyű módján a juhász, és vállat vont. Amikor aztán sógorai odébb álltak, fölkiáltott:

– Merlinic! Kérlek szépen, segíts rajtam!

Abban a szempillantásban nyílsebesen vágató paripa dobogását lehetett hallani. A szamár volt a paripa, az, amelyik megmentette Georgic életét; most pompás ruhát, és nagyszerű fegyvereket hozott neki. A juhász magára vette a ruhát meg a fegyvereket, nyeregbe pattant, és egy szempillantás alatt utolérte sógorait. Amazok nem ismerték fel a ragyogó felszerelésű lovast.

– Hova mégy, nagyjóuram? – kérdezték.

– A háborúba! – felelte Georgic.

– Várj meg bennünket, mi is oda tartunk.

– Nem várhatok. Remélem, mire a csataterre értek, réges-régen vége lesz a háborúnak.

Ezzel Georgic eltűnt a messzeségben szélesebesen vágató szamarán.

Reményében nem csalatkozott. Oly vitézül, oly ügyesen forgatta kardját, hogy megállította az ellenséget, és aláírta a békét, mielőtt sógorai odaértek volna.

Hazafelé mentében találkozott velük.

– Honnan jössz? – kérdezték a sógorai.

– A háborúból.

– Hát vége van?

– Úgy ám! Bizony. Itt a békeszerződés.

– Az Istenre kérünk, ismeretlen lovag, olvasd fel nekünk!

– Szívesen felolvasom, de van egy feltételem; lehet, hogy nagyon súlyosnak fogjátok találni.

– És mi volna az a feltétel?

– Adjátok nekem a narancsotokat.

Abban az országban ugyanis nem az volt a szokás, hogy a menyasszony gyűrűt kapott, hanem a házasodni készülő férfit ajándékozták meg egy narancssal.

– Így, ahogy elmondod, csakugyan súlyos feltételnek látszik, de azért elfogadjuk – felelte a két sógor kénytelen-kelletlen.

Alighogy visszaértek az udvarba, újabb szörnyű csapás érte az országot. A király elvesztette a szeme világát. Hiába hívtak orvost, hiába hívtak kuruzslót: senki se tudta meggyógyítani. Végül aztán az egyik boszorkánymester megmondta, mi módon nyerhetné vissza a beteg a látását. Hozzanak vizet a világosság forrásából, és mossák meg vele a király szemét.

A három sógor elhatározta, hogy megpróbálja a dolgot. Fölkerekedtek mind a hárman, és pedig azon a lovon, amin a háborúba mentek. Ugyanúgy is jártak. Még negyedórája se múlt, hogy elindultak, de Georgic rozzant gebéje máris élettelenül rogyott össze az út közepén; útitársai örültek sógoruk kudarcának, megsarkantyúzták lovukat, és elvágattak. De Georgic kivágta magát a bajból.

– Merlinic, segíts! – kiáltotta.

Az életmentő szamár lóhalálában máris ott termett; teljes felszerelést hozott cimborájának. Georgic most már egy pillanat alatt utolérte, és el is hagyta sógorait; még csak észre se vették. Paripája egyet-kettőt ugrott, és ott voltak a világosság forrásánál. A forrást egy hétfejű sárkány őrizte; rendszerint aludt, de ha fölébredt, tizenöt évig nem hunyta le a szemét. Aznap éppen ébren volt, és féltő gonddal őrizte a forrást.

No de semmire se ment az éberségével. Hiába nyújtogatta olyan fenyegetően mind a hét fejét, hiába volt a bőszen üvöltés, a szamár nem ijedt meg, szélesebesen kerülgette a forrást. Harmadszorra Georgic megmerítette a kardja hegyére tűzött kis üveget, és épségben elvágatott.

Hazafelé mentében látta, hogy sógorai vágtaiba kezdtek.

– Minek ez a nagy sietség? – kérdezte tőlük Georgic.

– Vizet akarunk vinni a világosság forrásából a királynak – felelték amazok.

– Fölösleges a lótás-futás, higgyétek el nekem. Itt a víz, nézzétek – mondta Georgic, és egy vízzel tele üveget mutatott nekik.

– Hála Istennek! – kiáltotta egyszerre a két sógor –, add nekünk.

– Nagy árat fizettem érte, nem adhatom ajándékba.

– Megfizetjük, amit kérsz.

– No jó! De drága multság lesz ez nektek. Az a kívánságom, hogy mindketten vágjátok le a lábatok nagyujját, és adjátok nekem a

vízért.

A két szerencsétlen sógor összeresztte a borzalomtól. Hogy is egyezhetnének bele ebbe a kérésbe? No de nem volt más választásuk, mert Georgic hallani se akart az alkuról. Így hát kénytelen-kelletlen levágták a lábuk nagyujját, és megkapták a kis üveget. Csakhogy az üvegben iszapos víz volt, Georgic a folyóból merítette, azt az üveget viszont, amiben a világosság forrásának vize volt, gondosan eldugta.

A két sógor hamarosan megtudta, hogy orvosságuk semmire se jó. Hiába mosták a király szemét az iszapos vízzel, őfelsége csak rosszabbul lett tőle. Persze, eszükbe se jutott, hogy Georgictól kérjenek tanácsot. Hiszen mindig úgy bántak vele, mint valami számkivetettel. Ha valaki ránézett erre a nyomorúságkergetőre, nem is sejtette, hogy a király veje előtt áll.

De Georgic a maga módján jól elszórakozott. Fölült szamarára, és minden este ott vágta a palota körül. Éjnek idején hallani lehetett a patadobogást; a lovas is látni lehetett a sötétben. De oly gyorsan vágatott, hogy senki se tudta fölismerni. Az egész országban másról sem beszéltek, mint titokzatos kísértetről; a legbátrabb emberek is reszkettek tőle.

Georgic két sógora tiszta vizet akart önteni a pohárba; kitaláltak valamit. Kihirdették, hogy a király nagy lakomát rendez, és meghívja rá országa valamennyi nevezetes emberét. A két sógor arra gondolt, hogy az éjszakai lovas is ott lesz a vendégek között, és valamiről csak fölismerik. No de mivel nem szerettek volna vendégeik előtt azzal a Michenic-vel mutatkozni, aki együgyű ábrázatával szégyent hozott rájuk, megparancsolták neki, hogy hordja el magát jó messzire feleségestül. A juhász zokszó nélkül fogadta ezt az újabb megaláztatást. Igen ám, de a feleségének sehogyan se volt ínyére a dolog.

Amikor magára maradt a férjével, mint valami számkivetett a pusztában, nem tudta visszatartani könnyeit.

– Hát idáig kellett jutnom a bajban? – jajveszékelt a fiatalasszony.
– Ha legalább olyan férjem volna, mint a többi asszonynak! De jaj, az én uram csak amolyan kuka. „Michenic! Michenic!” – ez az egész tudomány. Ennél a papagáj is többet tud.

No ez már nagyon vérlázító sértés volt. Szíven találta Georgicot, ezt már nem tűrhette. Mindjárt tudta, mit válaszoljon:

– Igazad van, kedves feleségem, ha panaszkodol rám! – felelte. – De hát minden véget ér egyszer. Elhatároztam, hogy illő helyet szerzek magamnak az emberek között, és megkövetelem az udvarban a király vejének járó tiszteletet, ígérem, hogy nem fogsz többé pirulni miattam.

Amikor befejezte mondókáját, fölkiáltott:

– Merlinic! Kérlek, segíts!

Erre hatalmas porfelhőben megjelent egy pompás hintó; az ifjú férj és felesége beszállt, és a hintó abban a minutában ott termett a királyi palota előtt. Érkezésük nagy feltűnést keltett. Az udvaroncok és a szolgák mind odaszaladtak. Valamennyien fölismerték Georgicot és feleségét; két sógoruk nem állhatta meg, hogy ne bókoljon nekik, amiért így átváltoztak. Amikor a lakoma megkezdődött, Georgic állt a menet élére; aranyhaja, amit a bűvös fésű növesztett, a vállára hullt; az asztalnál Georgic a király jobbján ült.

Elhatározta, hogy emlékezetes bosszút áll sógorain, amiért annyiszor megalázták. Nem kellett sokáig várnia, sógorai alkalmat adtak a bosszúra.

Amikor a vacsora már a vége felé járt, az öreg, vak király – ahogy akkoriban szokás volt – megkérte nevezetesebb vendégeit, meséljenek valami érdekes történetet. A két sógor kezdte a mesét azokkal a mondvacsinált hőstettekkel, amiket a legutóbbi háború alatt vittek véghez. A vendégek tátott szájjal hallgattak. Georgic is feszülten figyelt; csak várt. Amikor aztán sógorai arról kezdtek mesélni, hogy elindultak hazafelé, Georgic felpattant, feljűk fordult, kihívó mozdulatot tett, és így kiáltott:

– Hazudtok! Nem ti vezettétek a hadsereget a háborúba, nem ti írtátok alá a békét; ez olyan igaz, mint ahogy itt állok előttetek, és hogy akkor ott voltam.

A két sógor fölugrott a sértésre:

– Hát ki írta alá a békét? – kérdezték.

-- Én; majd mindjárt segíték, hogy jobban emlékezzetek: megmondanátok-e, hol a narancsotok?

A két sógor lehorgasztotta a fejét.

– No persze, nem tudjátok – felelt helyettük Georgic –, hisz nekem adtátok, mert megkaptátok a békeszerződést. Itt a narancsotok.

Ezzel kihúzta a zekéje alól a két narancsot.

– Most pedig meséljétek el az egybegyűlteknél, hogy is volt az, amikor elmentetek a világosság forrásához.

– Bizony eljutottunk a forráshoz minden akadályon át – felelte a két sógor –, merítettünk a vízből, és megmostuk vele a király szemét.

– Sajnos! – suttogta a király –, azóta még rosszabbul érzem magam.

– Nem is csodálkozom rajta – mondta Georgic –, hiszen az a víz iszapos folyóvíz volt; de miután ez a két bátor nemesember elmondta, mit hozott, vajon el tudná-e mondani azt is, hogy mit hagyott el útközben?

A két sógor szusszanni sem mert.

– Ide nézzetek!

Ezzel Georgic előhúzza egyik zsebéből a két szerencsétlen nagy lábujját.

– Cserébe kaptam tőlük azért a vízért, amit a világosság forrásából merítettem; de nem sokra mentek vele, mert a csodatevő vizet megtartottam magamnak, nekik pedig közönséges vizet adtam. Különben mindjárt meglátjátok saját szemetekkel.

Ahogy befejezte mondókáját, elővette a kis üveget, amit megtartott magának, rácseppentett néhány cseppet a király szemére; őfelsége nyomban visszanyerte a szeme világát; az egybegyűlteknél ujjongva tapsoltak. A két sógor már el is tűnt.

– Bravó, fiam! – kiáltotta az öreg király. – Pompásan megálltad a sarat. Legyen tiéd a koronám.

Ezzel az öreg uralkodó az együgyű Michenic, az udvar egykori számkivetettje fejére tette a koronát, és fölszentelte vejét az ország királyának.

BAYARD LOVAG

A francia király egyik fia – a Bayard nevezetű – annyira szeretett volna világot látni, hogy majd belebolondult. Olyan nagyon ragaszkodott ehhez a kívánságához, hogy egy szép napon szülei akarata ellenére fölült harci paripájára, és Izanik nevű szolgájával együtt útnak indult. A bugyellárisa tele volt pénzzel, de egykettőre elherdálta mindenét, mert valahány nyomorúságkergetővel találkozott, nem tudta megállni, hogy ne segítsen rajta. Pénze fogytán eljutott egy zöld lombok közt megbúvó, elhagyott kastélyba; a kastélyt erdő vette körül – csak úgy nyüzsgött benne a sok vad.

A legény letanyázott a kastélyban; most már biztos volt benne, hogy nem fog éhen halni.

– Te majd vigyázol a házra, és megfőzöd az ebédet – mondta inasának. – Én meg elmegyek vadászni.

A vadászat olyan jól sikerült, hogy este alig tudta hazacipelni az elejtett vadat.

– Pompás – gondolta magában Izanik –; no ezzel a vadászattal újra megszédhetjük magunkat.

Föl is kerekedett, és a zsákmány javát eladta a szomszéd falu plébánosának; hét vadonatúj tallért kapott érte.

Másnap a királyfi még több vadat ejtett, Izanik pedig elment a jegyzőhöz, és eladott neki tizennégy tallér ára vadhúst.

Harmadnap a királyfi akkora zsákmányra tett szert, hogy a faluban egy gazdag birtokos asszonytól huszonnyolc tallért kapott a sok nyúlért, fogolyért, fácánért.

Lám, rámosolygott a szerencse. Előbb-utóbb folytathatta volna útját. De ekkor fura kaland esett vele.

A negyedik nap, amikor az erdőt járta, szembejött vele egy vademse kilenc malacával. Már vállához emelte a puskát, célzott, de nicsak, a vaddisznó megszólalt.

– Bocsásd le a fegyvered csövét, te legény – mondta szelíd hangon, mintha valami fiatal nő volna. – Állatnak gondolsz, de nem

vagyok az, és hogy bebizonyítsam, kereken kijelentem: hozzád megyek feleségül.

A lovag meghökkent, visszahőkölt ijedtében.

– Jaj! Nem! Jaj! Nem! – kiáltotta, és fürgén fölmászott egy fára; ott keresett menedéket. De a fa egy szempillantás múlva a földön hevert, mert a kilenc malac vadul nekiesett a gyökereinek, és kidöntötte.

– Választhatsz – folytatta a vaddisznó. – Ha nem fogadod el ajánlatomat, elteszlek láb alól. Reggelig gondold meg.

A vaddisznó kicsinyeivel együtt elkísérte a lovagot a kastélyba, hogy meggyőzze szilárd elhatározásáról.

Izanik szörnyen meglepődött, amikor megpillantotta a fura kíséretet, de legalább annyira fel is háborodott.

– Hogy az én királyom fia egy vaddisznót vegyen feleségül? Soha! Ez lehetetlen!

Megkérdezték a plébánost; az ugyanúgy vélekedett:

– Nem szokás, hogy az emberek állatokkal házasodjanak. Nem esketem meg őket.

De másnapra a plébános megváltoztatta véleményét. Közben ugyanis levelet kapott a fura menyasszonytól; a levél bizonyára nagyon meggyőző volt, mert őtisztelendősége nyomban azt válaszolta, hogy már nincs semmiféle kifogása.

No a szerencsétlen herceg szörnyű félelemben töltötte az eljegyzés előtti éjszakát. Mit jelentsen ez a titok? Miféle szerzet ez a nőstény vadállat, aki egybe akar kelni vele? A menyasszony kicsinyeivel bezárkózott az istállóba; a királyfi többször odaküldte Izanikot, hogy nézze meg, mit művelnek. Izanik mindannyiszor ugyanazt válaszolta:

– Nem láttam semmit, de borzalmas lármát hallottam.

Utoljára azután a szolga nagyon vidáman tért vissza gazdájához; arca csak úgy sugárzott az örömtől. Ugyanis, amikor benézett a kulcslyukon, látta, hogy az istálló ragyogóan kivilágított teremmé változott, csak úgy szikrázott benne a mindenféle értékes holmi. A terem közepén egy trónuson gyönyörű szép hölgy ült, körülötte kilenc ugyancsak nagyon szép lány sürgölődött; a haját fonták. Amint fésülték, annyi aranypénz hullott a hölgy hajából, hogy szinte elárasztotta a padlót.

Képzelték, hogy örült Bayard lovag, amikor az újságot meghallotta. Ujjongó örömmel indult a templomba az eljegyzésre.

Megállapodtak, hogy egy hét múlva lesz az esküvő. Közben a jegyesek nem láthatták egymást.

A királyfi eleinte könnyen meg tudta tartani a szavát, hisz a menyegzői előkészületekkel foglalatoskodott. De hét nap nagy idő a szerelmes férfiembernek. A hetedik napon Bayard lovag már nem türtőztethette magát, nem tudta megállni, hogy a kulcslyukon keresztül ki ne lesse, mit csinál a menyasszonya. Láta, hogy a vaddisznóból lett csodálatosan szép hercegnő aranyhaját fésüli. A kíváncsiságnak, ó, jaj! gyászos vége lett. A menyasszonyt elfogta a mérge, mert megérezte, hogy a királyfi odasettenkedett az ajtó elé. A lány egyszer csak ott termett pompás ruhájában, és e szavakkal kiadta a királyfi útját:

– Herceg! – kiáltott rá. – Becstelen dolgot műveltél! Ezért büntetés jár. Most nem lehetek a feleséged. Ha meg akarsz keresni, tudd meg, hogy a Fekete- és a Kék-tenger között lakom, ott, ahol három arany- és három ezüstlánc köti össze őket. Isten áldjon!

Ezután a hercegnő eltűnt.

Bayard lovagnak rettenetesen fáj a szíve, de gyorsan elhatározta magát.

Izanikot ott hagyta a kastélyban; két lovával és teli bugyellárisával a szökevény lány keresésére indult.

Alig telt el egy-két nap, máris meglappadt az erszénye, mert újra rászokott a tékozlásra, s valahány koldussal meg éhenkórással találkozott, megint szórta a pénzt. Végül nem maradt egyebe, mint a két lova. No azután az egyik reggel, amikor fölment egy dombra, két kocsist pillantott meg; az atyafiak hiába pattogtatták ostorukat, hiába káromkodtak torkuk szakadtából, nem tudták kihúzatni kocsijukat a sárból.

– Hé, te vándorlegény! – kiáltott oda a lovagnak a két kocsis –, add kölcsön a lovaiddat, hadd húzassuk meg a kocsit.

– Azt várhatjátok, hogy a lovaimat kölcsönadjam – kiáltott föl a királyfi. – Soha semmit sem adok kölcsön. Legyen a tiétek mind a kettő. Cserébe csak azt kérem: imádkozzatok, hogy mihamarabb megtaláljam az aranyhajú hercegnőt.

A két kocsis letérdelt, a királyfi pedig gyalogszerrel folytatta útját.

Éjszakára egy sűrű erdőbe ért. Valami védett fekvőhelyet keresett magának. Fölfigyelt egy hatalmas tölgyfára: a fa vastagabb ágai között fura építményt pillantott meg. Mintha szénégető kunyhó lett volna, amiből, akár valami őrállásból, szemmel lehetett tartani a környéket. A királyfi fölmászott a kunyhóba, talált benne egy gallyakból meg száraz levelekből készült ágyat; nagy élvezettel dőlt végig rajta.

EI is aludt; éjfélkor szörnyű zajra riadt. Azt hihette volna az ember, a vihar dühöng. A hatalmas tölgyfának még a gyökerei is reszkettek. Egy férfi mászott föl a fára. Bayard lovag fűrgén bebújt az ágy alá, és máris egy óriás állt az ajtóban; meggyújtott egy fenyőfa törzset, mintha fáklya volna. Örömében a kezét dörzsölte, és így morgott magában:

– De jó napom volt! No bizony, ilyen pompás zsákmányra még sohasem akadtam. Ezzel a pár csizmával száz mérföldet léphetek egyszerre!

Egy óra se telt el – az óriás már ott horkolt a száraz levélből vetett vackon, amikor egy másik, még magasabb termetű csudabogár lökte be az ajtót.

– Eleven emberhús szagot érzek – morogta.

– Hagyjál aludni! – förmedt rá a másik.

Az imént érkezett óriás megnyugodott, és lehevert az ágyra; Bayard lovag hallotta, amint így morgott magában:

– Ezt a mai napot nem vesztegettem el; sikerült megkaparintanom egy csodálatos köpenyt; bűvös ereje van; ha valaki fölveszi, láthatatlan lesz, de ő maga mindent lát.

Egy pillanat múlva az óriás már az álmok birodalmában járt.

A királyfi óvatosan meghúzta magát az ágy alatt, jól is tette, mert egy harmadik csudabogár rontott a kunyhóba. Ez volt a legnagyobb.

– Micsoda szerencse! Micsoda szerencse! – kiáltotta lihegve. – Sikerült ellopnom ezt a kardot; nem akad párja kerek e világon. Egy csapásra levágja ötszáz ember fejét.

– Nyughass! – kiáltotta a másik két óriás. – Majd holnap elmondod. Aludni szeretnénk.

EI is aludtak, mégpedig jó mélyen; nem sejtették, hogy egy negyedóra múlva valaki kisompolygott a kunyhóból, és magával vitte a csizmát, a kardot meg a köpenyt. Hajnalban Bayard lovag már

messze járt. Álmában sem kellett félnie, hogy utoléri, hisz egyetlen lépéssel száz mérföldet tett meg.

Áthaladt egy hatalmas hangapusztán, az ezer mérföld hosszú Ménéieü-Gad pusztaságon; nem lehetett látni ott egy teremtet lelket sem.

De a puszta közepén nyomorúságos szalmakunyhó állt; a teteje olyan alacsony volt, hogy szinte a földet érte, nem lehetett egykönnyen észrevenni. A királyfi megéhezett, így hát bement a kunyhóba.

Nem talált ott mást, mint egy vénségtől meggörnyedt, ráncokkal barázdált arcú öregasszonyt; derékig ért a szakálla. Egy lábosban zablevest főzött.

– Jó napot, *Mam goh!*^[1] Egy hete nem ettem. Kérlek szépen, hadd kóstoljam meg ezt a levest, olyan étvágygerjesztően gőzölög.

– Egyél, édes fiam, rakd meg a bendőd – felelte az öregasszony.

– Mindig is sajnáltam a nélkülözőket. De mondd csak, mi járatban vagy erre?

– Hogy mi járatban vagyok? – mondta a királyfi. – Bajos volna megmondanom. Az aranyhajú hercegnő kastélyát keresem a Fekete-tenger és a Kék-tenger között, de isten tudja, hol ez a kastély. Nem hallottál róla, öreganyám?

Az asszonyság csak a fejét rázta:

– Bizony, most hallom először ezt a nevet, pedig már jócskán elmúltam kétszáz éves. De van ám egy nővérem, az nálam is idősebb háromszáz évvel; ezer mérföldre lakik ide, az Ezernyárs nevű hangapusztán. Mondd azt, hogy a fiam vagy, akkor szívesen fogad. Talán útba is igazít. De a fiaitól óvakodj: gonosz portéka mindegyik.

Bayard másnap már ott is volt a másik öregasszonynál. A vénség éppen vacsorát készített a fiainak. Két ökör sült a tűzön.

– Jó napot, nénikém! – kiáltotta vidáman a királyfi. – Hírt hozok a hűgáról.

– A hűgomról? – kiáltott fel az öregasszony. – Száz éve nem hallottam róla. Isten hozott a házamban, hiszen a hűgom fia vagy.

Bayard lovag evett-ivott kedvére, azután, mivel fáradt volt, nyugovóra tért. Befeküdt az egyik szekrény aljába. Már szunyókált, amikor szörnyű zajt hallott fekhelye fölött. Január, az asszonyság

legidősebb fia lépett a szobába. Hatalmas, több mint húsz könyök magas ember volt, valóságos Charagine.

– Emberhús-szagot érzek – morogta.

– Coki, te! – förmedt rá az anyja –; az unokaöcséd látogatóba jött hozzád. Nem átallanád megenni?

– Az unokaöcsém? Nagyon örvendek. Aludjon nyugodtan!

Egy óra múlva megjött Február, az öregasszony második fia; ugyanazt kérdezte, ugyanazt a választ kapta. Végül éjfélkor, Március, az öregasszony harmadik, legvadabb fia rontott a házba, és se szó, se beszéd, ordítva nekirohant a szekrénynek:

– Ember van a szekrényben! Friss emberhúst akarok enni!

Már föl is rántotta az ajtót, és megragadta az alvó királyfit. De az anyja szavára megállt:

– Te ostoba! Hát nem ismered meg a rokonodat? Ez a legény az unokaöcséd!

– Igazán? Miért nem mondta hamarabb? Kis híján bűnt követtem el a család ellen.

No azután a testvérek úgy összebarátkoztak ál-unokaöccsükkel, mint még senki emberfiával. Vidáman lakmározni kezdtek, közben a jövevény útjáról beszélgettek.

– No elmondanád-e, mi a szándékom? – kiáltott fel Január. – Merre veszed utadat, ha tőlünk elmegy?

– Szeretném megkeresni az aranyhajú hercegnő kastélyát a Fekete- meg a Kék-tenger között – felelte Bayard lovag. – De sajnos, nem is sejtem, merre találok.

– Könnyen útbaigazíthatlak, ha az neked örömet szerez – mondta Március, a maga durva hangján. – Én vagyok a madarak királya, valamelyik alattvalóm biztosan tudja, merre van az a kastély.

Belefűjt ezüstsípjába. Hívására temérdek madár sereglett egybe a világ négy tája felől; akadt közöttük kicsi, nagy, szép meg csúnya hangú, olyan amelyik életet, és olyan, amelyik halált hoz.

– Mit parancsolsz, gazda? – kérdezték a madarak.

– Azt szeretném tudni, hol lakik az aranyhajú hercegnő.

Egyik madár se tudott válaszolni.

De egyikük, egy öreg szajkó, még nem ért oda; biztosan megállt valahol fecsegni. Végül lihegve érkezett:

– Ne haragudjatok, hogy elkéstem – mondta –, de kénytelen voltam megállni a Fekete- meg a Kék-tenger között, mert az aranyhajú hercegnő menyegzőre készül, hozzámegy a török király fiához. Szerettem volna megnézni az egész lakodalmat.

– Vezess el bennünket a hercegnőhöz; te meg, öcsém, ülj a vállamra – mondta Március.

Szélesebesen haladtak. Egy szempillantás alatt maguk mögött hagyták a szárazföldet meg az óceánt, és eljutottak arra a szigetre, ahol a hercegnő lakott.

– Itt hagylak, öcsém – mondta Március. – Jószerencsét! Isten áldjon!

Bayard lovag beburkolózott varázsköpenyébe, és bement a kastélyba. Megpillantotta menyasszonyát; a lány már felöltözött az esküvőhöz. Ott állt körülötte mind a kilenc udvarhölgye. A hercegnő szeme könnybe lábadt; a királyfi hallotta, amint fölsóhajt:

– Bayard lovag, kedves Bayard lovagom, miért nem vagy mellettem, miért hagytál el?

– Nem hagytalak el, kedvesem! – kiáltott fel a királyfi, és lerántotta magáról a köpenyt. – Bizonyság rá, hogy itt vagyok.

A hercegnő akkor se örült volna jobban, ha angyal száll le az égből.

– Áldjon meg az Isten, hogy meghallottad szívbeli kívánságomat – suttogta a lány –; csak meg ne bánjuk, hogy ide jöttél! A török király nagyon kegyetlen!

– Hadd legyen kegyetlen, én meg erős vagyok – mondta a legény. – Nem félek tőle, csak álljon elibém.

No, a török király elébe is állt. Szörnyen elöntötte a méreg ennek az idegennek a láttán, aki el akarja rabolni fia választott mátkáját. Harcra került a sor; de Bayard lovag kardja hamarosan eldöntötte a viadal sorsát. Egy csapásra ötszáz ember fejét vágta le. Egy óra múlva valamennyi török katona a földön hevert. Odavesztek mindannyian királyfistul.

A palota Törökországgal együtt a francia királyfira maradt. Bayard lovag feleségül vette az aranyhajú hercegnőt, egyik udvarhölgyét hozzáadta Izanikhoz, azután úgy élt, ahogy bölcs királyhoz illik, végül pedig igaz keresztényként halt meg. Alattvalói máig se feledték el.

AZ ARANYÖKÖR

Élt egyszer egy király meg egy királyné; volt egy lányuk. A királyné megbetegedett; amikor érezte, hogy ütött a végórája, odahívatta férjét a halálos ágyához, és megígértette vele, hogy ha újra megnősül, csak olyan nőt vesz feleségül, aki a megszólalásig hasonlít első asszonyához, sőt, a ruháit is fel tudja venni.

Nem sokkal ezután meghalt a királyné. A férje nagyon bánkódott utána; de még fiatal ember volt, és tanácsosai biztatták, nősüljön meg minél hamarabb, így hát közhírré tette a világ valamennyi országában, hogy feleségül veszi azt a lányt, aki hasonlít az elhunyt királynéhez, és a ruháit is fel tudja venni; sok lány megpróbálta fölvenni azokat a ruhákat, de egyikükre se illettek rá. Ekkor a király útra kelt, és temérdek idegen országot bejárt; de hiába kutatott-keresett, sem a hercegnők, sem a nemes hölgyek, sem a polgárlányok, sem a parasztlányok között nem talált olyat, aki hasonlított volna az elhunytához. Hazatért országába; tanácsosai folyton noszogatták, hogy nősüljön meg.

Már több éve elmúlt, hogy a királyné meghalt; a lány megnőtt azóta. Egyik nap a királylány bement abba a szobába, ahol anyja ruháit tartották; kedve támadt felpróbálni őket. Apja arra járt, fölfigyelt a zajra, és belesett a kulcslyukon; azt hitte, föltámadt a felesége. Kinyitotta az ajtót, és csak altkor jött rá tévedésére, amikor a királylány megszólalt; mert a hercegnő úgy hasonlított az anyjához, mint az egyik csepp tej a másikhoz.

A király így szólt lányához:

– Lányom, mivel te hasonlítasz a legjobban anyádhoz, hozzám kell jönnöd feleségül.

– Jaj, apám, tréfás kedvében van, hogy ilyeneket mond: ezt nem gondolhatja komolyan.

– Dehogynem – felelte a király –; amikor anyád meghalt, megígértem neki, hogy csak olyan nőt veszek feleségül, aki a megszólalásig hasonlít hozzá. Bejártam az egész világot; hiába, de

amikor beléptem ebbe a szobába, azt hittem, maga a királyné áll előttem.

A hercegnő borzasztóan elkeseredett; nem mert ellentmondani apjának; de amikor a király magára hagyta, sírva szaladt a dajkájához, és mindent elmondott neki. A derék asszony azt tanácsolta, kereken ne mondjon nemet; de kérjen apjától egy ibolyákból varrás nélkül csinált ruhát.

A király fölkereste lányát, és sürgette az esküvőt.

– Előbb azt szeretném – felelte a hercegnő –, ha megajándékozna egy ibolyákból varrás nélkül csinált ruhával; addig nem megyek magához, amíg ezt a ruhát meg nem kapom.

A király összecsődtette országa valamennyi szövetkalmárát; de egyikük se tudott olyan ruhát csinálni, amelyet a hercegnő akart, így hát a király fölkereskedett, sok-sok országot bejárt, és megígérte, hogy annak, aki ibolyákból varrás nélkül csinált ruhát hoz neki, annyi aranyat ad, amennyit az illető el bír vinni. Addig keresett-kutatott, míg végül talált egy ibolyákból varrás nélkül csinált ruhát; nagy boldogan vitte haza a lányának. A hercegnő úgy tett, mintha örülne, de mihelyt apja magára hagyta, szaladt a dajkájához tanácsot kérni. A derék asszony azt tanácsolta, hogy most kérjen egy rózsaszirmokból varrás nélkül csinált ruhát. A király újra fölkereste lányát, és megkérdezte:

– Nos, mikor lesz az esküvő?

– Jaj, apám! – felelte a királylány. – Még egy ruha kellene nekem; szeretnék egy rózsaszirmokból varrás nélkül csinált ruhát.

A király megint összecsődtette országa valamennyi szövetkalmárát; de egyikük se tudott effajta ruhával szolgálni. A király útra kelt, sok-sok országot bejárt; temérdek aranyat ígért annak, aki egy rózsaszirmokból varrás nélkül csinált ruhát hoz neki. Nagyon-nagyon messzi vidékekre is eljutott, s addig keresett-kutatott, míg végül megszerezte azt a ruhát, amit a hercegnő kért. Boldogan vitte haza a lányának; a hercegnő úgy tett, mintha nagyon örülne neki, de mihelyt magára hagyta a király, sírva fakadt, és megint szaladt a dajkájához tanácsért. A dajka azt mondta neki, kérjen apjától olyan Aranyökröt, amely belül üres, és hasonlít az igazi ökrökhöz.

A király fölkereste lányát, így szólt hozzá:

– Megkaptad a varrás nélkül csinált ruhákat, az ibolyát is meg a rózsát is; akkor hát menjünk az esküvőre.

– Igen – felelte a királylány –, de előbb szeretnék egy Aranyökröt; belül üres legyen, hasonlítson az élő ökörhöz, és olyan nagy legyen, amilyent emberi szem még nem látott.

A király összecsődtette országa legügyesebb aranyműveseit, és meghagyta nekik, csináljanak egy nagy Aranyökröt; belül üres legyen, és hasonlítson az élő ökörhöz; megígérte, hogy gazdagon megjutalmazza őket, mihelyt befejezik munkájukat. Az aranyművesek dologhoz láttak, és mivel a király annyi aranyat adott nekik, amennyi csak kellett, gyorsan elkészítették az Aranyökröt; amikor elkészült, bevitték a hercegnő szobájába. A lány kijelentette, hogy nagyon kedvére sikerült, és megígérte apjának, hogy másnap hozzámegy feleségül.

Éjjel aztán ennivalót meg ruhákat rakott az Aranyökr testébe, és maga is belebújt; ugyanis volt rajta egy aranylemez, amivel kinyithatta meg becsukhatta az ember, ha akarta. A király kereste a lányt, hogy induljanak az esküvőre, de nem találta se a szobájában, se a kastély többi lakosztályaiban; arra gondolt, hogy a folyóba ölte magát vagy leugrott a várfalról, vagy talán elmenekült. Mindenfelé kerestette embereivel, de senki se tudta megmondani, mi lett a hercegnővel.

*

A király nagyon bánkódott, és mivel az Aranyökr szüntelenül halottnak hitt lányát juttatta az eszébe, elhatározta, hogy eladja; ki is hirdette mindenütt, hogy van a kastélyában egy Aranyökr, belül üres, és annyira hasonlít az élő ökörre, hogy az ember szemé-szája eláll a csodálkozástól. Az árverés napján királyok és hercegek érkeztek minden országból, hogy megvegyék az ökröt, de végül is a spanyol királynak jutott.

A királynak volt egy felnőtt fia; jóképű, egészséges legény volt, mégse volt kedve semmihez se; begubózott a szobájába, sohase nevetett, és nem volt kíváncsi senki emberfiára.

A spanyol király arra gondolt, hogy a csodálatos Aranyökr elszórakoztatja majd a fiát, ezért beállította a királyfi lakosztályába; de a herceg alig-alig nézett rá.

A cselédek szokás szerint akkor vittek ennivalót a hercegnek, amikor mélyen aludt. A lány pedig már kifogyott az elemózsiából, amit az Aranyökör belsejébe rejtett, zajtalanul kilopózott búvóhelyéről, és megdézsmálta a királyfinak szánt ennivalót. A herceg észrevette, hogy ami ételt föltálaltak neki, az mind meg van kezdve, és megpirongatta inasát.

– Micsoda? – kérdezte. – Hát már csak a maradékot szolgálod föl nekem?

– Dehogyan – felelte az inas –, minden fogás érintetlen volt, amikor idehoztam.

Elmúlt egynéhány nap; a herceg minden alkalommal észrevette, hogy valaki megdézsmálja az ebédjét.

– Úgy teszek, mintha aludnék – mondta magában –, de csak félig hunyom le a szemem; majd meglátom, ki az a vakmerő, aki az orrom elől lopja el a falatot.

Az inas bevitte az ebédet, s a herceg látta, hogy az Aranyökörből kilép egy fiatal lány, és nekilát az ennivalónak. Amikor befejezte a falatozást, a királyfi úgy tett, mintha fölébredt volna, és rákiáltott:

– Hát te kóstolsz bele nap nap után az ételembe? Maradj itt, ebédelj velem.

Nekiláttak az ebédnek; a királyfi olyan csinosnak találta a jövevényt, hogy minduntalan rámosolygott, beszédbe elegyedett vele, pedig nem állhatta senki emberfiát. Amikor az inas bement a szobába a maradékért, szemé-szája elállt a csodálkozástól, hogy egy fiatal lány ül a herceg mellett.

– Kérd meg az apámat, hogy jöjjön ide – mondta a királyfi az inasnak.

A király nyomban odament; nagyon megörült, amikor a fiatal lányt megpillantotta a herceg mellett, mert látta, hogy olyan szép, mint a kelő nap.

– No, fiam – kérdezte a király –, tetszik neked ez a szépséges kisasszony?

– Igen, apám – felelte a királyfi.

– Akkor vedd el feleségül.

– Szíves örömet, ha ő is úgy akarja.

A hercegnő azt felelte, hogy szívesen elfogadja, de apját is meg kell kérniük, hogy egyezzen bele a házasságukba, mivelhogy ő is

királylány.

Az özvegy király elsőben hallani sem akart a dolgról, azt mondta, hogy lánya megígérte, először az ő felesége lesz.

De addig-addig noszogatták, míg bele nem egyezett lánya meg a spanyol herceg házasságába, sőt még a lakodalomba is elment.

Ott azután semmiben se volt hiány; pompás lakomát csaptak; az ember gyönyörködhetett a díszruhás tábornokokban meg tengernagyokban. A herceg és a hercegnő boldogan éltek, és még ma is boldogok, ha meg nem haltak.

A BŰVÖS ZSINÓR

Élt egyszer egy legényke; nem volt sem apja, sem anyja, így aztán halászzal kereste a kenyerét. Egyik nap elfáradt, és elaludt a sziklák között; ott érte az éjszaka. Arra ment egy ember; csónakot cipelt a hóna alatt; fölébresztette a kis halászt, és így szólt hozzá:

- Mi dolgod itt?
- Rám jött a fáradtság, és elaludtam; aztán itt ért az éjszaka.
- A szüleid majd nyugtalankodnak miattad.
- Nem élnek a szüeim – felelte a legényke.
- Nincs kedved velem jönni? Halászhatnál a hajómon.
- Dehogy nincs – felelte az árva fiú. – Mindig is szerettem hajózáni.

Az idegen bekente a legény szemét valami kenőccsel, attól fogva éjszaka is éppúgy látott, mint nappal; a fiú az idegen nyomába szegődött; közben megkérdezte:

- Hát maga a hóna alatt hordja a hajóját?
- Igen, de ne félj, mert ha akarom, elég nagy lesz kettőnknek is.

Az idegen vízre tette a hajót, azután el is indultak halászni; temérdek halat fogtak; szép volt a zsákmány, meg kell hagyni. Amikor végeztek a halászzal, az idegen hátára vette a hajót, és így szólt a legénykéhez:

– Gyere velem; jól jársz, ha nálam maradsz; gondodat viselem, és jöhetsz-mehetsz, ahogy a kedved tartja.

Elindultak a tengerparton; nemsokára eljutottak egy barlang bejáratához; de amikor a fiú látta, hogy be is kell mennie a barlangba; így szólt:

– Maga a tündérek közé akar vinni, nekem pedig nincs kedvem közöttük élni.

- Csak gyere, ne félj, nem esik semmi bajod – felelte a halász.

A legényke egy kicsit kérette magát, de a halász megnyugtatta; mindketten bementek a barlangba, ahol egy tündércsalád tanyázott. Jószívvvel fogadták a fiút, tisztességesen gondját viselték, etették-itatták. A legényke annak a halásznak a hajóján járt halászni, aki a

barlangba vitte, éjszaka pedig elment a barlangbeliekkel ökröt, birkát, gyümölcsöt, almabort vagy fát szerezni. Mindent behordtak a barlangba; közben senki se látta őket.

A legényke hét évig élt a barlangban, de azt hitte, hogy csak hét hónapot töltött ott. Amikor a hét év eltelt, meg- kérte a tündéreket, engedjék el.

- Mehetnékem van, gazduram – mondta egyik nap a gazdájának.
- Maradj nálunk; az emberek között nem lesz ilyen jó sorod.
- Bánom is én; szeretnék tengerre szállni.

– No ha itt akarsz hagyni bennünket, nem tartalak vissza, hisz megígértem, hogy akkor szedheted a sátorfádat, amikor akarod. De meg szeretnék jutalmazni az itt töltött időért; neked adom ezt a kis zsinórt, a derekadra kötöm; de vigyázz rá, nehogy meglássa valaki, mert akkor elveszíti bűvös erejét. Ez a kis zsinór teljesíti minden kívánságodat: addig mehetsz a tengeren vagy a tenger alatt, a földön vagy a föld alatt, ameddig akarsz, és ha van valami kívánságod, csak meg kell mondanod.

A legényke megköszönte gazdájának a zsinórt, és búcsút vett a barlangtól.

*

No, elindult helyet keresni valamelyik hajón. Akadt is egy kapitány, aki megfogadta hajósinasnak; de amikor odaköltözött a hajóra, mindig csak a maga feje után akart menni, a kapitány, a másodtiszttal meg a matrózok annyit ütötték-verték, mintha versenyeznének egymással.

A hajó, amire a legényke elszegődött, kalózhajó volt; összetalálkoztak egy vitorlással, ami tele volt ékszerekkel, arannyal meg mindenféle drága portékával; megrohanták, a legénységet lemészárolták, a sok kincset pedig áthordták a saját hajójukra. Egyik nap a kapitány a szokottnál is jobban elverte a hajósinast; a legényke fölkiáltott:

- Jaj! Csak jussak ki a partra, följelentem magukat!
- Meg kell szabadulnunk ettől a kölyöktől – mondta a kapitány. – Még fölrad bennünket, és fejünket veszik.
- Bizony, bizony – mondta a matrózok egyik része –, öljük meg.
- Nem – felelték a többiek –, inkább dobjuk a tengerbe.

A matrózok között mindig akad olyan, aki jobb érzésű a többinél; az egyik tengerész megsajnálta a hajósinast, és így szólt:

– Itt ez a nagy hordó; úgyis be akarjátok dobni a tengerbe; tegyétek bele a gyereket, adjatok neki egy kis vizet meg ennivalót, azután zárjátok rá a hordót. A kölyök így is meghal, de legalább lesz rá ideje, hogy magába szálljon.

A matrózok beletették a fiút a hordóba, adtak neki egy kis vizet meg kétszersültet, azután bedobták a tengerbe.

*

A hajósinas így morfondérozott a hullámokon lebegő hordóban: „Lehet, hogy hajó akad az utamba, és kimentenek, vagy a tenger kisodor a partra; megpróbálom, hátha kibírom élve.” Napjában csak egy kis kétszersültet evett, néhány csepp vízbe áztatta, hogy minél tovább tartson az enni-innivalója. Már jó néhány napot eltöltött a hordóban; nem tudott sem mosakodni, sem tisztát váltani; el is tetvesedett. Vakarózás közben kezébe akadt a zsinór.

„Ejnye! – mondta magában. – Hogy megfeledkeztem a zsinóromról! Ki kéne próbálni, hogy csakugyan bűvös erő lakik-e benne. Megkérem, kormányozzon abba a kikötőbe, ahova a volt hajóm tart, hadd fogassam le azokat a gonosztevőket. No de míg partot nem érünk, láthatatlannak kell maradnunk, nekem is meg a házikómnak is, mert ha a kalózok meglátnak, most biztosan megölnek.

Mihelyt kimondta a kívánságát, a szél máris a hajó tősdrába fújta a hordót. A hajósinas elemózsiája már csaknem elfogyott; ezért a legényke így kiáltott:

– Bűvös kis zsinórom, keríts egy palack bort, meg egy friss cipót!

A bor meg a cipó abban a szempillantásban ott termett; a hajósinas csudamód megörült. Pompásan belakmározott; ezután bármi kellett neki, elég volt, ha kimondta kívánságát.

*

Három nap múlva a legény megpillantotta a kikötőt, ahova a hajó tartott; mivel a hordó éppen a víz színén úszott, hallhatta a matrózok beszélgetését.

– Nem abban a hordóban dobtuk a hajósinast vízbe?

– Dehogynem. Hisz megismerem.

– Meg kéne próbálnunk kifogni; az az átkozott kölyök képes följelenteni bennünket, ha benne van.

Csónakot eresztettek a vízre; de a kislegény nyomban így kiáltott:

– Búvös kis zsinórom, tüstént vess a partra.

Jött egy nagy hullám, magával sodorta a hordót, és a kikötőben szárazra tette. A járókelők így szóltak:

– Ni csak, a tenger egy hordót sodort partra; biztosan üres.

– Nem, dehogysis! – kiáltotta a hajósinas. – Ember van benne; vigyázzanak, nehogy megsérüljek.

Valaki elszaladt a város vezetőiért, kinyitották a hordót, kiengedték a kislegényt, megkérdezték, ki zárta be a hordóba. A hajósinas elmesélte az egész históriát.

– Látjátok azt a hajót, amelyik most kötött ki? No, az a kalózhajó. Annak a kapitánya meg a matrózai zártak a hordóba, mert félték, hogy elmondom: lemészárolták egy vitorlás legénységét, és ami ékszer, arany, drága portéka volt rajta, mind elrabolták.

A kalózhajót átkutatták, és mivel megtalálták a rablott holmit, a bíróság mindenkit halálra ítelt, aki a hajón szolgált.

*

A városban csak ámult-bámult mindenki, egyébről se beszéltek az emberek, mint a kis hajósinas kalandjáról. A király is neszét vette a dolognak. Volt neki két lánya, de a Louvre-ja^[2] alatt tanyázó tündérek elrabolták mind a kettőt, és senki se tudta kiszabadítani őket. őfelsége így morfondérozott magában: „Hátha ez a kislegény eljuthatna a lányaimhoz! A vadállatok eddig egyetlen hajót se engedtek a közelükbe. Beszelnem kell a fiúval.”

Előkerítették a hajósinast; a király így szólt hozzá:

– Van két lányom; a tündérek bosszúból elrabolták őket. Odatelepedtek a Louvre-om alá, és olyan hangosan muzsikáltak, úgy ropták a táncot, hogy senki se tudott aludni tőlük. Leromboltattam a tanyájukat, őket magukat pedig elkergettem. De elrabolták a lányaimat, azután majomná változtatták mind a kettőt, és elvitték őket a kastélyukba egy szigetre, az egyik folyó torkolatába. A világ legvérszomjasabb vadállatai őrzik a királylányokat; még egyetlen hajó sem tudott eljutni hozzájuk.

Amelyik megpróbálkozott a dologgal, darabokra tört, és legénységét fölfalták a fenevadak. Nem tudnád kiszabadítani a lányaimat?

– Milyen jutalmat kapok? – kérdezte a hajósinas.

– Feleséget választhatsz közülük; az egyiket Egyetlen Virágnak hívják, mert nincs nála szebb a világon; a másik nem olyan szép, mint a nővére, de olyan jó, mint egy falat kenyér. Páratlan Jóság a neve. Ráadásul megkapod az országomat.

– Felség – felelte a hajósinas –, nem biztos, hogy ki tudom szabadítani a lányait, de azért megpróbálok. Csináltasson nekem egy akkora hordót, amekkorát csak bír, a két vége pedig szaruból legyen, hogy jól lássak benne; az is fontos, hogy a fedődeszka jól zárjon.

A király magához hívatta a város legjobb kádárait; több mint százan készítettek tervrajzot a hordóról. Kiválasztották közülük a legjobbat; amikor aztán a hordó elkészült, a király elhívatta a hajósinast, és így szólt hozzá:

– Nézd meg jól. Megfelel az ízlésednek?

– Megfelel – mondta a legény.

– Válassz kísérőt magadnak az alattvalóim közül.

– Dehogyan választok; ha sikerül kiszabadítanom a királylányokat, nem akarok osztozkodni a jutalmon.

Tétegett a hordóba vizet, bort, ennivalót meg minden mást, amire szüksége volt, azután beszállt, és megparancsolta, bocsássák vízre. A város apraja-nagyja kicsődült a rakpartra, mindenki látni akarta, amikor a hajósinas elindul. A legény, mihelyt érezte, hogy hordóját a hullámok ringatják, így kiáltott:

– Bűvös kis zsinórom, kormányozd a hordómat a felé a kastély felé, ahol az elvarázsolt királylányokat tartják.

Kidugott egy kis vitorlát a szádán. A hordó szélesebesen megiramodott, és a parton állók abban a minutában elvesztették szem elől. Néhány nap múlva így szólt a hajósinas:

– Bűvös kis zsinórom, ha a kastély közelébe érek, a hordó ússzon a víz alatt.

– Még egy teljes napot kell hajóznod – felelte a zsinór.

– Hát aztán! A hordó akkor is ússzon a víz alatt. A vadállatok messziről megérik az emberszagot, és ha észrevesznek, nehezebben jutok partra.

Amikor a hordó a kastély alá ért, megállt; a hajósinas pedig így szólt:

– Bűvös kis zsinórom, fúrj alagutat; azon akarok bejutni a királylányok lakosztályába.

A vízen keresztül is hallotta, hogy a vadállatok vérfagyasztóan üvöltének és sivítanak. De lám a kastély fala megnyílt, és a hordó megállt a királylányok szobája alatt. A hajósinas kinyitotta a fedődeszkát, bement a szobába; két majmot pillantott meg; a két királylány volt a két majom, de még így is lehetett látni, hogy egyikük, Egyetlen Virág, szebb a másikánál.

– Mi szél hozott erre? – kérdezte Egyetlen Virág. – Amióta ebbe a szobába zártak bennünket, senkinek se sikerült a közelünkbe férkőznie. Megesznek a vadállatok, te legény; már napok óta sivítanak, üvöltének, érzik a szagodat.

– No ha engem megesznek, benneteket is fölfalnak – felelte a legény.

– Nem, bennünk nem szabad kárt tenniök.

Páratlan Jóság csak hallgatott, és a legényt nézte; azután így szólt a hajósinához:

– Szabadíts ki engem is.

– Téged szabadítlak ki elsőnek, Páratlan Jóság.

Besegítette a lányt a hordóba, azután a nővérét is bebújtatta, majd berakta a királylányok elemózsiáját, kiegészítette vele kicsiny élelétárát. Végül visszatette a záródeszkát, és meghagyta a hordónak, hogy megint süllyedjen a tenger alá.

Néhány nap múlva, amikor már elég messzire hajóztak, és a vadállatok nem érezhették meg a szagukat, a hajósinas így szólt:

– Bűvös kis zsinórom, ha már elég messzire jutottunk a vadállatoktól, hadd ússzon a hordó megint a víz színén.

A hordó nyomban a tenger színére emelkedett; a legény kidugta vitorláját, és így kiáltott:

– Vigyéél haza, a király Louvre-ja alá.

Jól belakmározta a hordóban, hisz bőven volt mindenük.

Amikor a hajósinas elhajózott, a király öröket állíttatott, hogy jelezzék, ha visszatér; mihelyt az örök észrevették a hordót, jelentették a királynak, de azt nem tudták, hogy vajon a királylányok vele vannak-e. Elsütötték az ágyúkat, a hajósinas pedig, amikor már

közel ért a parthoz, zászlót tűzött ki a szádán. Nagybetűkkel ráírta: – *A két királynő is velem van.*

No az egész város ujjongott örömeiben, az ágyúk sort lőttek.

A hordó kikötött, a két királynő kibújt belőle; a király azt se tudta, hova legyen örömeiben; de nagyon bosszankodott, hogy majom formában kellett viszontlátnia a lányait.

– Ha felséged akarja, visszaadom emberi formájukat – mondta a hajósinas.

– Ó, ha meg tudod csinálni, igyekezzél – kiáltotta a király.

Erre a hajósinas így szólt:

– Bűvös kis zsinórom, változtasd emberré a királynőket.

A lányok abban a pillanatban elvesztették majomformájukat, és megint olyan szépek lettek, mint a nap.

A király így szólt a hajósinashoz:

– Nem másítom meg a szavamat; kiszabadítottad a lányaimat, neked adom az országom, és azt a királynőt veszed feleségül, amelyiket akarod.

– Felség – felelte a hajósinas –, mindkettőjüket elnyertem, mind a kettőt feleségül veszem.

– Tőled még ezt se tudom megtagadni – mondta a király.

Meghívta valamennyi rokonát, valamennyi tisztjét, és olyan lakodalmat csaptak, amilyent még nem látott a világ; a házasok sok-sok évig boldogan éltek. Azt hiszem, még most is élnek, ha meg nem haltak.

GEORGIK ÉS MERLIN

Egy titokzatos erdőben, egy gazdag uraság kastélya mellett csodálatos szépen dalolt egy madár. Éneke elandalította az ember szívét, akár valami fülbemászó muzsika. A legszebb hangú csalogány is megirigyelhette volna.

– Lám, milyen kedves szomszédom van – szólt az uraság –, nagyon örülnék, ha még jobban a közelembbe kerülne. Gazdagon megajándékoznám, aki segítene megkaparintani.

A király egy obsitos katonája teljesítette az uraság kívánságát. Sikerült megkaparintania a madarat.

Csináltak egy szép kalitkát, a rácsát bearanyozták, válogatott ínyencfalatokat és kristályosán csillogó kupába friss vizet tettek bele.

No de minden fáradozásuk kárba veszett: a madár alig csipegetett valamit, és többé egyáltalán nem énekelt. Szabadságával hangját is elvesztette. Testét foglyul ejtették, de lelke ott maradt a titokzatos erdő mélyén.

Az uraság azért ugyanúgy ragaszkodott foglyához. A világ minden aranyáért se vált volna meg tőle.

– Jaj annak, aki kiengedi! – hajtogatta. – Az életével lakok

Szigorú ember volt az uraság, a világon semmi se akadályozta volna meg, hogy beváltsa a szavát, még akkor se, ha legkedvesebb rokonát vagy akár saját fiát kellett volna halálra ítélnie.

Volt is egy tízéves kisfia; Georges-nak hívták; olyan okos volt és olyan jószívű, hogy sehol a világon nem akadt párja.

Egyik nap, amikor az uraság elutazott, a kisfiú meg a madár kettesben maradtak; a madár egyszer csak megszólalt:

– Georgik, Georgik, nyisd ki a kalitkám ajtaját. Elénekelek egy szép dalt.

– Szívesen kinyitom – felelte a fiúcska; nem sokat törte a fejét a dolgon: kiengedte a rabot.

A madár ujjongó örömmel röppent ki a kalitkából.

– Köszönöm, barátom – kiáltotta. – Ennél nagyobb jót nem tehetél volna velem. Légy nyugodt, meghálálom a jóságodat.

Ezzel kitépett egy tollat a szárnyából, és így folytatta:

– Fogd ezt a tollat. Ha szükséged lesz a segítségemre, csak lengesd meg, és mondd ezeket a szavakat: *Merlin, Merlin, gyere gyorsan, segíts!* – és én abban a minutában ott termek.

Ezzel a madárka rázendített egyik legszebb nótájára, és elrepült az erdőbe.

A fiúcska csak most értette meg, milyen súlyos hibába esett. Amikor látta, hogy anyja majd kisírja a két szemét, még jobban megértette a dolgot.

– Fiam, fiam – jajveszékelt a szegény asszony –, mit tettél? Elfelejtetted, mivel fenyegetőzött az apád? Hát meg kell halnod?

A környéken egy sóárus kószált, árulta a sóját; meghallotta a jajveszékelt.

– Szörnyű gaztett volna, ha egy ilyen szeleburdiságért fővesztésre ítélnének egy kisgyereket – kiáltotta. – Ha akarod, kiségitlek a bajból. Add nekem a gyereket, néhány nap múlva hetedhét országon túl leszek, a férjed sohase hallja hírét.

A sóárus ajánlatát istenáldásként fogadták. Georges-ot rábízták a kereskedőre, adtak vele egy kis zsákot, száz tallér volt benne, hogy legyen miből élnie; aztán útnak indultak mind a ketten, idegenbe, szerencsét próbálni.

De a sóárus útközben így morfondérozott magában:

– Azt hiszem, nem volt valami okos gondolat, hogy a nyakamba vettem ezt a fattyút. Mihelyt alkalom kínálkozik rá, faképnél hagyom, a pénzét pedig magammal viszem.

Nemsokára kínálkozott is alkalom. Az egyik erdő szélén egy régi kastélyhoz értek; a kastély hatalmas tornyait tó vize tükrözte vissza. A sóárus a kapunál hagyta kicsiny cimboráját, és bement a kastélyba.

– Nincs szükségük juhászra? – kérdezte.

– Dehogynincs – felelték –, csak az a fontos, hogy erős legyen.

– Miért kell erősnek lennie?

– Mert mifelénk a mezőn csak úgy nyüzsögnek a farkasok, és a juhásznak meg kell verekednie velük az életéért.

– Akit én ajánlok, okos is, jó is. No fogadják meg.

Így aztán a kisfiút abban az isten háta mögötti kastélyban tudta nélkül megfogadták juhásznak.

A sóárus már odébb akart állni; rá se hederített a gyerekre.

– Hát a pénzem? – kérdezte Georges. – Csak nem hagy itt krajcár nélkül?

Ökölrázás volt a válasz.

– *Merlin, Merlin, segíts rajtam!* – kiáltotta a legényke, és meglengette a tollat.

Szárnyzuhogást lehetett hallani, és lám, megjelent az erdei madár, egy láthatatlan kéz pedig egy jó kemény husánggal egyengetni kezdte a tolvaj hátát. Kénytelen volt engedni, oda kellett adnia a pénzt.

Másnap a kis juhász kihajtotta nyáját a legelőre.

– Résen légy – mondták neki –, különben megesz a farkas.

– Majd elvállik – felelte a legényke, és megint fölkiáltott:

– Merlin, Merlin! Segíts!

A madár máris ott termett.

– Szeretnék egy sípot, amivel idehívhatom a farkasokat, meg szájkosarakat, hogy ne tudjanak harapni.

Gondolhatjátok, hogy csodálkozott a szolgállegény, amikor délben ebédet vitt a juhásznak. Látta, hogy a fiúcska ott játszik a juhai mellett, azok meg nyugodtan legelésznek a réten, körülöttük pedig szájkosárral a pofáján csordányi farkas gubbaszt, mintha csak a nyájra vigyázna.

– Hogyan lehet, hogy ezek a vadállatok nem falják fel a nyáját?

– Úgy, hogy nem engedem meg nekik – felelte a kislegény.

No de élt akkoriban az erdő mélyén egy kígyó; az egész vidéket rémületben tartotta. Hét feje volt az undorító szörnyetegnek. A környék lakosai kénytelenek voltak minden évben föláldozni egy lányt, akit föl is falt; csak így tudták elkerülni a szörnyeteg haragját. Ez a dolog már régóta szokásban volt. Georges is már régóta szolgált – a gazdája nagyon meg volt elégedve vele –, amikor a gazda lányára került a sor. Éppen ez a lányka vitt delenként ebédet a juhásznak a mezőre.

Minél jobban közeledett a végzetes nap, szegény teremtés annál jobban jajveszékelt; a juhász nem győzte vigasztalni.

– Imádkozzál, imádkozzál – tanácsolta. – Meglátod, meg- segít az Isten.

Végül aztán elérkezett a kijelölt nap, és az áldozat kénytelen-kelletlen útnak indult. Szomorúan ballagott a sárkány barlangja felé, már letett minden reményről; egyszer csak hallja ám, hogy egy lovag vágtat feléje lóhalálában. Georges volt a lovag. A derék legény a madár jóvoltából megkapta, amire szüksége volt: kapott egy fekete köpenyt, lovat, acélkardot; most már akár a legszörnyűbb veszedelemmel is szembeszállt.

– Ülj fel mögém a lóra – mondta a lánynak –; majd meglátjuk, hogy a sárkány csak akkor legénykedik-e, ha gyöngé nővel van dolga, vagy akkor is, ha fegyveres férfiemberrel áll szembe.

Az undorító vadállat odúja bejáratánál várakozott.

– Gyere ki, te vérszomjas sárkány – kiáltotta Georges –, gyere ki a prédáért!

De a sárkány visszahökölt, mert bizonyára nem gondolt rá, hogy áldozata efféle kísértő társaságában jelenik meg.

– Nem megyek – felelte –, holnapra hagyom. Ma nincs étvágyam.

Georges belevágta sarkantyúját lova vékonyába, és el vágtatott. Egy szempillantás múlva letette a lányt az erdő szélén, aztán eltűnt. Szegény teremtés úgy meg volt rémülve, hogy nem ismerte fel a legényt az álruhában. De arra azért futotta a lelki erejéből, hogy tépjen egy darabot a lovas fekete köpenyéből, és odaadja az apjának.

Délben, akár csak az előző napokon, kiment a hangapusztára, és elmesélte különös kalandját a juhásznak.

– Ugye megmondtam? – felelte a legény. – Megvolt a haszna az imádságnak. No hát imádkozz.

Másnap hajnalban a lány megint elindult a szomorú útra. Meghallotta a szörnyű sárkány dühös üvöltését, minden porcikája remegni kezdett, de még nem jutott el az erdő közepéig, amikor a lovag utolérte, és szólt neki, üljön mögé; az ifjú most szürke köpenyt viselt.

Elérkezett a harmadik nap, és bizony az áldozatnak megint az erdő felé kellett vennie útját. Harmadszor is találkozott megmentőjével; a lovag most pompás vörös köpenyt hordott.

Elmentek egy ház mellett; a gazda kezében hosszú vasvillával éppen a kemencét fűtötte; a lovag megállt.

– Kölcsönadnád egy kicsit a vasvilládat? – kérdezte –; meg akarom szabadítani a világot egy gonosztevőtől.

– Szíves örömet – felelte a paraszt –; parancsoljál velem, hisz látom, jó cselekedetre készülsz. Tessék a vasvilla.

A sárkány a lódobogás hallatára megijedt, és barlangja legmélyére bújt.

– No megint itt vagyok, te vérszomjas fenevad – kiáltotta az odú bejáratánál. – Újra elhoztam a prédádat. Ha meg akarod kapni, gyere ki érte.

– Nem sietős a dolog – felelte a szörnyeteg. – Majd egy másik nap talán nagyobb kedvem lesz rá.

Georges érezte, amint elfogja a gyilkos indulat.

– Azt hiszed, te átkozott, tán tovább tűröm, hogy csúfot űzz belőlünk?

Ezzel fogta a vasvillát, beledöfte a sárkány egyik pofájába, és kivonszolta a barlangból. A többit elvégezte az acélkard. Hét kardvágás, és a szörny hét feje lehullt.

A diadalmas lovag megvetéssel rúgta félre a dögöt; kivágta mind a hét nyelvét, bekötötte egy kendőbe, és máris búcsút vett a lánytól. A lány pedig, akárcsak az előző alkalmakkor, letépett egy darabot a lovag köpenyéből, anélkül, hogy az ifjú észrevette volna.

A kastély gazdája közhírré tétette, hogy annak adja a lánya kezét, aki megszabadította a környéket a vérszomjas sárkánytól. Bizonyítéknak elég, ha az illető bemutatja a fenevad hét fejét.

Egy szénégető titokban kileste a sárkány meg a lovag viadalát; ugyanis abban az erdőben lakott egy lombkunyhóban; azt hitte, most aztán üstökön ragadta a szerencsét. Összeszedte a sárkány hét fejét, elvitte a kastélyba, és azt mondta, ő győzte le a szörnyet.

– Te győzted le? – álmélkodott a lány. – Az nem lehet. Hisz a győztes nem a fenevad fejeit vitte el, hanem a nyelveit.

– A nyelveit megettem – felelte a zsvány –; csak a fejei maradtak meg.

Az uraság tiszta vizet akart önteni a pohárba; nagy lakomát rendezett, sok nemesembert, sok parasztot meghívott a környékről. Így aztán számíthatott rá, hogy a fekete köpönyeges lovag is megjelenik. Georges csakugyan elment a lakomára, de úgy

elkendőzte magát, hogy nem lehetett fölismerni az arcvonásait. A lány mégis könnyűszerrel fölismerte a fekete köpenyről.

– Ő az – kiáltotta a lány –; biztosan tudom.

A fekete posztódarab csakugyan tökéletesen illett a köpenyhez. Ugyan ki lehet ez az ember? De nem volt rá idejük, hogy megtudják, mert Georges eltűnt.

Az uraság nemsokára megint lakomát rendezett. Temérdek vendég csődült össze.

Volt a sokaságban egy pompás lovag; szürke köpenyt viselt; a lány nyomban fölismerte.

– Biztosan ő az – súgta apja fülébe.

Köpenye szakadt része csakugyan egybeillett azzal a posztódarabbal, amit a lány tépett le róla.

– Te mentetted meg a lányomat? – kérdezte a nemesúr.

– Lehet – felelte a lovag, és máris odébbállt.

A lány, amikor látta, hogy az ifjú elmegy, elgondolkozott.

– Nem tudom, tévedek-e, de úgy érzem, hogy ez Georges volt – mondta.

Harmadszorra is megrendezték a lakomát; akárcsak az első alkalommal, megint temérdek vendég csődült össze. Ott volt a szénégető is, de mindenki érezte, hogy már nem sokáig lapulhat, mert rövidesen minden kiderül. Az embereknek kiváltképpen egy drága bíborköpenyes, előkelő ifjú szúrt szemet.

– Biztosan tudom, hogy ő az – kiáltott fel boldogan a lány.

A vörös köpenyen csakugyan volt egy szakadás, ami pontosan egybeillett a lány kezében levő posztódarabbal.

A titokzatos idegen látta, hogy fölismerték; megint el akart szökni, de mindenfelé őrség állt. Az egyik őr keresztbe tette a lándzsáját a menekülő lába előtt, amikor ki akart menni a kapun, és nem volt nehéz útját állni. Persze hogy Georges volt az ismeretlen lovag, persze hogy ő mentette meg a lányt; megdönthetetlen bizonyítéka volt rá: a sárkány hét nyelve, amit a zsebkendőjébe kötött. No, a hazug szénégető meg csöndben kerekét oldott.

A lány most már joggal jutott a bátor legénynek.

Eltelt néhány nap az esküvő óta. A fiatal pár boldogan élt, amikor a kastély gazdája váratlanul súlyosan megbetegedett. Az orvosok

semmire se mentek a tudományukkal. Elhivattak a beteghez egy öreg boszorkánymestert.

– Ahhoz, hogy az uraság meggyógyuljon, három dolog kell – mondta a varázsló –; egy gerezd narancs az örmény tenger melletti narancsligetből, egy kis víz az élet forrásából, egy szelet kenyér meg egy kis bor a Sárga királyné asztaláról. Az élet forrása különben nincs is messze a királynő palotájától.

Az uraságnak volt még két veje; mindketten nagyon féltékenyek voltak Georges-ra, ők is igényt tartottak arra a megtiszteltetésre, hogy fölkutassák az orvosságokat. Útnak indultak; teltek-múltak a hónapok, de a két sógor nem került haza. Egyikük eltévedt egy sivár, hideg országban, és félig holtan terült el egy hegy tövében. A másik tengerre szállt, de a vihar kivetette egy lakatlan parton.

Felesége kérésére Georges is fölkerelkedett. Volt egy lova, Giletiknek hívták; úgy száguldott, mint a szél.

Georges, amikor az egyik erdőn áthaladt, találkozott egy remetével.

– Tudom, miért indultál útnak – mondta a szent életű férfiú –; szeretnék segíteni nemes szándékod megvalósításában. Először is tarts a tenger felé. Itt ez a pálca, majd meglátod, mindig előtted megy. Szegődj a nyomába; elvezet a narancsligetbe. Tépj le egy narancsot, vágd négy felé, és vigyél magaddal egy gerezdet. Ha tovább haladsz, eljutsz az élet forrásához. Nem könnyű dolog a közelébe férkőzni; hatalmas oroszlán őrzi. A teste hét mérföldnyire mindent eltakar, csupán akkorka ösvényt hagy, hogy éppen oda lehessen férni a forráshoz. De mielőtt megpróbálsz vizet meríteni, menj el a Sárga királyné palotájába. A kandalló mellett megtalálod a lándzsáját, vidd magaddal. Azután szelj egy darabot a kenyereből, és töltsd meg a palackodat a borával, közben ezt mondogasd: „Sárga királyné, Sárga királyné, azért teszem, hogy az apósom meggyógyuljon.”

Amikor kimész a palotából, a ház mellett találsz egy kipányvázott szarvast. Ülj a hátára, de előbb bocsásd útjára a lovadat, nehogy a szarvas megijedjen tőle, és akkor kerülj vissza a forráshoz. Meglátod, az oroszlán alszik. Ha fölébred, bújj el egy bokorba, aztán hirtelen támadj rá. A lándzsával könnyen elboldogulsz. Ha az oroszlán kimúlt, gondosan négyeid fel a testét, és a farkát vágd

három darabra. Akkor már senki sem akadályozhat meg benne, hogy meríts az élet forrásából.

Minden úgy történt, ahogyan a remete megjósolta. Georges könnyűszerrel eljutott az örmény tenger melletti narancsligetbe, és a Sárga királyné palotájába. Elvette a királyné lándzsáját, szelt a kenyeréből, öntött a borából, fölült a szarvasára, aztán elment a forráshoz. Az oroszán aludt.

„Helyben vagyunk” – mondta magában Georges, és lábujjhegyen elindult a forrás felé.

Sajnos, amikor vizet merített, egy kis csobogás hallatszott. A vadállat bőgve felriadt; Georges-nak alig volt annyi ideje, hogy a galagonyabokor mögé bújjon.

Öt perc múlva az oroszán megint elaludt.

Elérkezett a kedvező pillanat. Egy jól irányzott lándzsadöfés az állat szívébe, és az oroszán máris kimúlt. Georges a remete tanácsa szerint szétvagdosta a testét, azután lova keresésére indult.

Otthagytta volt a réten, ahol kövér fűvet legelhetett, de miközben ő maga távol volt, egy éhes farkas fölfalta szegény Giletiket. Georges csak egyetlen módon juthatott vissza hazájába: a farkast kellett hátaslónak használnia. Füttyentett neki. A farkas odaszaladt, Georges fölkapott a hátára, aztán gyía, vágóban elindultak hazafelé.

A legelső ember, akivel összetalálkozott, az egyik sógora volt. A szerencsétlen a végét járta, alig volt benne valami élet.

De az élet forrásának vize, a Sárga királyné kenyere meg bora meggyógyította. Nem tudta megállni, hogy föl ne kiáltson örömeiben, álmélkodásában; persze azért meglátszott rajta az irigység is.

– Georges, add nekem ezeket az orvosságokat; bármit kérsz értük, megkapod.

Georges-nak volt miért neheztelnie a sógorára, hiszen féltékenységében mind ez ideig unos-untalan megalázta.

– Szívesen adok egy kicsit a vízből, de súlyos feltételeim vannak. Add nekem a jeggyűrűdet és a füled hegyét.

A sógor nagyot sóhajtott, de aztán ráállt.

Mentek egy jó darabot; találkoztak a másik sógorukkal; ez is fene rossz bőrben volt, de az értékes orvosságtól csakhamar lábra állt. Ő is megkérdezte:

– Mit kérsz ezért a vízért, kenyérért és borért?

Georges-hoz ez a sógora se volt jobb, mint a másik.

– Kaphatsz egy kis kenyeret meg néhány csepp bort, de csak akkor, ha nekem adod az egyik lábujjadat – felelte Georges.

A sógor tanakodott egy kicsit, de aztán ráállt az ajánlatra.

Georges örült, hogy megalázhatta gőgös sógorait, hagyta, hadd gyógyítsák meg az apósukat, hadd dicsekedjenek kedvükre, hogy ők szerezték meg a csodálatos orvosságot. De még tartogatott nekik egy kellemetlen meglepetést.

– Figyelmeztetek – mondta Georges-nak annak idején a remete –, hogy csak egy hónapig rendelkezhetsz a vízzel, a kenyérrel meg a borral. Ha egy hónap múltával nem adod vissza, a Sárga királyné eljön érte; akkor aztán óvakodj a haragjától.

A sógorok persze minderről semmit se tudtak, így aztán semmit se adtak vissza, amikor az egy hónap eltelt. No meg is jelent náluk a Sárga királyné korbáccsal a kezében; csak úgy reszketett a dühtől. Georges nem volt ott. Sejtette, mi fog történni, kiment a farkasával együtt a mezőre dolgozni.

– Hol a vizem, a kenyérem, a borom? – rikácsolta a Sárga királyné.

Az első sógor odavitt neki néhány csepp vizet, a második egy kis bort meg kenyérmorzsát.

– Ez az egész, amit adtam? – kérdezte a királyné. – Nem tűröm, hogy bárki csúfot űzzön belőlem.

Korbácsa iszonyú erővel csapott le a két szerencsétlen vállára.

Hiába ordították: – Georges-nál van a többi, Georges-nál van a többi! – a korbács kíméletlenül csépelte őket.

Kénytelenek voltak kiszaladni a mezőre, ahol a sógoruk dolgozott.

– Georges, könyörgünk – kiáltották –; add vissza a Sárga királyné vizét, borát, kenyerét.

– Szívesen visszaadom – felelte Georges –, ráadásul egyiktek visszakapja a füle hegyét meg a jegygyűrűjét, másiktok pedig a lába ujját. Egy leckét már kiérdemeltetek fennhéjázástokkal és gőgötökkel, de az nem volt elég, hogy kigyógyuljatok belőle. A második talán hasznosabb lesz. Mert nem használ senkinek, ha idegen tollakkal ékeskedik.

HÁROM FIVÉR MEG A KISHÚGUK

Élt egyszer egy szegény falusi nemesember; ősei nem hagytak rá egyebet, mint egy kardot meg egy düledező viskót. No ennek a nemesembernek a felesége lebetegedett. Már volt három fiuk, jól megtermett, erős legények, vakmerő vadászok, bár a legkisebbikük sántított.

No de a nyomorúság rossz tanácsadó.

– Amikor hazafelé jöttök az erdőből, nézzetek föl a viskónk tetejére – mondta a nemesúr a fiainak. – Ha látjátok, hogy puska van kitűzve, akkor bejöhettek, mert kisöcsétek született, és fiú létére majd csak megkeresi a kenyerét. De ha guzsaly meg orsó lesz a tetőn, akkor menjetek világgá mindörökre, mert húgotok született, és amellet nem jut hely nektek.

Amitől a fivérek tartottak, valóra vált: hazafelé mentükben látták, hogy guzsaly meg orsó van a tetőn.

– Legyen átkozott az újszülött, amiért kiüldözött bennünket az apai házból! – kiáltották mindhárman. – Ha valaha a kezünk közé kerül, bizony bosszút állunk rajta!

E szavakkal csak úgy találomra útnak is indultak; az erdő közepén egy tisztáson kunyhót építettek. Most aztán annyit vadászhattak, amennyi jólesett. Egyik vadászat a másikat követte. Retten mindennap már pirkadat előtt elindultak zsákmány után, a harmadik otthon maradt vacsorát főzni. Az évek pedig egyre múltak.

Közben a kislány is megnőtt a szülői házban, ahonnan a szülők elkergették a fiaikat. A lányka gondtalan volt és vidám, akár a pinty az ágon, csakis a nevetésen járt az esze. Semmit se tudott a titokról, amely árnyékot vetett születésére; egyszer végigment a patakparton, ahol a mosónők fehérneműt sulykoltak; hallotta, amint két asszony fölnevet:

– Ugye, ez a lány tette szerencsétlenné a bátyjait; ő üldözte ki azt a három legényt, amikor a világra jött?

A lányka csak ámult-bámult e szavak hallatára. Szaladt haza a szüleihez.

– Hát nekem fivéreim is voltak? – kérdezte. – Az Istenre kérem magukat, mondják meg, hol lehetnek?

Apja, anyja csak nézte, és hallgatott.

– Megkeresem őket, ha a világ végén vannak is! – mondta a lány. Ezzel aztán fölkerekedett.

Ment, mendegélt, ameddig csak az erejéből futotta, azután napszálltakor, amikor a fák árnya megnyúlt, észrevette, hogy a lombok közül, az egyik kunyhóból gyér füstfelhő száll. Bátran odament.

A kunyhóban egy ifjút pillantott meg; éppen vacsorát főzött. A lányka nagyon meghökkent a legény láttán, mert az fura módon az apjára hasonlított. És csakugyan, a legfiatalabb bátyja volt, az, amelyik sántított.

Amaz legalább ugyanúgy elcsodálkozott, mintha az anyja megelevenedett képét pillantotta volna meg.

– Bátyám! – kiáltott fel a lányka.

– Húgom! – kiáltott fel a legény. Egymás nyakába borultak. Az ifjúnak esze ágába se jutott az a régi fogadkozás.

No de besötétedett, és a legénynek már régen meg kellett volna húznia a kisharangot, amivel a vadászoknak szokta jelezni, hogy kész a vacsora.

– Húgocskám, húgocskám – mondta –, a fivéreink bosszút forralnak ellened. No de bízd csak rám. Bújj az ágyamba; biztosan kimentelek a veszedelemből.

A lánykának alig volt annyi ideje, hogy bebújjon a takaró alá, amikor megjöttek a vadászok; bosszankodtak, hogy az öccsük olyan későn jelzett a kisharanggal.

– Ne haragudjatok rám – mondta a sánta –; elszunyókáltam, észre se vettem, milyen sokat aludtam. Tudjátok, milyen szépet álmodtam? Álmomban meglátogattok a húgunk, és én megöleltem. Ti hogy fogadtátok volna a helyemben?

A két idősebb fivér meghökkenve nézett egymásra; közben a fejüket vakarták, ahogy azok szokták, akik zavarban vannak.

– Azt hiszem – felelte az egyik –, eszembe se jutott volna az a régi fogadkozás; én is megöleltem volna.

– Én pedig – szólt a másik – megkértem volna, hogy üljön le, és megvendégeltem volna.

– Pompás! – kiáltott fel a sánta. – No akkor ismerjétek el, hogy kitaláltam a gondolatotokat.

Ezzel odament az ágyhoz, fölemelte a takarót: lám, ott feküdt a húguk; a kedves szavak hallatára mosolygott örömeiben.

A fivérek könnyűszerrel fölismerték, és örömeiben olyan hangos dalolásba kezdtek, hogy hosszú ideig visszhangzott tőle az erdő.

Másnap reggel, amikor örömeük füstje már elszállt, a három cimborá fölszedelőzködött, hogy elmegy vadászni.

– Húgocskánk – mondták a lánynak –, míg elvagyunk, főzd meg a levest. De vigyázz ám, nehogy a tűz kialudjon, mert akkor el kell menned ide a közelbe, egy öregasszonyhoz, a hétfejű kígyó anyjához parázsért.

A lányka megígérte, hogy vigyázni fog; erre a fivérei nyugodtan elmentek.

Első nap minden rendjén volt. A lányka gondosan őrizte a tüzet, és olyan finom levest főzött, amelyet emberfia még sose kóstolt. De másnap a szakácsnő már nem volt olyan buzgó: elszórakozott, és a tűz kis híján kialudt. Harmadnap azután megesett a baj, amitől a legények féltek: miközben az étel a tűzhelyen főtt, a lány elment körtét szedni, s ott feledkezett. Mire hazaért, az utolsó zsarátnok is elhamvadt, és a fazék alatt nem volt egyéb, mint hideg hamu. Mindent megpróbált, de nem tudta föléleszteni a tüzet.

– No, mégis el kell mennem az öregasszonyhoz! – kiáltott fel. – Istenem, óvj meg a kígyómarástól.

Összeszedte minden bátorságát, és az erdőn keresztül elindult a tündér kunyhója felé.

– Tudom ám miért jöttél, kedves lányom – mondta az öregasszony. – Ott a tűz, de igyekezzél, mert a fiam a tűzhely mellett alszik, és ha fölébred, jaj neked.

A lány lehajolt, fölkapott egy izzó tuskót, és sebesebben, mint a villám, gyorsabban, mint a madár, hazaszaladt. De a kígyó meghallotta a ruhája suhogását, és dühösen fölpattant:

– Emberi szót hallottam – rikácsolta –, meg kell találnom azt az embert!

(– *Boéh'cristenion e glüan: cavet e rican!*)

– Nincs itt semmiféle ember – mondta a tündér –; a tűzhely fölött fészülködtem, biztosan azt hallottad, ahogy a hajam pattogott a tűzben.

– Hazudsz! – felelte a kígyó.

Kirontott a félig nyitott ajtón, és üldözőbe vette a lányt. El is érte szegényt a kunyhójuk küszöbén.

– No te ostoba! Hát arra vetemedtél, hogy megdézsmáld a tüzemet? Válassz, mi legyen a büntetésed: vagy levágom a fejedet, vagy napjában háromszor, reggel, délben, este ideadod az ujjadat, és én kiszívom.

– Inkább a második büntetést választom – felelte a lány szomorúan.

Alighogy ezt kimondta, a kegyetlen fenevad megragadta az ujját, és a hét szájával az utolsó csepp vért is kiszívta belőle. Amikor a legények hazamentek, hóguk félholtan feküdt az ágyon; alig maradt annyi ereje, hogy odavánszorogjon. Bátyjai rögtön tudták, mi történt.

– Átkozott kígyója! – kiáltottak fel. – Ezért az aljasságért lakolni fog!

Másnap hajnalban zajt hallottak a küszöbről: megjött az ellenség, követelte a tartozást.

– Nem tudok fölkelni – szólalt meg a lány erőtlen hangon –, nagyon beteg vagyok. Dugd be a fejeidet az ajtó alatt, majd odanyújtom az ujjam.

A kígyó fejei sorban feltűntek az ajtó alatt. Mihelyt a hetedik fejét is bedugta, a fivérek baltájukkal lecsaptak rá, és az ocsmány vadállat abban a minutában kimúlt.

Fájdalmas halálordítására odaszaladt a tündér.

– Legények, jaj legények – mondta –, a húgotok kedvéért adjátok ide a fiam csontjait és az egyik kis fejét!

(Lausket ur pennic a me mab!)

A fivérek ellenkezés nélkül odaadták, és az öregasszony gondosan összeszedte kötényébe a kígyó csontjait meg az egyik fejét. Kis idő múltával a tündér megszerezte közhírré tette, hogy vásárt tart; mindenkit meghívott rá a környékről.

– Még sohase voltam vásárban – mondta a lány a bátyjainak. – Nagyon szeretnék elmenni.

El is ment.

Amikor odaért, szörnyen elcsodálkozott. Azt hitte, válogathat a különféle tárgyak, drága ékszerek, finom gyümölcsök között. De hát nem látott egyebet, mint fésűt, csillogó elefántcsont, csiszolt acél meg színes teknőc fésűt.

„Fura egy vásár! – gondolta magában. – De ne mondják, hogy vásárfia nélkül megyek haza, mindegyik bátyámnak viszek valami emléket.”

Vett három fésűt.

Amikor hazaért, így kiáltott:

– Nézzétek, kedveseim, a vénasszony csak ilyesmit kínált a vevőinek. De fura vásár volt.

– Bizony, csakugyan fura vásár volt – felelték a fivérei. – No, legalább azt nézzük meg, hogy jók-e valamire ezek a fésűk. Ezzel fölmentek a szobájukba.

Öt perc se telt el, amikor különös zaj hallatszott. Azt hihette volna az ember, hogy odafönn birkanyáj tülekedik, és ugrál a szoba egyik sarkából a másikba. A lány fölrohant a lépcsőn. Amikor a szoba ajtajához ért, visszahőkölt a rémülettől: fivérei helyett három kost pillantott meg; mindegyiket vastag gyapjú fedte, jó erőben voltak, csak a legkisebb sántított.

Láttukon a lány sírva fakadt.

– Lám, a tündér megbosszulta magát! Az átkozott! És az az átkozott kígyó! No de azért nem hagyhatom magukra bátyáimat nagy bajukban. Szerettem őket, amikor emberek voltak, most is szeretem őket, hogy kossá változtak.

Meg is tartotta a szavát. Minden reggel, olyantájt, amikor azelőtt a vadászok zsákmány után indultak, kivitte a három kost legelni azokra a tisztásokra, ahol a legdúsabb volt a fű. Azután, hogy elűzze unalmát, énekelni kezdett, és olyan dallamos hangon, olyan érzéssel énekelt, hogy a madarak megálltak a fák ágain és hallgatták.

Egyik nap arra járt egy fiatal nemesúr, meghallotta a lány énekét. Ezé az úré volt az erdő. Az ifjú megállt, elbűvölve hallgatta a zengő melódiát, és elragadtatottan nézte a húszéves lány szép arcát. Nem sokat teketóriázott, odament hozzá:

– Akarsz-e a feleségem lenni, te kislány?

– Hogy akarok-e a feleséged lenni, nemzetes uram? – kérdezte a lány álmélkodva. – Lehet, hogy szíves örömet hozzad mennék; de ha emiatt meg kell válnom a kosoktól, sohase leszek a tiéd.

– A kosoktól? Hát hagyd őket itt az erdőben: a farkas egy falásra megeszi mind a hármat.

– Úgy? Hát én akkor se hagyom el őket, ha mindannyiunkat megesz a farkas.

A nemesúr vállat vont, és odébbállt. De másnap virradatkor újra megjelent.

– Meggondoltad a dolgot, kislány?

– Meggondoltam, de a szándékom nem változott tegnap óta.

– Legalább erről a nyavalyás sántáról mondjál le!

– Többet köszönhetek neki, mint a másik kettőnek; róla mondanék le utoljára.

A nemesúr megint odébbállt; a pásztorlány makacssága meghökkentette.

Harmadnap megint ott volt a tisztáson, amikor a kislány megjelent.

– Mi az utolsó szavad, kislány?

– Tegnap már megmondtam, mi az utolsó szavam.

– No jó! Hát akkor holnap megesküszünk. A három kos is ott lesz a lakodalomban. Kitűnő helyet kapnak a kastélyban az almon.

A nemesúr megtartotta ígéretét. Fényes menyegzőt ültek; az ifjú házások szenvedélyes szerelemmel szerették egymást. Egy év múlva a fiatalasszony teherbe esett. No most aztán újra ráköszöntött a szerencsétlenség. Volt egy sógornője, aki förtelmesen féltékeny volt rá, és azért is napról napra jobban gyűlölte, mert a nemesúr, valahányszor megjött a vadászatról, mindig nála kérdezősködött a felesége felől. Ez a gonosz portéka elhatározta, hogy elemészti őt is, meg a kosokat is.

A kastélyhoz tartozó földeken volt egy kút, aminek kristálytisza vize majdnem a kávaig ért. Egy napsütéses, meleg júniusi délutánon a gonosz portéka odacsalta a sógornőjét.

– Húgocskám – mondta –, szomjas vagyok, és ennek a kútnak nagyon jó ízű vize van. Itt egy létra. Lemászok rajta a kútba. Fogd meg jól, nehogy leessek.

– Szívesen – felelte a fiatalasszony –; utánad én is iszom.

Így is történt. De amikor a fiatalasszony leereszkedett a víz színéig, gonosz sógornője elengedte a létrát, és a szerencsétlen lezuhant a kút fenekére. Amaz meg nyugodtan visszasietett a kastélyba, befeküdt a nemesúr ágyába az asszony helyére, és úgy tett, mintha beteg volna.

A nemesúr, amikor hazament, nem vette észre a csalást.

– Mondd csak, kedves feleségem – kérdezte –, milyen húst ennél a legszívesebben?

– Egy szeletet a nagy kos bordájából.

– Megkapod.

Az úr meghagyta, hogy vágják le a nagy kost. De mihelyt az állat nesztét vette a dolognak, elszakította a béklyóját, és eltűnt.

Másnap megint megkérdi a nemesúr:

– Kedves feleségem, mit ennél a legszívesebben?

– Egy szeletet a középső kos lapockájából.

– Meglesz a kívánságod.

De alighogy az úr kimondta ezeket a szavakat, a középső kos kiugrott az istállóablakon, és eltűnt a mezőn.

Harmadnap az úr megint csak kérdi:

– Kedves feleségem, mire volna gusztusod?

– A sánta kos fejére.

– Rendben van, mindjárt megkapod.

No de az úr elkiabálta a dolgot, mert a sánta kos kitörte az istálló kapuját, és nyoma veszett.

„De fura kosok! – gondolta magában a nemesúr. – Tán boszorkánymesterek volnának, hogy így kitalálták a szándékomat? Legalább azt tudnám, hova mentek.”

Megparancsolta szolgálainak, tegyék tűvé értük a környéket. Még fél nap se telt el, amikor az egyik szolga lihegve rohant urához:

– Jöjjön gyorsan, gazduram: megtaláltuk a kosokat. Ott állnak a kút körül, és úgy beszélnek, mintha emberek volnának.

Az úr odaszaladt. Éppúgy elámult, mint a szolgálai. A három kos csakugyan beszélt; íme, e szavakat mondták:

– Jaj, szegény húgocskánk, mindjárt leölnék bennünket!

(O me hoéric peur, ham de vout lahet!)

A kútból meg egy hang így válaszolt:

– Jaj, szegény bátyáim, nem tudok segíteni rajtatok!

(O mem bredér peur, n'ellan két hon sicour!)

A nemesúr a kút kávája fölé hajolt; látta, hogy a felesége a csecsemővel ölében nyugodtan ül a víz színén; a fiatalasszony szebb volt, mint a nap.

Gonosz sógornőjének minden gyalázatossága egyszeriben kiderült. A fiatalasszonyt fiával együtt diadalmenetben vitték a kastélyba, a gonosz portékát pedig négy tüzes lóval felnégyeltették.

Másnap a nemesúr szóba hozta a kisfiú keresztelőjét.

– Mondd csak, kedves feleségem, ki legyen a keresztapa?

– A nagy kos, kedves férjem.

– Én szívesen beleegyezem. De mit szól hozzá a keresztanya?

A keresztanya, a férj egyik nagyon okos, öreg nénikéje, azt mondta, hogy akkor is keresztvíz alá tartja a gyereket, ha egy oktalan állat áll mellette.

Elindult hát a templomba, a kos előtte ballagott. No, mihelyt a pap kimondta az első megszentelt szavakat, a kos nyomban átváltozott. Az ő helyén is, meg a másik két kos helyén is egy-egy pompás gavallér jelent meg; ilyen remek legényeket még soha senki se látott a környéken. Megtört a varázslat. Az Isten szolgájának nagy hatalmú szavai feloldották az ifjakat a tündér átka alól, és a fivérek visszanyerték régi alakjukat.

Az örvendetes esemény megünneplésére temérdek vendég sereglett össze a kastélyban. Hivatalos volt oda boldog-boldogtalan, a mesemondó is ott volt a lakomán. Adjunk hálát érte a Jóistennek!

A VARÁZSLÓ HÁROM ÖVE

A királyfi házasulandó korba lépett.

– Itt az ideje, hogy feleséget végy magadnak – mondta az apja. – No, eriggy, menj fel a palota túlsó végén a toronyba. Találsz ott egy aranyzáras ajtót; a díszterembe nyílik. A teremnek annyi ablaka van, ahány napja az esztendőnek; minden ablakban ül egy lány, aki férjet keres. Válassz közülük. Itt a terem kulcsa.

A királyfi fürgén fölsietett a lépcsőn; megannyi előkelő és csodálatosan díszes ruhába öltözött kisasszony között találta magát; nagyon szépek voltak; a királyfi el se tudta volna képzelni, hogy ilyen szép lányok is akadnak. Illedelmesen, szép sorjában köszönt nekik, hosszasan elidőzött mindegyik lány előtt, alaposan szemügyre vette az arcukat, de valamennyiükre csak azt mondta:

– Mégse tetszik.

Már arra gondolt, hogy elmegy, amikor észrevett egy lányt, aki behúzódott a terem egyik sarkába; arcát sűrű fátyol fedte, nem lehetett látni az arcvonásait.

A királyfi föllebbentette a fátylat, és álmélkodva kiáltott fel:

– Ejnye, ez aztán a szépek szépe; őt veszem feleségül.

A lányon egyáltalán nem látszott, hogy örülne. Reszketett félelmében.

– Ó, te szerencsétlen – suttogta –, a halállal játszol. Én, sajnos, nem vagyok a magam ura. Ha valaki feleségül akar venni, előbb ki kell ragadnia egy ravasz és kegyetlen varázsló hatalmából; ez a szörnyeteg ördögi praktikáival kőszoborrá varázsolja azokat, akik nem állják meg a próbát, ami elé állítja őket. Szám szerint három ilyen próba van. Mind a mai napig nem akadt olyan ember, aki ne vallott volna szégyent velük, és biztos, hogy ezentúl se fog akadni.

– Ha a többiek szégyent vallottak is, a királyfi diadalmaskodni fog – kiáltott fel büszkén a herceg. – Kiállók a szörnyeteg ellen; a viadalban majd elvállik, melyikünk teszi el a másikat az útból. Addig is ragaszkodom választott mátkámhoz.

Hiába tiltakozott a király meg a sok udvaronc, hiába hullatta könnyeit a királyné: a királyfit nem lehetett eltéríteni szilárd elhatározásától. Vagy ő öli meg a boszorkánymestert, vagy a boszorkánymester öli meg őt.

A királyfi a felé a kastély felé vette útját, ahol a varázsló üzte förtelmes mesterségét. A kastély egy hatalmas erdő végében állt.

A királyfi napokon át bolyongott az erdő ösvényein; egyszer csak eltévedt. Sehogy se tudta kitalálni, merre lehet az az átkozott boszorkánytanya. Szerencséjére váratlanul találkozott valakivel. Az egyik fa tövében kezit-lábát elterpesztve egy férfi, egy óriás hűsölt.

– Talán te ismerősebb vagy erre felé, mint én – szólította meg a királyfi. – Eltévedtem az erdőben. Nem tudod, hogyan juthatnék ki belőle?

Az illető nem felelt, csak fölállt, de lám, milyen furcsa változás történt vele. A teste megfeszült, akár a tekercs-rugó, és úgy megnyúlt, hogy a feje máris magasabbra emelkedett a legmagasabb fák ormánál. Onnan föntről lehetett hallani a hangját:

– Az erdő széle néhány kőhajításnyira van jobb kéz felé.

A királyfi csak ámult-bámult. Még soha életében nem látott ilyesmit.

Megkérdezte az óriást: – Nem szegődnél hozzám?

– Szíves örömet – hangzott a felelet. – Hisz kalandra vágyom.

– Mi a neved?

– Hir.^{3}

Alig tettek néhány lépést, kénytelenek voltak megállni, mert olyan hangos horkolás ütötte meg a fülüket, hogy azt hitték, a menny dörög. Különös egy szerzet hevert a fűben; gömbölyű hasa akkora volt, mint egy hordó; az igazak álmát aludta.

– Hát te mit csinálsz itt? – kérdezte a királyfi.

– Olyan gazdát keresek, akitől nehéz munkát lehet kapni.

– No, mi mindent tudsz? És hogy hívnak?

– *Lédan*-nak^{4} hívnak, és hogy mi mindent tudok, azt ítéld meg te magad.

Lédan teleszívta magát levegővel; a levegő olyan szörnyű sustorgással zúdult a hasába, hogy az ember azt hihette, vízesés zuhog valahol. A legény hasa úgy kifeszült, mint valami óriási tömlő, és csak azért nem fúvódott még nagyobbra, mert a fák útját állták.

Így hát Lédan abbahagyta a dolgot; lassan bocsátotta ki magából a levegőt, különben vihar támad, és odavész az erdő.

– Szegődj hozzánk – mondta a királyfi.

– Szíves örömet – felelte a legény.

Amikor kiérték az erdőből, egy harmadik csodabogárra lettek figyelmesek. Az illető, mihelyt meghallotta lépteik zaját, bekötötte a szemét.

– Hát ez miféle mesterkedés? – kérdezte a királyfi. – Tán félsz tőlünk, vagy nem akarod, hogy a szemedbe nézzünk?

– Az ember nem is sejti, mikor mond igazat. Ha én bárki emberfiára vagy akármicsodára ránézek, az menten darabokra szakad.

No le is vette a kendőt a szeméről, ránézett egy hatalmas sziklára, s az máris a levegőbe röpült, mintha csak az istennyila csapott volna belé.

– Csuda hasznos ember vagy, koma – kiáltott fel a királyfi. – Mi a neved?

– *Lagad Spiz*.^{5}

– Mi kalandos vállalkozásba kezdtünk; nem tartanál velünk?

– Szíves örömet, hisz ez a legfőbb vágyam.

Lagad Spiz megint bekötötte a szemét, és elindult utánuk.

Odaérték a boszorkánymester tanyájához; a kastély komor falai szinte a felhőkbe nyúltak. Erős, vasalt kapu szolgált bejáratul. Zörögtek rajt kézzel-lábbal, de csak nem nyitotta ki senki. A királyfi kiadta a parancsot:

– Vedd le a kendőt a szemedről, Lagad Spiz!

Lagad Spiz levette a kendőt a szeméről; a kapu menten kiszakadt sarkaiból, és ledőlt a földre; szabad volt a bejárás. Mind a négyen bementek a kastélyba, de a lakószobákban egy teremtetts lelket se találtak. Egy árva szó, egy szisszenés se hallatszott: szinte azt hitték, temetőben járnak.

De az ebédlőben meg volt terítve az asztal, roskadozott a pompás falatoktól. Azt gondolhatta az ember, várták a jövevényeket.

Bőségesen jól is laktak, a finom borokról se feledkeztek meg, azután fölkerekedtek, és bejárták a melléképületeket, az egész

birtokot. Végül rábukkantak a boszorkánymesterre; a királyfi kereken megmondta neki, mi járatban van.

– Gondoltam – felelte az a gonosz portéka –, a rangodat úgyszintén kitalálhattam volna. De tudd meg, te legény: a királyfinak is ugyanolyan kemény próbákat kell kiállnia, mint bárki másnak, ha azt a lányt akarja elvenni. Erre előre figyelmeztetek. Ha rajtavesztesz, a te bajod.

A boszorkánymester még aznap este bevezette a négy cimborát a fiatal hercegnő szobájába, és meghagyta nekik, hogy őrködjenek az álmán. Ha reggelig kitartanak, vihetik a lányt.

Sokáig győzködtek az álmosággal, szörnyen kínlódtak vele. Végül aztán alulmaradtak, mélyen elaludtak. Amikor napkelte tájban fölébredtek, a fogoly lánynak hűlt helye volt.

No bizony, délig elő kellett keríteniük.

Képzeltetik, hogy kétségbeesett a herceg.

Kiadta a parancsot:

– Rajta, Lagad Spiz barátom, keresd meg.

Lagad Spiz tekintete behatolt a kastély legrejtettebb zugába is, de nem találta a lányt.

– Keresd a kastélyon kívül, a síkon és a hegyekben, az erdőben és az óceánon, vagy akár a pokolban, ha ott kell keresned.

Lagad Spiz végigjáratta tekintetét a látóhatáron; egyszer csak fölkiáltott:

– Látom; száz mérföldnyire, az erdő mélyén egy tölgyfa makkjában van elrejtve.

– Most rajtam a sor – mondta Hir. – Pattanj a hátamra, Lagad Spiz, aztán gyerünk.

Hir úgy megnyújtotta a lépteit, hogy nem is számolták a mérföldeket. Egykettőre leszedték a makkot, kiszabadították a lányt, és mindhárman visszamentek a kastélyba.

Amikor a déli harangszóra a boszorkánymester benyitott a szobába, a négy cimborá a lány társaságában fogadta. A varázsló nagyot kiáltott haragjában, a derekára tekert három vasöv közül az egyik reccsent egyet és eltörött.

A következő éjjel megint azt a feladatot kapták, hogy őrködjenek a lány álmán. De ugyanúgy jártak az őrködéssel. Elaludtak. Másnap,

amikor kinyitották a szemüket, senki se volt a szobában rajtuk kívül... Hova lett a fogoly lány?

– Lagad Spiz, megint csak neked kell megmondanod – szólt a királyfi.

Lagad Spiz iszonyúan messzi tájakon hordozta körül éles tekintetét; meg is látta a lányt a kastélytól ötszáz mérföldnyire, amint egy búzaföldön az egyik kalász végén egy búzaszemben ringatózott.

Hir újra följánlotta szolgálatait. Olyan nagyokat lépett Lagad Spizzel a vállán, hogy maga se tudta, folyók vagy hegyek fölött halad-e. Egy óra múlva elért a búzaföldre. Visszafelé se ment lassabban. Jókor érkezett, hisz délben a boszorkánymester már át is lépte a küszöböt. Iszonyú dühroham jött rá, és lám, a második öve is darabokra tört.

A harmadik éjszakára a négy cimbora ugyanazt a feladatot kapta. Megint csak a fogoly lány álmára kellett vigyázniok. De az erejük éppúgy cserbenhagyta őket, mint az előző éjszakákon; mindannyiukat legyűrte az álom. Amikor fölébredtek, a szoba üres volt.

– Az utolsó próbánál nem szabad szégyent vallanunk; a szörnyeteg nem járhat túl az eszünkön. Megint rajtad a sor, Lagad Spiz.

Lagad Spiz a hegyek csúcsától a föld mélyéig mindent végigfűrkészett, de nem talált semmit. Meg mertek volna esküdni rá, hogy az ördög keze van a dologban.

Végre tizenegy órakor az éles tekintetű legény a kastélytól ezer mérföldre, a tó fenekén, egy gyűrűben fölfedezte a lányt. Csodával lenne határos, ha délre vissza tudnák hozni. De Hir csodát tett.

Lagad Spizzel és Lédannal a hátán nyílsebesen, néhány pillanat alatt ott termett a tó partján.

– Most rajtad a sor, Lédan – mondta.

Lédan tele szájjal nyelte a vizet. A tó akkor se ürült volna ki hamarabb, ha csatornát nyitnak a közepén. Megtalálták a gyűrűt, és benne a fogoly lányt. De nem volt már egy percnyi vesztegetni való idejük se. Lédan ott maradt, és kibocsátotta magából a vizet, a többiek visszamentek a kastélyba. Éppen delet harangoztak, amikor beértek a kapun. A boszorkánymester már átlépte a küszöböt.

– Elvesztünk – suttogta Hir.

– Dehogysis – felelte Lagad Spiz. – A gyűrű hamarabb odaér, mint ő.

A nyitott ablakon át bedobta a gyűrűt a szobába.

A gonosz portéka ezt látta meg elsőnek; ugyanakkor megpillantotta a foglyát is; a lány úgy tett, mintha már várta volna.

– Hát legyőzött a királyfi – kiáltotta a varázsló fájdalmas hangon.

Harmadik öve is a lábához hullott, ő maga pedig, lám, akár az áldozatai, nyomban kőszoborrá változott.

Erre a királyfi jegyesével és három cimborájával visszatért atyjához.

Pompás lakodalmat csaptak, ott voltak a cimborák is, no meg a mesemondó is. Kapott egy fehér vajas cipót, de sietett vissza a faluba, hogy elmondhassa barátainak a mesét.

MESE A NARANCSRÓL

Élt egyszer egy ember; annyi gyereke volt, mint a szitán a lyuk, vagy ha úgy jobban tetszik, mint a rosta lika. Másfélszer négyszáz gyereke volt!

– Istenem – mondta az illető, amikor a legkisebb gyereke megszületett –, milyen nevet adjunk neked? Hiszen már minden nevet lefoglaltunk.

Három jóruhás úriember állt meg az ajtóban.

– Jó napot, urak.

– Jó napot. Ha akarja uraságod, elvállaljuk a kis legény keresztapaságát. Magunkkal visszük a fiút. Mához tizenkét évre meglátogathatja, előbb nem.

– Jaj, uraim! Tizenkét évig ne lássam a kisfiámat? Az egy kicsit sok – felelte az apa.

Azt mondják erre az úriemberek:

– Ide hallgass: ha elmész a pékhez, s kenyeret veszel, kifizetjük; ha elmész a henteshez, s húst veszel, kifizetjük; ha elmész a bormérésbe, s bort veszel, tizenkét éven át kifizetjük.

Az apa ráállt a dologra, és az úriemberek elvitték a kisfiút.

Tizenkét év múlva az apa fölkerekedett, hogy meglátogassa a fiát. Eljutott egy keskeny útra... egy csapat hollóra bukkant: ott károgtak a feje fölött, ahogy szokták. Egyikük megszólította a jövevényt, s ezt mondta neki:

– Apám, ma nem beszélhetsz velem.

No, az apa elmegy a három úriemberhez.

– Egyél, igyál, jóember, de a fiaddal ma nem beszélhetsz!

– Nem-e? – kérdezte az apa.

– Nem bizony; majd egy hét múlva beszélhetsz velem.

Egy hét múlva a jóember megint fölkerekedett, hogy meglátogassa a fiát. Amikor megint elért arra a keskeny útra, egy csapat galambra bukkant. No, az egyik galamb megszólítja.

– Te vagy az, kisfiam? – kérdi a jóember.

– Én vagyok, apám – feleli a galamb. – Ma beszélhetsz velem. Amikor a három úriember megkérdi: „Megismered-e köztük a kisfiádat”, én tüstént kinyújtom a lábamat a szárnyam alól.

Az apa beállít a három úriemberhez:

– Jó napot, urak.

– Jó napot, jóember. Ma beszélhetsz a kisfiáddal.

Máris bevezetik egy szép nagy udvarba, máris megfújnak egy trombitát, és lám, hollók szállnak le az udvarra. Az úriemberek pedig megkérdik:

– Megismered a kisfiádat?

– Nem – feleli a jóember –, bizony nem ismerem meg.

No, az egyik úriember megint trombitál: a hollók máris eltűnnek, és temérdek galamb, egy csapat galamb száll le az udvarra.

– Megismered-e a kisfiádat?

Abban a pillanatban az egyik kis galamb kinyújtja a lábát.

– Az ott ni, az a kisfiam – mondja a jóember.

Lám, a galamb szép, tizenkét éves kislegénnyé változik.

No, az apja elvitte magával. Azt mondja neki az egyik úriember:

– Jó dolga volt itt nálunk, de nem szeretnénk, ha tovább gyakorolná magát.

Elég az hozzá, a jóember elvitte a fiát; de nemigen volt pénze, a péknél fizetnie kellett a kenyérért, a hentesnél a húsért, a bormérésben a borért.

Egyik nap a kislegény így szólt hozzá:

– Ide figyelj, apám – úgymond –, ha akarod, átváltozom kiskutyává: kaphatsz értem egy marék pénzt. De a nyakörvemet el ne add, a mindenségit! Ha eladod, nem tudok megszökni.

Az apa máris talált három vadászt, de ezek a gyerek keresztapái voltak. No, a jóember megkérdi őket:

– Sok vadat ejtettek mostanában az urak?

– Nem – feleli az egyik úriember –, a kutyám nem megy a vad után.

– Van énnekem egy kiskutyám – úgymond –, majd elküldöm vadászni. Ó, egyebet se fognak látni, csak vadat – tette hozzá.

No, a kiskutya elment vadászni. Valósággal elbűvölte a három úriembert: volt ám zsákmány bőven. Azt mondják a vadászok a jóembernek:

– Add el nekünk a kutyádat!

– Ó, szíves örömet eladom – feleli a jóember –, de a nyakörve nálam marad.

Az apa háromezer frankért eladta a kiskutyát, a nyakörvét megtartotta. Így aztán a három úriember zsineggel kötözte meg: elvitték a kiskutyát.

Igen ám, de az ajtón volt egy lyuk – patkányliknak hívják az efféle lyukakat s a kiskutya kiszökött a lyukon.

Másnap éjjel, lám, el is jutott apja kapujához.

– No, apám – mondta a kiskutya –, ha akarod, kereshetek pénzt. Holnap nagy vásár lesz Missilacban. Ha akarod, átváltozom gyönyörű paripává, de a kötőfékemet ne add el. Ha eladod a kötőfékemet, végem van. A mindenségit! akkor nem tudok megszökni.

No megint előkerül az a három úriember, aki megvette a kutyát, meg akarják venni a lovat. Az volt a legszebb ló a vásáron. Azt kérdi hát a három uraság a jóembertől:

– A kiskutya nem ment vissza hozzád?

– Nem, nem – feleli a jóember –, a feleségem el is agyabugyált az este, hogy eladtam a kiskutyát.

– Most pedig add el nekünk a lovadat.

– Szíves örömet eladom – feleli a jóember –, de csak úgy, ha a kötőfékét megtarthatom.

Amikor aztán eladta a lovat, az úriemberek kényszerítették, hogy adja vele a kötőféket is.

– Majd adok egy másikat – mondta.

– Nem, nekünk ez kell: kötőfékestül vettük meg a lovadat.

Hát ugyebár, a jóember elkámpicsorodott. Amazok meg elvezették a lovat az istállójukba. Azt mondják azután a bretonnak az istállóban – így hívták azt a legényt, aki a lovakat gondozta:

– Ezt a lovat rád bízuk. Enni ehét kedvére, de ne vezesd ki inni.

A lovász adott a lónak szénát, adott neki zabot, korpát, de a lovacska nem akart enni. Azt mondja erre a lovászlegény:

– Meghal ez a ló szomjan. Megitatom.

No kivezeti a lovacskát a tóhoz. Az meg iszik, iszik ám! Amikor a tó közepére ér, átváltozik kecskebékává, de lám, ott terem a három úriember:

– Mit csináltál a lóval?

– A mindenségit – feleli a lovászlegény –, nem akart enni: kivezettem, hogy igyon. Amikor a tó közepére ért, átváltozott kecskebékává. Ott van ni az a kecskebéka.

Az úriemberek csukává változtak. Már is üldözőbe vették a kecskebékát. Amikor a kecskebéka látta, hogy mindjárt megfogják, átváltozott fecskévé. No erre az úriemberek sólyommá változtak, és már is üldözőbe vették a fecskét. A fecske pedig narancs alakjában a király kéményén át beleesett a királylány kötényébe; a lány éppen haldokló apját ápolta a kemencepadkán... a narancs estében megszólította a lányt, és ezt mondta neki:

– Mindjárt idejön három úriember: meg akarják gyógyítani apádat, s fizetségül azt fogják kérni, hogy engem adj nekik... de ne adj oda! Ha kényszerítenének, végy a tenyeredre: vegyenek ki a tenyeredből.

Lám, beállít a három úriember.

– Jó napot, urak.

– Jó napot. Azt hallottuk, őfelsége, a király nagyon beteg.

– Bizony nagyon beteg. Nem akad orvos, aki meggyógyítaná.

– No, mi majd meggyógyítjuk.

Ó, hogy örült a királylány.

– Nem kérünk pénzt a gyógyításért; csak azt a narancsot kérjük, ami a királylány kötényébe esett.

– Ó! – felelte a királylány –, ezt a narancsot nem kapják meg.

A királylány nem akarta odaadni a narancsot. De a király így szólt:

– Csak többet ér az életem egy narancsnál, édes lányom.

Amikor a királylánynak mégis oda kellett adnia a narancsot, az áldóját! így csinált, ni (*a mesemondó asszony olyan mozdulatot tesz, mintha a jobb kezéből átdugna egy képzeletbeli tárgyat a bal markába*). No lám, amint a narancs leesik a helyiség közepére, kölesszemekké változik: a három úriember pedig kakassá, és kezdik fölcsipegetni a kölest! Az egyik szem beleesett a tűzhely seprőjébe, ez a kölesszem átváltozott rókává, és megette a három kakast.

Azután a róka visszaváltozott fiúvá.

Hazament az apjához.

– Látod – mondja az apjának –, ha nem adod még a kötőféket is oda, kevesebb bajom lett volna.

Én aztán nem tudok többet róla.

A MESTERTOLVAJ

Mesemondó: Krikk!

Hallgatók: Krakk!

Élt egyszer egy asszony. Volt egy fia, olyan tizenöt-tizenhat éves forma. Senki se látta, hogy valaha dolgozott volna. A jóasszony mindennap elment kenyér után, de senki se akart adni neki, hisz látták, hogy a fia folyton csak ögyeleg.

Egyik nap azt mondja az anya a fiának:

– Fiam, mesterséget kellene választanod.

– Nincs kedvem hozzá, anyám.

– Melyik mesterséget választod?

– A tolvajmesterséget, anyám.

– Jaj, fiam! Hamarosan hűvösre tesznek ám.

– Jaj, anyám! *fusson, ki merre lát, jaj annak, aki hurokra kerül!*

– No, ott még nem tartunk – úgymond az asszonyság –, holnap reggel gyónni megyek, majd megkérdezem az őrzőangyalomtól, milyen mesterséget válasszak neked.

Másnap reggel indul ám az asszonyság gyónni, a fia meg utána lopózik. Azután elbújik az oltár mögött. Az asszonyság meg az oltár előtt áll.

– Őrzőangyalom, milyen mesterséget válasszak a fiamnak?

– A tolvajmesterséget, jóasszony, a tolvajmesterséget.

No, a jóasszony elindul hazafelé, lóg ám az orra, a fia meg a nyomában ballag. Otthon aztán odaáll az anyja elé. Megkérdi:

– Mit mondott az őrzőangyal, milyen mesterséget válassz nekem?

– A tolvajmesterséget, fiam.

– Tudtam előre.

(No persze, hisz ő maga mondta a jóasszonynak!)

Másnap reggel vásár volt Pontchateau-ban; az út a madeleine-i erdőn át vezetett. Arra ment egy suszter egy zsák cipővel, amit a vásárra szánt; Jánosnak pedig csupa lyuk volt a cipője; le is vette az

egyiket, és földobta egy fára, amerre a suszter ballagott. A suszter leszedte a cipőt a fáról.

– Nicsak, milyen jó kis cipő – mondta. – Ha megtalálom a párját, megjavítom, és eladom, mintha új volna.

Miközben a suszter a bozótban keresgél, János ellopja a zsákot cipőstül, s viszi a vásárra. Első dolga az volt, hogy magának válasszon lábbelit: föl húzott egy pár cipőt a lábára. A többit nyomban eladta, de el ám, aztán persze kereket oldott.

Lakott Jánosék mellett egy úriember; még aznap hallott erről a dologról, arról, hogy János mestertolvaj. No azt mondja a legény anyjának:

– Hun jár a fiad máma, jóasszony?

– A mindenségit! Nem tudom – feleli az asszonyság.

– Mit is hallottam róla? Hogy mestertolvaj volna?

– Erről én semmit se tudok.

– Mondd meg neki, hogy ma este jöjjön el hozzám.

– Megmondom.

Este aztán hazamegy a fiú.

– Fogja, anyám, ezt a pénzt – mondja.

– No jó, fiam, rendben van. Az uraság tudja ám, hogy mestertolvaj vagy, ma itt járt nálunk, s azt mondta, este menj el hozzá.

– Majd holnap reggel elmegyek, anyám.

Másnap reggel beállít az urasághoz.

– Jó napot, uram.

– Jó napot, koma. Azt hallottam, mestertolvaj vagy.

– Én nem tudok róla, uram, *fusson, ki merre lát, jaj annak, aki hurokra kerül!*

– Úgy bizony. Majd meglátjuk, hogy mestertolvaj vagy-e. Van négy jó ökröm az istállóban, cselédjeim holnap a vásárra hajtják őket. Ha nem lopod el az ökröket, halál fia vagy.

– Mit nem gondol? Hogy lophatnám el az ökreit, hisz a cselédjei vezetik őket?

– Ez nem az én dolgom – mondja az uraság.

Másnap reggel a szolgák elindulnak a vásárra. Egész nap árulják a négy ökröt. Beesteledik, de az ökrök nem keltek el: a szolgák elindulnak velük hazafelé. Amikor hazafelé mentükben beérnek az

erdőbe, János kimódolja, hogyan lophatná el a négy ökröt. Fölakasztja magát az egyik tölgyfa ágára, azután leszáll onnan, és egy másik fára akasztja magát. A szolgák először ügyet se vetettek rá, de másodszor azt mondja az egyik a pajtásának:

- Hé, pajtás! Ott egy akasztott ember.
- Dehogyan, ez már a harmadik.
- A negyedik!
- Nem, a harmadik!

Lefogadták a dolgot. Visszafordultak, hogy körülnézzenek, de nem találtak semmit: eközben a mestertolvaj ellopta a négy ökröt. Egy másik útra hajtotta őket, másnap azután kiment velük a vásárra, és eladta mindegyiket.

A szolgák ökrök nélkül tértek haza. No, azt mondja nekik az uraság:

– Csak isztok, esztek, de pénzt nem adtok. Hát mit csináltatok a négy ökrömmel? Nem kerültek vissza az istállóba. Nem is láttam őket.

– Jaj, uram! – felelik a szolgák. – Akasztott embereket láttunk az erdőben, a komám azt mondta, hogy hármát látott, én pedig azt mondtam, hogy négyet láttam. Fogadtunk, visszafordultunk, azóta is azt hisszük, hogy az ökrök visszakerültek a kastélyba.

– Ördögadta teremtette! Ellopta a négy ökrömet a gazfickó.

Elmegy az uraság a jóasszonyhoz.

– Hun jár a fiad máma, jóasszony?

– Nem tudom.

– No, én tudom ám: ma a La Chapelle-i vásáron van, s árulja a négy ökrömet. De mondd meg neki, jöjjön el hozzám ma este, különben a halál fia.

– Megmondom, uram.

Megjön a fiú:

– Fogja, anyám, ezt a pénzt.

– Jól van, fiam, de az uraság azt mondta, hogy elloptad a négy ökrét, aztán elmentél a vásárra és eladtad.

– Jaj! – feleli a legény –, nem tudok róla: *Fusson, ki merre lát, jaj annak, aki hurokra kerül!*

– No az uraság azt mondta, hogy ma este mindenképpen menj el hozzá.

– Majd holnap reggel elmegyek – feleli a legény.

Másnap reggel beállít az urasághoz:

– Jó napot, uram!

– Ó, te vagy az, te mestertolvaj, hát most az én négy ökrömet loptad el, te gazfickó!

– Nem tudok róla, uram, *fusson, ki merre lát, jaj annak, aki hurokra kerül!*

– Ó! Bizony igazad van! Nos, koma, van négy szép hátaslovam az istállóban. Nem ma este, hanem holnap este négy legényemet fölültetem rájuk a fészkerben. Ha nem lopod el őket, halál fia vagy.

– Mit is gondol, uram, hogy lophatnám el a négy hátaslovát? Lehetetlen. És az inasai rajtuk ülnek!

– Ez nem az én dolgom. Elloptad a négy ökrömet, el kell lopnod a négy hátaslovamat is.

Másnap a legény elmegy a borkereskedőhöz, vesz egy kis hordó pálinkát. Aztán este, mivel nagy hideg volt, kísétál az uraság fészkerébe a pálinkáshordójával, és elkezd kiabálni:

– Két garas a pálinka iccége!

A lovászlegények nagyon fáztak, föl is öntöttek a garatra, a mestertolvaj pedig vett négy falovat, fölültette rájuk a négy lovászt, aztán fogta a hátaslovakat, elment velük a vásárra, s eladta őket.

Az uraság pedig másnap reggel, amikor fölkel, elindul, hogy megnézzze a hátaslovait, hát ott találja az embereit a négy faló hátán.

– Hova lettek a lovaim, gazfickók?

– De hisz itt vannak – feleli a legények –; gyíja te, gyíja!

Persze a falovak meg se moccantak. Amikor a lovászok észrevették, gyalog szálltak, de fenemód röstellték a dolgot, bizony. El is kotródtak. Közben a mestertolvaj elment Redonba, és eladta a hátaslovakat.

Napközben az uraság beállít a jóasszonyhoz.

– Hun jár a fiad máma, jóasszony?

– Nem tudom.

– No bizony, én tudom: elment máma a vásárra, s a négy hátaslovamat árulja. Mondd meg neki, jöjjön el hozzám ma este, különben a halál fia.

Hazamegy a legény.

– Fogja, anyám, ezt a pénzt.

Mostanában mindig volt ám pénze!

– No jó; itt járt az uraság. Azt mondta, mivelhogy eladtad a négy hátaslovat, ma este menj el hozzá.

– Ma este nem megyek – feleli a legény –, majd inkább holnap reggel.

Másnap reggel beállít az urasághoz.

– Jó napot, uram.

– Jó napot, koma. Tán most se te loptál meg?

– Nem tudok róla, uram, *fusson, ki merre lát, jaj annak, aki hurokra kerül!*

– De azért mégis te loptad el a négy hátaslovamat. Nem ma éjjel – mondja az uraság –, hanem holnap éjjel pompás falatokat sütök a kemencében; egész házam népe vigyáz majd rájuk; ha nem lopod el azt a remek vacsorát, halál fia vagy.

– Ezt nem tudom megtenni. Mit is gondol, hogy lophatnám el azt a pompás vacsorát a kemencéből, hiszen egész cselédsége azokat őrzi? A közelébe se tudnék férközni.

– Ez nem az én dolgom.

No, másnap aztán a legény elmegy a porcelánkereskedésbe, vesz két tucat tányért, kiballag az árnyékszékre, és mindet megtölti ganéjjal. Estszálltakor odalopózik a kemence mögé; megtalálta a módját, hogy egy nyárssal lyukat fúrjon a kemencébe; el is lopta az uraság finom vacsoráját, ganajt tett a helyére, senki se vett észre semmit. No aztán éjfélkor fölkel az uraság, s megy a legényeihez.

– Azt hiszem, megsült a vacsora.

– Bizony! Már réges-rég!

– Nem láttátok azt a fickót? Nem járt itt?

– Ó, hisz maga is tudja, hogy nem járt itt. Ha idemerészkedik közénk, agyon is lőjük!

Erre azt mondja az uraság a legényeinek:

– No vegyetek ki nekem egy tálat: megkóstoljuk, megsült-e már a vacsora.

Bedugja az ujját az ételbe, a szájához emeli: magában megkérdi, hogy ez mi a csuda.

– Vegyetek ki még egy tálat.

Kivesznek még egy tálat. Az uraság megint beledugja az ujját... azután így kiált:

– De hisz ez ganéj! Gazfickók, hát meg akartatok mérgezni?

Körbejárják a kemencét: megtalálják a lyukat. No persze, az én mestertől vájom ellopta a finom falatokat magának meg az anyjának, az uraság pedig ganéjt szopogatott.

Az uraság másnap reggel beállít az öregasszonyhoz.

– Hun jár a fiad máma, jóasszony?

– Nem tudom.

(Sohase tudta!)

– Nem tudod, de közben az én finom vacsorámból lakmározol, én meg ganéjt eszem. Mondd meg a fiadnak, hogy még ma beszélni akarok vele.

– Megmondom, uram.

Hazamegy a fiú.

– Itt járt ma az uraság – mondja az anyja. – Haragszik rád.

– Nocsak! És mi baja velem?

– Azt mondta, beszélni akar veled.

– Máris megyek.

Beállít az urasághoz.

– Jó napot, uram.

– Jó napot, koma. Most se te loptál meg?

– Nem tudok róla, uram, *fusson, ki merre lát, jaj annak, aki hurokra kerül!*

– Nem tudsz róla? De én bizony tudom, hogy ganéjt eszem, te meg a finom vacsorámból lakmározol. Gyere el hozzám, nem ma éjjel, hanem holnap éjjel; az a kívánságom, hogy lopd ki alólam meg a feleségem alól a lepedőt.

– Mit is gondol, hogyan tudnám ezt megtenni? Lehetetlen. Hisz mind a ketten rajta fekszenek, nem tudom ellopni.

– Ez nem az én dolgom. El kell lopnod, különben a halál fia vagy.

No, másnap az én komám alaposan körülnez: kerít egy ócska inget, csinál egy szalmabábut, és este az uraság kapujához oson. De ugyebár az egész cselédség, puskásán, ott őrködött az udvarban. Tizenegy órakor a mestertolvaj odalopózik szalmabábujával a kapuhoz, és négyszer vagy ötször fölmutatja a bábut; az őrködő szolgák fölkiáltanak:

– Ott van ni!

No aztán lőttek, mint a veszedelem. De a gazfickó megfogta a szalmabábút, és egy olyan helyre dobta, ahol a szolgák nem láthatták, az uraság pedig hallotta a lövöldözést, lesietett az udvarra, meg akarta nézni a dolgot. De ahogy kinyitotta a kaput, a mestertolvaj elbújt mögötte, és amikor az uraság elindult az embereivel, hogy körülnézzon odakinn, a gazfickó máris benn termett a kastélyban, és így szólt az uraság feleségéhez:

– Meghalt a koma, asszonyom. Add csak ide a lepedőt, ami alattad van, hadd takarjuk be vele.

A jóasszony nyomban odaadta a lepedőt.

Az uraság meg nem találta a mestertolvajt; nem is találhatta, hisz nem volt ott! Erre azt mondja az uraság:

– Majd holnap reggel megkeressük.

Azután feleségestül lefekszik. De éjszaka kényelmetlenül érzi magát.

– Mit jelentsen ez, hogy ma éjszaka ilyen kényelmetlenül érzem magamat? – kérdi.

– Hogy is érezhetnéd kényelmesen magadat, hiszen elvitted a lepedőt, amin feküdtünk.

– Micsoda? – kérdi az uraság. – Elvittem a lepedőt?

– Bizony, érte jöttél. Azt mondtad, hogy meghalt a koma, adjam oda a lepedőt, be akarjátok takarni vele. Nem emlékszel rá?

Az uraságot rettenetesen előntötte a méreg, hogy a mestertolvaj ellopta a lepedőjét. A község plébánosának fülébe jutott a dolog. Ki is prédikálta, hogy nem szabad ennyire elvetni a sulykot. Az uraság hallott a prédikációról; másnap beállít a jóasszonyhoz, megkérdi, hun van a fia. Azt mondja az asszony:

– Nem tudom.

– Mondd meg neki, hogy ma este jöjjön el hozzám, különben a halál fia.

– Igen, megmondom.

Az én-tolvajom este beállít az urasághoz:

– Jó napot, uram.

– Jó napot, koma.

– Mit óhajt?

– Az a kívánságom, hogy lopd el a plébános minden pénzét, de mindet ám, különben a halál fia vagy.

– Mit is gondol? Hogy lopjam el a plébános pénzét? Nem tudom megtenni.

– Ez nem az én dolgom. El kell lopnod, különben a halál fia vagy.

No este hét órakor az én komám besompolyog a templomba, és elbújik a plébános gyóntatószékében, azután tizenegy órakor, éjféltkor, meghúzza a harangot. A plébános szól a káplánjának, hogy nézze meg, mi történt.

– Nem én vagyok a templom gazdája, plébános uram – feleli a káplán. – Magának kell odamennie.

No a plébános elindul, odaér a nagy kapuhoz. Az a másik, a tolvaj benn volt a templomban, bizony.

– Ha maga az, kedves plébános uram, ne féljen – mondja a tolvaj –, az őrzőangyala jött el magáért, hogy fölvigye a Mennyekek Országába, de magammal kell vinnem minden pénzét is.

No a plébános fölkerekedik, hogy előkeresse a garasait. Azt mondja hát a legényének meg a szobalányának:

– Itt az őrzőangyalom, azért jött, hogy fölvigyen a Mennyekek Országába, de magammal kell vinnem minden pénzemet.

Erre az inas meg a szobalány megkérdi:

– Azt is, amiből a bérünket fogja kiadni?

Bizony ki kellett adni a havi bérüket.

– Van még itt is negyven frankom, ott is száz frankom, meg húsz frankom, meg ötven frankom.

De a tolvaj hallgatózott ám, aztán egyenest sietett a templomba. Megjött a plébános is a pénzével.

– Ez nem az összes pénze, plébános úr; van magának itt is negyven frankja, ott is száz frankja... Mindet magával kell hoznia. Hisz tudja, hogy az ember csak úgy juthat be a Mennyekek Országába, ha semmit se takargat, semmit se dug el.

No amikor ott volt minden pénz a tolvajnál, azt mondja a gazfickó:

– Most kerítsen egy zsákot, azután bújjon bele, hogy fölvihessem a Mennyekek Országába,.

Beletette a plébánost a zsákba, no azután le-föl járt vele a templom lépcsőjén, ameddig csak bírta, amikor már eleget sétált, bevitte a zsákot a lóistállóba, letette a csirkék létrájára, és így szól:

*Ha megszólal a Szent Péter kakasa,
kinyílik a Paradicsom kapuja.*

No aztán reggel fölkel az inas, hogy megetesse a lovakat, meglátja a teli zsákot, fogja a vasvillát, beleszúr a zsákba. A plébános fölkiált:

– Jaj! Fáj ám, amit csinálsz!

– Maga az, plébános úr? Hát nem vitte fel az őrzőangyala a Mennyeknek Országába?

– Nem – feleli a plébános –, no de nyisd ki a zsákot.

A legény kinyitotta a zsákot, a plébános pedig futásnak eredt. De a mestertolvaj már kereket oldott a plébános pénzével.

KOSZOS JÁNOS

Mesemondó: Krikk!

Hallgatók: Krakk!

*Bármit mondok,
csak hazudok.
Nincs hasznom abból,
ha szám igazat szól.
Mennek máma, mennek holnap,
folyton mennek, tíz, húsz, ötven éven át.
Ki nem esik el,
felkelésre nincsen gondja sohase.
Ki nem esik pocsoltyába,
máris tiszta keze-lába.*

Volt egyszer egy kiskoma; elindult hazulról munkát keresni. Elszegődött egy házhoz. A ház gazdája az Ördög volt, de a kiskoma ezt nem tudta. Volt az Ördögnek egy vörös ménje meg egy fehér kancája. Azt mondja az Ördög a kiskomának:

– Elmegyek. Hogy egy napra, kettőre, háromra vagy egy hétre... nem tudom. Megmondom, mitévő légy, míg haza nem jövök. Az istállóban van egy láda tele zabbal. Adj zabot a vörös ménnek, s amíg a vörös mén a zabot eszi, verd el a fehér kancát, ahogy csak bírod.

Elmúlik egy nap. A kiskoma úgy tett, ahogy gazdája parancsolta: a vörös ménnek zabot adott, a fehér kancát pedig elverte. De azt mondja neki a fehér kanca:

– Kiskoma, fene nagyokat ütsz rám!

A legény mókásnak találta, hogy egy állat ezen mód megszólal. Azt mondja neki a fehér kanca:

– No, tudod-e kiskoma, kihez szegődtél? Az Ördöghöz. Azt mondta neked, hogy két vagy három nap, vagy tán egy hét múlva

hazajön. De lehet, hogy máris itt terem, és akkor nyomban megöl. Ha bízol bennem, menjünk innen mind a ketten.

– Bízom benned – felelte a kiskoma.

– Rakj meg egy zsákot zabbal, és tedd a hátamra, hogy útközben legyen mit ennem adnod. Fogd a kefedet meg a lóvakaró szerszámot, aztán gyerünk.

Hát fölkerelkedtek.

*Mennek máma,
mennek holnap.
Három napig,
vagy akár egy jó hónapig.
Ki sokat megy, messze juthat.*

Amikor már megtettek egy kis utat, azt mondja a fehér kanca a kiskomának:

– Nézz hátra, hátha látsz valami furcsát; mert ha az Ördög észrevette, hogy kereket oldottunk, megöl mindkettőnket.

A kiskoma hátranézett, és észrevette, hogy egy szénfekete felhő jön utánuk.

Azt mondja a fehér kancának:

– Egy fekete felhő jön utánunk; mást nem látok.

Azt feleli erre a fehér kanca:

– Hajítsd el a kefedet. Erdővé változik mögöttünk, körül háromszázezer mérföld lesz, keresztbe ugyanannyi, és olyan sűrűn áll majd benne a csipkerózsa meg a túskebokor, mint a kefédben a szőr. De most gyerünk, vágassunk még gyorsabban.

*Hát nekiiramodtak újra.
Ma megint csak mennek, mennek,
mennek holnap,
egy hétig,
két hétig.
Jó messzire eljutottak.*

Azt mondja a fehér kanca a kiskomának:

– Nézz megint hátra, mert ha sikerült átjutnia az erdőn, még dühösebb lesz, mint elsőben volt.

A fiatalember hátranézett. Ezúttal nem füstöt, hanem tüzet látott: minden csupa tűz volt mögöttük. Azt mondja a fehér kancának:

– Hatalmas tüzet látok mögöttünk.

Azt mondja a fehér kanca:

– Hajítsd el a lóvakaró szerszámodat. Folyóvá változik mögöttünk, háromszázezer mérföld széles folyóvá. Ha az Ördög nem fullad bele a folyóba, nem tudom, mi módon menthetjük meg az irhánkat.

A kiskoma eldobja ló vakaró szerszámát, a fehér kanca pedig így szól hozzá:

– Iramodjunk neki megint, meg se álljunk.

Most úgy nekiiramodtak, hogy semmit se láttak maguk mögött. Azt mondja erre a fehér kanca:

– Barátom – úgymond –, azt hiszem, az Ördög vízbe fúlt. Megmenekültünk. De most el kell hagylak.

A legény nem örült az elválásnak. Így szólt a paripához:

– Mihez kezdek egyedül ezen a vidéken? Végem van.

A fehér kanca ezt felelte:

– Majd elmagyarázom a dolgot. Van a közelben egy kastély, eridj oda, kérd, hogy fogadjanak meg kertészlegénynek. Biztosan tudom, hogy megfogadnak, hisz szükségük van kertészlegényre. Ha pedig bajba jutsz, csak annyit mondj: *Ide hozzám, fehér kanca, ide hozzám!* Abban a szempillantásban máris szolgálatodra állok, és bármit kérsz, megteszem.

No a fehér kanca otthagyja a legényt, az meg elindul a kastélyba, kéri, hogy fogadják meg kertészlegénynek. Nyomban megfogadják, megmutatják a szobáját, ahol háltni fog.

Másnap reggel a legény munkát kér. Volt ott két másik kertész: a főkertész meg a helyettes főkertész. A legény nem tudott ám mindent: hogy a királyhoz szegődött, meg hogy a királynak volt három lánya. No az én Jánosom munkát kér a főkertésztől. Akkor éppen az év vége felé jártak. Azt mondja a főkertész:

– Ma – úgymond –, tisztogasd meg a fasorokat a kertben, gyomlálj ki a füvet.

Megvolt az a kert vagy húsz hektár, jó nagy kert volt. Az én Koszos Jánosom bemegy a fészerbe, de ahelyett, hogy ásót szedne elő a gyomláláshoz, nyesőkést vesz magához. Amikor aztán kiment

a kertbe, nekifogott, és lenyeste az összes fákat, az almafákat, körtefákat, cseresznyefákat, mind lenyeste tövig.

A király három lánya fölkel, és meglátta, hogy a kert fele le van nyesve; szobájuk ablaka ugyanis a kertre nyílt. Az egyik lány fölkeresi az apjukat, és nagy hűhóval elmondja neki a dolgot:

– Papa – úgymond –, tegnap fogadtál egy kertészlegényt. Gyere nézd meg a kertet. A legény minden fát lenyesett.

A király megnézi a kertet:

– No lám – úgymond –, ez aztán a tiszta munka! De hát nincs benne köszönet, nem is tartjuk meg ezt a kertészlegényt!

A főkertész persze kérdőre vonja Jánost, amikor este hazatér a munkából. De a kutya-fáját, ez rendjén is van! Hisz mekkora kárt okozott!

A legény másnap reggel megint megy a főkertészhez, és megint megkérdi, mit dolgozzon. Azt feleli a főkertész:

– Barátom, tegnap adtam munkát magának, de nem hallgatott rám. Ha így folytatja, nem tudjuk ám megtartani magát.

No, az én Koszos Jánosom beveszi magát a kertbe, csak úgy magában, nem is kezd munkába. A kert nagyon nagy volt, így hát senki se látta. Elmegy a kert végébe, ott azután eszébe jut a fehér kanca.

– *Ide hozzám, fehér kanca, ide hozzám!*

No abban a szempillantásban odavágtat a fehér kanca, lám, már ott is áll a legény előtt. Megkérdi a fehér kanca:

– Mi kéne, Jánosom?

(Mivelhogy a legényt Koszos Jánosnak hívták.) No, az én Jánosom elmondja, mi történt: a gazda elégedetlen vele, mert ilyen nagy kárt tett. Azt mondja a fehér kanca:

– Ül a hátamra. Háromszor megkerüljük a kertet, és majd meglátod, mit varázsolok elő a kertjükből.

A legény föl pattan a fehér kancára. Háromszor megkerülik a kertet. Lám máris eper nő ki a földből, és érett gyümölcs csüng a fákon. Ilyesmit csak nagy ritkán láthat az ember télvíz idején! Lám a sok cseresznye, alma, körte, mindenfajta gyümölcs mindenfelé a fákon.

No a királylányok szokás szerint fölkelnek: odamennek az ablakhoz, kinéznek a szabadba. Látják a sok érett, piros

cseresznyét, epret, almát és körtét!! Persze hogy elcsodálóztak rajta. Megint hívják az apjukat:

– Papa, gyere, nézd a kertet.

Elég az hozzá, a király kimegy a kertbe. Amikor észreveszi a dolgot, fölkiált:

– Jaj, nem igaz – úgymond. – Álmodom! Ez lehetetlen! Gyümölcs terem télvíz idején.

[A mesemondó és a hallgatók nevetnek. A mesemondó felesége megjegyzi: – Lehet bizony: szegény félnótás!]

Ez után a nevezetes eset után a király elhatározta, hogy minden vagyonát nekiadja gyerekeinek, hisz már nyakán a vénség bizony.

Azt mondta a kertészlegényeknek:

– Barátaim, van három eladó lányom. Fölaajánlom a kezüket hármatoknak, de csak akkor választhattok közülük, ha teljesítitek egy kérésemet. Amelyitek a legszebb virágcsokrot hozza, az kedvére választhat a lányaim közül.

No másnap reggel a főkertész, a főkertész helyettese meg az én Koszos Jánosom kimegy a kertbe csokrot kötni. Volt ott mindenféle virág, így aztán a főkertész meg a főkertész helyettese persze a legszebb virágokból szedtek, Koszos János pedig összeszedett minden gizgaszt, taréjfüvet, parajt, sőt csipkerózsát meg tövist, és csokorba kötötte a másik kettő szeme láttára, bizony. No jó. A két társa két szép csokrot visz a királynak. De a király így szól hozzájuk:

– Gyermekeim – úgymond –, nagyon szép a csokrotok, de megvárom Koszos Jánost. Igyekezettek, hogy mindhárman együtt legyetek, mert csak akkor tudom megmondani, melyikőtök csokra a legszebb.

Koszos János eldobja a csokrot, amit csinált, és kimegy a kert végibe. Megint szólítja a fehér kancát:

– *Ide hozzám, fehér kanca, ide hozzám!*

Lám, alighogy ezt kimondta, a kanca már ott is termett.

– Mi kéne, Jánosom?

– A király azt mondja, van három lánya: a három kertészlegényhez akarja feleségül adni őket. De mindhármunknak csokrot kell kötnünk. Aki a legszebb csokrot köti, kedvére választhat a három lány közül.

Azt mondja a fehér kanca:

– Ülj a hátamra, kerüljük meg újra háromszor a kertet. Olyan csokrod lesz, hogy olyan szép virágokat még nem látott a világ.

No, az én Koszos Jánosom föl pattan a paripa hátára. Háromszor megkerülik a kertet. Alighogy háromszor megkerülték a kertet, lám, a fasor szélén ott egy szép csokor, olyat még nem látott a világ, a közepében árvácska. No erre a fehér kanca eltűnik.

Koszos János fogja a csokrát, és megy a kastélyba. Amikor odaért, már mindnyájan várták. Ahogy a legkisebb királylány meglátja Koszos Jánost, fölkiált:

– Én akarom, én akarom, papa, én akarom férjemnek.

Ez volt a legszebb a három lány közül. A király így szólt hozzá:

– No de lányom, ne menj ahhoz az emberhez. Két napja, hogy beállított a kastélyba. Nem is ismered.

– Őt akarom, őt akarom férjemnek.

No jó. A király megharagudott, mert a főkertészhez szerette volna adni ezt a lányát, de a lány nem állt kötélnek. Hát így szólt hozzá:

– Ha így vagyunk, menj hozzá, de megtiltom, hogy a kastélyban lakjál. Eridj ki a kertbe. Építs kunyhót, amilyent tudsz. Húzzátok meg magatokat benne, te meg a férjed. Nekem édes mindegy.

*

Eltelik hat hónap: a király elhatározza, hogy viadalban dönti el, kié legyen a korona meg az ország. Háborút üzen Európa valamennyi hatalmasságának; a háború csak három napig fog tartani, és az lesz a győztes, aki a királyt megsebesíti a jobb lábikráján. No, hogy elérkezett az idő, a király megüzeni a háborút, meghívja Európa valamennyi hatalmasságát, látogasson el három napra a kastély közelébe egy rétre. No, elérkezik a csata első napja, Koszos János két sógora, a főkertész, meg a főkertész helyettese, kivezet két szép lovat az istállóból. Volt ott egy harmadik ló is, de csak három lába volt, ez a harmadik maradt az én Koszos Jánosomnak. A másik két kertész a két legszebb lovat választotta magának. Koszos János fölül a lovára. Lám, el is indul lovával, amelyiknek csak három lába volt! Elér egy sáros útra; komisz gödrökön kellett átvergődnie. Pocsék út volt. No egyszer csak a ló elmerül a sárban; nem tud kievickélni belőle. Nem volt ott senki, aki segített volna a legényen, így hát felkiáltott:

– *Ide hozzám, fehér kanca, ide hozzám!*

Alighogy kimondta, a kanca máris ott termett sebes ügetésben, úgy ám!

– Vörös ló kellene nekem, meg arany-ezüst szerszám, és magamnak ugyanolyan ruha.

Alighogy kimondta, máris ott termett a vörös ló, csak úgy csillogott a szerszámja! Száz mérföldnyire is látni lehetett volna azt a csillogást; a legénynek ugyanolyan ruhája volt. *Lova egy lépéssel száz mérföldet lépett. Kardja hegye hét mérföldnyire döfött.* No elindul. Máris utoléri a sógorait. Amikor elhaladt mellettük, nem ismertek rá, így szóltak egymáshoz:

– Ejnye a mindenségit! Ez fogja megnyerni a csatát, ő ér oda elsőnek.

A legény kiért a mezőre, egyik sarokban meglátja az apósát; kirántja kardját, megsebesíti a királyt a jobb lábikráján. A kardja hegye letört, benne maradt a király bokájában. A király nyomban siet a kötözőhelyre, és bekötteti a sebet az orvosokkal. A kardhegyet megtartotta, hogy alkalomadtán tiszta vizet tölthessen a pohárba.

Amikor a főkertész meg a főkertész helyettese visszament az istállóba, ugyan kit talált ott? Az én Koszos Jánosomat, mert a legény előbb ért oda.

– Te már itt vagy?

– Hogy is jutottam volna messzire! Ezzel a lóval még az istállóból sem tudok kimenni.

Másnap megint ugyanígy történt minden. De ez alkalommal Koszos János fehér lovon ült.

Harmadnap szürke lovat választott magának, hogy ne ismerjenek rá. Odaporoszkált a mezőre: dolga nem volt már, hisz a csatát az első kardvágással megnyerte.

Amikor a király fölépült betegségéből, megint összehívja Európa valamennyi hatalmasságát; meg akarja tudni, ki nyerte a csatát, hadd adja oda koronáját meg az országát a győztesnek, hisz az illető megnyerte. (Az én Koszos Jánosom vigyázott ám arra a kardra, aminek letört a hegye; mindig magánál hordta.) Elég az hozzá, egy hónap múlva, amikor a király meggyógyult, másnapra volt kitűzve a királyság átadása. Nagy lakomát csaptak. Az én Koszos Jánosom nem mondta meg a feleségének, mi történt. Nem

bizony. Már meg kellett volna jelennie a kastélyban, hisz sok hintó érkezett; akkor János kiballag a kert végibe, és a fehér kancát szólítja:

– *Ide hozzám, fehér kanca, ide hozzám!*

Alighogy kimondja, a kanca máris ott terem.

– Mi kéne, Jánosom?

– A király ma adja oda a koronáját annak, aki a csata napján megnyerte. Nekem meg nincs hintóm.

– Mindjárt lesz. Ül a hátamra.

No az én Koszos Jánosom fölül a kanca hátára, s háromszor megkerüli a kertet. Egyszer csak ott terem egy hintó, hét ló húzza, hét kocsis, hét hajtó, hét kutya ül rajta, no meg persze Koszos János feleségestül, merő arany-ezüst ruhában; emberi szem olyat még nem látott. Behajtatnak az udvarba. Volt ott egy nagy kapu. Azt mondja a király a testőreinek:

– Menjetek föl a bástyára, azután szóljatok, ha valami idegent láttok jönni, hisz ideje, hogy megkezdjük a lakomát.

A testőrök fölmásznak a bástyára. Ugyan mit látnak? Egy olyan szép hintót, amelyet még sohase láttak; csöngetés hallatszott, csilingeltek a csengettyűk, ugattak a kutyák! Az egyik testőr jelenti a királynak:

– Felség, Felség! Hagyják abba az ebédet. Itt egy hintó. Ilyet ember még nem látott.

A király nyomban kiment a kapuba: azt hitte, egy másik birodalom királya érkezett látogatóba. A lánya olyan ruhában volt, hogy nem ismert rá, a vejét se ismerte meg, senkit se ismert meg.

Bemennek a kastélyba, beszélgetnek erről is, arról is, mégse ismerik meg egymást. Azt mondja a király:

– Uram, tiszteljen meg azzal, hogy mellettem ül az ebédnél, a felesége meg üljön maga mellett.

Ebéd után, amikor már mindenki jóllakott, amikor már eleget ettek-ittak, a király megkérdezte, hogy mindenki elégedett-e. Ha valakinek van valami sérelme, mondja csak meg neki. A király odaadta a kardhegyet egy fegyvermívesnek, hogy a megfelelő időben vizsgálja meg a kardot. No a király fölállt, és így szólt:

– Most pedig, gyermekeim, mivel nincs több mondanivalótok, és már mindnyájan jóllaktatok, szeretnék valamit kérni tőletek: aki a

csata első napján megsebesített, emelje föl a kezét, és álljon föl.

Erre a király veje, az, amelyik ott ült mellette, föláll, és ezt mondja:

– Én voltam, Sire. Itt a fegyvermívese, így hát mindenki igazán meggyőződhet a dologról: megnézhetik, hogy az a kardhegy csakugyan illik-e a kardomhoz.

Odaadja a kardot a fegyvermívesnek. A fegyvermíves ráilleszti a kardhegyet a kardra: mintha semmi baja se volna, mintha sohase tört volna el. Csakugyan az én Koszos Jánosom sebesítette meg a királyt a jobb bokáján. Azt mondja a király:

– Barátom, mivel te sebesítettél meg, tied mindenem. Neked adom a koronámat és a királyságomat.

Az én Koszos Jánosom így felel:

– Igenis, Sire. Koszos János vagyok – úgymond. – Engem dobott ki felséged a kastélyból a menyegzőnk napján. Én sebesítettem meg fölségedet. Most pedig mindene az enyém.

– Ide hallgass – mondja a király. – Most, hogy mindenem a tiéd, már semmit se adhatok másnak.

(A mesemondó és a hallgatók nevetnek.)

*No, ha meg nem haltak,
még mindig megvannak.
Vége a mesének.*

No, szorul szóra így hangzik Koszos János meséje.

A BABSZEM

Élt egyszer egy ember, de olyan szegény volt, hogy nem maradt egyebe, csak egy szem babja. Elültette a kertbe, és mindennap megnézte, vajon nőtt-e.

Így szólt a babhoz:

– Nőj gyorsan, hogy fölmehessek a Paradicsomba kenyeret keresni.

– Ma éjszaka húsz lányit fogok nőni – felelte a bab.

Másnap reggel a koma már virradatkor fölkel, kiszaladt a kertbe, és megnézte a babot.

– Ó! – kiáltotta –, de megnőttél!

– Ma éjjel még tovább növök – felelte a bab.

– Igyekezz – mondta a koma –, mert bizony el kell jutnom a mennyország kapujához, hogy megkeressem a kenyeremet.

Másnap a koma megint kiment a kertbe, s amikor meglátta a babot, fölkiáltott:

– Ó, nemsokára megszabadulok a nyomorúságtól; egyhamar fölérsz az égig, hiszen az éjjel csuda nagyot nőttél. Igyekezz a növéssel, napközben is nőöd kellene, akkor hamarabb menne a dolog.

– Nem – felelte a bab –, csak éjszaka nőhetek; de két nap múlva fölérek az égig.

A koma már hallott Szent Péterről, és nagyon szerette volna látni.

– Azt beszélik – mondta magában –, hogy a szent nagyon jószágos; nála vannak a Paradicsom kulcsai; ha eljuthatok hozzá, megkérem, nyissa ki nekem a kaput, vagy adjon kenyeret.

Másnap a bab olyan magasra nőtt, hogy nem lehetett látni a végét.

– Azt hiszem – mondta a koma –, hogy már elég magasra nőttél.

– Nem, ez még nem elég – felelte a bab –, várj türelemmel még egy napot, még egy éjszakát.

A koma kora reggel kiszaladt a kertbe, és így szólt:

– Most már elindulok: fölmászhatok rád, te bab?

– Igen – felelte a bab –, akkor mászol rám, amikor akarsz.

A koma átölelte a bab szárát – olyan vastag volt, mint a tölgyfa törzse –, fölmászott a tetejébe, ahogy a tengerész az árbocra kúszik; végül eljutott a Paradicsom kapujához; megpillantott egy tiszteletre méltó külsejű embert. A koma nem tudta, kivel van dolga, ezért így szólt hozzá:

– Uram, ez a Paradicsom kapuja?

– Engem nem szoktak úrnak szólítani – felelte Szent Péter szigorú hangon.

– Ne haragudjék – mondta a koma –, nem gondoltam rá, hogy megsértem, ha úrnak szólítom: hát hogy hívják magát?

– Én vagyok a Szent Péter.

– Ó! hát akkor magánál vannak a Paradicsom kulcsai.

– Bizony, nálam vannak; netán azért jöttél, mert be szeretnél jutni a Paradicsomba?

– Nem, csupán azért jöttem, hogy alamizsnát kérjek magától.

– Nincs már kenyér a földön, hogy a mennyországba jössz kenyeret keresni?

– No persze, van még a földön is; de senki se akar adni belőle, mert az emberek manapság vajmi kevésbé irgalmas szívűek, így hát arra gondoltam, itt találhatok egy kis kenyeret.

– De hogy kerülsz ide – kérdezte Szent Péter –, ki hozott fel a magasba?

– A kertemben elültettem egy babszemet, annak a szárán másztam idáig.

– Az ördögbe! – kiáltotta Szent Péter mogorván. – Ha olyan hatalmas vagy, hogy akkorára növeszted a babot, akkor könnyűszerrel meg tudod keresni a kenyeredet is.

– Ó, jaj! azt nem tudom; senki se akar kenyeret adni nekem; legyen olyan jó, és Isten nevében adjon egy kis alamizsnát.

– Ide figyelj – mondta Szent Péter –, itt ez a szamár; ha szükséged van valamire, csak tedd rá a kezedet a farára, és mondd többször egymás után: „Csinálj pénzt! Csinálj pénzt!”

A jóember mélyen meghajolt Szent Péter előtt, aztán a szamárral együtt leereszkedett a bab szárán. Rátette kezét a csacsi farára, és egyre mondogatta:

– Csinálj pénzt! Csinálj pénzt!

Amikor a koma visszaért a földre, nagy rakás pénzt talált a babszár tövében, összeszedte a pénzt, megdörzsölte a kezét, és így szólt:

– Most aztán megcsináltam a szerencsém.

De ahelyett, hogy otthon maradt volna derék felesége mellett, a kocsmába sietett, szamarát bekötötte az istállóba, és pazar vacsorát rendelt.

A vendéglős azt mondta, nem való szegény emberhez ez a költségek; erre a koma a zsebére ütött, és így felelt:

– Ó! Megvan hozzá a tehetségem, hisz van egy szamaram, attól annyi pénzt kapok, amennyit akarok; csak ráteszem a kezem a farára, és így rászólok: „Csinálj pénzt!”

Aztán miközben evett, a vendéglős ellopta a szamarát, és egy ugyanolyan forma csacsit kötött a helyére: de a koma hiába tette a kezét a szamár farára, hiába ordított torkaszakadtából: „Csinálj pénzt!”, egyetlen vasat se kapott tőle.

*

A koma már azt hitte, gazdag, de most nagyon elkeserítette, hogy hátralevő napjaira megint ugyanolyan szegény lesz, mint volt; siránkozott egy sort, azután így szólt:

– Megnézem, ott van-e még a bab a kertben, és újra fölmegek a Paradicsomba.

Amikor látta, hogy a babszár az égig ér, ugrott egyet örömeiben, és megint fölmászott rajta. Amikor ott állt Szent Péter előtt, így szólt:

– Jó napot, Szent Péter uram.

– Jó napot, koma; hát visszajöttél!

– Igen – felelte a jövevény –, ellopták a szamarat, amit magától kaptam.

– Mert elmentél a kocsmába; ha otthon tartottad volna, nem lopták volna el.

– Ó! A Jóisten nevében, könyörüljön rajtam, adjon valamit.

De Szent Péter nem volt jókedvében, nem akart alamizsnát adni a komának; azt mondta: túlon túl sokat jár a kocsmába.

– Szent Péter! Könyörüljön rajtam – hajtogatta a koma –: nem utasíthat el, hisz azt beszélik, hogy maga olyan irgalmas szívű, hogy maga a legkönyörületesebb apostol, könyörüljön rajtam.

Szent Péter bosszúsan szólt rá:

– Nem szeretem a hízlegést; de hogy szabaduljak tőled, adok neked valamit. Nézd, itt ez az abrosz: ha enni szeretnél, terítsd az asztalra, közben mondd azt: „Kenyeret, bort”, és megkapod, amit kérsz; de mindenekelőtt kerüld a kocsmát.

– Ó! – felelte a koma, amikor megkapta az abroszt. – Azt nem ígérhetem, hogy egyáltalán nem megyek el a kocsmába.

Mihelyt leereszkedett, így szólt derék feleségéhez:

– Terítsd ezt az abroszt az asztalra, és megkapod, amit szemed-szád kíván.

Fölterítették az abroszt, azt mondták: „Kenyeret, bort”, s abban a minutában föl volt tálalva a vacsora, és a derék házaspár kedvére jóllakott.

– Ó – sóhajtott fel a koma felesége –; most megint jól megy sorunk, és sokáig kedvünkre élhetünk, ha vigyázol az abroszra; de te nem tudod megállni, hogy el ne járjon a szád, hogy el ne dicsekedjél vele.

– Korán keljen fel, aki el akarja lopni tőlem – felelte a koma.

De csak megvolt az a szokása, hogy eljárt a kocsmába, meghallgatta és továbbadta a híreket; így aztán egyik nap megint odament, s mivel sokáig időzött, a kocsmáros így szólt hozzá:

– Jobban tennéd, te szegény ember, ha dolgoznál, kenyeret keresnél, mintsem a kocsmában lopod a napot.

– Egyéb gondom sincs, mint kenyeret keresni – fortyant föl a koma –; a szamaramat ellopták ugyan, de van egy abroszom, és csak annyit kell mondanom: „Kenyeret, bort”, és máris tálalva van.

A kocsmáros így szólt magában: „A szamarát elloptam, most megpróbálom megkaparintani az abroszát.”

Sikerült is ellopnia a szegény embertől Szent Péter abroszát, a helyére pedig egy ugyanolyan forma abroszt tett.

*

Lám, a koma megint nekikeseredett, búnak eresztette a fejét; de aztán így szólt magában:

– Ha a babszár még nem dőlt ki, újra fölmegek a Paradicsom kapujához, persze a végén felbosszantom Szent Pétert; de azért mégis próbáljuk meg.

Harmadszor is fölmászott a mennyországba; amikor fölért, köszönt:

– Jó napot, Szent Péter uram.

– Nocsak! Megint itt vagy?

– Sajnos, itt vagyok; megloptak.

– Mert újra elmentél a kocsmába; pedig figyelmeztettelek.

– Igen – felelte a koma –, de nem tudtam megállni, hogy el ne menjek; meg is mondtam magának.

– Most semmim sincs, csak egy botot adhatok neked.

– Ugyan mit gondol, mire mennék veled? A bot csak arra jó, hogy ha az emberek megint rászánják magukat az alamizsnálkodásra, fejbe verjem a kutyákat, amikor kereset után járok.

– Tifelétek fejbe szokták verni a kutyákat? – kérdezte Szent Péter.

– Igen: amikor az ember betér valamelyik major szérűskertjébe, a kutyák megugatják szegényt, vicsorgatják a fogukat; azután, ha nagyon közel kerülnek, az ember fejbe veri őket, hogy hordják el az irhájukat.

– Mást nem adhatok; vidd magaddal.

– És mitévő legyek ezzel a fadarabbal, Szent Péter uram?

– Mondd meg neki, hogy teljesítse a kötelességét.

Amikor a koma hazaért a kunyhójába, ki akarta próbálni, mit tud a bot, és rászólt:

– Te bot, teljesítsd a kötelességedet.

Abban a minutában úgy hullottak az ütlegek a koma meg derék felesége hátára, mint a jégeső; azt se tudták, hova bújjanak, iszonyatosan jajveszékáltak. Végül a koma gondolt egyet, és rákiáltott a botra: „Elég, te bot”, és máris vége lett a csihi-puhinak.

Azután a koma így gondolkodott magában:

– Ezt a botot mindenhova magammal fogom vinni, és ha találkozom azokkal, akik ellopták a szamaramat meg az abroszomat, megparancsolom neki, hogy lássa el a bajukat.

A koma elment a kocsmába; a kocsmáros meg a kocsmárosné elmondta mindenféle mihasznának meg fajankónak, még azt is a szemére hányták, milyen ostoba, kétszer is hagyta, hogy meglopják.

A koma gyanakodott rájuk, ezért így szólt:

– Te bot, teljesítsd a kötelességedet, üsd a tolvajokat, míg vissza nem adják, amit elloptak.

A bot kipattant a koma kezéből, felröppent, és olyan hevesen esett neki a kocsmárosnak meg a kocsmárosnénak, hogy abban a minutában majd agyonverte őket; mindketten kegyelemért könyörögtek, és megígérték a komának, hogy mindent visszaadnak.

– Elég, te bot – kiáltotta a koma, azután kiment a kocsmából, fölült a szamárra, és zsebre tette az abroszt.

Így hát volt abrosza, amitől kenyeret kapott, szamara, ami pénzt csinált neki, és egy jó botja, ami megvédte.

A FACIPŐFARAGÓ LÁNYA

Az erdő egyik tisztásán, magas bükkfák árnyékában egy derék cipőfaragó ütötte fel magányos tanyáját. A szerencse bizony nem volt édestestvére szegény ördögnek. No de azért volt egy fúrója, amivel a fát vájta, meg egy füsttől fekete, pókhálós lombkunyhója. Nem akadtak más cimborái, mint a madarak – ott vigadtak reggeltől estig a lombok között –, meg a tücskök, ezek vecsernyekor a tűzhely körül énekelték egyhangú dalukat.

Meg aztán gyereke is volt, úgy ám! mégpedig annyi, mint a rosta lika. Jött az első, a második, a harmadik... Már nem is merte megszámolni őket. A jószívű Gólya néni minden évben hozott neki egy újszülöttet.

No abban a bizonyos esztendőben megszületett a tizenharmadik gyereke; szegény feje nagy bajban volt; már azt se tudta, kit kérjen meg keresztapának. Gondterhelten indult útnak az erdőn át, el akarta panasolni baját a falu plébánosának. Egyszer csak az ösvényen összetalálkozott egy magányosan sétáló, előkelő férfival. Az erdei kastély gazdája volt az illető.

– Jó napot, kedves cipőfaragó barátom!

– Jó napot, nagyuram!

– A szerencséd után szaladsz ilyen gyorsan?

– No hisz, az én szerencsém, ahhoz bizony idő kellene, hogy a nyomára akadjak, mert mostanság még nemigen kopogtat az ajtómon. A vagyont sajnálja tőlem, no de örökssel bőven ellát... Bizony a nemjóját! ma éjjel született a tizenharmadik gyerekem!

– A tizenharmadik! Hisz ez szerencsés szám; elvállalom a keresztapaságot!

– Isten áldja meg a jóságáért!

– Bizony elvállalom! No de fiad vagy lányod született?

– Lányom; olyan szép, mint az angyal; a bőre fehér, mint a lilium, az arca piros, mint a rózsa.

– Tudod, mit? Akkor nemcsak a keresztapaságot vállalom el, hanem akár örökbe is fogadom az újszülöttet. Apja-anyja akkor

látogathatja meg, amikor akarja.

Hát így került a cipőfaragó tizenharmadik gyereke az erdei kastélyba; előbb megkeresztelték; a Simone nevet kapta. Fényes keresztelőt rendeztek, meghúzták a templom minden harangját.

Az uraságnak már volt három fia, Hervé, Jozon és Stéphan. Mindhárman kicsinyek voltak, jó egészségben növekedtek, akár a tölgyfacsemeték a breton völgyekben. Nagy örömmel fogadták az újszülöttet. Azt hitték, a kishúguk, mindhárman szerették, dédelgették.

Minél jobban fölcseperedtek, annál nagyobb gyengédséggel és szeretettel vették körül a kistestvérüket. Ne csodálkozzunk a tévedésükön, hisz apjuk úgy gondolta, az lesz a legjobb, ha nem mondja meg nekik, kik is voltak Simone szülei. Mindennap sétáltak, csatangoltak hegyen, völgyön, szaladgáltak az erdőben. A kocsisnak mindennap be kellett fognia, bő vízzel le kellett mosnia a hintót, föl kellett szerszámoznia a lovakat. Szegény ördög végül is beleunt a játékba. Egy alkalommal dühbe gurult, elszólta magát, szemébe mondta a kislegényeknek, hogy megelégette a dolgot, nincs kedve a cipőfaragó lányának szeszélyeit szolgálni.

– Hát ez mit jelentsen? – hördültek fel a legénykék.

– Kérdezzék meg az apjuktól – felelte a kocsis.

Stéphan szaladt az apjához.

– Bizony – felelte az apja –, a kocsis igazat mondott. Simone csakugyan egyszerű szülők gyermeke, s ezért nem is lehetne a húgotok. De olyan okos és jószívű, hogy méltán tekinthetitek testvéreteknek.

A vallomás hallatára Stéphan egy kicsit meghökkent, de álméltóságát hamarosan ujjongó öröm váltotta fel; csak úgy sugárzott az arca:

– Simone nem a húgom? Annál jobb, legalább feleségül vehetem.

– Lassan a testtel, fiam! Ne felejtsd el, hogy te vagy a legfiatalabb. Mit szól majd Hervé meg Jozon?

Bizony, amikor a másik két fiú megtudta a dolgot, ugyan- azzal állt elő.

– Én vagyok a legidősebb!

– Én kértem meg elsőnek!

- Lehet, hogy engem szeret a legjobban!
- Elég legyen a szóból! – kiáltott fel az erdei kastély ura. – Megmondom, hogyan döntsük el a dolgot: mindegyikőtöknek adok ezer-ezer tallért. Vágjatok neki a világnak ezzel a pénzzel. Az kapja meg Simone kezét, aki a legszebb ajándékot hozza neki.
- Rendben van, apám – felelték mindhárman –; ezt jól kifundálta; most már csak azt kérjük, hogy hadd próbáljunk szerencsét.

*

A legények elmentek Párizsba, a csodák városába, és külön-külön járni kezdték az utcákat.

– Istenem, de szép! – álmélkodtak. – A mi erdei kastélyunk vakondtúrás ezekhez a palotákhoz képest!

Első nap este Hervé észrevette, hogy rengetegen báméskodnak az egyik kocsigyártó üzlete előtt. Temérdek kocsi állt az üzletben, akadt közöttük mindenféle fajta. Egyik pompásabb volt, mint a másik. Hervé is megállt, és az a gondolata támadt, hogy megkérdi a kereskedőt, melyik a legdrágább kocsija.

– Ez a kis hintó a legdrágább, itt a sarokban – felelte a kocsigyártó, közben tetőtől talpig végigmérte a legényt. – Ezer tallér az ára.

Azon a kocsin, amit a jóember mutatott, szemre nem volt semmi feltűnő, kivált a sok pompás hintóhoz képest, amik ott álltak körülötte; Hervé álmélkodása láttán a kocsigyártó így folytatta:

– Tudja, fiatalúr, ennek a hintónak nincs párja a világon. Csak be kell szállnia, és a kocsi egy szempillantás alatt elviszi akár a világ másik végére, oda, ahova akarja.

– Igazán? No akkor megveszem, nem töröm tovább a fejemet.

*

Miközben Hervé a hintóra alkudott, Jozon betért egy ékszerboltba; a szeme nem tudott betelni a sok gyémánt, ékszer és aranyba foglalt drágakő ragyogásával. Szeretett volna nagyon gazdag lenni, hogy az egészét megvehesse, és Simone-nak adhassa. Amint ezeket a csodálatos holmikat nézte, meg- akadt a szeme valamin, ami sehogyan se illett oda; egy meglehetősen durva formájú, egyszerű fémkeretes szemüvegen.

– Nem szabad a látszatról ítélni – mondta az ékszerész – tán azt hiszi, potom áron megkaphatja a szemüveget? Pedig ez egymaga annyit ér, mint az összes többi ékszerem. Ezer talléron alul meg nem válnék tőle.

– Akkor biztosan van valami titkos tulajdonsága?

– Jól mondja! Amit csak akar, mindent láthat vele. Nagy és apró dolgokat egyaránt, bármilyen messzire vannak, akár falakon keresztül.

– Itt az ezer tallér, fogja, és adja ide a szemüveget.

„Ezzel a szemüveggel biztosan megnyerem a versenyt – gondolta Jozon –, most már egyik fivérem sem veheti el tőlem Simone-t.

*

Eközben Stéphan sem vesztegette az idejét hiába. Delet harangoztak, s a gyomra korogni kezdett; így hát megállt egy gyümölcsáros boltja előtt. Megakadt a szeme három gyönyörű, zamatos piros almán. Igencsak megkívánta őket.

– Mit kóstál ez a három alma? – kérdezte.

– Ezer tallért! – hangzott a felelet.

A legény azt hitte, nem jól hallotta a választ, és megismételte a kérdést; a válasz megint csak az volt: ezer tallér.

– Hát bizony, ebből a három almából áll a vagyonom – mondta a kereskedő. – No de gazdagnak érzem magam, mert ilyen gyümölcs nem akad sehol a világon; ezek az almák meggyógyítanak bármilyen betegséget; makkegészséges lesz tőlük, még ha a halálos ágyán fekszik is.

– Ilyen csodálatos almák volnának? Gyorsan adja ide mind a hármat, itt az ezer tallér. Lehet, hogy az életemet nem adják vissza, de talán hozzásegítenek a boldogsághoz.

*

Mindhárom fivér nagyon örült szerzeményének; amikor összetalálkoztak, abban maradtak, hogy legjobb lenne, ha hazamennének.

– No csakugyan, mi lehet odahaza Simone-nal és a szüleinkkel. Most kipróbálhatjuk a szemüvegem bűvös erejét.

Föltette a szemüveget, s máris meglepődve és rémülten kiáltott fel:

– Testvérek, gyorsan menjünk haza a kastélyba; apánk, anyánk és Simone halálos ágyán fekszik! Most veszik fel az utolsó kenetét, még néhány pillanat, és bizony kilehelik lelküket.

– Szálljunk be a hintómba – kiáltott fel Hervé –, mindjárt otthon leszünk.

Abban a minutában ott termettek a kastélyban; az utolsó pillanatban érkeztek: a pap, miután ellátta a beteget a mennyei útravalóval, elment; a cselédek arcát komor bánat árnyékolta be. Ha a legények egy percet késnek, már csak három holttestet találnak.

– Bízátok rám a dolgot – parancsolt rá bátyjaira Stéphan –, a gyümölcscsel meggyógyítom őket.

Mindegyik haldoklónak adott egy-egy almát.

– Egyetek – biztatta őket.

Abban a szempillantásban megesett a csoda. Mihelyt az apa, az anya és a lány szájukhoz emelték az almát, nyomban meggyógyultak; csak úgy sugároztak örömben; olyan jól érezték magukat, mintha sohase kellett volna rosszulétről panaszkodniok. Igen ám, de most új bonyodalom támadt.

A fivérek hevesen összekülönböztek azon, hogy melyikük tette a legtöbbet szüleik életének megmentéséért, és melyikük hozta a legszebb ajándékot Simone-nak.

– A szemüvegem nélkül nem is tudtátok volna, hogy betegek – mondta Jozon.

– A hintóm nélkül nem érkezhettetek volna időben, nem találtátok volna életben őket – vágta rá Hervé.

– Az almám nélkül, bizony, már a temetőben volnának, és mi nem versengenénk Simone kezéért – felelte Stéphan.

No persze, ezzel a fogas kérdéssel nem lehetett egykönnyen elboldogulni, a legügyesebb prókátor is felsílt volna vele.

A legények apja mégis eldöntötte, mégpedig hajdan volt Salamon király bölcsességéhez és igazságtevő tudományához méltó bölcsességgel.

– Jaj, gyerekeim, majd én igazságot teszok köztetek. Szerintem csakis egyikőtöknek van vitathatatlan joga a jutalomra, mégpedig Stéphanak. Így kívánja az igazság, no halljátok, miért: kétségkívül

Jozon szemüvege jóvoltából tudtátok meg, mi történt a kastélyban, Hervé hintájának köszönhetitek, hogy időben eljutottatok hozzánk. De az után a szolgálat után, amit egyiktek is, meg másiktok is tett, vajon szegényebbek lettetek-e? Mondd, Jozon: tán nem maradt meg a szemüveged? És te Hervé: talán elveszítetted a hintódat? Hát akkor miféle áldozatot hoztatok? Stéphan pedig... Volt neki három almája, nekünk adta mind a hármát. Így aztán szegényebb, mint valaha. Márpedig nem helyes, hogy bárki megkárosodjon a jószíve és az önzetlensége miatt. Simone Stéphan felesége lesz. Így kívánja az igazság. Ha megadja neki a földi boldogságot, elfelejteti vele, hogy kezében volt az a gyümölcs, amivel megóvhatta volna magát a haláltól.

Mindenki igazat adott a bölcs ítéletnek, legelőször is a három fivér hajtott fejet előtte. Stéphan néhány nap múlva feleségül vette Simone-t, a cipőfaragó lányát, és az ég megáldotta boldog frigyüket.

Azóta mindketten megöregedtek, de még mindig ott élnek a kastélyban, és unokáik úgy sokasodnak körülöttük, mint a facsemeték az erdő magányos tölgyei körül.

KERGAREC POKOLJÁRÁSA

FigyeljeteK ide mindnyájan, ha van hozzá kedvetek; szép mesét hallhattok, nem lesz benne hazugság, legfeljebb egy vagy két szó.

Élt egyszer egy úriember; olyan gazdag volt, hogy azt se tudta, hol-merre vannak a jószágai. De nagyon rendetlenül élt, és végül odajutott, hogy éppen annyi lett adóssága, amennyi a vagyona volt, így aztán törnie kellett a fejét, hogyan hozza rendbe a dolgát.

Egyik nap átvizsgálta a birtokáról szóló okleveleket, és rájött, hogy egy Mao Kergarec nevű ember lakik az egyik telkén, és ez a Mao Kergarec sajátjaként használja azt a földet, sohase fizetett bért az uraságnak. Ezért hát magához rendelte a parasztot.

Amikor Mao odaért a kastély falához, látta, hogy a bal oldali kapura az ördög, a másakra, a jobb oldalira pedig Jézus Krisztus képe van ráfestve. Ezért aztán kalapot emelt az ördög előtt, meghajolt, és így szólt magában: "Jobb, ha először ennek köszönök, mivelhogy nem szokott hozzá az effajta tiszteletadáshoz; majd ha bajba jutok – amitől félek is –, biztosan hálás lesz nekem."

Ezután köszönt az üdvözítő képének is, de nem hajolt meg olyan mélyen, majd bement a kastélyba. Az uraság meglehetősen gorombán fogadta, kiabált vele, megmutatta okleveleit, és azt mondta, hogy ha Mao egy héten belül nem fizeti meg minden adósságát, elárvereztetni bútorait.

Mao gondterhelten és nagyon szomorúan ballagott ki a kastélyból, hiszen nem volt egy huncut krajcárja se, és azt se tudta, hol tehetne szert pénzre. Ráadásul nagy családdal áldotta meg az Isten.

Amikor kiért a kastélyudvarból, megint köszönt annak a csúfságnak, aki a bal oldali kapura volt festve, de a jobb oldali kapuszárnyra festett képet nem üdvözölte. Nemsokára találkozott egy ismeretlen úriemberrel; az illető szép fekete lovon ült.

– Jó napot, jóember – szólította meg az ismeretlen.

– Jó napot, nagyságos uram – köszönt vissza a paraszt.

– Tudom, honnan jössz, és azt is tudom, mitől vagy ilyen nagy gondban. A földesuradnál jártál, ennek a kastélynak a gazdájánál, és az uraság azt követeli, hogy egy héten belül fizess meg neki egy nagy összeget, különben elárverezteti a bútoraidat, hogy megkapja a pénzét; neked pedig egy huncut krajcárod sincsen, és azt se tudod, hol tehetnél szert pénzre.

– Sajnos, így igaz.

– No lásd, meghálálom az udvariasságodat; segíteni akarok rajtad.

– Uraságod nagyon jó hozzám, de tulajdonképpen kinek méltóztatik lenni?

– Az vagyok, akinek a képét a kastély baloldali kapuján láttad, és akinek előbb köszöntél, mint a másik kapura, a jobb oldali kapura festett képnek.

– Ó, hát... no de... attól félek, hogy uraságod nem csak köszönést követel tőlem, hiszen úgy hallottam, nem szokta beérni efféle semmiséggel.

– Nem bizony, valamit valamiért, ez az igazság; de ne feledd, milyen nyomorúságos helyzetben vagy; gondolj a családdodra.

– No és mit követelsz tőlem?

– Egyik gyereked enyém lesz; nekem fogod adni... ennyi az egész.

– Nem! Erre sohase ánok rá.

– De gondold meg, hogy hét gyereked van, és a földesurad követelése miatt nyomorra jutsz.

– Akkor se! Bármi történik is, egyik gyerekeimet se adom neked.

– Vagy-vagy, ahogy akarod; de igyekezz elhatározni magadat, mert másutt várnak; sietős a dolgom.

Mao vakarta a fejét, tanakodott egy kis ideig, azokra a történetekre gondolt, amiket téli estéken hallott, hogy az ördög hiába köt szerződéseket, az emberek lóvá teszik; Mao is remélte, hogy talál valami ravasz fortélyt, és kimászik a csávából; végül is így szólt:

– No jó! Ha a gyerekeim helyett beéri velem, vagyis van két feltételem, mindjárt elmondom őket.

– Halljam a feltételeidet, mert hogy te vagy valamelyik gyereked: az nekem végeredményben édes mindegy.

– No jó! A mai naptól kezdve harminc éven át, minden reggel, amikor fölkelek, ezer arany tallér legyen abban a kis tölgyfa szekrényben, ami a szobámban áll az ágyam mellett.

– Rendben van: minden reggel, amikor fölkelsz, ott lesz ezer, vadonatúj, szép tallér abban a tölgyfa szekrényben, ami a szobádban, az ágyad mellett áll, de ha a harminc év lejár, velem jössz oda, ahova viszlek.

– Igen, de az ezer tallérnak sohase legyen híja, mert ha valamelyik nap nem lesz rendjén a számadás, akkor enyém az egész pénz, amit addig kaptam, és érvénytelen a megállapodásunk.

– Rendben van, most pedig írd alá saját véreddel a szerződést; már előkészítettem.

Ezzel az ördög megmutatta Maónak a pergamenre írt szabályszerű szerződést.

– Nem tudok írni – felelte Mao –, de majd iderajzolok egy keresztet.

– Nem, keresztet azt ne! Elég, ha egy kört rajzolsz oda.

Ezzel az ismeretlen tollkésével Mao karjába szúrta, tollhegyét belemártotta a kibuggyanó vérbe, odanyújtotta a parasztnak a pergament, és így szólt:

– Ide a pergamen aljára rajzolj egy kört.

Mao odarajzolta a kört, az ismeretlen összehajtotta a pergament, zsebre dugta, megint lóra szállt, és így szólt:

– Harminc év múlva, pontosan ezen a napon, itt légy ám, és eszedbe ne jusson elmulasztani azt a napot, mert megtalállak, bárhova bújssz is.

Ezzel aztán ellovagolt.

Mao pedig folytatta útját hazafelé, már nagyon szeretett volna belenézni a szekrényébe, és türelmetlenségében így morfondérozott: “Ezer tallér harminc évig! Nem lesz nálam gazdagabb ember az országban; most aztán rajtam a sor, hogy csúfot úzzek az uraságból; ami pedig amazt az öreg ördögöt illeti, ha sokat töröm a fejemet, harminc év alatt csak kitalálok valamilyen fortélyt, hogy megszabaduljak tőle.”

Miközben ezeken a dolgokon töprengett, és könnyű léptekkel folytatta útját, nemsokára még egy lovassal találkozott; ez fehér

lovon ült, és formára nagyon hasonlított a Megváltóhoz, akinek a képét a kastély jobb oldali kapuján lehetett látni.

A lovas megállt, és szelíd hangon köszönt Maónak:

– Jó napot, jóember.

– Jó napot, nagyságos uram – köszönt vissza Mao.

– Tudom, hogy bajban vagy, ezért szeretném följánlani a segítségemet. Két héten belül nagy összeget kell kifizetned az uraságnak; pénzed nincs, és nagy a családod.

– Uraságod téved; nincs szükségem senki segítségére sem, több pénzem van odahaza, mint amennyi ahhoz kell, hogy a földesúrnak kifizessem az adósságomat. De azért köszönöm a följánlott segítséget.

Ezzel aztán elsietett, éspedig ellenkező irányban, mint a fehér lovon ülő úriember.

Amikor hazaért, nyomban fölment a szobájába, és szólt a feleségének, hogy menjen utána. Az asszony jelenlétében kinyitotta a tölgyfa szekrényt, felesége majd sóbálvánnyá vált, amikor meglátta a szekrényben a szépséges aranypénzeket.

– Jézus Mária! – kiáltotta –, honnan van ez a sok pénz?

– Erre ne legyen gondod – felelte Mao –, én jól tudom, honnan van; ez az én dolgom.

Ezután minden reggel ott volt ezer tallér a szekrényben, így hát Mao rövidesen meggazdagodott; kifizette az uraságot, megvette a kastélyát, és odatelepedett családotul.

Senki se értette, hogyan gazdagodhatott meg ilyen rövid idő alatt; az emberek csak arra tudták magyarázni, hogy biztosan kincsre bukkant.

Persze némelyek varázslatról meg boszorkányságról suttoztak, de bármennyire figyelték is Maót, senki se látta, hogy boszorkányszombatra járt volna, vagy boszorkányokkal barátkozott volna: így hát végül az emberek beletörődtek, hogy ezt a dolgot nem lehet ésszel fölélni.

Mao gondosan neveltette hét fiát, a legjobb iskolákba íratta be őket; a gyerekek kitűnően tanultak. Az egyikből érsek lett, a másikkól püspök, a harmadikból esperes, a negyedikből a falu plébánosa, az ötödikből káplán; egy másik fia remete lett az erdőben. A hetedik, a legfiatalabb pedig rablóvezér lett, utasokat fosztogatott az

országutakon, kastélyokat és kolostorokat rabolt ki, bandájával rémületben és rettegésben tartotta az egész vidéket.

Közben közeledett a végzetes időpont, és Mao Kergarec napról napra szomorúbb és gonddal terheltebb lett.

De gyerekei egy kivételével olyan szent életű emberek voltak, hogy Mao számított rá: kiszabadítják szorongatott helyzetéből, amelybe a maga hibájából került. Meggyónt a plébános fiánál, mindent elmondott neki. A váratlan vallomás hallatára a pap megborzadt a rémülettől, és azt mondta, hogy az effajta komoly eset meghaladja az ő hatalmát; így hát elküldte apját a püspök-bátyjához. A püspök ugyanezt válaszolta, és az érsekhez utasította, az pedig elküldte az erdőbe a remetéhez.

A remete szent ember volt, egész életét imádkozással és önmaga sanyargatásával töltötte; az erdő vadjain kívül nem volt egyéb társasága, a legjobb egyetértésben élt velük, az állatok segítették, ő is segítette az állatokat.

Őrzőangyala napról napra meglátogatta, és bizalmasan elbeszélgetett vele.

Amikor Mao beállított a fiához, a remete éppen a küszöbön térdelt, szemét az égre emelte, és imádkozott. Az apa megvárta, míg a szent ember befejezi imáját, azután átnyújtotta másik fia, az érsek levelét, amelyben a főpap leírta apja kétségbeejtő esetét. A remete elolvasta a levelet, könny szökött a szemébe, és így szólt:

– Ó, apám, ez olyan komoly dolog, hogy akárcsak testvéreimnek, nekem sincs hatalmam rajta. De háljon nálam; egész éjjel imádkozni fogok magáért, reggelre talán tudok valami jó tanácsot adni.

Késő éjjel, amikor az apa a fáradságtól elcsigázva elaludt, a remetét a megszokott órában meglátogatta az angyal, és így szólt hozzá:

– Nincs a földön olyan hatalom, amelyik meg tudná szabadítani apádat a saját vérével aláírt végzetes szerződéstől; de majd a Szent Szűzhez folyamodom segítségért, és holnap megmondom a választ.

Az angyal ezzel vissza is repült az égbe, a remete pedig reggelig imádkozott.

– No, fiam? – kérdezte Mao, amikor fölébredt.

– No, apám, az őrzőangyalom szokása szerint meglátogatott, elbeszélgettem vele a maga dolgáról. Megígérte, hogy közbenjár

magáért a Szűzanyánál, a Szűzanya pedig majd az Istenfiához folyamodik; az angyal ma éjjel meghozza a választ. Maradjon hát holnap reggelig nálam; egész nap imádkozni és sírni fogunk, hogy vezekeljünk a vétkéért.

Az angyal, mihelyt fölért az égbe, letérdelt úrasszonya, a Szűzanya lába elé, és könyörgött neki, fogadja mindenható oltalmába a remete apját. A Szűzanya megszánta Mao Kergarecet szerencsétlenségéért, szentséges fia elé járult, hogy szót szóljon a bűnösért.

– Kergarec földesura kapujában előbb köszönt az ördögnek, mint nekem – felelte a Megváltó –, sőt visszautasította, amikor fölajánlottam, hogy segítséget nyújtok neki ellensége ellen, akinek éppen akkor adta el pénzért a lelkét, szerződést is kötött róla, saját vérével írta alá; ez a szerződés a pokolban van. Mégis szívesen pártfogásomba veszem ezt a Maót, hiszen maga kér rá, édesanyám, no meg a gyerekei kedvéért is, mert a legkisebbik kivételével, valamennyien szent életű emberek. De Kergarecnek csak akkor bocsátok meg, ha még életében lemegy a pokolba, és kiragadja a sátán kezéből a szerződést, amivel aranyért eladta magát. Veszedelemes utazás lesz, nagy bátorság kell hozzá, de segíteni fogok Maónak, hogy vállalkozása sikerüljön. Itt ez a fehér bot; adja oda neki, és ha Kergarec bízik bennem, illő tiszteletre kényszerítheti vele az ördögöket, és ráveheti a sátánt, hogy adja vissza a vérral aláírt szerződést. De Maónak le kell mennie a pokolba, mielőtt letelik az ideje, különben nem sikerülhet a dolog, és a sátán joggal fogja követelni a szerződés pontos végrehajtását.

A Szűzanya megköszönte a segítséget szentséges fiának, fogta a fehér botot, átadta az angyalnak, az pedig nagy sietve elvitte a remetéhez, és elmondta neki a szükséges tudnivalókat.

Miután az angyal eltűnt, a remete így szólt apjához:

– Még nem veszett el minden remény, apám, őrzőangyalom és a Szűzanya közbenjárására a Jóisten, aki végtelenül irgalmas a megtért bűnöshöz, kegyesen pártfogásába vette magát, és módot adott rá, hogy kimentse a lelkét a sátán karmai közül. Össze kell szednie minden bátorságát, és szörnyű veszélyekkel kell szembeszállnia.

– Nincs olyan veszély, kedves fiam, ami nagyobb volna a bátorságomnál.

– Hát akkor hallgassa meg, édesapám, mi mindent kell véghezvinnie. Élve kell lemennie a pokolba, ki kell ragadnia a sátán kezéből azt a végzetes szerződést, amit saját vérével írt alá; mindennek a határidő lejártá előtt, vagyis három napon belül kell megtörténnie.

– Hogy menjek a pokolba! Hisz onnan még senki se tért vissza!... De Jézusban teljességgel megbízom, mivel a te szavaiddal ő szólott hozzám, és nekivágok ennek a próbának.

– Itt a fehér bot, amit őrzőangyalom hozott magának az égből; ezzel véghezviheti vállalkozását, illő félelmet kelthet vele az ördögök között, és kényszerítheti a sátánt, hogy adja vissza a szerződést.

– De hogy juthat el az ember halála előtt a pokolba? Ki mutatja meg az utat?

– Ha valaki a földön ismeri azt az utat, akkor legkisebb öcsém, a rablóvezér biztosan ismeri; azt hiszem, nagy részét már meg is tette. Hát keresse meg az erdőben, ahol a bandájával tanyázik. Küldök magával egy levelet, amiben tudatom az öcsémmel, hogy apánk milyen helyzetbe került.

A remete megírta a levelet, odaadta apjának, megáldotta őt, majd az öregember útnak indult.

Az éjszaka beálltával elért annak az erdőnek a szélére, ahol a rablók tanyáztak. Két férfi ugrott ki a bokorból, megfogták Mao gallérját, mellének szegezték a pisztolyukat, és rá kiáltottak:

– Pénzt vagy életet!

Kergarec megmutatta nekik a levelet, és megkérte őket, vezessék a bandavezér elé. A rablók bevitték az öregembert az erdőbe, és elvezették rejtekhelyükre. Mao odaadta a bandavezérnek a levelet; a rabló csak akkor ismerte fel apját, amikor elolvasta a levelet.

– Hát maga az, szegény apám? Milyen borzalmas helyzetben van! – kiáltott fel, és könnyekre fakadt az öregember sorsán. – Bizony látom, hogy sürgős a dolog, el is vezetem magát a kipróbált útra, hogy elérje célját.

A rablóvezér elvezette apját az erdő mélyébe, a barlang bejáratához, és így szólt hozzá:

– Ez az! Csak menjen be ebbe a barlangba, azután ne törődjön a sötétséggel, haladjon mindig egyenesen, míg csak egy síkságra nem éri a síkságon egy teljesen fekete, régi várat fog látni, ódon falak veszik, körül. Kopogjon a vár vaskapuján, majd kinyitják. És mivel előttem megy a pokolba, hisz egy napon én is odajutok, kérdezze meg, milyen helyet szántak nekem, aztán, ha visszajön, amiben egyáltalán nem vagyok biztos, mondja el, mit tudott meg róla.

Miután megbeszélték a dolgot, a rabló elgondolkodva fordult vissza, a szíve tele volt szájalommal – ő maga is csodálkozott rajta. Apja pedig belépett a sötét sziklaodúba.

Sokáig bandukolt; a fehér bot, amit a kezében tartott, fénylett a sötétben, és megvilágította az utat; Mao végül is eljutott abba a völgybe, ahol a vár állt. Megzörgette a vaskaput.

Kinyílt egy kisablak, egy szörnyű, szarvat viselő pofa nézett kirajta, és megkérdezte:

– Ki az?

– Mao Kergarec – felelte az öregember.

– Mao Kergarec! No igen, a helyed már készen van ott ni, a rablóvezér fiad helye mellett, de csak holnapra vártunk.

– Eriggy a gazdádhoz, mondd meg neki, hogy itt vagyok, és beszélni szeretnék vele.

Értesítették a sátánt, és őkelme nyomban megjelent.

– Nocsak, Mao Kergarec barátom, már meg is jöttél? Csak holnapra vártalak, de ha már itt vagy, kerülj beljebb. Üdvözöllek.

A kapus kinyitotta a kaput, és Mao bement a várba.

– Ültessétek a helyére – mondta a sátán.

Erre négy borzalmas ördög lépett oda Maóhoz, hogy a helyére vigye. De mihelyt fehér botjával megérintette őket, szörnyű ordítással hőköltek vissza. A sátán parancsára másik négy ördög lépett a helyükre, de mihelyt a bot hozzájuk ért, ugyancsak visszahőköltek, és borzalmas görcs jött rájuk.

– Hát ez mit jelent? – ordította a sátán, és mérgesen közeledett Maóhoz, a karmait is kinyújtotta felé. De amikor a bot hozzáért, tajtékozó dühvel ő is visszahőkölt, akár a többiek.

– Kifelé – ordítottak mindenfelől –, takarodjon innen ez az ember; hisz idő előtt érkezett, és szent ereldye van nála.

De már senki se mert közeledni hozzá; Mao pedig az üvöltözés és átkozódás közepette higgadt hangon így szólt:

– Csak akkor megyek el, sátán, ha visszaadod azt a pergament, amit a véremmel írtam alá.

– Azt sohase kapod meg! Takarodj innen, de nyomban, holnap úgylis örökre visszajössz!

– Azt mondom, add vissza a pergament, különben jaj neked.

– Sohase adom vissza! Takarodj innen, te kutya!

Mao úgy elverte a fehér bottal a sátánt meg akik körülötte álltak, addig ütötte őket, míg kiabálni nem kezdtek, hogy: “Kegyelem! Kegyelem! Add vissza a pergamenjét, hadd menjen minél hamarább!”

Erre a sátán odadobta Maónak a pergament, és így kiáltott:

– Itt a pergamened, most pedig nyomban takarodj. De nemsokára visszajösszj akkor majd bosszút állok rajtad.

Mao fogta a pergament, zsebre tette, és már indult volna, de eszébe jutott, hogy a rablóvezér fia megkérte, nézze meg, milyen helyet jelöltek ki neki a pokolban.

– Mielőtt elmegyek, mutassátok meg, milyen helyet jelöltetek ki a rablóvezér fiának meg jómagamnak.

Erre a sátán ördög a lángok között két fehérén izzó vasszéket mutatott neki, aztán így szólt:

– Nézd csak meg, ott vannak ni!

Mao megremegett a borzalomtól, és a szerződéssel a zsebében gyorsan odébb állt.

Visszament a rablóvezér fiához, hogy elmondja, mit látott a pokolban.

– No, apám, visszajött? Sikerült a vállalkozása? – kérdezte a rablóvezér, amikor látta, hogy apja előkerült.

– Igen, fiam, sikerült, Isten kegyelmével, a Szűzanya és a fehér bot segítségével, amit a bátyádtói kaptam, és ami nagy hasznomra volt.

– Hát eljutott a pokolba? Visszahozta a pergament, amit a vérevel írt alá?

– Eljutottam a pokolba, és visszahoztam a pergament, amit a véremmel írtam alá; itt van ni.

Megmutatta fiának a pergament.

– Megnézte, milyen helyet szántak nekem?

– Igen, fiam, megnéztem.

– No és, apám?

– Jaj, szegény gyermekem... egy fehéren izzó vasszéket jelöltek ki neked a lángok között; mellette van az a szék, amit nekem szántak; ha rágondolok, reszketek a borzalomtól.

– No, édesapám, maga kiszabadult a sátán karmai közül, és megmenekült minden veszedelemtől. De én! Miközben maga úton volt, elgondolkodtam a magam helyzetén; elbocsátottam társaimat, akik éppúgy, mint jómagam, minden ele képzelhető bűnben vétkesek; a szomszéd falu plébánosánál meg is gyóntam; a pap azt mondta, nincs olyan bűn, ami nagyobb volna, mint az isteni irgalom, mert az Isten irgalmassága határtalan, és ha valaki őszintén megbánja bűneit, ha keményen vezekel értük, remélhet benne, hogy bocsánatot nyer, és üdvözülni. Én hiszek ebben, mivel maga is irgalomra meg könyörületre talált, én is bizakodom. Nem riadok vissza semmilyen vezekléstől, semmilyen kínszenvedéstől.

Nem mesélem el, mennyire sanyargatta magát az egykori rabló az ég sugallatára, csak hogy ne kerüljön a pokolba, a neki szánt helyre; bele is halt a kemény vezeklésbe, de nem lehetett tudni, hogy végtére méltónak bizonyult-e a kegyelemre, ezért Mao úgy akarta kideríteni az igazságot, hogy eleget tett fia végső akaratának, amit még vezeklése alatt foglalt írásba.

– Éjfélkor, holdvilágnál, tegye a koporsómat keresztbe a temető falán – így rendelkezett a volt rabló –, de ne dőljön se kifelé, se befelé; azután húzódjon a templom kapuja alá, és figyelje, mi történik. Nemsokára két pont fog feltűnni a látóhatáron, az egyik keleten, a másik nyugaton; mind a kettő közeledni fog, az egyik egy fehér galamb, a másik egy fekete holló; elkeseredetten viaskodnak majd a koporsóért. A holló megpróbálja szárnycsapásaival kilökní a koporsót a temetőből, a fehér galamb viszont minden erejével azon lesz, hogy a temető felé billentse. Ha a holló győz, irgalom nélkül elkárhozom, ha viszont a fehér galamb diadalmaskodik, akkor üdvözlök, és lelkem máris fölszáll a Paradicsomba; ott majd viszontlátjuk egymást.

Így hát Mao éjfélkor föltette fia koporsóját a falu temetőjének falára; ki is egyensúlyozta. Azután behúzódtott a templomkapu alá.

Nem sokkal ezután észrevette, hogy a látóhatár két szemben levő részéről, keletről meg nyugatról egy fehér galamb meg egy fekete holló közeledik. Elsőnek a holló csapott rá a koporsóra, és egy heves szárnycsapással erősen kifelé lökte. Most a fehér galamb röpült neki a koporsónak, és visszatolta eredeti helyzetébe. A holló újabb szárnycsapással megint még erősebben kifelé döntötte; de a fehér galamb újra egyensúlyba állította, és ez alkalommal ő maradt fölényben. No vagy félóra hosszat folyt a küzdelem, váltakozó szerencsével; a háttérből, a templom kapuja alól Mao halálos rettegéssel figyelte a szerencse gyors váltakozását.

Végül is a fehér galamb diadalmaskodott; a koporsó beesett a temetőbe, estében kinyílt a födele, kiszállt belőle egy másik fehér galamb, odarepült az első mellé, a mellé, amelyik olyan bátran küzdött a fekete holló ellen. Mao Kergarec álltó helyében meghalt örömében, és látni lehetett, amint két fehér galamb helyett három repült föl az égbe.

Ez a három fehér galamb az apa, a fiú és az anya megtisztult lelke volt. Az Isten megengedte az anyának, hogy galamb képében segítsen a fián.

A SZIRT VIRÁGA

Volt egyszer egy katona, Jean Cate-nak hívták; a corbière-i erődben katonáskodott; ha nem volt szolgálatban, mindig lemászott a sziklán, és az erőd tövében álló szirt lábánál horgászott.

Egyik nap is kivetette horgát; nagyobbfajta hal nem akadt rá, de a katonának kedve támadt ellátogatni a corbière-i barlanghoz, ugyanis sokat hallott róla.

– Azt beszélik – mondta magában –, hogy tündérek laknak benne; de jó volna megnézni a tanyájukat!

Elindult a barlang felé; a barlang egy szakadék mélyén volt; amikor Jean Cate leereszkedett a szakadék oldalában a sziklán, megbotlott, és lezuhant a magas szirtről. Estében összetörte egyik oldalát; elterült a szakadék alján, mozdulni se tudott, eszméletét is elvesztette. Amikor kinyitotta a szemét, egy fiatal nőt pillantott meg maga mellett; a nő így szólt hozzá:

– Nos, szegény Jean Cate barátom, te alaposan ráfizettél a kíváncsiságra.

– Ó, Boldogságos Szűz – felelte a katona –, hát te sietél a segítségemre?

– Én nem vagyok a Boldogságos Szűz – mondta a fiatal nő –, csak valaki, aki segíteni akar rajtad.

– Végem van – felelte Jean Cate –, tetőtől talpig összetörtem-zúztam magamat.

– Meggyógyítlak, ha megígéred, hogy senki teremtett léleknek nem mondod meg, mit teszek veled.

– Megígérem, esküszöm az életemre.

A fiatal nő egy üveget vett elő a zsebéből, és az üvegben levő kenőccsel bedörzsölte Jean Cate minden sajtó porcikáját. Mihelyt végzett vele, a katona meggyógyult, ugyanolyan makkegészséges lett, mint mielőtt leesett.

– Ezentúl pedig – mondta a lány – sohase menj kíváncsiságból olyan helyre, ahol semmi keresnivalód.

Bizony Jean Cate arra gondolt, hogy a hölgy a barlangban lakó tündérek közé tartozik; megkérdezte:

– Hogyan hálálhatnám meg a segítségét? Hiszen az életemet mentette meg.

– Semmit se kérek tőled, barátom, semmit, csak azt, hogy ne beszélj arról, amit láttál.

– De legalább láthatnám néha? Mondja meg a nevét.

– Később majd megtudod, és viszont is láthatsz; de ha eldicsekedel azzal, amit láttál, meghalsz.

*

Jean Cate visszament az erődbe; nem mondta el kalandját bajtársainak; de szüntelenül a szép hölgy járt a fejében, aki meggyógyította, és mindennap, amikor szolgálatban volt az erőd mellvédjén, a tengerpartot fürkészte, hátha meglátja a lányt. Nem látta meg, de gyakran látott derék asszonyságokat – öregek voltak, mint az országút, s a hajuk fehér volt, akár a hó –, amint fehérenműt teregettek a szírt tövében a gyepen.

Egy hét múlva, egyik nap, amikor nem volt szolgálatban, meglátta a hölgyet; máris sietett utána az erődből, vitte a horgászbotját is, mintha halászni indulna. Elért a barlanghoz; megpillantott egy szép fehér abrosszal megterített asztalt, sütemény, gyümölcs, bor és két pohár állt rajta. Jean Cate boldogan lépett az asztalhoz; a hölgy leült az egyik székre, és invitálta a katonát, hogy üljön mellé a másik székre.

– Nos, Jean Cate, teljesen rendbe jöttél?

– Ó, igen, asszonyom – felelte a katona.

– Nem akarom, hogy asszonyomnak szólíts.

– Jobb szeretné, ha kisasszonynak szólítanám?

– Igen, hisz mások is kisasszonynak szólítanak.

– Ez volna az igazi neve?

– Igen, mivel csakugyan kisasszony vagyok: de tulajdonképpen a Szirt Virágának hívnak.

– Nem volt buta ember, aki elnevezte – felelte a katona.

Falatozás közben szerelmes pillantásokat vetett a lányra, és mivel a Szirt Virága, úgy látszik, örült ennek, a katona kijelentette: ha

akarja, elveszi feleségül, de azt nagyon szeretné tudni, hogy vajon tündér-e vagy pedig olyan nő, mint a többi.

– Sokat beszélnek a tündérekről, akik a barlangban tanyáznak – mondta a katona. – Maga nem közülük való?

– A tündérek közül? – kérdezte a lány. – Hát tifeleitek hisznek a tündérekben? Tudd meg, hogy az apám nagy úr ha eljössz velem szüleim kastélyába, szívesen fogadnak.

Jean Cate nagyon örült a dolognak; így szólt magában:

„Ha nem megyek vissza az erődbe, azt mondják rám, szökevény vagyok; de mégis szeretném megpróbálni: ha nem érzem jól magamat vele, majd eljövök. Bizony megkockáztatom a dolgot.”

Azután jól megnézte a barlangot, és hangosan így szólt:

– Hogy is követhetném magát? Hiszen a barlangban olyan sötét van, mint valami veremben.

– Tán nem kentem be a szemedet balzsammal? Attól a sötétben is látsz, akárcsak én – felelte a Szirt Virága.

Amikor befejezték a falatozást, egy tengerifű lepte öregasszony leszedte az asztalt. Jean Cate és a kisasszony bement a barlangba; a katona odabent olyan jól látott, mintha világos nappal lett volna; minél tovább jutottak, a barlang annál tágasabb lett; Jean Cate mezőket, utakat, az utak mentén házakat látott; több mint tíz falun ballagtak át, mielőtt a kastélyhoz értek.

Jean Cate megkérdezte a kisasszonyt:

– Szirt Virága, hova visz engem?

– A kastélyomba, kedves barátom.

Betértek egy nagy fasorba; volt ott mindenfajta fa; a katona így szólt magában:

„Úgy látszik, mégis szép a kastélyuk.”

A fasor végén kis tavat és vizes árkokat pillantott meg, ezek vették körül a kastély falait; a kapuban két őrszem állt; szemre ezer évesnél is öregebbek lehettek.

Jean Cate meg a lány bementek a kastélyba; a kisasszony apja, anyja úgy fogadták a katonát, mintha fiuk lett volna; de mindketten olyan csúnyák voltak, hogy Jean Cate megijedt tőlük; nagyon vénnek látszottak, és a bőrük olyan volt, mint valami öreg varangyos békáé; de mindez csak azért volt, hogy Jean Cate megijedjen.

– Ezek a maga szülei? – kérdezte a katona.

– Igen – felelte a kisasszony nevetve –, tán nem találsz szépnek őket?

Átmentek egy másik lakosztályba, s mihelyt beléptek az ajtón, az úrnak és feleségének bőre ugyanolyan finomra változott, mint a lányuké; a katona bizony alig ismert rájuk.

Gazdagok voltak, akár valami Krózus; mégis beleegyeztek lányuk házasságába; pompás lagzit csaptak, meghívták rá rokonaikat és barátait.

*

Jean Cate nagyon örült neki, hogy feleségül vette a Szirt Virágát; mégis nyugtalankodott, mert arra gondolt, hogy beírták a katonaszökevények közé; így morfondérozott magában:

„Nagyon is jól tudja mindenki, hogy a barlang nincs messze az erődötől; ha a bajtársaim bejutnak a barlangba, fogságba vetnek.”

De erről senkivel se beszélt, még a feleségével se.

Nem sokkal ezután a Szirt Virágának apja meg anyja megbetegedett; úgy érezték, már nem húzzák soká.

Az öregúr magához hívatta Jean Cate-ot, és így szólt hozzá:

– Mielőtt meghalok, szeretnék adni neked valamit, ami nagy segítségére lesz; valaha katona voltam, rád hagyom a kardomat. Ha megragadod ezt a kardot, bármit kérsz is a nevemben, kérésed teljesül.

Azután így szólt a lányához:

– Itt van valamennyi kincseskamráim kulcsa: mindenemet rátok hagyom.

Néhány pillanat múlva meghalt; az öreg hölgy pedig így szólt a lányához:

– Minden titkomat rád hagyom, mert én is elmegyek az apád után; itt a pálcám, meg ez a kis üveg; hordd mindig magadnál, mert minden sebet meggyógyít, hisz tudom, hogy követni fogod a hadsereget. Fogd a pálcát is, és ha elmész, a kastélyt bízod rá a két öreg csatlósra.

Amikor a Szirt Virágának apját meg anyját eltemették, Jean Cate így szólt a feleségéhez:

– Ha akarod, menjünk ki a szabadba, hisz mindenki tud erről a barlangról; ha a katonák itt találják, hadbírótság elé állítanak mint

katonaszökevényt, és agyonlőnek.

Az asszony ezt felelte:

– Nem jönnek ide; több kincsem van itt nekem, mint amennyit szeretnél, miért vágyói kalandra?

De Jean Cate mindenáron próbát akart tenni a kardjával, és felesége végül is ráállt, hogy kimenjenek a barlangból; két vénségesen vén csatlósukra bízta a kastélyt; megmondták nekik, hogy ha egyikük meghal, a másik fogadjon valakit helyette, és ha gazdáik nem térnének vissza, legyen övék a kastély.

Így hát Jean Cate elindult feleségével a barlang bejárata felé, majd visszatért őrhelyére a corbière-i erődbe. Azt hitte, csupán öt vagy hat napig volt távol: de már tizennyolc hónapja múlt, hogy eltávozott; amikor újra jelentkezett; börtönbe vetették. Felesége állapotos volt; az asszony az erőd mellett vett lakást az egyik házban; férje megtiltotta neki, hogy pálcáját fölhasználja, mert előbb bizonyosságot szeretett volna adni kardjának bűvös erejéről.

Jean Cate parancsnoka, amikor viszontlátta katonáját, észrevette ám, hogy nem az a kard függ az oldalán, amit távozáskor viselt.

– Nocsak! Nincs meg a régi kardod? – kérdezte.

– Nincs bizony – felelte Jean Cate. – Ellopták, de ez a mostani ugyanúgy megteszi.

Amikor a hadbírótság elé kellett állnia, feltűnt az ellenség, és a parancsnok meghagyta, hogy Jean Cate vezesse a többi börtönbe zárt katonát.

Jean Cate nagyon örült a dolognak, hiszen várva várta azt a percet, amikor hasznát veheti kardjának. Arra kérte a parancsnokot, hogy hadd haladjon bajtársai élén; megkapta az engedélyt; de amikor másik kardot akartak adni neki, ezt felelte:

– Nem, nem; hagyjátok meg a kardomat; ki szeretném próbálni.

Legelől ment a sorban, és amikor megpillantotta az ellenséget, így szólt:

– Te kard, vágj le egy csapásra ezer ellenséges fejet!

Abban a szempillantásban ezer katgna hullott a földre.

A parancsnok megjegyezte:

– Ez bizony csodálatos kardcsapás volt!

Az ellenség egy kissé meghökkent, de azután továbbnyomult; Jean Cate megparancsolta kardjának, hogy vágjon le kétezer

katonát, azután addig dolgoztatta a szablyát, míg szét nem verte az ellenség hadát.

Három nap múlva a támadók új rohamra indultak; Jean Cate, mivel nem volt már börtönben, engedélyt kért, hogy a hadoszlop élén haladhasson. Így szólt kardjához:

– Te kard, teríts le minden ellenséget.

Az ellenséges hadsereg megint vereséget szenvedett; Jean Cate-ot már nem tartották katonaszökevénynek, sőt előléptették. Amikor ezredének indulnia kellett, így szólt a parancsnokhoz:

– Szeretném meglátogatni a feleségemet.

– Meglátogathatod, ha megjöttök.

– Ez rendben van, de a feleségem velem jön.

– Veled mehet, de az a kívánságom, csapjon fel markotányosnénak.

– Nem csap fel markotányosnénak, mégis velem jön.

– Nem bánom – felelte a parancsnok –, tőled semmit se tudok megtagadni.

Jean Cate meglátogatta a feleségét; az asszonynak szép kis fia született. A Szirt Virága követte az ezredet a háborúba; mindig magával hordta kis üvegét; mihelyt valamelyik katona megsebesült, bekente egy kis balzsammal, és az illető nyomban meggyógyult. Bármerre jártak, az ezred mindig diadalt aratott. Jean Cate-ot pedig mindig magasabb rangra emelték, úgyhogy a király után ő lett a legelső ember Franciaországban.

*

Sok idő eltelt azóta, hogy Jean Cate meg a felesége kijött a corbière-i barlangból; a fiuk már tizenhat éves volt, a lányuk pedig, aki később született, tizenkettő. A Szirt Virága így szólt férjéhez:

– Fáradt vagyok, nem érzem jól magam, már nincs kedvem a hadsereg nyomában járni.

Brestbe költöztek; Jean Cate eddig sohase beszélt a kard titkáról, de most nekiajándékozta a szablyát a fiának, és lelkére kötötte, hogy senkinek se árulja el a titkot.

A Szirt Virága megbetegedett, és amikor érezte, hogy eljött a végórája, így szólt lányához:

– Beavatlak egy titokba, amit anyám bízott rám a halálos ágyán: itt a pálcám meg a kis üvegem, és itt ez a három kulcs; ezek nyitják a kincseskamra ajtóit, a kincs a tiétek; a föld alatt van elrejtve, a kastélyomban; a corbière-i barlangon át juthatok el oda; jól vigyázz a kulcsokra, különben oda a vagyoned. Ha követed fivéredet, aki a hadseregben szolgál, ezzel az üveggel minden sebet meggyógyíthatsz.

A Szirt Virága meghalt; lánya a nyakába akasztott egy zsineget, azon őrizte a kulcsokat; három vagy négy évig az apja mellett maradt; de akkor Jean Cate megbetegedett; magához hívatta a fiát, és így szólt hozzá:

– Nemsokára meghalok; bármerre jársz a hadsereggel, a nővéred mindenhova követni fog. Sok kincsetek van, amiről nem is tudtok; a kincseskamra kulcsai a nővérednél vannak. Kaptok tőlem egy írást, amit a saját véremmel írtam alá, abból megtudhatjátok, merre kell mennetek, hol keressétek a kincset.

Nem sokkal ezután Jean Cate meghalt; nem tudom, hogy a gyerekei elmentek-e Qorbière-be, és megkeresték-e az örökségüket, vagy pedig a kincsek még mindig a helyükön vannak.

A TENGERI EMBER

Egyszer egy plévenoni lányka birkát legeltetett a szikla tövében; vele volt az öccse is. A fiúcska a tengert fürkészte; egyszer csak fölkiáltott:

– Nézd csak, nővérkém, milyen csúf állat mászik ki a tengerből!

A lányka odanézett, és látta, hogy egy ember formájú valami jön ki a vízből, haj helyett moszat volt a fején, a testét zöldes iszap borította; nem lehetett tudni, ember-e vagy állat.

A két gyerek megijedt, és lóhalálában szaladt apjához, anyjához; minden porcikájuk reszketett, amikor hazaértek.

– Mi történt veletek, hogy így megrémültetek? – kérdezték a szülei. – Tán ördögöt vagy veszett kutyát láttatok?

– Jaj! – felelték a gyerekek –, egy csúf állat jött ki a tengerből; most mászik fel a Val Éven-i dombra; a feje csupa moszat, a teste meg csupa iszap.

– Az egésznet csak álmodtátok – mondták a szülei.

– Nem, nem, jöjjenek, nézzék meg.

A szülők elindultak a gyerekeikkel együtt; találkoztak is azzal az emberrel, aki a tengerből mászott ki; csak annyira volt ember formája, hogy két lábon járt; hagyták, hogy elmenjen mellettük, nem szóltak hozzá; azután messziről követték; meg akarták nézni, hova megy; amikor beesteledett, az asszonyt elfogta a félsz, és a gyerekekkel együtt hazament; az ember pedig így szólt magában: „Meg kell tudnom, miféle állat ez, és hova megy.” Követte is a pouliferi barlangig; a Tengeri Ember bement a barlangba, és amikor a plévenoni halász lemászott a barlang bejáratához, bentről muzsikát hallott; a Fréhel-fok sziklái szinte beleremegtek. A halász megijedt, és hazament.

Másnap csónakra ült, és a barlang közelébe evezett halászni; aznap a dagály későre esett, így aztán a halász késő estig kinn maradt a vízen. Megint muzsikát hallott a pouliferi barlangból; abban a szempillantásban fölszedte a horgonyt, és visszavezett a Saint Geran-i kikötőbe.

Amikor hazaért, így szólt a feleségéhez:

– Muzsikát hallottam, akár tegnap este.

– Jaj! – felelte az asszony –, amíg kinn voltál a tengeren, a latte-i majorságban járt egy ismeretlen asszony; borjút akart venni; de senki se ismerte, és a majoros nem adta el neki a borjúját. Az asszony pedig, amikor elindult, ezt mondta a majorosnak: „Nem akarta, hogy megvegyem a borjúját; de nem fogja eladni másnak se.” Azután bement Plévenonba, és vett egy borjút. Senki se tudja, kifélék ezek az idegenek; nem kéne kiküldenünk a gyerekeket a legelőre, még valami baj éri őket.

Másnap a halász újra elment csónakjával arra a helyre; de nem fogott egy fia halat se. Fölszedte a horgonyt; Teignouse-nál akart lehorgonyozni, ahol ugyancsak volt egy barlang. Mihelyt kivetette horgait, a hal máris harapott, csónakja körül csak úgy nyüzsögtek a tengerben a halak. De néhány pillanat múlva megint muzsikát lehetett hallani, és a halak az első hangra eltűntek. A zeneszóba lábdobogás és taps vegyült, a halász megrémült tőle; arra se vesztegette az időt, hogy fölszedje a horgonyt; elvágta a kötelet, de egy darab parafát kötött a végére, hogy majd megtalálja. Lóhalálában vitorlát bontott; de a muzsikát egyre csak hallotta: mintha a csónak alól hangzott volna, s onnan harsogott volna a nyílt tenger felé. A halász egészen addig hallotta a muzsikát, míg a latte-i erődhöz nem ért.

Másnap újra elment arra a helyre, ahol a horgonya maradt; de nagyon meglepődött, mert nem találta a parafát, amit ott hagyott. Elfogta a keserűség, és így kiáltott:

– Ó, hogy az Isten verje meg a muzsikájukat! Az Isten verje meg annak a barlangnak a lakóit! Jöjjenek csak elő, hadd ontsam ki a belüket! Átkozott tündér- meg manónépség!

Amikor befejezte az ordítózást, megszólalt egy hang:

– Ne átkozd a muzsikusokat; nem akartak rosszat neked; nem is kellett volna félned tőlük.

Ekkor a Tengeri Ember kijött a barlangból; akárcsak az első alkalommal, most is csupa zöldes iszap volt, és a fejét haj helyett moszat borította: a halász, amikor meglátta, még jobban megijedt. De a Tengeri Ember így szólt hozzá:

– Itt a horgonyod meg a hajóköteled; beakadt a kövek közé, de kiszabadítottam; nélkülem sohase találtad volna meg. Gyere ide érte, ne félj.

A halász kissé megnyugodott; elindult, odavezett a mellé a szikla mellé, amin a Tengeri Ember állt; átvette a horgonyt meg a hajókötelet, de amikor a holmija már benn volt a csónakban, megmarkolta az egyik evezőt, és máris igyekezett ki a nyílt tengerre. A Tengeri Ember utána kiáltott:

– Gyere vissza; adok neked egy horogzsinórt meg egy horgot; vigyázz ám rájuk, mert elnyúhatetlenek, és szerencsét hoznak. De itt sohase horgonyozz le, mert egy fia hal se fog a horgodra akadni. Nyugodtan kiküldheted a gyerekeidet a legelőre birkát őrizni; nem lesz semmi bajuk. Azok pedig, akik nem voltak hajlandók nekünk adni a borjújukat, soha többé nem hajtják ki a legelőre, mert megdöglött. A lakodalmamra akartuk megvenni: most vettem feleségül Soucio tündért, aki ebben a barlangban lakik; azért hallottál zajt, mert a vendégek lármáztak a menyegzőn. De soha többé nem találkozol velem ezen a vidéken, és a muzsikát se hallod már sokáig; még ma átmegegyek Angliába, a barlang valamennyi lakója velem jön. Most pedig menj, én is visszaballagok a barlangba, mert sokáig kellett várnom rád, egy kis időt eltöltöttem idekinn.

A Tengeri Ember visszament a barlangba, a halász pedig hazament. Elmesélte a feleségének, amit látott és hallott, és azt mondta, hogy nyugodtan kiküldheti a legelőre a gyerekeket.

– Jaj! – felelte az asszony –, nem nagyon bízom abban a csúf emberben, hisz úgy megijesztett, no meg az az asszony, aki borjút akart venni a majorban, megverte szemmel az állatokat; már több, mint fele elpusztult.

Másnap a halász újra odacsónakázott a Fréhel-fok sziklái alá; amikor a teignouse-i barlang előtt elment, nem tudta megállni, hogy egy pillantást ne vessen arra a helyre, ahol a Tengeri Embert meglátta; észrevette, hogy éjszaka földomlás lehetett, mert a barlang bejárata úgyszólván teljesen be volt temetve.

„Nocsak – gondolta magában a halász –, a Tengeri Ember megmondta, hogy ne halásszak errefelé; ez a rész most csupa kavics, és úgyszólván teljesen lehúzódtól róla a víz.”

A halász messzebb vetette ki horgát; soha többé nem hallotta a muzsikát, soha többé nem látta a Tengeri Embert. Azt beszélik, az illető Angliában maradt a tündérekkel együtt, és nem lehet tudni, visszajönnek-e valaha a barlangba.

A halász sokáig hasznát vette annak a horognak, amit a Tengeri Embertől kapott; nagyon vigyáz rá, hisz annyi halat fog vele, amennyit csak akar, s ez így lesz, amíg csak él.

A CHÂTELET-I TÜNDÉRBARLANG

Élt egyszer Saint-Cast-ban egy parasztember, Marc Bourdais-nek hívták; de ahogy faluhelyen szokás, csúfnevet is kapott, elkeresztelték Mihaszna komának. Egyik nap, amikor a châtelet-i földnyelven szántott, kürtszót hallott; úgy rémlett neki, hogy a föld alól szól. Erre így szólt a szolgálégényhez, aki a lovakat vezette:

– Hallod-e, fiú?

– Hallom – felelte a szolgálégény –, ez a tündérek kürtje.

– Kiálts nekik, hogy hozzanak egy egész kenyeret.

A szolgálégény megállt, és torkaszakadtából, de illedelmesen kiabálni kezdett:

– Ne vegyétek zokon, de hozzatok nekünk egy egész kenyeret.

Azután megint munkához látott, és gazdájával együtt folytatta a szántást; amikor befejezték, a szántóföld végiben találtak egy jókora kenyeret egy fehér asztalkendőben.

– No, megkóstoljuk a tündérek kenyerét? – kérdezte Mihaszna koma.

– De meg ám – felelte a szolgálégény –, nagyon szép kenyér, nem sérthetjük meg, meg kell kóstolnunk.

– Te szegd meg – mondta Mihaszna –, nem akarok elsőnek enni belőle.

Mindegyikük vágott belőle egy-egy szeletet; a tündérek kenyere csupa vaj volt, és olyan finom, akár a kalács; ízlett a komáknak, de megszomjaztak rá, s így kiáltottak:

– Ne vegyétek zokon, de most adjatok innunk.

Abban a minutában ott termett előttük egy korsó almabor meg egy pohár.

– Hát – mondta Mihaszna koma –, megkóstoltuk a kenyeret; finom volt; úgy vélem, az almabor se fog megártani.

Megtöltötték a poharat; az almabor kristálytisza volt, szép színű, mindketten kijelentették, hogy sohase ittak ilyen kellemes ízű almabort.

Amikor este hazamentek, elmesélték a szomszédoknak, hogy olyan kenyeret ettek, és olyan bort ittak, amit a tündérek vittek oda nekik; de sokan csak a fejüket csóválták, és ezt mondták rá:

– Szegény emberek, maguk nemsokára meg fognak halni.

De nem betegedett meg egyikük se, és néhány nap múlva megint kimentek szántani a châtelet-i földnyelvre. Amint odaértek, friss tatárka-lepény szaga ütötte meg az orrukat.

– Nocsak! – mondta Mihaszna koma –; a tündérek ma lepényt sütnek; mi lenne, ha kérnél tőlük egy kicsit.

– Hát – felelte a szolgaleány –, most kérjen maga; én nem akarok a terhűkre lenni.

Mihaszna koma nagy mókamester volt; így kiáltott föl:

– Ide azzal a lepénnyel; de a legjavából.

Amikor végigszántottak egy barázdát, a föld végiben találtak két, szép formájú lepényt.

– Megesszük a lepényt – mondta Mihaszna koma –; olyan szép, hogy öröm ránézni.

De amint fölvták, észrevették, hogy a belseje csupa szőrszál; a tündérek azért rakták bele, mert Mihaszna nem beszélt velük elég illedelmesen.

– Te vén boszorkány! – kiáltott fel a koma –; ha csúfolódn akarsz velem, nem maradok ám adósod, gyere, fogd a lepényedet, és vidd innen.

Új barázdát kezdtek, és mire a végére értek, nyoma se volt a lepényeknek.

*

Élt a La Baillie nevű faluban egy asszony; özvegyen maradt hét gyerekével, és bizony csak nagyon keservesen tudta előteremteni nekik a kenyérrelalót. Hallotta, mi történt Mihaszna komával; gyakran eszébe jutott a dolog. Egyik nap; amikor kagylót szedett a tengerparton, így morfondérozott magában:

– Ugyan hogyan mentsem meg szegény gyerekeimet az éhhaláltól? Ha elmennék a tündérek barlangjába, talán kapnék tőlük kenyeret; másoknak már adtak, pedig azok nem voltak olyan szűkében a kenyérnek, mint én.

Amikor teleszedte a zsákját kagylóval, letette egy sziklára, odaszaladt a barlang bejáratához, és kopogott. Láttá, amint kezében kulcsosomóval kijött egy öreg kapusasszony; egész testét csigák és kagylók borították, mohos volt, akár valami szikla; szemre ezer évnél is öregebbnek látszott.

– Mit akarsz, szegény asszony? – kérdezte.

– Egy kis kenyeret a gyerekeimnek, ha nem veszi zokon.

– Nem én vagyok ám a gazdasszony – felelte a vénség –, én csak a kaput őrzöm; már több mint száz éve tanyázok itt; de gyere el holnap, megígérem, hogy szólok az érdekedben.

Az asszony elballagott; elment Matignonba, eladta a kagylókat; a pénz, amit a portékáért kapott, elég volt vacsorára az egész családnak.

Másnap megint kiment a tengerpartra; amikor már ugyanannyi kagylót összeszedett, mint az előző napon, odamerészkedett a barlang bejáratához; meglátta az öreg kapusasszonyt:

– Nos, asszonyom, szólt az érdekedben?

– Szóltam – felelte a vénség –; itt egy egész kenyér, ezt neked adom, de aki küldte, beszélni akar veled.

– Vezessen hozzá – felelte az özvegy –; szeretnék köszönetet mondani neki.

– Ma nem lehet – mondta a tündérek öreg kapusasszonya. – De gyere el holnap ilyentájt, akkor majd beszélhetsz vele.

Amikor a tündér odaadta a kenyeret az özvegyasszonynak, se azt nem tiltotta meg, hogy beszéljen róla, se azt, hogy másokkal megossza. Így azután, amikor az asszony hazament a falujába, és találkozott szomszédaival, örömeiben megmutatta nekik az ajándékot.

– Nézzétek – mondta milyen szép kenyeret kaptam a tündérektől.

Este az egész La Baillie elment megnézni a kenyeret, és mivel mindenki meg akarta kóstolni, bizony hamar elfogyott.

Másnap az özvegyasszony nem szedett kagylót, mert arra gondolt, hogy megint kap ajándékot a tündérektől. Olyantájt, mint az előző napon, odamerészkedett a barlanghoz: az öreg kapusasszony, akinek a háta csupa csiga meg kagyló volt, kaput nyitott neki; nyomban megjelent egy szépséges hölgy, és így szólt az özvegyasszonyhoz:

– No, jóasszony, ízlett a kenyérem?
– Ízlett, asszonyom; szeretném hálásan megköszönni.
– Nem tartott valami soká – mondta a tündér.
– Ez igaz; mindegyik gyerekem és szomszédom megkóstolta, így azután hamar elfogyott.

– Adok neked egy másik kenyeret – mondta a tündér –, de mihelyt hazaérsz, jól dugd el; senkinek se szabad tudni róla; ha csakis a családod eszik belőle, nem fogy el, és mindig friss marad; de óvakodj attól, hogy idegennek, bármilyen parányi szeletet adj belőle, mert akkor ugyanúgy elfogy, mint a tegnapi kenyér. Van négy tehenem, pásztorlányra lenne szükségem, aki kihajtja őket a legelőre: ígérd meg, hogy az egyik lányod egész nap őrzi majd a teheneimet, és akkor semmiben se fogsz segítséget látni.

– De, asszonyom, hol vannak a tehenei? – kérdezte az özvegy. – Még sohasem láttam őket. A lányom hova menjen értük?

– Minden reggel nyolc órakor menjen ki erre meg erre a rétre; ott csakis ő látja majd a teheneiket; egész nap viselje gondjukat; este pedig értük küldök.

Másnaptól kezdve az özvegyasszony legnagyobb lánya, aki már a tizenharmadik évében járt, minden reggel elment a tehenekért; az állatok hol az egyik, hol a másik réten legelésztek; amikor a szomszédok látták, hogy a kislány, kezében pásztorbottal, valamelyik mezsgyén üldögél a fűben, vagy föláll, és rákiált az állatokra, megkérdezték tőle:

– Mit művelsz, te gyerek?

– A tündérek teheneit őrzöm – felelte a kislány.

– A tündérek teheneit? Hát hol vannak? Nem látjuk őket.

Az emberek nevettek a kislányon; azt hitték, meghibbant.

De a lányka tovább őrizte az állatokat; a tündérek mindennap délben vittek neki ebédet.

*

Egyik este a barlangbeli szép hölgy maga ment a tehenekért; megkérdezte a pásztorlányt:

– Szeretnél-e a gyerekem keresztanyja lenni?

– Ó, asszonyom! szeretnék – felelte a lányka.

– Senkinek se szólj róla, még anyádnak se: ha eljár a szád, nem hozok többé ebédet neked; majd megüzenem, mikor gyere.

A kislány gondosan elhallgatta családját, hogy találkozott a tündérral, és továbbra is kijárt a legelőre, ahogy szokta. Nem sokkal ezután fölkereste egy tündér, és azt mondta, készüljön a keresztelőre.

– Hány órákor menjek oda? – kérdezte a lányka.

– Holnap nem kell tehenet őrizned; gyere ide délben, majd érted jövünk.

A pásztorlányka nagyon szép kislány volt; kicsípte magát, ahogy csak tudta; másnap délben zörgetett a barlang kapuján; amikor meglátta a vén kapusasszonyt, hátán a csigákkal meg a kagylókkal, visszahőkölt. Az öregasszony így szólt hozzá:

– Ne félj, gyermekem; hadd vezesselek be, nem foglak bántani.

De a pásztorlányka nem mert bemenni, erre egy másik, szép, fiatal tündér kézen fogta, és bevezette a barlangba.

A pásztorlányka egy szép kislány keresztanyja lett; de amikor eltávozott a barlangból, keresztlányja már megnőtt; azt hitte, csak két napig volt odabenn, pedig tíz évet töltött a tündérek között.

Családját azt gondolta, hogy lezuhant a szikláról, vagy vízbe fúlt. Mindenfelé keresték, de nem lelték nyomát.

A tündérek megkérték az anyját, hogy küldjön a többi lányai közül valakit tehenet őrizni; azután az helyettesítette a nővérét a pásztorlásban.

A fiatal keresztanya eltávozott a barlangból, és hazament La Baillie-ba. Anyja, amikor meglátta, megkérdezte:

– Hát te honnan kerülsz elő? Azt hittük, vízbe fúltál.

– Ne zsémbeljen velem – felelte a lány –, hisz két napja mentem el, hogy keresztvíz alá tartsam annak a hölgynek a kislányát, akinek a teheneit őrzöm, és mihelyt lehetett, hazajöttem.

– Két napja! – kiáltott fel az anyja. – Tíz éve! Nézd csak meg, hogy megnőttél azóta.

A lány megnézte magát; látta, hogy felnőtt vászonceléd vált belőle; fivérei és nővérei kicsik voltak, amikor elment, de azóta úgy megnöttek, úgy megváltoztak, hogy alig ismert rájuk.

A fiatal keresztmama kötött egy pár harisnyát a keresztlányának; amikor elkészült vele, elvitte a barlangba. Az öreg tündér nyitott neki

kaput, az, akinek csigák és kagylók voltak a hátán; a lány öt évig maradt a tündérek között, de azt hitte, hogy csak egy napot töltött náluk.

Amikor szedelőzködni kezdett, keresztlánya adott neki egy erszényt, és így szólt hozzá:

– Keresztanyám, nézze ezt az erszényt; magának adom emlékebe, tele van arannyal; valahányszor kivesz belőle egy tallért, másik terem a helyébe. De ha idegen nyúl az erszényébe, abban a minutában elveszti bűvös erejét.

Amikor a lány hazaért La Baillie-ba, az édesanyja már rég halott volt, fivérei tengerre szálltak, nővérei otthagyták a falut, szolgáltak vagy férjhez mentek. Magára maradt a házban.

Szép volt, meg kedves, így hát bőven akadt udvarlója; kiválasztott közülük egyet, és hozzáment feleségül. Nem tudta megállni, hogy ne beszéljen neki az erszényről, amit a tündérektől kapott, de mihelyt a férje kivett belőle egy aranyat, az erszény kiürült, akár a többi közönséges bugyelláris.

Nem tudom, hogy a lány ezután is ellátogatott-e a châtelet-i barlangban lakó tündérekhez.

A CHÊLINI TÜNDÉRBARLANG

Élt egyszer Saint Cast-ban egy asszony; volt neki három gyereke; gyakran elsétált velük a chêlini barlang bejáratához; láttak ott mindenféle állatot, kutyát, macskát, ludat; a madarak néha még a vállukra is rászálltak, de amikor meg akarták fogni őket, eltűntek, és csak hűlt helyük maradt.

Egy este az egyik gyerek megpillantott három szép libát, amint a rekettyésben legelésztek.

– Lám, ha meg tudnám fogni őket, vihetnék valamit a konyhára.

Egyiket sikerült is megfognia, de a másik kettő nekirontott, és addig csipkedte, míg szabadon nem engedte a foglyul ejtett libát; azután a madarak bemenekültek a barlangba; a gyerek arra gondolt, hogy biztosan a tündérek libája volt mind a három.

Ahol laktak, a ház alatt vízlevezető csatorna volt; egyik nap sok eső esett, a csatorna eldugult, és a víz elöntötte a házat. Az asszony fölemelte a csatorna egyik fedőkövét, a víz lefolyt, azután megpillantott egy faragott fedőkövet, azt is fölemelte: egy szép hölgy feküdt a kő alatt ágyában, és két másik hölgy szorgoskodott körülötte.

„Hát ezek kicsodák? Tán ők a chêlini tündérek” – gondolta magában.

Gyakran eszébe jutott a dolog; ugyanis néha ilyenforma beszédet hallott: „Meleg a kemence? Bevethetjük a kenyeret?” Az asszony így szólt magában: „Egyszer meg kellene kérdeznem, lakik-e valaki itt a házunk alatt.”

Egyik reggel fölemelte a fedőkövet, a lyuk fölé hajolt, és nagyot kiáltott:

- Holnap hány órakor fűtik be először a kemencét?
- Tíz órakor – felelte egy hang.
- Süthetnék egy kenyeret a kemencéjünkben?
- Igen, igen – felelték a tündérek.

Másnap az asszony, amikor hallotta, hogy fűtik a kemencét, betette a kenyértésztát egy szilkébe, azután fölemelte a fedőkövet,

és lemászott a föld alá. Látta, amint a tündérek bevetik kenyerüket, ő is bevetette a magáét.

A tündérek bekenték a szeme körül kenőccsel, erre mindenféle apró manót látott a barlangban, meg egy viselős tündért. Amikor a kenyere megsült, a tündérek odaadták neki, és így szóltak:

– Ez a kenyér sohase fogy el, ha csak a családnak adsz belőle, meg azoknak, akik a családra dolgoznak; de az is fontos, hogy minden szeletet te magad vágj le.

Az asszony hálásan megköszönte a szép hölgyek jóságát, azután megkérdezte, hogyan juthat ki a barlangból.

– A nagykapun át – felelték a tündérek.

De az asszony hiába kereste a kaput, nem találta, így aztán azon a lyukon mászott vissza a házba, amelyet a fedőkő takart.

A kenyér nem fogyott, mert az asszony nagyon ügyelt rá; vigyázott, hogy csakis ő szeljen belőle, és amikor a napszámosoknak adott enni, mindig külön vásárolt nekik kenyeret. De egyik nap, amikor ott voltak nála, nem vásárolt kenyeret, mert nem volt pénze, és a tündérek kenyerét tette az asztalra. Jókora szeleteket vágott a napszámosoknak, de amikor hátat fordított nekik, az egyik napszámos is szelt magának, és a kenyér nyomban elfogyott.

Az asszonyt elkésérítette, hogy odalett a kenyér; egyik nap elment a matignoni piacra; útközben látta, hogy a tündérek is odahajtják disznaikat meg libáikat; a piactéren mutatványosok meg jövendőmondók is voltak.

Az asszony alkudni kezdett egy malacra, amit egy Saint Jacut-i asszony hajtott a piacra; meglátta, hogy az egyik tündér belenyúl a Saint Jacut-i asszony kötényének zsebébe.

– No nézzék! – kiáltott fel az asszony. – Micsoda tolvajok ezek a tündérek!

A tündér abban a szempillantásban megfordult, és kikaparta az asszony fél szemét; de ő csak odahaza vette észre, amikor megnézte magát a tükörben.

A TÜNDÉREK GYEREKE

Volt egyszer egy gyerek; Margot, a brousse-i tündér elcserélte; nem is nőtt meg. Az anyja elpanaszkodott az egyik szomszédasszonynak, az meg így felelt neki:

– Úgy gondolom, a tündérek elcserélték a gyereket a maguk gyerekével; hogy megtudd az igazat, törj fel néhány tojást, a héjukat töltsd meg vízzel, tedd a tűzhely elé, forrald fel a vizet. Azután vedd az öledbe a gyereket, és hallgasd, mit mond.

Az asszony feltört néhány tojást, megtöltötte a héjukat vízzel, odatette őket a tűzhely elé, azután ölébe vette a gyereket, mintha a lábát melegítené. Amikor a gyerek meglátta a tojáshéjat, felkiáltott:

Már vén vagyok;
láttam Ardenne-ben tölgyeket,
rozsföldeket, zabföldeket,
Bosquennak erdejét,
– hej, de szép! –
Le Chalonge-ot,
sok túskebokrot,
Bériatous-t,
a kel-falut;
ó, de bárhol, akármerre jártam,
tojáshéjban főzni sose láttam.

Erre az asszony így szólt:

– Ó, te kis boszorkányfi! Mindjárt megöllek és elégetlek.

De Margot tündér ott ült a kémény tetején; rákiáltott az asszonyra:

– Ne öld meg, ne égesd el! Visszahozom a gyereket, te is add vissza az enyimet.

A RÓKA ÉS A JÉRCÉK

A tyúkanyó boldogan élt három lányával egy breton tanya udvarában. A kedves, takaros kis jércék még semmit sem tudtak a világról. No de a majorosnénak az a gondolata támadt, hogy jó ebédet főz a férjének; ez aztán megpecsételte tyúkanyó sorsát. Kislányai elkísérték a konyha küszöbéig; valamennyien bánatosan kotkodácsoltak, a szemük könnybe lábadt.

– Gyermekeim – szolt tyúkanyó, mielőtt örökre eltűnt a lábasban –, hallgassátok meg utolsó jó tanácsomat: bármilyen keserves is a sorsotok, sohase hagyjátok el a tyúkketrecet, amiben születtetek. Ha kimerészkedtek a nagyvilágba, siettetitek a végzetes pillanatot. A róka a kapuban les rátok.

– Anyánk, megígérjük, hogy itt maradunk – felelték szegény jércék.

És e szavakkal szívet tépő búcsút vettek anyjuktól.

Ritkán esik úgy, hogy a hebehurgya fiatalok hosszú időn keresztül többre tartásák a bölcs tanácsot a gonosz csábításainál. Egy nap se telt el tyúkanyó halála után, és lányai máris kimerészkedtek a nagyvilágba.

Több óra hosszat kódorogtak találomra az országúton, azt se tudták, merre járnak; hol szaporán szedték apró lábukat, hol a szárnyukkal ügyetlenkedtek; egyszer csak észrevették, hogy a nap a magas fák mögé hanyatlik.

– Jó messzire keveredtünk, húgocskáim – mondta a legidősebb jérce. – Nem is látom a templomunk tornyát. Könnyelműség volna, ha bemennénk ebbe az erdőbe, rókák tanyáznak benne. Álljunk meg.

Épp egy nagy hangapuszta szélén torpantak meg; a közelben kecskenyájak ugrándoztak. Itt is, ott is jég szemnél nem nagyobb kecskebogyók mutatták, merre jártak.

– No van miből éjszakai szállást építenünk – kiáltották egyszerre a jércék. És máris buzgón szedegették az építőanyagot.

Amikor elkészültek a kunyhójukkal, megszólalt a legidősebb jérce:

– Megnézem, milyen a belseje; engedjete be.

Csakugyan bement, azután hirtelen becsapta az ajtót, és az ajtó ablakán át így szólt húgaihoz:

– Isten áldjon benneteket, húgocskáim. Hisz ez a kunyhó nekem magamnak sem túlon túl nagy. Másutt kell szállást keresnetek, mégpedig gyorsan, mert későre jár, és mindjárt lemegy a nap.

Azután *csatt!* – becsapta az ajtóablát.

A két jércét elszomorította nénjük viselkedése; vérző szívvel ballagtak tovább.

A hangapuszta túsó végén, mielőtt rátértek volna az országútira, megint találtak egy csomó bogyót, ami azt mutatta, hogy arrafelé is kecskék jártak.

– A Gondviselés megsegített bennünket – mondta a kisebbik jérce. – Most már van annyi építőanyagunk, hogy kétszemélyes kunyhót építsünk magunknak. Lássunk munkához.

Két órai munkával el is készült a házikó. A két jérce olyasféle szép kis kunyhót rakott, mint az első volt.

– Nézzük csak meg, jól sikerült-e – mondta a fiatalabb.

Gyorsan bement a kunyhóba, rátolta a reteszt, kinyitotta az ajtóablát, és így kiáltott:

– Ez a kunyhó az enyém lesz. Te meg eridj innen; arrafelé vezet az országút; szedd a lábad, mert a nap már leszállt, és félek, hogy éjszaka előjönnek a rókák.

Azután *csatt!* – becsapódott az ajtóablát, szegény kis jérce magára maradt; sírva indult útnak, hisz nem volt se pénze, se szállása.

No, ahogy szárnyát lógatva, zokogva ballagott az országúton, egyszer csak összetalálkozott egy gombostűkereskedővel, egy gallóval, akit a tanyáról ismert; ez tanította meg franciául. Elsírta a baját a kereskedőnek, a jóembernek megesett a szíve szegény jércén.

– Én ki tudnálak segíteni a bajból – mondta. – Tojj egy véka tojást, akkor építek neked gombostű-házat; majd úgy rakom a tűket, hogy a hegyük kifelé álljon.

– Áll az alku! – felelte a jérce, és máris tojni kezdett. Csak tojt, tojt, míg a véka meg nem telt hófehér tojással.

A kereskedő ígéretéhez híven fölépítette a gombostű-házat.

No, beesteledett; ahogy leszállt a sötétség, a róka kibújt odújából, és odasompolygott az első kunyhóhoz. Fura ötlet egy ilyen micsodába bújni, gondolta magában, és a pofája hegyével megzörgette az ajtóablát. A jérce úgy megrémült, hogy nem mert kiszólni, de a róka megnyalta szája szélét, és ülepével nekirontott a kunyhónak.

*Stoket, ha me stoko
én ti mén daulo
Hag en hani e zou baic me zebo.*

Könnyűszerrel ledöntötte a házikót, és megette a jércét.

*Toljátok, én is tolom,
ezt a viskót szétnyomom,
aki benn van, menten fölfalom.*

Egyszer csak rábukkant a másik kunyhóra.

– Ni csak – kiáltotta –, ez a micsoda nagyon hasonlít ahhoz, amit ledöntöttem. Ebben is biztosan egy olyasféle madár húzta meg magát.

No, nekiesett ennek a házikónak is.

*Toljátok, én is tolom,
ezt a viskót szétnyomom,
aki benn van, menten fölfalom.*

Ledöntötte a kunyhót, és megette a jércét.

Közben még jobban megjött az étvágya; gyorsan körülszaglászta a környéket, és egykettőre eljutott a harmadik kunyhóhoz. Most már nem bajlódott a kopogtatással, rázendített: „*Stoket, ha me stoko*”, de máris abbahagyta, és a nótából üvöltés lett, mert a gombostűk hegye belement a róka fenekébe.

A jérce kinyitotta az ajtóablát, no persze csak annyira, hogy kipillantson az ajtó elé, és megnézze, ki döngeti a falat.

A róka most új módszerrel próbálkozott, és mézesmázos, csalafinta hangján így szólt:

– Kicsi jércém, kedvesem, azért zörgettem az ajtódon, mert ahogy jószomszédhoz illik, jó hírt szeretnék mondani. Kőhajításra innen tudok egy majort; remek, zamatos sárga körte terem benne! Hajnalban eriggy oda, és szedjél körtét, majd találkozzunk.

– Rendben van – felelte a jérce. – Pontos időben ott leszek.

Azután *csatt!* – becsapta az ajtóablát.

A jérce másnap már napkelte előtt ott volt a fa alatt, összeszedett annyi körtét, amennyire szüksége volt, azután visszasietett házikójába.

A róka aznap reggel kicsit megkésett, látta, amint a jérce becsukta az ajtót.

„Túljárt az eszemen – gondolta magában, és bölcsen megpödörte a bajuszát. – Ügyesebb volt nálam, de majd meglátjuk, ki nevet utoljára.”

Odaült a konyhá ajtajába, és az ajtón keresztül a legmézesmázosabb hangon gyöngéd szemrehányást tett a jércének:

– Miért nem vártál meg, kis barátnőm? Oly kellemes lett volna együtt sétálnunk. No de nem történt semmi baj, ha te is úgy gondold. Megint ajánlanék egy kis sétát... Noyal városában, egy puskalövésnyire van egy fazekas; nem akad párja a világon. Senkivel sem csináltathatnál szebb fazekat a tojásaidnak. Ha akarod, holnap reggel elmehetünk hozzá, és vehetünk egy fazekat.

– Rendben van – felelte a jérce.

Azután *csatt!* – és máris becsapódott az ajtóábla.

A jérce másnap már egy órával napkelte előtt ott volt Noyalban. Bízott benne, hogy a róka még alszik a lyukban.

De tévedett, mert amikor hazafelé indult, látta, hogy a róka lóhalálában rohan a város felé, mert attól tart, hogy megint rajtaveszít, mint az előző napon.

Amikor már csak egy útkanyarulat választotta el őket egymástól, a jérce gyorsan magára borította a fazekat, amit cipelt, és alábújt.

– No nézd csak! – kiáltott fel a róka, amikor észrevette a fazekat az út közepén. – Az asszonyosság biztosan meglátott, és hogy jobban nekiiramodhasson, elhányta a terhét. Persze azért öntsünk tiszta vizet a pohárba; várjunk még egy kicsit.

Ezzel ökelme kényelmesen leült a fazékra, elővette zsebéből a dohányzacskót, és nyugodtan rágyújtott.

– Ördögadta ostoba madara! – hördült föl a róka. – Fogadjunk, hogy hasára süttött a nap, és még Noyalban karattyol az odavalósi tyúkokkal. De majd elrántom a nótáját.

A róka szélesebesen nekiiramodott a városnak; ennyi idő elég is volt a jércének; hazasietett, gondosan elreteszelte az ajtót, és a róka láthatta, hogy megint felsült.

A jérce az ajtóábla résén át észrevette, hogy a róka a kunyhó felé siet; lógott füle-farka. A jérce csöndes vihogással fogadta.

– Ne haragudj, hogy miattam nem volt társaságod – mondta a rókának –, de szívesebben sétálok magamban. Igaz, hogy egy kicsit megijedtem, amikor hirtelen rágyújtottál a fejem fölött a fazékon. De azért neked köszönhetem, hogy volt szerencsém haszonnal megjárni a szomszéd tanyát meg Noyal városát. No már delet harangoznak, eszem egypár zamatos sárga körtét, addig is meghívom uraságodat, levegőzzön egy kicsit az ajtóm előtt, és közben gondolkozzék azokon a bölcs szavakon, hogy: „A ravasz eszén is túljár a ravaszabb.”

Azután *csatt!* – becsapódott az ajtóábla.

Ez már több volt a soknál! Hogy őt, a rókát, egy tyúk, de nem is tyúk, csak egy egyszerű jérce rászedje és kicsúfolja! főbb ha elkotródik erről a vidékről, nehogy nevetség tárgya legyen minden tyúkketrecben, hisz ez az átkozott jérce biztosan elmesélte fűnek-fának az egész históriát.

No, ezért nem akad Noyal vidékén azóta se róka; de a kis jérce ivadékai nagyon elszaporodtak, annyi van belőlük, ahány gombostű volt a kunyhó falában.

A FÉLKAKAS

Élt egyszer egy koma meg egy asszonyság. Az asszonyság dolgos volt meg takarékos, de a férje szerette a tütüt, és folyton a kocsmában lopta a napot; így aztán végül apránként mindenüket elkótyavetyélte.

Az asszonyságnak volt egy kakasa; szép kakas volt, a gazdasszony nagyon szerette, mert szép tisztán kukorékolt, és minden reggel fölébresztette. Amikor nem maradt semmi egyéb a háznál, a koma el akarta adni a kakast; az asszonyság védelmébe vette, amennyire tőle tellett, de látta, hogy a férje végképp megmakacsolta magát, így azután magának követelte a kakas felét, és kettévágta őkelmét.

A Félkakas ott maradt az asszonyságnál. A szemétdombon kapirgált, ott kereste meg a kenyerét; egyik nap talált egy garast, a másik nap egy másik garast, harmadnap egy ezüst tallért; mindhárom alkalommal szaladt a gazdasszonyhoz. Egy szép napon, amint kapirgált, arannyal teli erszényt talált; fölkapta, nagy boldogan be akarta vinni gazdasszonyának, de éppen arra jött a király hintón. A kocsis meglátta a Félkakast, és fölkiáltott: – Ó, Felség! Nézze csak, ott sétál egy Félkakas! – A király megállította a hintót; látta, hogy a Félkakasnál erszény van; elvette tőle, és elhajtatott.

Szegény Félkakas nagyon szomorúan bandukolt vissza az asszonysághoz. Sírva panasolta el neki, hogy a király meglopta, elvette tőle azt a pompás pénzes erszényt, amit talált.

– Vigasztalódj, te szegény Félkakas – mondogatta az asszonyság.

– Nem vigasztalódom – felelte a Félkakas –, vissza akarom szerezni a pénzemet; még annak a tolvaj királynak a palotájába is elmegyek érte.

– De hisz nincs pénzed – mondta az asszonyság.

– Hogyne volna; találtam két garast.

A Félkakas megmakacsolta magát; mindenképpen el akart menni a királyhoz, hogy visszakövetelje, amit őfelsége elrabolt tőle; így hát

az asszonyosság megetette, a Félkakas pedig fölkerekedett; útiköltségnek magával vitte a két garast.

Egész nap gyalogolt; este megpihent egy árok sarkában, ott akart éjszakázni. Egyszer csak látja, hogy megjelenik a róka.

– Jé, a Félkakas! – kiáltott fel a róka. – Éhes vagyok, megeszlek.

– Ne egyél meg, róka koma. Hisz még sohasem láttad Párizst. Ha megkegyelmezel nekem, elviszlek Párizsba.

– Örömet veled megyek – felelte a róka –; de nincs ám pénzem.

– No, bújj ide a szárnyam alá; nekem van két garasom, fizetem az útiköltségedet.

A róka bebújt a Félkakas szárnya alá, és a Félkakas másnap reggel útnak indult. Amikor az erdőbe ért, találkozott a farkassal.

– Jé, a Félkakas! – kiáltott fel a farkas, amikor meglátta. – Éhes vagyok, megeszlek.

– Ne egyél meg, farkas koma. Hisz még sohasem láttad Párizst. Ha akarod, elviszlek Párizsba.

– Örömet elmegyek – felelte a farkas –, de nincs ám pénzem.

– No, bújj ide a szárnyam alá; nekem van két garasom, fizetem minden költségedet.

A farkas bebújt a Félkakas szárnya alá, és a Félkakas folytatta útját; végül Párizs közelébe ért. Ott azután összetalálkozott a Szajnával; de a folyón nem volt ám híd, így hát a Félkakas törhette a fejét, hogy kel át azon a nagy fene vízen. Odament a folyóhoz, és megkérdezte:

– Szajna koma, voltál-e már Párizsban?

– Voltam – felelte a Szajna.

– Hát a király palotáját láttad-e?

– Azt nem láttam.

– No akkor, ha akarod, megmutatom neked; bújj csak ide a szárnyam alá.

A Szajna összegömbölyödött, és bebújt a Félkakas szárnya alá, az meg száraz lábbal átballagott a folyó medrén, bement Párizsba, elbandukolt a királyi palotához.

Amikor be akart menni a palotába, az őrszem elállta az útját.

– Beszélni akarok a királlyal – mondta a Félkakas.

– Aztán mit akarsz tőle?

– Azért jöttem, hogy adja vissza az erszényemet, amit ellopott!

– Nocsak! – kiáltott fel az őrszem. – Nézzétek ezt a Félkakast! Azt állítja, hogy a király meglopta.

– Sire, jöjjön, nézze meg ezt a Félkakast – mondták a király emberei.

Amikor a Félkakas meglátta a királyt, ráförmedt:

– Add vissza az erszényemet, amit elloptál tőlem.

A király ráparancsolt a szolgálóra:

– Vigyétek ezt a Félkakast a baromfiudvarba; a pulykák, a csirkék meg a pávák majd ellátják a baját.

Bevitték a Félkakast a baromfiudvarba; behúzódott az egyik sarokba; a király szárnyasai nem bántották.

Késő éjjel a Félkakas így szólt a rókához:

– Róka koma, bújj ki a szárnyam alól, csapj egy jó lakomát.

A Róka lemészárolta a sok csirkét, pulykát, pávát, és amikor jól megtömte a bendőjét, visszabújt a Félkakas szárnya alá.

A majoroslány másnap reggel, amikor észrevette a vérengzést, jelentette a dolgot a királynak.

– Vigyétek a Félkakast az istállóba, a lovaim közé – mondta a király –, azok majd összetapossák, holnapra már nem lesz benne élet.

A Félkakas az istállóban így szólt a farkashoz:

– Farkas koma, bújj ki a szárnyam alól, és csapj egy jó lakomát.

A farkas a király valamennyi szép lovának elharapta a torkát; a lovak ugyanis meg voltak kötve, nem tudtak védekezni; reggel, amikor a lovászlegény bement az istállóba, rémülten hőkölt vissza; szaladt a királyhoz, elpanaszkodott neki; őfelségét úgy elöntötte a méreg, hogy megparancsolta, rakjanak máglyába kétszáz köteg rőzsét a Louvre udvarán, kössék rá a Félkakast, és égessék meg elevenen.

Amikor a Félkakas látta, hogy föllobbannak a lángok, megszólalt:

– Szajna koma, bújj ki a szárnyam alól, oltsd el ezt a tüzet, és járd be a királyi palotát, hisz még úgysem láttad.

A Szajna kibújt a Félkakas szárnya alól, eloltotta a tüzet, elöntötte az udvart, és egyre magasabbra emelkedett a királyi palotában.

A király megijedt, és így szólt a Félkakashoz:

– Te Félkakas, csald vissza a Szajnát a szárnyad alá, akkor visszaadom a pénzes erszényedet, és ráadásul kapsz tőlem egy

csomó pénzt.

– Szajna koma – mondta a Félkakas –, bújj vissza a szárnyam alá.

A Szajna visszabújt a Félkakas szárnya alá; a király visszaadta az erszényt, és megtetézte egy csomó arannyal meg ezüsttel.

A Félkakas fölkerelkedett, elindult haza a gazdasszonyához; amikor átkelt a folyó medrén, így szólt a Szajnához:

– Köszönöm, Szajna koma, bújj ki a szárnyam alól, és menj vissza a medredbe.

Az erdőben kiengedte a farkast, pontosan azon a helyen, ahol fölvette.

A rókát is letette az árok sarkában; előbb köszönetét mondott mindkettőjüknek, azután hazament gazdasszonyához; az asszonyság nagyon megörült a viszontlátásnak.

A Félkakas odaadta neki a pénzt: nem kellett többé kapirgálnia, hogy megkeresse a kenyerét, boldogan éltek gazdasszonyával egymás mellett.

A FARKAS MEG A RÓKA

A farkas meg a róka egymás szomszédságában laktak az erdő mélyén, de nem voltak valami jóban. A farkas folyton vicsorgott a rókára, a róka meg minduntalan a bolondját járatta a farkassal. A farkas butasága megkönnyítette ellensége dolgát.

Egyik nap látja ám a farkas, hogy a róka ott ül az odúja előtt, és remek pipát tart a pofájában.

– Hát te mit csinálsz? – kérdezte.

– Pipázom.

– S az jó?

– Jó bizony; nekem elhiheted.

– Én is csinálnám, de nincs hozzá olyan micsodám.

– Ezen ne múljon; majd én szerzek neked.

Egy paraszt szántott kinn a mezőn.

Puskáját letette az árokpartra, mellényét ráterítette; a fegyver meg volt töltve, mert gazdája hollóra akart vadászni. A farkas meg a róka odasettenkedett a puskához.

– Csuda szerencsénk van – kiáltotta a róka, és megsimogatta a fegyvert. – Hisz ez annak a bugrisnak a pipája. Nagyobb, mint az enyém; a paraszt természetéhez ilyen nagy pipa illik; biztos vagyok benne, hogy neked is jó lesz. De inkább próbáld meg.

A farkas gyanútlanul engedett a csábításnak. Bátran a két állkapcája közé fogta a puska csövét.

– Majd meggyújtom a pipafejet – mondta a róka. – Neked csak pöfékelned kell.

Ezzel a gazfickó megrántotta a ravaszt.

Szörnyű dörrenés hallatszott. A farkas ordítva terült el a földön, a legjobb három foga kitörött. Végül nagy keservesen lábra állt, és a lóhalálában menekülő bajkeverő után vetette magát.

– Te nyomorult, meg akartál ölni! – kiáltotta. – No de most te patkolsz el. Elvesztettem három fogamat, de azért szét tudlak tépni.

A róka elkezdett mézesmázaskodni.

– Nem értem, miért haragszol – felelte. – Tán az én hibám, hogy a dohányfüst ennyire árt neked? A harag rossz tanácsadó; jobban tesszük, ha békében maradunk. Több hasznunk lesz belőle. Hadd bizonyítsam be; engedd meg, hogy igen komoly jószolgálatot tegyek neked.

*

A farkas még morgott egy kicsit, de azért beleegyezése jeléül megcsóválta a farkát.

– No, akkor ide figyelj! Nagyon csodálkozom rajta, hogy egy ilyen mindenben jártas, kiváló személyiségnek, mint te, még elemi iskolai bizonyítványa sincsen, a magamfajta kis senki pedig le tudott doktorálni a bölcsészetből és a természettudományokból. Mennyi igazságtalanságot kell jóvátenni a világon! Nem akarod, hogy levizsgáztassalak? Ha meglesz a tudományos címed, senki sem mer majd szemtelenkedni veled.

– Rendben van! – felelte a farkas.

Helyet kerestek a vizsgateremnek. A róka az egyik tanya mellett, ahol éppen búzát csépeltek, mutatott egy kutat; olyan volt a kávája, mint egy szószék. A cséplő munkások betakarták pokróccal, nehogy a por behulljon.

– Mássz fel rá, komám, ott a jelöltek helye. Én majd szembeállok veled, és kikérdezlek.

A farkas egyetlen ugrással fönntermett a pokrócon. A szerencsétlen! Hisz éppen a kút szájába ugrott. Hangos csobbanás jelezte, hogy a farkas a mélybe zuhant.

Akkorát üvöltött, hogy a munkások a szérún abbahagyták a cséplést, és odarohantak.

– Ki az ördögnek jutott eszébe, hogy beleugorjon a kútba? – kérdezték. No de szemük-szájuk elállt a csodálkozástól, amikor a vödörrel a farkast húzták föl.

– Ejnye, te nyomorult féreg! – kiáltották, és ütötték, verték, ahol érték.

A farkas nem várta meg, míg agyonverik; kiszabadította sajkó, véres testét üldözői kezéből, átugrott az árkon, és eltűnt az erdőben.

*

Néhány nap múlva találkozott a rókával, nem adott neki annyi időt, hogy elmenekülhessen, nekiesett a torkának.

– Irgalom, gazduram – könyörgött sírva a róka –; nem vagyok oka a szerencsétlenségnek. Honnan tudhattam volna, hogy az alatt a takaró alatt kút van? Hisz valójában mindig a javadat akarom. Most is egy kitűnő vállalkozást szeretnék ajánlani. Megengeded, hogy beszéljek róla?

– Beszélj, de meg ne próbálj rászedni.

– Hogy is tudnék rászedni egy olyan agyafúrt farkast, mint te vagy? A közelben egy pince tele van remek szalonnával. Azt hiszem, mindkettőnknek hasznára válna, ha ellátogatnánk oda. Nincs kedved egy jó lakomához?

A farkas az egyetértés jeléül megcsóválta a farkát.

Egy szűk pinceablakon át könnyűszerrel be lehetett mászni a pincébe. A két koma be is mászott nagyobb fáradság nélkül, és hozzáfogott a bőséges lakomához; kivált a farkas jeleskedett, hisz több napja kénytelen volt böjtölni.

A róka viszont körültekintően falatozott. Nyugtalan pillantásokat vetett a kis ablak felé, és valahányszor lenyelt egy falatot, mindig meggondolta, vajon kifér-e még az ablakon.

– Azt nézem, nem jön-e valaki – mondta cimborájának.

A farkas már ügyet sem vetett a veszélyre, csak falt, ahogy tudott. Csuda mód kigömbölyödött a hasa. Bizony ám, kárpótolta magát a koplalásért.

Egyszer csak odakintről hangos lárma hallatszott. A tanya lakói hirtelen fölriadtak, kezükben bottal, vasvillával lerohantak a pincébe, és közben kiabáltak:

– Tolvaj! Tolvaj!

– Meneküljön, ki merre lát, pajtás! – mondta a róka, és máris kimászott a pinceablakon. A farkas is nekiiramodott, a róka után ő is begyömöszölte magát a nyílásba. Hajaj! A fejével meg a vállával nem volt baj, de a hasával annál inkább. Jobbra is, balra is kidagadt a szűk nyílásból. Minden erőfeszítése annyit ért, mint ha kötelet akart volna a tű fokába fűzni; a Jóisten a megmondhatója, hogy elagyabugyálták közben.

Végre iszonyú erőfeszítéssel sikerült kiszabadulnia, de a bőre csupa horzsolás volt a pofájától a farkáig, és a hasa olyan lapos lett,

akár a késpenge. Siralmasan vánszorgott.

*

Következő találkozása a rókával nem kezdődött valami barátságosan.

– Ismerd be, cimbora, hogy semmi részem sincs ebben az új balesetben – mondta a róka. – Hogy is sejthettem volna, hogy másodszorra nem férsz át a pinceablakon, hogy annyira kigömbölyödik a hasad? Hisz először átfértél. Ne vádolj ártatlant, a torkosságodat hibáztasd. Máskor hallgass a tanácsomra, és kövesd a példámat. Ha biztos volnék benne, hogy ezentúl nagyobb hasznát veszed annak, amit mondok, meghívnálak egy nagyon kifizető vállalkozásra, amivel nemsokára megpróbálkozom. Kimódoltam, hogyan lakhatnánk jól kenyérrel, anélkül, hogy kinyitnánk a bugyellárist, és bármi baj érne bennünket.

– Tán ismersz valami adakozó kedvű péket?

– Ismerek ám; s csak rajtad múlik, hogy te is megismerd, és élvezd a bőkezűségét.

Másnap a két cimbora együtt ballagott az úton; egyszer csak észrevették, hogy messziről egy cipóval megrakott kocsi vágtat feléjük.

– Bújj be az árokba! – kiáltotta a róka. – A többit bízd rám. Jól nyisd ki a szemedet.

A farkas látta, hogy ez a minden hájjal megkent gazfickó lehemperedik a porba, azután elterül az országút közepén, és halottnak tettei magát.

„Elüti a kocsi” – gondolta magában a farkas. A kocsi csakugyan vágtában közeledett, de a pék észrevette a rókát.

– Ó, milyen szép példány! – kiáltotta. – Nem egy vadász megirigyelné, nekem meg csak föl kell vennem. De majd vigyázok, nehogy a kerekek tönkretegyék a bundáját.

Nem sokat tűnődött rajta, hogy a róka él-e, elkapta a mancsánál, és földobta a kocsiba a cipók közé.

Gondolhatjátok, hogy a róka nem vesztegette hiába az idejét. Torkig telezabálta magát friss kenyérrel, azután amikor jóllakott, leugrott a kocsiról, és eltűnt; a péket majd fölvetette a méreg; nem akart hinni a szemének.

A farkas szájában összefutott a nyál, amint a cimborája beszámolóját meghallgatta.

– No most rajtam a sor – mondta. – Nem nehéz ez a dolog. Első alkalommal meg is próbálom.

Néhány nap múlva megint arra haladt a kenyeres kocsi.

– Pontosan azt fogom csinálni, amit te – mondta a farkas. Lehemperedett a porba, azután az ég felé meresztette mind a négy mancsát, és keresztbe feküdt az úton. De a pék most résen volt.

– Döglött volna ez a farkas? – dűnnyögött magában. – Ki tudja? Tán a bolondját szeretné járatni velem, mint nemrégiben a róka. De nem vagyok már olyan hiszékeny.

Ezzel aztán vágóban ráhajtotta a lovát. A kocsi kereke átment a farkas derekán, és összetörte a bordáit.

– No ennek legalább nem lesz olyan jó étvágya, mint a másiknak volt, nem is lesz akkora károm miatta. – Fölkapta a farkast a farkánál fogva, és behajította a kenyerek közé.

A farkasnak csakugyan elment az étvágya. Majdnem üvöltött fájdalomában. A legközelebbi kanyarulatnál üggyel-bajjal leugrott a kocsiról, és elszelelt.

Egy teljes hónapig ápolgatta magát, míg tört bordái meggyógyultak. Ijesztően megsoványodott. Ó, de csak találkozzon a rókával, majd ellátja a baját.

*

Egyszer aztán összetalálkozott vele az erdőszélen.

– Te nyomorult! – kiáltotta messziről a farkas. – Ütött a végórád. Készülj a halálra.

– Miért vagy ilyen dühös? – kérdezte ártatlan képpel a róka. – Hát én tehetek róla, hogy ez az átkozott pék így elbánt veled? Tán miattam romlott el a kedve? Maradjunk jóbarátok, és próbálkozzunk valami kevésbé kockázatos dologgal. Böjtidő van. Olcsón kellene halat szerezni. Tudok egy helyet a folyón, ott annyi a hal, hogy ingyen is hozzájuthatunk.

Oda vezette cimboráját, ahol legmélyebb volt a víz.

– Helyben vagyunk – mondta. – Dugd a farkadat a vízbe, minden hal rá fog harapni. Ne húzd ki, amíg jelet nem adok, majd meglátod, milyen könnyű dolgod lesz.

No bizony farkasordító hideg volt, tél közepe, és a nagy hidegben a folyó lassan befagyott. A farkas farka körül is megfagyott a víz.

– Nem érzed, hogy harap a hal? – kérdezte a róka.

– Az ördögbe is, dehogynem! – felelte a farkas. – Érzem, hogy nagyon is harap.

– Még egy kis ideig légy türelemmel – folytatta a róka. – Hagy kapaszkodjanak jól bele a farkadba.

A szerencsétlen farkas türelemmel várt két óra hosszát.

– No most rántsd ki – kiáltotta a cimborája; közben hátrébb húzódott, biztonságba helyezte magát, és élvezte a látványt. A farkas teljes erővel húzta a farkát, de az meg se moccan. Végző erőlködésében megfeszítette a lábát, és úgy nekirugaszkodott, hogy utoljára is leszakadt a farka.

Visszafordult, hogy megnézze, milyen iszonyú sok halat fogott ki a folyóból, de nem látott mást, csak saját szegény farkát; ott lebegett a jégtáblák között.

No erre szörnyű méregbe jött.

– Jaj, te zshivány! – ordította. – Most azután nincs kegyelem.

Eszeveszett vágta kezdett, üldözőbe vette ellenségét. Sovány volt, mint a sózott hering, amaz meg olyan kövér volt, akár a csiga.

Egykettőre elkapta a gallérját.

– Készülj a halálra – mondta vicsorogva a farkas.

– Csak nem gyilkolod meg a legjobb barátodat? – kérdezte a róka, és közben majd kisírta a két szemét. – Én nem tehetek róla, hogy a folyó befagyott, és a jég miatt nem tudtál halászni. Ez amolyan kényszerhelyzet.

– Ne keseredj el – folytatta a róka. – Én tudnám pótolni a farkadat, ha nincs ellene kifogásod. Ismerek a közelben egy kovácsot, tettem neki néhány apróbb szívességet, ő majd sokkal erősebb farkat ragaszt neked.

El is mentek a kovácshoz.

– No persze – mondta a mester –, könnyűszerrel megcsinálom. – Fogott egy hegyes vasrudat, kikalapálta az üllőn, megizzította a tűzön, aztán teljes erejével beledöfte a farkas farka alatti lyukba.

– *A blom abarh!* (A kellős közepébe!) – kiáltotta hahotázva a kovács.

Szörnyű égetthús-szag lepte el a műhelyt. A rúd a farkas beléig hatolt; szegény feje kibírhatatlan fájdalmat érzett; nem is várta meg a végét, ordítva elmenekült.

*

Egy-két ugrással utolérte a rókát. A ravasz kópé sejtette, hogy nem számíthat kegyelemre, nem is várta be cimboráját. Gyorsan fölmászott egy magas tölgyfára, elhelyezkedett a legvastagabb ágon – ott nem kellett tartania a farkas hosszú fogaitól –, és úgy röhögött cimborája baján, mint akinek elment az esze.

– Jól van, jól – vicsorgott rá a farkas –; csak röhögj, te akasztófavirág; majd meglátjuk, ki nevet utoljára. Úgyis kitekerem a nyakadat.

Hosszú üvöltésbe kezdett – a farkasok így szoktak beszélni egymással –, segítségül hívta a környék valamennyi farkasát. Össze is csődültek vagy huszonötén, mindegyikük szívesen vállalkozott rá, hogy segít a bosszúállásban. Haditervet dolgoztak ki a bűnös kézre kerítésére.

A farkavesztett farkas nekitámaszkodott a tölgyfának, egy másik farkas fölmászott a hátára, egy harmadik annak a hátára, azután a negyedik... Már csak egy farkasnak kellett fölkapaszkodnia, hogy elérjék a zsákmányt.

A rókának elment a kedve a nevetéstől, és fenemód inába szállt a bátorság. Hát vérszomjas ellenségeinek fogai közt kell jobblétre szenderülnie?

De egyszer csak eszébe jutott az a szó, ami megmentheti.

– *A blom abarh!* – kiáltotta, és közben a kovács hangját utánozta.

No ezzel csakugyan megmenekült. A farkavesztett farkas, amikor meghallotta ezt a kegyetlen szót, azt hitte, hogy megint ott az a szörnyű kovács. Úgy érezte, mintha a húsa újra sisteregne az izzó vastól, és minden ízében görcsös reszketés fogta el. Ez elég is volt ahhoz, hogy a hátára épült eleven gúla összedőljön. A farkasok elvesztették egyensúlyukat, sorban lebukfenceztek, egyikük bordáját, másikuk mancsát törte, azoknak is szörnyen fájt minden tagjuk, akik csak kevéssé sérültek meg.

Haragjuk a vérrokon, a farkavesztett farkas ellen fordult. Nyomban törvényt ültek fölötte, és hiába tiltakozott, halálra ítélték, ki

is végezték. Szegény feje a tölgyfa tövében egy lyukban lelt végső nyughelyét.

A róka föntről nézte a jelenetet, ő nevetett utoljára. Megmenekült.

Az állatok is úgy vannak, mint az emberek. Általában öközöttük is győz a ravaszság a nyers erőn.

VADOYER

Élt egyszer egy ember, volt egy szem búzája, a neve pedig Vadoyer volt.

Elment egy derék asszonysághoz, s köszönt neki:

– Jó napot, asszonyság.

– Jó napot, Vadoyer.

– Vigyázna erre a szem búzára?

– Örömet; tegye csak le, majd bevisszük a magtárba a mi búzánk közé.

Másnap délben a koma újra beállított az öreg majorosné házába.

– Jó napot, asszonyság.

– Jó napot, Vadoyer.

– Vigyázott a szem búzára?

– Ó! Szegény Vadoyer barátom! Nagy baj történt vele: a tyúkunk megette reggelire.

– Törvény elé állítom, asszonyság, a törvény elé állítom.

– Jaj, ezt semmiképpen se tegye – mondta a majorosné –, inkább vigye el a tyúkunkat. A kára megtérül; jó tojós tyúk.

A koma elvitte a baromfit, és elment egy másik asszonysághoz:

– Jó napot, asszonyság.

– Jó napot, Vadoyer.

– Vigyázna erre a tyúkra?

– Vigyázok rá, hagyja csak itt, majd behajtom az istállóba a saját tyúkjaimmal együtt és ugyanúgy gondját viselem.

No de a tehen agyonrúgta a tyúkot.

Nemsokára beállított a tyúk gazdája:

– Jó napot, asszonyság!

– Jó napot, Vadoyer.

– Gondját viselte-e a tyúkomnak?

– Ó, jaj! Szegény barátom! A tehenünk ma reggel agyonrúgta a tyúkját.

– Törvény elé állítom, asszonyság, törvény elé állítom.

– Hagyjon nekem békét, Vadoyer; ne menjen a törvény elé, inkább vigye el a tehenemet.

A koma elvitte a tehenet; szép, finom, fényes szőrű, fekete-fehér fejőstehén volt; Vadoyer kötélén vezette egy másik asszonyság házába:

– Jó napot, asszonyság!

– Jó napot, Vadoyer.

– Vigyázna a tehenemre?

– Vigyázok rá; kösse csak ide, majd behajtuk az istállóba a saját teheneink közé.

Az asszonyság lánya estefelé fogta a fejőszéket meg a sajtárt, és bement az istállóba fejni, de Vadoyer tehene nem hagyta, hogy megfejjje, lúgkapálni kezdett, és úgy megrúgta a lányt, hogy megfájdult a helye, ráadásul a sajtárt is felborította; a lányt elfogta a méreg, és a fejőszékkal úgy fejbe vágta az állatot, hogy menten kinyúlt.

Másnap beállított Vadoyer:

– Jó napot, asszonyság.

– Jó napot, Vadoyer.

– Gondját viselte a tehenemnek?

– Jaj, szegény Vadoyer barátom! A lányom, tegnap, amikor fejte, méregbe jött, és agyonütötte a fejőszékkal.

– Törvény elé állítom, asszonyság, bizony törvény elé állítom.

– Jaj, azt semmiképp se tegye, szomszéd; inkább vigye el a lányomat.

Vadoyer betette a lányt a zsákba, a zsákot a vállára vette, és elvitte egy másik asszonysághoz, éppen a lány keresztanyjához, de a koma ezt nem tudta.

– Jó napot, asszonyság.

– Jó napot, Vadoyer.

– Vigyázna a batyumra?

– Örömet, tegye oda az ajtó mögé, senki se fog hozzányúlani.

Nem sokkal azután, hogy Vadoyer elment, az öregasszony azt hitte, a szolgálója ott van a közelében, és így szólt hozzá:

– Jeannette, akarsz egy tányér levest?

A szolgáló nem felelt, de az a lány, aki a zsákban kuporgott, így válaszolt:

– Bizony ennék egy tányér levest.

Az öregasszony kétszer is megkérdezte, a zsákból jövő hang pedig mind a kétszer felelt neki. Az öregasszony belenézett a zsákba, meglátta a keresztlányát, kiengedte, és elbújtatta, a helyére pedig egy jókora szukát tett.

Vadoyer visszajött, köszönt:

– Jó napot, asszonyság.

– Jó napot, Vadoyer.

– Vigyázott a batyumra?

– Vigyáztam, ott van ni; csak vigye el.

Vadoyer hátára vette a zsákot; azt hitte, a lány van benne. Amikor haladt egy darabot, kioldotta a zsineget a zsák száján, és így szólt:

– No, Jeannette, öleld át a nyakamat.

– Hu, hu – felelte a szuka.

Vadoyer úgy megijedt, hogy ledobta a batyut a földre, és futott, ahogy csak a lába bírta.

A TÖK

Élt egyszer Plessalában egy koma; látott néhány tököt az egyik majorságban; első ízben látott ilyesmit; így szólt a majoroshoz:

– Hé, te béka, ez micsoda? – Amikor mások azt mondták, te koma, a plessalaiak azt szokták mondani: Hé, te béka.

– Szamártojás – felelte a majoros.

– Szamártojás? És ha az ember kikölti, kiscsacsi bújik ki belőle?

– Igen.

– Akkor veszek tőled egyet.

A plessalai koma meghagyta a feleségének, üljön rá a szamártojásra; az asszony ott kuporgott két hétig a tökön; akkor a férje föl váltotta, és még egy hétig kotlott rajta.

Amikor a hét a vége felé járt, a koma elunta magát, mert látta, hogy aligha kel ki csacsi a tojásból.

– Hej, te béka! Úgy látszik, semmit se ér a tojásod – mondta.

Fölkapta a tököt, és át dobta kertje sövényén; a tök estében széttört, és fölriasztott egy nyulat, amelyik ott kucorgott a közelben; a tapsifüles futott, ahogy csak a lába bírta.

– Ejnye, te béka – kiáltott fel a koma –, ha még három napig kotlom a tojáson, lenne egy jó kis csacsim; hosszú a füle az istenadtának, de a farka nagyon hitvány.

MESE A HÁROM EGYÜGYŰRŐL

Élt egyszer egy ember meg egy asszony; volt egy lányuk. Több gyerekük nem is volt.

Járt a lányhoz egy legény, meg is kérette. Elég az hozzá, egyik vasárnap délelőtt, amikor a legény ott volt a háznál, azt mondja neki a lány:

– Maradj itt, ebédelj nálunk.

Délelőtt aztán vízért kellett menni. A kút messze volt a háztól. Elindul az asszonyság. Tudjátok, akkoriban a nők a fejükön vitték a korsót. Azt mondja neki a jóember:

– Ne maradj el sokáig. Addig is fölteszem az ebédet a tűzre.

– Nem, dehogy.

No jó! Az asszonyság fölkerelkedik. Amikor odaér a kúthoz, lám, megáll egy pillanatra. Így morfondéroz magában:

*Ha a lányom férjhez menne,
hej, unokám biztos lenne.
Hogy hívjuk? Úristen.
Gazdátlan név nincsen.*

Elgondolkozott egy néven, elgondolkozott egy másikon; sehogy se tudott olyan nevet találni, amit ne viselt volna valaki.

No de megfőtt az ebéd. A jóasszony pedig még nem ért haza. Azt mondja a menyasszony:

– Hogy lehet, hogy az anyám még nem jött meg: csak nem esett a kútba!

No, a jóember is útnak indul. Ott találja a feleségét a kút mellett ülve:

– Hát te mit csinálsz?

– Gyere csak ide – feleli az asszony –, éppen morfondérozok:

*Ha a lányom férjhez menne,
hej, unokám biztos lenne.*

*Hogy hívjuk? Úristen!
Gazdátlan név nincsen.*

– Bizony, kedves feleségem, igazad van.

No, leülnek mind a ketten, morfondéroznak; elgondolkoznak egy néven, elgondolkoznak a másikon: mindegyik nevet viseli valaki.

No azt mondja a vőlegény várakozás közben:

– Ejnye, mi történhetett velük ott a kútnál? Csak nem szerelmesedtek egymásba, hogy ilyen sokáig nem mozdulnak onnan?

Erre így szól a menyasszony:

– Ide hallgass! Megnézem őket. Mindjárt jövök. Nem maradok soká.

No a mátká is elindul. Megtalálja a szüleit.

– Hát maguk mit művelnek itt?

– Ó, gyere ide, lányom! Nem tudod, min morfondérozok?

*Ha a lányom férjhez menne,
hej, unokám biztos lenne.
Hogy hívjuk? Úristen!
Gazdátlan név nincsen.*

– Ó, a mindent, igazad van, anyám. Ez bizony így igaz...

A vőlegény magára maradt a házban. Így szólt magában:

– Ejnye, végtére is, mikor jönnek már ebédelni! Az ebéd megfőtt. Megkeresem őket. Nem maradok egyedül a házban.

No a vőlegény elmegy a forráshoz, ott találja a menyasszonyát, leendő apósát és leendő anyósát; mindhárman ülnek, és morfondéroznak, mint három együgyű.

– No, nem jönnek? – kérdi a legény.

A menyasszonya erre így válaszol:

– Nem tudod; min morfondérozok?

*Hej, ha netán férjhez mennék,
gyereket biztosan szülnék.
Hogy hívjuk? Úristen!
Gazdátlan név nincsen.*

– Ó, hát ezen morfondéroznak! No jó, hát majd akkor veszem el a lányukat, ha találok három olyan együgyű embert, mint maguk.

Addig nem kérek belőle!

No, a vőlegény útnak indul. Hazamegy az anyjához:

– Előkeresem az ünneplő ruhámat, mert be akarom járni Franciaországot.

– Mi történt? Mi baj van?

– Elment a kedvem a menyasszonyomtól. Ó! még három ilyen bolondot!

No útnak indul a kis motyójával a hátán.

*Ballag máma,
ballag holnap.
Ki sokat megy,
messze juthat.*

Kutya meleg volt! A legény csakis a hangapusztákat járta... nem talált sehol egy házat... Egyszer csak megpillant egy kis falut...

– No most kérek inni, kérek egy ital vizet – mondja a legény.

Beért a faluba, meglát egy öregembert a kemence tetején, tudjátok, amolyan régifajta falusi kemence volt... No a kemence tetején nőtt egy kis fű, a jóember kötéllel ráncigálja a tehenét, hogy másszon fel a kemencére: szegény ördög nem tudott fölmászni.

– Mit csinál, jóember?

– Jaj, szegény uracskám, van nekem egy tehenem, az istállóban majd elpusztul éhen. A kemence tetején pedig szép fű nőtt: de ez az ördög nem akar fölmászni.

– Ó, maga szegény jóember – feleli a legény – maga nem valami szemfüles! Kerítsen egy sarlót, vágja le a füvet, és adja oda a tehenének.

No ez így is lett. Amikor a jóember odaadta a füvet a tehenének, így szólt:

– Látod, barátom, nem fogsz éhen halni!

No bizony! Barátom! Ette ám a tehén a füvet! De ette ám!

– Uram, maga nagyon okos ember – mondta az öreg.

Hazavitte, adott neki enni-inni, amennyi csak belefért.

– Viszontlátásra, uram.

– Viszontlátásra, uram, és köszönöm a bölcs tanácsot!

(Az első félnótás meg is volna!)

No a legény megint útnak indul.

*Ballag máma,
ballag holnap.
Ki sokat megy,
messze juthat.*

Más vidék felé vette útját. Kutya hideg volt... A legény didergett. Beér egy kis faluba. Elmegy az egyik ház előtt: meglát egy asszonyt, amint bottal püföli a napot. Azt mondja a legény az asszonynak:

– Mit csinál, jóasszony?

– Három gyerekem van. Majd megfagynak odabenn. Ez a disznó nap pedig csak idekinn süt, nem akar besütni a házba.

– Ejnye, maga szegény jóasszony, hát hozza ki a gyerekeit: a napsütésben majd megmelegszenek!

– Ó, hogy maga milyen okos ember – feleli az asszony. – Jöjjön be, egyen, igyon.

A rézangyalát! Micsoda lakomát csapott a legény!

No azután elköszönt:

– Viszontlátásra, asszonyom.

– Viszontlátásra, barátom. Maga nagyon okos ember.

Hát a legény megint útnak indul. Megy, mendegél... csak ballag, egyre ballag... Amikor már jó darab utat megtett, megint talál egy félbolondot... De a mindenit, elfelejtettem, hogy az a félbolond mit csinált!^[6]

– Hát most már megvan mind a három együgyű – mondta a legény. – Visszamegyek a mátkámhoz... No mit akarnak – mondta leendő apósának –, találtam maguknál együgyűbb embereket: el is veszem a lányukat feleségül.

Megülték a lakodalmat. Én is ott voltam, bizony: meghívtak. Mondhatom, ittam, ettem! Szép volt az ifjú pár... szólt vagy három vagy négy duda. Ihaj, csuhaj!

A MAYUNI LEGÉNYEK

A mayuni legények egy szép napon találtak három aranyat. Szerették volna elosztani, de mivel csak ketten voltak, és három aranyat találtak, törniük kellett a fejüket, hogyan osszák el.

No megpróbálták számolni. Azt mondták:

--Te meg én, az egy.

– Te meg én, az kettő.

Bizony azzal is megpróbálkoztak, hogy

– Te meg én, az három.

No de sohase lett három.

Erre a mayuni legények méregbe gurultak. Mitévők legyenek?

Egyikük így szólt:

– Menjünk el d’Herbignac úrhoz, ő majd megmondja, mitévők legyünk.

Mind a ketten elmennek d’Herbignachoz, elmondják neki a dolgot. Az uraság odaadja az egyik aranyat egyiküknek, másikuknak odaadja a másikat, a harmadikat pedig megtartja magának. A mindenit!

Hazafelé menet azt mondja az egyik mayuni legény a másiknak:

– Látod, milyen jól eligazította a dolgunkat d’Herbignac úr!

Hazamentek Mayunbe, és nagyon örültek, hogy milyen jó fogást csináltak.

A KNÉAI BOSZORKÁNYMESTEREK

Valamikor réges-régen a trêvéi boszorkánymesterek a knéai kereszt körül szoktak összegyűlni; körül táncolták a keresztet, táncukat mindig ugyanavval a nótával kísérték:

Vasárnap, hétfőn!
Vasárnap, hétfőn!

Egyik este arra járt egy trêvéi púpos ember; elbújt egy zanótbokor mögé, szerette volna megnézni a boszorkánymesterek táncát; de végül is meguntta, hogy mindig ugyanazt a nótát éneklük, és tiszta, lágy hangon így kiáltott:

Kedden!

No, a boszorkánymesterek tüstént átvették ezt a szót, kipróbálták, hogyan illik a nótájukba, és ugyanarra a dallamra ezt énekelték:

Vasárnap, hétfőn,
kedden!
Vasárnap, hétfőn,
kedden!

– Lám, meghosszabbodott a kör-ének – mondták, amikor megbizonyosodtak róla, hogy a nótájuk ütemében nem esett kár –; de ki mondta azt, hogy „Kedden”?

– Én mondtam – felelte a púpos, mivel látta, hogy a boszorkánymesterek örülnek a dolognak.

– Hol bujkálsz?

– Itt ni, a zanótbokor mögött.

A boszorkánymesterek odamentek a bokorhoz, és így kiáltottak:

– Nicsak, egy kis púpos ember! Hálából vegyük le a hátáról a púpot.

Evvel aztán úgy kiegyenesítették, akár egy i betűt.

Amikor az atyafi hazament, találkozott egy másik trêvéi púpossal; azt mondja ez a másik púpos:

– Nicsak koma! Te már nem vagy púpos! Hát ezt hogy csináltad?

– Elmentem a knéai kereszthez, megnéztem, hogyan táncolnak a boszorkánymesterek; folyton azt énekelték: „Vasárnap, hétfőn”, én meg odakiáltottam nekik, hogy „Kedden”; erre aztán hálából levették a hátamról a púpot.

Napszálltakor a másik kis púpos is elment Knéába, és mihelyt a boszorkánymesterek rázendítettek:

*Vasárnap, hétfőn,
kedden...*

– közbekiáltott: – Szeredán.

A boszorkánymesterek elcsodálóztak, és a szeredát is bevették a nótába:

*Vasárnap, hétfőn,
kedden!
Szeredán.*

Csakhogy ez nem illett bele; szaladtak ám nagy mérgesen a mezőre, és egyikük fülénél fogva rángatta elő azt, aki a szeredát mondta.

– Nicsak! – kiáltották. – Itt egy másik púpos! Mivel büntessük?

– Tegyük a mellére azt a púpot, amit a komája a hátán viselt.

Így aztán szegény kis púpos egy púppal ment oda, és kettővel ballagott haza.

UTÓSZÓ

Bretagne, melynek népmese-kincse most először lát napvilágot magyar fordításban, Franciaországnak az Atlanti-óceánba nyúló félszigete.

Réges-régen lakott terület. Már a jégkorszakokban vadászok, tengeri halászok laktak itt. Utódaik közül sokan megmaradtak őseik foglalkozásánál a jégkorszakot követő lassú felmelegedés időszakában, de letelepült parasztok is jó néhány évezrede éltek Bretagne területén. Feltehetőleg tőlük származnak azok a háznagyságú kő-réz-kori megalitikus síremlékek és áldozati helyek, melyek dolmen és menhir néven ismeretesek. Sűrűn helyezkednek el a mai Bretagne területén; a Morbihan-öböl mentén pl. mintegy kétezer 7 méter körüli kőoszlop áll párhuzamos sorokban, több kilométer hosszúságban.

Időszámításunk kezdetén a mai Franciaország területén jórészt a kelta nyelvű gallok laktak. A római hódítás utáni évszázadokban a gallok – elegyedvén a hódítókkal – nyelvet cseréltek, s a latin és a kelta nyelv ötvöződéséből alakult ki a későbbi francia nyelv. A római uralom alatt Bretagne az ún. Armorica része volt.

Az V–VI. században angolszász támadók elől menekülve hajóztak ide a brit szigetekről Bretagne mai lakói, a bretonok. Új lakóhelyük akkor a Britannia Minor, azaz Kis-Britannia nevet kapta.

A bretonok új hazájukban nyelvüket, kulturális és politikai önállóságukat sokáig meg tudták őrizni. A IX. századtól Bretagne önálló hűbéres tartomány volt. A XIII. században a francia királyi család egyik mellékágának birtokába került. 1533-ben jogilag is egyesült Franciaországgal, de még a forradalom idején is elszakadási kísérletet tett. Népi kultúrájuk, népköltészetük is elkülönül más franciaországi tájegységek népköltészetétől.

Bretagne-t lakóinak nyelve szerint két részre osztják: a breton (sziget-kelta) nyelvet beszélő Basse-Bretagne-ra és Haute-Bretagne-ra. Mindkét területen az egykori breton bevándorlók utódai

laknak, de csak Basse-Bretagne lakói őrizték meg eredeti kelta nyelvüket, Haute-Bretagne-ban egy francia dialektust beszélnek.

A bretonok költői hagyománya rendkívül jelentős szerepet játszott nemcsak a francia, hanem az egész nyugat-európai költészet középkori szakaszában. Innen indult útnak a nyugat-európai lovagregény legjelentősebb epikus ciklusa: az Artus királyról, a Kerekasztal Lovagjairól és a csodálatos Grálról szóló elbeszélések.

Az Artus királyról szóló történeteket a bretonok régi hazájukból hozták magukkal. Artus élő személy volt, brit hadvezér az i. sz. VI. században. A mondaképződés, úgy látszik, hamarosan megindult alakja körül, és az új hazában letelepedő breton csoportok számára Artus a függetlenség és hősi ellenállás költői jelképe lett.

A IX. században *Nennius* történetíró latin művében említi Artus nevét. Az Artus-mondák költői alakulására néhány évszázadig homály borul, egészen a XII. századig, amikor megindul a verses lovagregények és prózai elbeszélések áradata. Francia, latin, angol, német, kymri stb. nyelven egymással versenyezve költik át újra meg újra e történeteket, Thomas *Malory* azután nagy prózai regényben kerek egészé formálta az egész epikus ciklust. Artus király és lovagjai, Parszifál és a Grál a kor eszméinek legragyogóbb szimbólumaivá lettek. (Hírük eljutott a messze Magyarországra is, s az Artus-mondák nevei a magyar oklevelekben is felbukkannak mint személynevek.)

A szigetországból Bretagne-ba került történetek itt, az új hazában virágoztak ki, itt lett a költői alkotásokban az egykori kelta hadvezérből király, a lovagi eszmények megtestesítője. Itt vannak azok a beláthatatlan erdők, ahol a kerekasztal vitézei megvívta a forrásokat őrző lovagokkal és óriásokkal, itt alakult ki az a mesevilág, melynek szimbolikus alakja Merlin, a nagy varázsló, aki varázstudományát jóra fordította, s végül az asszonyi ármánynak esett áldozatul. A romantikus szépségű Bretagne vörös színű tengerparti sziklái, barlangjai, végtelen erdei képezik e történetek színterét. Paimpont erdeje (a régi Brocéliande, ahol a középkori elbeszélés szerint Iwein küzdött meg a csodaforrást őrző lovaggal) s a mocsaras tájak még ma is varázslatos szépségükkel ejtik meg az arra járókat.

Amikor az európai romantika érdeklődése csaknem egyidőben a középkor költészete és a népköltészet felé fordult, éppen az Artus-ciklus irányította az irodalomtörténészek figyelmét Bretagne felé. Megalakul Franciaországban a Kelta Akadémia, mely a kelta népszokások és a kelta jellem vizsgálatát tűzte ki céljául. Nemcsak a gallok ősi kultúráját veszik vizsgálóra, hanem ekkor fordul a tudományos közvélemény a bretonok szokásai, hiedelmei, népköltészete felé is, és megkezdődik Bretagne-ban a népköltési gyűjtés első jelentős szakasza.

A kezdeményező Emilé *Souvestre*, maga is breton író, 1806-ban Morlaix-ben (Finistère) született, ő az első, aki szülőföldje szokásait, dalait összegyűjti, és *Les derniers Bretons* címen publikálja. A meséket a *Le Foyer Breton* kötetben adja közre. Souvestre – a kor divatja szerint – keretbe foglalja a történeteket, helyenkint át is dolgozza őket, tehát a szó szerinti közlés igénye még nem merül fel nála. Az ő kezdeményezése nyomán kezdett a népdalgyűjtéshez *Villemarqué*, akinek népdalcsokra a nyelvészek számára is nagy jelentőségű volt.

A kelta nyelvet beszélő Bretagne másik nagy jelentőségű mesegyűjtője D. M. *Luzel*, 1821-ben született. Ő is – mint e korszak többi mesegyűjtője – franciául adta közre a meséket, maga fordította őket, szigorúan ügyelve arra, hogy a dialektus finomságai, a szólások árnyalatai is érvényesüljenek a francia fordításban. Basse-Bretagne jelentős mesemondói között igen sok asszonyt találunk, Luzel is megemlékezik arról (éppúgy, mint később Sébillot), hogy a legteljesebb és legsikerültebb meséket parasztasszonyoknak köszönheti, és hogy a női mesemondók emlékezőtehetsége, elbeszélő készsége felette áll a férfiakénak. Luzel különösen két mesemondó-asszonyról beszélt gyöngéd szeretettel: az egyik *Barba Tassel*, sürgönykihordó volt Plouaret-ben; még hetvenéves korában is a népdal és a népmese kitűnő előadója. *Marguerite Philippe* fonóasszony volt; szívesen járt a búcsújáróhelyekre, s mindig magával hozta a források csodatévő gyógyvizét s az új dalokat és meséket, melyeket a búcsúsoktól hallott.

Frangois *Cadic*, a triász harmadik tagja Kérióban, Pontivy közelében született paraszti családból. Gyermekkorában maga is részt vett a téli estéken a „virrasztókon”, amelyek a mesemondás fő

alkalmát szolgáltatták. A szobában a tűz mellett, vagy az istállóban gyűltek össze, és ekkor hangzottak el a tündérmesék, legendák, dalok.

Cadic Párizsba kerülve megalakította a *La Paroisse Bretonne de Paris* című lapot, amely 1899-től 1929-ig jelent meg; az általa gyűjtött népköltészeti anyag jó része először e folyóiratban látott napvilágot. Történetei jó részét családjától, anyjától és sógorától: *Mathurin Le Moing*-tól gyűjtötte. Különös figyelmet szentelt a vándoriparosok változatos elbeszéléseinek; a breton szabókat „a mondák valóságos királyának” nevezte. E történeteket a *Contes bretons sut douze Métiers* című kötetben gyűjtötte össze.

A franciául (az ún. gallo-dialektust) beszélő Haute-Bretagne lakói hagyományainak gyűjtésében különösen Paul *Sébillot* (1846–1918) jeleskedett, ő volt a francia néprajzi folyóirat, a *Révue des Traditions Populaires* nagy hírű szerkesztője. Sébillot már lehetőleg szöveghű lejegyzésre törekszik. Nemcsak tündérmeséket és legendákat gyűjtött, hanem különös érdeklődéssel fordult a hiedelemmondák felé is, melyeket az akkori gyűjtők kevesebbre becsültek, mint a költői tündérmeséket. Sébillot meséi, mondái közül kiemelkednek a halászoktól gyűjtött elbeszélések. E mondaanyag szereplői – a sellők, a moszattal, kagylókkal borított tengeri szörnyek – ambivalensek, mint maga a tenger is, amely táplálékot ad, és veszélyt rejteget: adakozóak is, rémületesek is. Jót, rosszat egyaránt hoznak az emberre. Sokat gyűjtött lile et Vilaine-ben, Morbihan egy részében, különösen pedig lile et Vilaine és Côtes-du-Nord megye partvidékének azon a részén, ahol a lakosság által „houles”-nak nevezett barlangok gyűjtötték fel a tengerpart lakóinak képzeletét, akik tündérlakókkal népesítették be e tájat. E tündérek azonban különböznek a mesék tündéreitől. Akár a magyar mondák „szépasszonyai”, egyszerre csúfak és szépek is lehetnek. Bár természetfeletti erővel rendelkeznek, közeli kapcsolatuk van az emberekkel, házasságra, komasági viszonyba lépnek velük. Felfogadják az ember fiát, lányát pásztornak, hogy láthatatlan nyájukat őrizték, lepényt nyújtanak a föld alól a szántóvetőnek. A róluk szóló történetek összefüggő helyi csoportot képeznek, amely Bretagne-ban is egyedülálló. E mondákat is különösen az asszonyok hagyományozták.

Sébillot így ír róluk: „Jószerecsém úgy hozta magával, hogy kitűnő mesélőkre találtam, különösen az asszonyok közt, akik – Haute-Bretagne-ban éppúgy, mint másfelé – jobban őrzik, mint a férfiak, a régi hagyományokat. Egyesek közülük, akik az előző években szívességből jöttek el, végül már éppúgy érdeklődtek a mesék iránt, mint jómagam. Szorgosan érdeklődtek, hogy ki ismeri a mondákat, s ha nem tudták őket elhozni hozzám, maguk mentek el hozzájuk, s azután tovább mesélték nekem, hihetetlen pontossággal, amit magam is ellenőrizni tudtam néhány esetben, amikor eljutottam a közlés forrásaihoz.” (Előszó a *Contes des paysans et des pêcheurs* című kötethez, Paris, 1881.)

A francia mesekutatók új szakaszába lépett a második világháborút követő években, főként az egy évtizede elhunyt Paul Delarue kezdeményezésére (1889–1956), aki korunk egyik jelentős mesekutatója, a francia mesekatalógus szerzője. Delarue a *Contes merveilleux des provinces de France* sorozatban újra kiadta a nagy francia mesegyűjtők klasszikus kötetét és munkatársainak – a mai francia mese- és mondakutatóknak – új, már magnetofonnal gyűjtött meséit.

A két világháború között úgy tűnt, hogy a franciaországi népmese már kihalt, nincs élő funkciója a modern falu változott életében. Delarue biztatására új mesekutató gárda indult útnak, s az elveszettnek hitt franciaországi mesét néhány archaikusabb területen még meglelték. Ariane de Félice 1947 és 1949 között Haute-Bretagne-ban, Mayun kosárfonóitól még egyetlen tanyán teljes kötetre való népmesét tudott összegyűjteni. Mayun környékén elsősorban a kosárfonó férfiak meséltek, hiszen foglalkozásuk különösen alkalmas volt arra, hogy munka közben történetek elmondásával szórakoztassák egymást. Régebben novembertől a tavaszi munkák kezdetéig minden este összegyűltek a kosárfonók, az asszonyok varrogattak, a fiatal szerelmespárok is itt adtak egymásnak találkozt. A kosárfonáshoz a gyertya gyenge fénye is elég volt, s mesemondás közben gyorsabban telt az idő. A mesét a „krikk” szó vezette be, erre a hallgatóság a „krakk”-kal válaszolt, ez azt jelentette, hogy felkészültek a mesemondásra, s mindenki feszült figyelemmel hallgatott a szobában. Geneviève Massignon Basse-Bretagne lakosságánál gyűjtött 1953-ban meséket, földművesektől

és kendertiloló munkásoktól. Marcel *Divanach* a molnárok elbeszéléseit gyűjtötte össze Cornouaille-ban.

Már a kutatás kezdetén felmerült a kérdés, hogy mennyiben őrizte meg a breton népköltészet a sajátos helyi hagyományt, s fellelhetjük-e benne példának okáért az Artus-regények motívumait, emlékezetét. E kérdésekre a felelet egyszerre igen és nem.

Természetesen a breton hiedelemmondák sok olyan motívumot őriztek meg, amely elüt a francia hagyománytól, és szorosabb kapcsolatban áll a walesi és írországi néphittel. Ilyen pl. a már említett, barlangban lakó tündéralakokba vetett hit, ilyenek a kis törpékről, korrigánokról szóló történetek. Más a helyzet a meseanyaggal. A XIX–XX. századi európai tündérmese egészében más műfaj, mint a hősmonda vagy a középkori lovagi epika, s az egykori Artus-ciklusból legfeljebb neveket, egyes mozzanatokat őrizhetett meg a népi emlékezet. (Csak melleleg jegyezzük meg, hogy az összes európai népek közül a kelta írek mesekincse őrizte meg leginkább a régi hősepika szereplőinek nevét, de a hozzájuk fűződő történetek az íreknél is a más európai népek által is ismert típusokhoz csatlakoznak.) Kivételes Bretagne-ban az olyan elbeszélés, mint egy, breton nyelven lejegyzett, az együgyű Peronnikról szóló történet, mely a Parszifál-monda történetét őrizte meg a népi emlékezetben. Ezt Souvestre közölte a *Le Foyer Breton*-ban, kérdés azonban, hogy valóban szójhagyományban való átadásról van-e szó, vagy pedig a népi elbeszélés valamely irodalmi feldolgozás nyomán keletkezett újabb alkotás. Mindenesetre megemlíjtük, hogy a történeti kutatás szerint a Grál, mely később a keresztény hit jelképe lett, a régi bretonoknál, úgy látszik, még ételt-italt adó varázsedény lehetett, s csak később változott misztikus jelképpé.

Természetesen aki a népmesében elsősorban a régiséget, a középkor fantáziadús történeteinek nyomát keresi, az sem csatlakozik a bretagne-i mesékben sem, hiszen az egész francia mesekincs bőven őriz középkori motívumokat. (Ez néha csak a mesehősök nevére szorítkozik, akik megőrzik a régi epikus alkotások hőseinek nevét: kötetünkben pl. szerepel egy Bayard-ról szóló történet, de a csodaparipa nevéhez szabályos európai varázsmese fűződik.) Az *Aranyököl* címet viselő történet motívumait

hasonlóképpen a középkorig követhetjük nyomon. A saját apja szerelme elől menekülő, vagy másféle módon, ártatlanul üldözött királyleány történetét a középkori költészet is jól ismeri, még dramatizált francia mirákulum is maradt ránk e tárgykörből, mely a „Magyar király lánya” címet viseli. A *mestertolvaj* mese epizódjai francia nyelvterületen a XIII. század óta ismertek, stb.

Látjuk tehát, hogy a szájról szájra terjedő breton népi elbeszélés nem őrizte meg különösebb mértékben a valamikor régen itt kialakult breton Artus-mondaciklus emlékét, ha- nem része a franciaországi mesekincsnek. Mégis, a breton meseanyagot úgy szokták emlegetni, mint a francia népi elbeszélés egyik legbecsesebb ágát. A bretagne-i mese (akár a kelta, akár a franciául beszélő terület anyagát elemezzük) különleges fordulataival, szép stílusával, meseszövésével tűnik ki. Jellegzetes sajátossága a breton meséknek a lokalizáció. A magyar népmesékben konkrét helynév alig fordul elő, a breton mesékben viszont egyaránt rátalálunk Franciaország – és a szűkebb haza, Bretagne – helyneveire. A mesék, legendák nyomán akár Bretagne térképét is megrajzolhatnánk; minden erdőhöz, mocsárhoz, barlanghoz külön mese és monda, minden kápolnához és kereszthez szent legenda fűződik.

Bretagne népe – éppúgy, mint más francia tájegységeké is – nagyon szereti az állatmesét. A farkas és róka kalandjairól szóló történetek a középkori állat-eposz – a „Rókaregény” – motívumait is fenntartották a népi emlékezetben.

Nem hiányoznak a bretagne-i elbeszélésanyagból a trufák sem. Az Európa-szerte ma is kedvelt tréfás-csattanós történetek jelentős része bizonyára éppen a középkori Franciaországból indult hosszú vándorútjára. A falucsúfoló történetek, melyeket nálunk Rátóthoz fűznek, Bretagne-ban egyebek közt Mayun nevéhez kapcsolódva jelentkeznek. Bizonyára szívesen fogadja a magyar olvasó a „Kire marad a kis ködmön?” történet bretagne-i változatát is.

A breton népi elbeszélés elérkezett szóbeli életének utolsó szakaszához. A XIX–XX. században feljegyzett történetek azonban még sokáig fogják gyönyörködtetni az olvasót, hírt hozva letűnt korok képzeletvilágáról, életéről, éppúgy, mint a kőemlékek,

melyeket Bretagne partjain ezredévekkel ezelőtt emeltek névtelen mesterek.

DÖMÖTÖR TEKLA

JEGYZETEK

A mesék válogatásánál arra törekedtünk, hogy a francia nyelvű Haute-Bretagne és a bretonul beszélő Basse-Bretagne elbeszélései egyaránt képviselve legyenek a kötetben. A breton meséket a gyűjtők maguk fordították francia nyelvre, néha a mondásokat, versikéket breton nyelven is közölték; ezeket mi is közöljük kötetünkben. A mesék gyűjtője általában azonos a mesegyűjteményeknél feltüntetett szerzővel; ellenkező esetben nevét a jegyzetben külön megemlíjtük.

Kötetünkben először a tündérmeséket, majd a hiedelemmondákat, állatmeséket és végül a tréfás történeteket, falucsúfolókat találja az olvasó.

A válogatás a következő művekből készült. Az ismétlések elkerülése végett a művek címét a jegyzetekben előforduló rövidítésekkel együtt közöljük.

Rövidítések: *Cadic* – Francois Cadic: Contes de Basse-Bretagne, Paris, 1955. *Soupault* – Bretonische Marchen, Düsseldorf–Köln, 1959. Kiadta és fordította: Ré Soupault. *Félice* – Ariane de Félice: Contes de Haute-Bretagne. Paris, 1954. *Sébillot 1* – Paul Sébillot: Contes des paysans et des pêcheurs. Paris, 1881. *Sébillot 2* – Paul Sébillot: Contes de térré et de mer. Paris, 1883. *Sébillot 3* – Paul Sébillot: Contes populaires de la Haute Bretagne. Paris, 1880.

A jegyzetben többször hivatkozom Berze Nagy János *Magyar Népmesetípusok* című kétkötetes katalógusára. Pécs, 1957 (továbbiakban: BNJ), valamint Antti Aarnic–Stith Thompson: *The Types of the Folktale* című katalógusának második kiadására. Helsinki, 1961 (továbbiakban: AaTh).

A sánta legény diadala — (Cadic: La victoire du Boiteux.) Elmondotta: Louis Guillou szabó, Melrand (Morbihan). – A szárazföldön és vízen egyaránt közlekedő hajóról sok breton mese szól. Vö. AaTh S13B. – A csodálatos képességű útitársak is sok breton mesében szerepelnek, kötetünkben különböző típusú mesékben találkozunk velük.

A Naphercegnő — (Soupault.) Feljegyezte: F. M. Luzel (1891), elmondotta Jean le Queré, szolgalegény, Plouaret-ban. Több mesetípust kapcsol össze. Vö. „Az elátkozott királykisasszony”, Erdélyi János gyűjtéséből (BNJ 401. sz.j. Ehhez kapcsolódik az „elfelejtett menyasszony” motívuma. (403-as típus.)

A kristálypalota — (Soupault.) Feljegyezte F. M. Luzel, elmondotta Louis Le Braz takács (1873), Prat (Cötes-du-Nord). Mitikus mese, melybe keresztény példázat motívumait illesztettek. E szép történet egyes részletei nem illeszkednek szervesen egybe. Vö. AaTh 471. A magyar elbeszélések közül rokona az „Angyalbárányok” történetének. A rejtélyes sógor, akit a hős meglátogat, a Nap vagy a Halál, vagy az Isten lehet.

A Könyöknyi Kismanók — (Sébillot 1: Les petites Coudées.) Elmondotta Texier asszony (1880). Az Állatvőlegény-mesetípusba tartozik (AaTh 433).

Michenic — (Cadic.) Elmondotta Louis Guillou szabó, Melrand. Egész Európában népszerű mese (Goldener). BNJ 314. sz. „Aranyhajú kertészbojtár”.

Bayard lovag — (Cadic: Le chevalier Bayard.) Elmondotta Joseph Jégouzu, Melrand. – Az állatalakban megjelenő elvarázsolt hercegnőről szóló, népes mesecsalád képviselője. – Bayard neve a középkori francia epikából ismeretes, e csodaló a mondaképződés egyik középponti figurája.

Az Aranyökör — (Sébillot 2: Le Boeuf d’or.) Elmondotta (1880) Francois Depays halász, Saint-Cast. – E mesetípus leghíresebb képviselője a „Szamárbor” (Perrault gyűjteményében, a „Lúdanyó meséi”-ben jelent meg). Vö. BNJ 510 B sz.

A bűvös zsinór — (Sébillot 2: Le cordon enchanté.) Elmondotta (1880) Rose Renaud, Saint-Cast, aki a történetet egy matróztól tanulta. – A varázserejű eszközökről szóló mesék közé tartozik.

Georgik és Merlin — (Cadic: Georgik et Merlin.) Elmondotta Méliau le Cam, szabó. – Az egyik legnépszerűbb mesetípus Bretagne-ban. A bizonyító erejű sárkánynyelvek motívuma már a Trisztán és Izoldáról szóló középkori történetekben is ismeretes.

Három fivér meg a kishúguk — (Cadic: Les Trois Frères et la Soeur.) Elmondotta Mathurin Guilleray, szabó, Noyal-Pontivy

(Morbihan). – A betétek breton nyelvűek, Cadic közlése után. L. BNJ 450 sz.

A varázsló három öve — (Cadic: Le sorcier aux trois ceintures.) Elmondotta Louis Lefur Séglien (Morbihan). – Hasonló motívumokat tartalmaz, mint „A sánta legény diadala” című mese, itt is csodálatos segítőtársak állnak a mesehős mellett.

Mese a narancsról — (Félice: Le Conte de la Pomme d’Orange.) Elmondotta (1949) Madeleine Camp nyolcvanöt esztendőss asszony. – A hazánkban is jól ismert „Ördöginas” típusú mese. L. BNJ 325 sz.

A mestertolvaj — (Félice: Le Franc-Voleur.) Elmondotta (1947) Auguste Hervy kosárfonó. – A mesében számos helynév fordul elő. *Pont-château* – mezőváros Loire-Inférieure-ben. *La Chapelle* – La Chapelle-des-Marais. – Egész Európában kedvelt mesetípus, sok magyar változata van. (AaTh 1525 sz.)

Kozos János — (Félice: Jean le Teigneux.) Elmondotta Pierre Lelièvre kosárfonó (1947). – A gyűjtő a hallgatók hozzászólását is közli. E mesetípus változata a „Michenic” című mese (Basse-Bretagne).

A babszem — (Sébillot 3: La féve.) Elmondotta (1879) Rose Renaud, Saint-Cast. – Kedvelt mese egész Franciaországban. Magyar változatai a „Terülj, asztalkám” típushoz tartoznak. A hős a francia mesékben az elültetett és évig növény babszáron felkúszva kapja a varázserejű ajándékokat.

A facipőfaragó lánya — (Cadic: La füle du sabotier.) Elmondotta Janton-Meitour, feljegyezte Le Moing abbé. – L. BNJ 614 sz. (AaTh 653 sz.). – Igen régi és elterjedt történet; a feladott talány („Ki érdemli meg a legjobban a lányt?”) más és más felelettel ismeretes Indiában, a perzsáknál stb. Előfordul az olasz reneszánsz-novellagyűjteményekben is.

Kergarec pokoljárása — (Soupault.) Elmondotta (1887) Marguerite Philippe, Plouaret. Gyűjtötte és publikálta: F. M. Luzel (Contes et légendes des bretons armoricains). L. AaTh 756 sz. – Leghíresebb magyar párhuzama a „Megölő Istefán” című legenda.

A Szirt Virága — (Sébillot 1: La Fleur du Rocher.) Elmondotta (1880) Rose Renaud (Saint-Cast). – Helyi monda, amelybe mesemotívumok vegyülnek.

A Tengeri Ember — (Sébillot 1: L’homme de mer.) Elmondotta Jean-Marie Píron hajóskapitány, aki halászoktól hallotta a történetet. – Tengerészmonda, Soucio tündér neve gyakori a mondákban. Előfordul D’Aulnoy asszony mesegyűjteményében is.

A châtelet-i tündérbarlang — (Sébillot 1: La Houle de Châtelet.) Elmondotta (1880) Rachel Quémat, Saint-Cast. – A châtelet-i barlang Fresnaye-öböl partján van. A történet hiedelemmondák füzére. (Motívumai: A tündérek ételt, italt adnak az embereknek. – Pásztornak fogadják fel az ember-gyermekeket láthatatlan állataik őrzésére. – Halandó keresztanyát keresnek a tündérgyermekek. – A náluk eltöltött két nap tíz év a halandó számára.)

A chêlini tündérbarlang — (Sébillot 1: La Houle de Chêlin.) Elmondotta (1880) Francois Marquer tizennégy éves hajósinas (Saint-Cast). – A chêlini barlang Saint-Cast-ban van. A közölt történet hiedelemmonda, a föld alatt lakó tündérekről, akik kenyeret adnak az embereknek, de a kenyér csak addig tart, amíg idegen nem szelt belőle. Aki elárulja őket, azon bosszút állnak.

A tündérek gyereke — (Sébillot i: L’enfant des Féés.) Elmondotta (1880) Francois Mailet földműves. – A váltott gyermekről szóló hiedelemmonda hazánkban is általánosan ismert. Míg a magyar mondákban kis szilkét adnak nagy kanállal a váltott gyermeknek, hogy elszólja magát a lehetetlenség láttára, a francia mondában tojáshéjban forralnak vizet, tejet. Margot tündér – a francia mondavilág egyik legismertebb egyéniesített tündéralakja. – A váltott gyermek mondókájában szereplő helynevek fontos megalitikus kő- emlékek közelében találhatóak.

A róka és a jércék — (Cadic: Le renard et les petites poulettes.) A történet Le Moing abbé saját anyjától gyűjtötte. A breton nyelvű mondókákát fordítással együtt közöljük, Cadic után. – A szövegben szereplő gallo gombostűkereskedő a francia nyelvet beszélő Bretagne-ból való, az ott beszélt dialektust nevezik galló-nak. Népszerű állatmese-típus, legismertebb változata a farkasról és a három kismalacról szól.

A Félkakas — (Sébillot 1: Moitié de coq.) Elmondotta (1880) Texier asszony, Loudéac. – A Félkakasról szóló történeteket francia és spanyol nyelvterületen egyaránt kedvelik. A Félkakas néha az elbizakodottság sorsát példázza, máskor (mint e történetben is) a

szegényt segíti. Egy spanyol mesében a Félkakas a történet végén felkerül a toronyba szélkakasnak. A mesetípus különben Kelet-Európában is igen népszerű, csak hogy itt nem félkakasról, hanem egész kakasról van szó, amely félkrajcárt talál. Vö. BNJ 715 sz. „Kincsszerző kakas”.

A farkas meg a róka — (Cadic: Le loup et le renard.) A történet sor egyes epizódjait Le Moing abbé több személytől, így Mathurin Guilleray szabótól és Mathurin Le Moing szántóvetőtől hallotta. – Hasonló, a farkasról és rókáról szóló történeteket egész Európában mesélnek. Jó részük már a középkori „Rókaregényben” is előfordul (XII–XIV. század), így pl. a magát halottnak tettető róka históriája. – Néhány közülük hazánkban is ismeretes. (Pl. a farkával halászó farkas története.)

Vadoyer — (Sébillot 3.) Elmondotta (1878) Marié dajka, Évran. – Hazánkban is ismert történet, BNJ 1647 sz. „Bolond szerencse”. Míg a magyar mesék menete többnyire megegyezik a közölt breton mese menetével, más változatokban a hős elnyeri egy királynő kezét, és fia születik, aki nálánál is agyafúrtabb.

A tök — (Sébillot 1: La Citrouille.) Elmondotta: Joseph André. Trébry. – A magyar tréfás történetek közül is az egyik legnépszerűbb. BNf 1336 sz. A csikótojás. – *Plessala* – Côtes-du-Nord egy községe, sok csúfolódó történetet fűznek hozzá.

Mese a három együgyőről — (Félice: Le conte des trois innocents.) Elmondotta (1949) Pierre Tobie hatvankét éves földműves, Mayun. – Magyar megfelelője: „Kire marad a kis ködmön?” – A gyűjtő megjegyzése szerint a mesemondó elfelejtette, hogy ki volt a harmadik együgyű, akivel hősünk találkozik. A gyűjtő kérdezősködésére kiderült, hogy az, aki nem képes felhúzni a nadrágja két szárát, hanem beleugrik a nadrágba.

A mayuni legények — (Félice: Les gars de Mayun.) Elmondotta (1947) Lucie Lassalle (Chapelle-des-Marais). – Közismert tréfa.

A knéai boszorkánymesterek — (Sébillot 1: Les sorciers de Knéa.) Elmondotta (1880) Texier asszony, Loudeac. – Nyugat-Európában kedvelt hiedelemtörténet, hazánkban is előfordul. A boszorkánymesterek helyett törpék vagy macska formájú démonok is szerepelhetnek.

TARTALOM

A sánta legény diadala
A Naphercegnő
A kristálypalota
A Könyöknyi Kismanók
Michenic
Bayard lovag
Az Aranyökör
A bűvös zsinór
Georgik és Merlin
Három fivér meg a kishúguk
A varázsló három öve
Mese a narancsról
A mestertolvaj
Kozos János
A babszem
A facipőfaragó lánya
Kergarec pokoljárása
A Szirt Virága
A Tengeri Ember
A châtelet-i tündérbarlang
A chêlini tündérbarlang
A tündérek gyereke
A róka és a jércék
A Félkakas
A farkas meg a róka
Vadoyer
A tök
Mese a három együgyűről
A mayuni legények
A knéai boszorkánymesterek
Utószó (*Dömötör Tekla*)
Jegyzetek

öreganyám.

A Louvre néven ismert múzeum eredetileg francia királyi palota volt; a népmesében a királyi palotát jelenti.

Hosszú.

Széles

Éles Szemű.

A mesemondó itt bizony szörnyen zavarba jött, és zavarában tovább vándoroltatta a mese hőst.

Elfelejtette a mese egy részét, és hallgatóira bízta, hogy találják ki. Lehet, hogy a vőlegény, miközben az Együgyűek Országában jár, egy fiatalasszonnyal találkozik, aki hiába próbál vasvillával diót szedni? Vagy talán az a legény a harmadik együgyű, aki fölakasztja nadrágját egy szögre, és páros lábbal próbál beleugrani? – Akassza le a szöggről, mondja neki a vőlegény, akkor könnyebben megy. – Ó, csakugyan! Köszönöm, uram. Maga nagyon okos ember.